

DAVID BIRO

Această splendidă mare pestrită

Doi străini de
credințe diferite,
din lumi diferite,
uniți de speranță
și de un secret.

TREI

FICTION
CONNECTION

DAVID BIRO

Această splendidă mare pestrită

Doi străini de
credințe diferite,
din lumi diferite,
uniți de speranță
și de un secret.

TREI

FICTION
CONNECTION

DAVID BIRO

Această splendidă mare pestrită

Doi străini de
credințe diferite,
din lumi diferite,
uniți de speranță
și de un secret.

TREI

FICTION
CONNECTION

DAVID BIRO

Această splendidă mare pestriță

Doi străini de
credințe diferite,
din lumi diferite,
uniți de speranță
și de un secret.

TREI

FICTION
CONNECTION

**FICTION
CONNECTION**

COLECȚIE COORDONATĂ DE
Magdalena Mărculescu

David Biro

Această splendidă mare pestriță

Traducere din limba engleză de
Cătălina Stanislav

Editori:

Silviu Dragomir

Vasile Dem. Zamfirescu

Director editorial:

Magdalena Mărculescu

Redactare:

Cătălina Chiricheș

Design și ilustrație copertă:

Andrei Gamarț

Director producție:

Cristian Claudiu Coban

Dtp:

Dan Crăciun

Corectură:

Irina Mușătoiu

Andreea-Lavinia Dădârlat

Conținutul acestei lucrări electronice este protejat prin copyright (drepturi de autor), iar cartea este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informației, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sub orice formă sau prin orice mijloc, fără consimțământul editorului, sunt interzise. Dreptul de folosință al lucrării nu este transferabil.

Drepturile de autor pentru versiunea electronică în formatele existente ale acestei lucrări aparțin persoanei juridice Editura Trei SRL.

Text copyright © 2020 by David Biro

All rights reserved.

This edition is made possible under a license arrangement originating with Amazon Publishing, www.apub.com, in collaboration with ANA Sofia Ltd.

Titlul original: This Magnificent Dappled Sea

Autor: David Biro

Copyright © Editura Trei, 2021, pentru prezenta ediție

O.P. 16, Ghișeul 1, C.P. 0490, București

Tel.: +4 021 300 60 90 ; Fax: +4 0372 25 20 20

e-mail: comenzi@edituratrei.ro

www.edituratrei.ro

ISBN (print): 9978-606-40-1174-9

ISBN (epub): 978-606-40-1444-3

Casei mele: Daniel, Luca, Daniella

Astăzi cânt despre mine;

Și-n ceea ce zic despre mine vă puteți încrede,

Pentru că fiecare atom al meu este și al vostru.

Walt Whitman¹

Rondello, Italia

11 martie 2017

Era aproape de miezul nopții, acum circa douăzeci și cinci de ani, când l-am auzit pe băiat murmurând. Salonul de la Ospedale Santa Cristina era întunecat și liniștit, toți copiii dormeau adânc. Acolo, în patul cu numărul 6, stătea întins Luca Taviano. I se mișcau buzele, cu ochii ațintiți spre geam, de parcă vorbea cu cineva de afară — cu luna, poate, sau cu stejarul înalt ale cărui ramuri răsucite se loveau de pervaz.

Vine dintr-un tărâm îndepărtat și trece munți și văi, mări și oceane.

Primul meu impuls a fost să-i acopăr ștrengarului gura, ca să nu-i trezească pe ceilalți copii din salon. Dar m-am abținut, pentru că mi-am amintit ce s-a întâmplat data trecută când am încercat să-l țin în frâu. Am rămas în umbră, lângă căruciorul cu medicamente, și am ascultat.

Orlando e un bărbat mare, foarte puternic și foarte corect. Are o barbă lungă și stufoasă, unde își ascunde prețioasele bijuterii și aurul. Poartă o pălărie neagră de cowboy și călărește un cal mare, cel mai rapid cal din lume, un Maremmano.

Băiatul a ridicat tonul vocii pe măsură ce adăuga detalii, s-a oprit o secundă, și apoi a continuat să adauge. Deși nu puteam să-i văd fața, mi-l imaginam zâmbind sub ciuful de păr roșu dezordonat, zâmbetul ăla neastâmpărat fiind accentuat de o armată de pistrii intrați într-o bătălie pe nasul lui.

Ne întâlnim după căderea întunericului, la castelul din afara orașului Favola. Orlando întreabă mereu dacă a intrat careva în belele. Îi place să ajute oameni.

Oare băiatul realiza în câte belele era el în momentul ăla, de cât de mult ajutor avea el nevoie? Doctorii credeau că doar un miracol îi mai poate salva viața. Poate exact despre asta erau toate șușotelile. Luca nu își spunea lui povești. De fapt, în felul lui, se ruga pentru un miracol.

Acum, mulți ani mai târziu, când mă gândesc la noaptea aia, în timp ce scriu aceste cuvinte, probabil asta făceam și eu.

În limba română de Mihnea Gheorghiu, Cântec despre mine, Ed. Univers, București: 1976, p. 7.

Partea întâi: Băiatul

Primăvara lui 1992 Italia

1

Venirea primăverii e o perioadă veselă în Italia, când ploile spală gerul iernii, pământul devine verde și prosper și prima recoltă de frăguțe își face loc către piețe. Anul ăsta era diferit. O dâră de nori întunecați înaintau către nord din Sicilia, aruncând un vâl peste țară. Pe 23 mai, Giovanni Falcone, curajosul procuror din războiul împotriva Mafiei, a fost asasinat în mod brutal. O bombă plasată sub autostrada de lângă aeroportul din Palermo a distrus o bucată mare de drum odată cu Falcone, soția lui și trei polițiști. Era peste tot la știri și în ziare. Până și în Favola, un oraș mic și retras, din dealurile din Piedmont — un oraș cu mai puțin de trei sute de oameni, al cărui centru era compus dintr-o primărie, o clădire ce data din secolul șaisprezece, o mică biserică în stil baroc, o tutungerie și un bar care era și restaurant —, chiar și aici, toată lumea vorbea despre rușinea guvernului, rămas spectator neajutorat, în timp ce un grup de golani sicilieni nelegiuiți făceau prăpăd.

Toată lumea, în afară de Luca Taviano, un băiețel de nouă ani. Era mult prea absorbit de propriul său nenoroc. Mario Severese infectase mare parte din colegii lui de clasa a III-a cu o răceală care se manifesta prin tuse uscată și secreții nazale. O răceală durează în mod normal câteva zile, dar lui Luca îi lua mai mult să o elimine din organism. Bunica lui era îngrijorată.

— Sunt bine, Nonna, a încercat el s-o liniștească.

Chiar și așa, ea l-a sunat pe doctorul Ruggiero.

De asta îi era cel mai frică lui Luca. Doctorul Ruggiero era singurul medic din oraș, o fosilă pe la vreo nouăzeci de ani. Dacă nu era vreo urgență serioasă, toată lumea mergea încă să-l caute pe el. Vârsta lui, zicea Nonna, era un avantaj; sigur știa ce face, se ținuse destul de bine toți anii ăia. Luca nu era de acord. Se gândea numai la părul ciufulit al medicului și la pielea pătată. Și casa lui era înfricoșătoare — mereu întunecată, indiferent de zi,

pânze de păianjen peste tot și pisici care mișunau pe bufet și pe mobilă. Franco Morelli era convins că a văzut un mistreț sălbatic data trecută când a fost acolo. Mario Severese jura că erau lilieci, poate și vampiri.

Deci, în timp ce toată Italia era în doliu după pierderea curajosului procuror, Luca se gândea cum să evite o excursie la casa bântuită a doctorului Ruggiero. După discuții intense cu Franco și Mario în pauză la școală, a găsit o cale.

În dimineața următoare, Luca s-a prefăcut că doarme când bunica a intrat în cameră. A văzut-o cu colțul ochiului pe Nonna cum își freacă mâinile una de cealaltă, a auzit hurea slabă al respirației sale. Când a pus mâna dreaptă pe fruntea lui, Luca și-a ținut respirația și a așteptat.

În mod normal, s-ar fi rugat să aibă febră, pentru că însemna că lipsește de la școală. Dar nu azi. Azi, corpul lui trebuia să fie rece, cât de rece se poate. Noaptea de dinainte, când toată lumea dormea, s-a furișat jos și a ascuns o pereche de șosete la fundul lăzii frigorifice. Până le-a luat înapoi, imediat după ce a auzit pașii Nonnei în baie dimineață, erau înghețate bocnă. Le-a ținut pe frunte până când n-a mai putut să suporte felul în care îi ardeau pielea, apoi și-a îndesat șosetele sub pernă.

Oricât de cald era corpul lui în rest, fruntea îi era acum rece ca gheața. Și-o simțea sub mâna Nonnei și era atât de sigur de victorie, că abia aștepta să împărtășească veștile bune cu Franco și Mario. Dar Nonna a făcut ceva neașteptat în dimineața aceea. Și-a trecut mâna peste obrazul lui Luca, apoi pe gât și, în final, sub pătură, pe partea stângă a pieptului, unde îi bătea inima atât de tare, că îi era teamă să nu-i iasă prin piele și să explodeze în mâna ei.

— Febră, a venit și verdictul.

— Dar, Nonna. Luca s-a ridicat rapid în fund. Nu e posibil.

Ea s-a uitat la el bănuitoare.

— Credeam că dormi.

Luca a dat din umeri, dorindu-și să-l fi ascultat pe Mario când i-a sugerat să-

și bage tot corpul în lada frigorifică, nu doar șosetele. Atunci n-ar fi fost în situația asta.

— Îmbracă-te. Plecăm la doctorul Ruggiero după micul dejun.

2

Luca Taviano nu era singura persoană care avea o zi proastă atunci când soarele a dispărut de pe orizont și a început să strălucească peste orașul vecin, Rondello. Rondello era un oraș mai mare, cam cu zece mii de oameni, cu un stadion oficial de fotbal, un mic muzeu cu antichități romane și un spital pentru aproape toată provincia. Într-un apartament, pe o stradă îngustă care urca pe panta abruptă dinspre piața centrală, Nina Vocelli s-a trezit cu o durere de cap cruntă. Consumase aproape două sticle de vin cu o noapte în urmă, după scrisoarea aia nenorocită de la Matteo Crespi — nemernicul nici nu avea tupeul să-i mărturisească în față.

Îi părea rău că trebuie să-i zică, spunea scrisoarea, de parcă era concepută de un avocat, că relația lor nu mai putea să continue. Fiica lui descoperise aventura și i-a spus prietenei sale, fata șefului de spital de la Santa Cristina. Când acesta a aflat, i-a spus clar că aventura nu va fi tolerată și l-a amenințat că îl va concedia, pe el sau pe amândoi, dacă relația nu se încheie imediat. De dragul bunăstării singurului său copil și a propriei cariere, Matteo a trebuit să se împace cu soția lui pentru moment. Îi părea foarte rău și spera ca Nina să înțeleagă.

Să înțeleagă?

De zece ani — zece ani! — Matteo îi spunea că toată căsnicia lor era pe ducă și că soția lui avea și ea un iubit.

Când fiica sa avea să plece la facultate, urma să divorțeze, iar el și Ninetta lui ar fi putut locui împreună. I-a promis asta, din nou și din nou.

Doar că, în toată perioada asta, totul fusese o minciună.

Cum a putut să fie atât de proastă? Prietena ei, Carla, a avertizat-o de mai

multe ori să nu se încreadă într-un oncolog care avea o reputație de fustangiu. Dar n-a putut să se abțină. Era atrasă de el — brunet și înalt; şuvițele argintii din păr; mersul grăbit și hotărât; mirosul de lămâie și piele al aftershave-ului său.

Dar nu era doar felul în care arăta — era atrasă și de modul în care se purta cu pacienții și familiile lor. Matteo se ocupa de cazurile cele mai dificile, pacienții cu cancer terminal, și totuși mereu reușea să găsească cel mai potrivit și blând cuvânt și cel mai liniștitor gest. Nu putea să uite cum stătea cu Signore Boninno, patronul salumeriei care făcea cel mai bun arancini² din oraș. Boninno era un bărbat mare, vesel, roșu-n obraji, care s-a năruit când a aflat că avea cancer de ficat avansat. Devenise atât de depresiv și îngrozit, că refuza toate tratamentele și insista să fie lăsat să moară. Cumva, Matteo a reușit să-l facă să înțeleagă situația și să îi redea speranța. În final, Boninno a trăit încă cinci ani, destul cât să-și vadă băiatul adolescent însoțindu-l la magazin și să-l învețe rețeta secretă pentru bile de orez.

Da, Matteo era un doctor atrăgător și blând. Dar poate că ceea ce o impresionase cel mai tare pe Nina era felul în care el se putea uita direct la fața ei, fața ei oribilă, și să-i spună cât de frumoasă e.

Nu știa dacă să râdă, sau să plângă, sau să strige în timp ce cotrobăia după aspirină în dulăpiorul cu medicamente. S-a strâmbat la reflexia ei din oglindă. Ochii ei de femeie de treizeci și nouă de ani erau roșii, cu cearcăne care începeau să se formeze dedesubt. Semnul din naștere care îi acoperea partea dreaptă a feței ardea înăbușit, ca jarul unui foc aproape stins. Obişnuia să fie roșu-aprins când era copil, însă de-a lungul anilor, culoarea s-a închis spre un mov întunecat. O vânătă imensă care-i acoperea jumătate de față. Melanzana³, îi spuneau copiii la școală. Frumoasă? Ce persoană întreagă la minte putea să creadă asta?

Singurul lucru cât de cât frumos la ea era corpul. De când s-a împlinit, prin clasa a opta, totul de la gât în jos a ieșit cum trebuie, de parcă ar fi compensat pentru dezastrul de mai sus.

Poate că Matteo Crespi se uita la fața ei, dar Nina începea să realizeze că, de fapt, singurul lucru pe care îl vedea era un loc în care să-și bage penisul. A râs din nou, de data asta cu lacrimi în ochi, amintindu-și de o zi, cu mult timp

în urmă, când taică-său o luase razna în bucătărie, urlând și aruncând cu vasele în pereți. Dar nu era vina ei, Nina voise să-i spună; abia dacă împlinise șaisprezece ani când proful de istorie a profitat de ea. „Puttana!“ urlase taică-său, apucând-o de braț când n-a mai găsit în dulap vase de spart.

— Nu va fi niciodată nimic altceva decât o curvă, i-a zis maică-sii.

Părinților ei le era rușine cu fiica lor, chiar și înainte de dezastrul cu profesorul, chiar de la început, de fapt, când a venit pe lume cu semnul ei roșu și urât — Il segno del diavolo, i-a șoptit maică-sa preotului după maslu, într-o duminică. Erau oameni simpli, needucați — tatăl ei lucra la docuri și se ocupa de comisioane pentru unul dintre șefii Mafiei din zonă; mama ei făcea curățenie în case și se ruga la Fecioara Maria în fiecare zi. Credeau că e un semn al păcatului, al lor și al fiicei lor, și nu puteau niciodată să vadă dincolo de el.

Singură, s-a dus în secret la clinica din pivnița unei clădiri abandonate din Via Cavour, unde femeile mergeau să plătească pentru păcatele lor. Chiar dacă era atât de speriată, că abia putea să vorbească, Nina a reușit cumva să aibă încredere într-o asistentă, una tânără, deșteaptă, genul descurcăreț, dintr-o familie bună, care s-a înfiorat când a auzit povestea ei. Asistenta a insistat ca Nina să plece din Napoli și să se ducă în nord, unde locuiau italieni mai deschiși la minte, care nu rupeau brațele copiilor când făceau o greșală. Ar trebui să se gândească la o carieră de asistentă, să ajute oameni care aveau nevoie de ajutor, cum era ea atunci. Exista o mică școală de asistente chiar la ieșirea din Torino, i-a spus asistenta; i-a dat Ninei informațiile de contact și a făcut-o să promită că va suna. Și la două zile după terminarea liceului, Nina a plecat de acasă cu un rucsac și brățara ei norocoasă, sperând să-i găsească pe italienii deschiși la minte care aveau s-o accepte așa cum era ea. Profesorii au fost înțelegători când a ajuns și au ajutat-o să se acomodeze. Nina s-a dovedit a fi un talent înnăscut ca asistentă. Instinctiv, ea înțelegea limbajul celor vulnerabili.

După absolvire, Nina și-a găsit un job la Ospedale Santa Cristina în Rondello, unde a rămas timp de cincisprezece ani. Acum era asistentă principală, urma să devină asistentă-șefă.

Și totuși, așa cum a prezis tatăl ei în dimineața aia în bucătărie, a ajuns să fie

o curvă până la urmă — curva lui Matteo Crespi.

— Puttana! a țipat la reflexia ei din oglindă.

O specialitate a bucătăriei siciliene: bile de orez umplute și acoperite cu pesmet, apoi prăjite. (N.r.)

În limba română, vânătă. (n.r.)

3

Dr. Ruggiero trăia în partea de nord a Favolei, la câțiva metri de drumul principal care trecea prin oraș. Casa lui avea două etaje și un acoperiș cu țiglă roșie, la fel ca toată lumea, dar aici se terminau asemănările. Casa lui Ruggiero arăta de parcă nu locuise nimeni în ea de ani de zile. Vopseaua portocaliu-aprins se decolorase și se descojea, geamurile erau crăpate, jaluzelele erau agățate strâmb și din fiecare crăpătură ieșeau buruieni și flori sălbatice. Casa era atât de șubredă, încât un vânt puternic ar fi răsturnat-o în orice moment.

Luca a tras de haina bunicii când doctorul n-a răspuns la ușă, implorând-o să plece. Numai după ce au sunat a treia oară s-a deschis ușa. Ruggiero era la fel de sfrijit și fragil cum era și casa lui, aplecat într-o parte, cu pielea pătată și ridată. Totuși, se îmbrăca de parcă mergea la operă: o cămașă albă sub un pulover roșu cu guler în V și o vestă tweed. Pantofii maro de piele întoarsă se asortau cu jacheta.

— Ah, pe cine avem noi aici?

A zâmbit și a luat tarta de fructe pe care i-o făcuse Letizia Taviano. Țsta era felul în care cei mai mulți dintre locuitorii Favolei îl plăteau pe doctor, un coș cu fructe proaspete din grădină sau ceva gătit.

— Chiar la fix pentru micul dejun. Haideți.

L-au urmat în timp ce-și târșâia pașii către bucătărie, Nonna pur și simplu trăgându-l pe Luca prin holul îngust — întunecat, umed și dubios, așa cum își amintea și Luca.

— Deci, a întrebat el fără să se întoarcă, băiatul încă e bolnav?

— Nu, s-a răstit Luca. Băiatul e bine.

Nonna a zis dintr-o suflare:

— Luca!

— E în regulă, signora. Nervii sunt un semn bun. Ia loc, te rog.

A gesticulat către masa mică, realizată manual, din bucătărie.

— Tocmai îmi beam cafeaua de dimineață și îmi era poftă de ceva dulce.

Ruggiero a scos un briceag din pantaloni și a început să taie tarta cu mișcările meticuloase ale unui chirurg, în ciuda tremurului pe care îl avea la mâini. Le-a oferit o bucată, dar Nonna a insistat că luaseră deja micul dejun. Au așteptat până când și-a băut cafeaua și a mâncat din tartă, bucată după bucată.

— Și cum e Giovanni? a întrebat, cu firimituri care-i cădeau de pe buze și se prindeau de firele ieșite din pulover.

— E bine, a răspuns Nonna neconvincător.

Ochii lui Ruggiero s-au făcut mici.

— Ai face bine să-i spui să treacă pe aici. Ar avea nevoie de un control.

Nonna a dat din cap. Oricât de îngrijorată ar fi fost pentru soțul ei, nu credea că doctorul îl poate ajuta. La șaptezeci și șapte de ani, Giovanni era încă puternic ca un taur, lucra la fermă de la răsărit până la amurg, în timpul săptămânii și în weekenduri. Problemele lui aveau mai mult de-a face cu mintea, nu cu corpul. Era atât de dur cu el însuși de fiecare dată când ceva mergea rău — cu familia, cu ferma, cu aproape orice. Dacă ar fi putut doar să se relaxeze și să vadă și binele din viață.

— A fost delicios, a zis Ruggiero, ștergându-se la gură și făcând loc pe masa din bucătărie. E timpul să trecem la treabă. Sus, băiete.

Așteptându-se ca vreun porc mistreț să apară de după colț în orice moment, Luca a dat din cap și s-a agățat de brațul bunicii. Nonna era surprinsă și ea de

cerința bizară a doctorului.

— Mi s-au ars luminile în birou, a explicat Ruggiero. Deci nu mai sta pe gânduri, băiete — hai sus aici, pe masă.

— Luca, a zis Luca sfidător. Numele meu e Luca.

— Sigur că e. Cine ar putea să-l uite pe Luca Taviano și părul lui cel roșu și frumos? a spus doctorul zâmbind. Nu vezi des băieți cu așa un păr la noi în țară, nu-i așa, signora?

Așa era, și Nonna era mândră de asta, așa cum era și de părul roșu al tatălui băiatului, Paolo. Giovanni se dusese până în Genova, în plin război, să adopte un bebeluș de la un orfelinat condus de măicuțele de la Sacred Heart. Îi spusese Letiziei că maicile nu știau nimic despre familia lui, dar nu prea conta — Fecioara Maria răspunsese rugăciunilor ei și îi dăduse copilul pe care și-l dorea, dar pe care nu putea să-l facă ea însăși.

— Hai, Luca, dă-ți jos hainele și să aruncăm o privire.

După ce Nonna l-a înghiontit puțin, Luca s-a supus cu reticență. Ruggiero s-a ridicat și a venit mai aproape, și mirosul lui de bătrân a devenit prea puternic. Nu mai avea decât câțiva dinți rămași, de culoarea bananelor putrezite. Cât timp Luca a închis ochii și și-a ținut respirația, Ruggiero a inspectat picioarele și brațele pacientului său, i-a pipăit ganglionii limfatici, s-a uitat în gura și în urechile lui și la sfârșit i-a ascultat plămâni.

Ruggiero s-a dat un pas în spate, și-a mângâiat bărbia de mai multe ori și apoi a dat un verdict.

— Santa Cristina.

— Santa Cristina? a repetat Nonna încet. Numai numele îi dădea fiori. Îi amintea de ceva oribil, cea mai groaznică noapte din viața ei, o noapte pe care încercase din greu să și-o șteargă din minte în ultimii zece ani.

— Răceala pare să i se fi dus în piept.

Pe când bunica lui disprețuia ideea de a se întoarce la spitalul din Rondello,

Luca nu putea fi mai fericit. Controlul se terminase, curând avea să scape din ghearele acestui moș scârbos, cu animalele lui sălbatice cu tot.

— Nu aveți de ce să vă îngrijorați, signora. Îi vor da niște antibiotice băiatului și îi vor face niște analize.

— Analize?

— Doar ca să fie siguri, signora, să fie siguri. Ruggiero s-a uitat la pacientul lui cum sări de pe masa de bucătărie.

Luca era deja pe stradă, ținându-și respirația și fugind, când Nonna a ieșit din casă. Era o zi frumoasă de primăvară și el stătea afară, nu mai era închis în casa aia oribilă, cu bărbatul ăla oribil. De fapt, era atât de încântat, încât aproape că a uitat să o întrebe pe Nonna de Santa Cristina.

— E un loc unde se duc oamenii când nu se simt bine, a explicat Nonna, cu privirea într-o parte.

— O, a spus Luca, trăgând în piept cât de mult aer proaspăt putea. Dar nu cum e casa doctorului Ruggiero, nu-i așa, Nonna?

— Așa-i, băiatul meu.

— Ce bine.

— Vor fi și alți copii acolo. Și camere mari, cu paturi bune și curate.

— Paturi?

— Uneori, oamenii trebuie să rămână acolo o vreme.

— O, a spus el, încă nelămurit. Adică e un fel de spital?

— Santa Cristina este un spital, Luca.

Dintr-odată, toate sentimentele bune s-au evaporat. Ochii lui Luca s-au mărit de frică. Santa Cristina era spitalul din Rondello unde l-au dus pe Mario când și-a rupt piciorul. Era și locul în care s-a dus sora lui Franco atunci când a

avut infecția aia la creier. Santa Cristina era un loc rău. Era un loc oribil. Mult mai rău decât la doctorul Ruggiero. Mario îi zisese că sora lui a stat acolo o săptămână fără să închidă un ochi, pentru că toată lumea plângea întreaga noapte.

— Nu vreau să merg, Nonna.

Au trecut prin piața centrală din Favola, unde erau tarabe și mese aliniate, așa cum erau în fiecare marți și joi dimineața, pline de fructe și legume, cărnuri și brânzeturi, din Favola și orașele din împrejurime.

— Uite, Luca, fragoline di bosco sunt în sezon. Preferatele tale. Hai să cumpărăm câteva.

— Nu-mi plac frăguțele! a strigat.

— Nu fi supărat, l-a rugat Nonna, îmbrățișându-l. N-o să fie așa rău, promit, și Nonna va sta cu tine acolo.

Luca n-a crezut-o. Imagini cu copii plângând și urlând îi inundau mintea. Va fi și el unul dintre ei curând. S-a trântit pe piatra cubică de pe jos, și-a acoperit fața cu mâinile și a refuzat să se mai miște.

4

— Ești ok? a întrebat Carla când Nina a ridicat receptorul.

Nu, nu era ok. Era departe de a fi ok.

— M-am îngrijorat când n-ai venit la cafea.

Se întâlneau în fiecare dimineață, înainte de serviciu, la cafeneaua vizavi de apartamentul Carlei, la 7 fix. Cum le vedea, Lorenzo, care lucra acolo ca barista, făcea un cappuccino pentru Carla și un espresso pentru Nina.

Împărțeau apoi un cornet cu glazură de ciocolată și un biscuite. Dar Nina nu ajunsese la cafea în dimineața aia.

— Nu pot să cred cât de proastă...

— Nu e vina ta. Tipii precum Crespi nu dau doi bani pe altcineva în afară de ei. O să treci peste. Dar până una-alta, nu-ți poți pierde jobul — e trecut de nouă și te caută Giulia. Avem o nouă internare, un copil cu febră care face circ. S-a gândit că dacă cineva îi poate face față, tu ești aia.

— Bine, hai că vin, a zis ea și a închis.

Nina nu realizase cât de târziu era și asta nu a făcut decât să o supere și mai tare. Mereu se mândrea cu punctualitatea ei. Chiar și când nu se simțea sută la sută bine, își forța un zâmbet pe față și făcea tot ce trebuia să facă fără să se plângă. Și totuși, în dimineața asta a continuat să procrastineze, să se spele pe dinți până i-au sângerat gingiile, să își greșească machiajul și să-l întindă peste tot. Gândul că o vor vedea oamenii în starea asta, oameni care știau de ea și Matteo și știau despre despărțire. Ar fi de râsul lumii.

Până a ajuns în autobuz la Piazza Goldoni, între un controlor supraponderal și

un grup de studenți gălăgioși, groaza și rușinea au făcut loc unei furii care tot creștea.

Santa Cristina era la câțiva pași distanță de stația de tren. Spitalul urât, modern, din cărămidă, cu patru etaje, era situat lângă o biserică barocă din secolul șaptesprezece, despre care se credea că găzduiește o relicvă importantă, o bucată de lemn din crucea lui Hristos, unde pacienții și familiile lor se duceau să se roage în perioade stresante. Când a intrat pe ușile spitalului, Nina s-a hotărât să se ducă direct în biroul doctorilor și să-l confrunte. Nesimțitul ăla s-a împăcat cu nevastă-sa. Ha! Poate o să apuce un bisturiu pe drum și o să-i taie gâtul. Asta merita.

Dar Carla a ochit-o prima la ușa liftului.

— Ce bine că te-am găsit, a spus. Copilul de care îți ziceam tocmai a mușcat un infirmier. Au nevoie de tine acum. A făcut așa un scandal la urgențe, că l-au adus direct în salon. Mergem pe scări.

Nina se simțea de parcă urma să-i explodeze capul, de la scrisoare, și de la vin, și de la ideea că Matteo s-a fofilat cu scuzele lui de laș ca un hoț în noapte. Abia putea să gândească limpede. De-ar avea timp pentru o cafea rapidă.

Carla nici nu voia să audă de asta și a mers hotărâtă în fața ei până au ajuns la salonul de pediatrie. Patul 6 era în colțul cel mai îndepărtat, cu perdelele trase. Când a intrat, au găsit un băiat cu păr roșu și creț, care ședea pe un scaun lângă pat și dădea din cap sfidător spre un infirmier. O femeie bătrână, în genunchi lângă el, se ruga de băiat:

— Vor doar să te ajute, iubirea mea. Trebuie să stai liniștit. Nonna e aici lângă tine. Te rog, Luca.

În ciuda pulsațiilor din cap, Nina a înțeles situația imediat: cu unii copii aveai doar o fereastră mică la dispoziție pentru o procedură simplă ca recoltatul sângelui sau pusul branulei. Dacă nu te mișcai repede, se închidea fereastra și nu conta cât explicai sau cât te rugai de ei, nu făceai decât să agravezi anxietatea copilului până când sarcina respectivă devenea imposibilă. Cel mai bun lucru pe care putea să-l facă acum era să se retragă și să se întoarcă mai

târziu.

Dar când era pe punctul de a pleca, Nina a fost cuprinsă de un val copleșitor de furie. Femeia bătrână, în rochia ei cu flori, cu fața ei moale, ca aluatul, și cu vocea plângăcioasă, era în mod special enervantă când se milogea de băiat să întindă brațul, apoi când se punea între băiat și infirmier ca să nu se poată apropia de Luca.

— Nu plecați, a spus femeia, milogindu-se acum de Nina.

Nehotărârea a înfuriat-o pe Nina și, din motive pe care nu le-a înțeles pe moment, și probabil că nu le va înțelege niciodată, a luat rugămintea femeii drept provocare.

— Bine, a spus ea. Dați-vă la o parte, signora.

Când femeia a rămas pe loc, Nina a împins-o deoparte.

— Hai, băiete. L-a luat de încheietură. N-am toată ziua.

— Nina, a zis Carla cu răsuflarea tăiată, ce vrei să —

— Iau sânge de la pacientul ăsta, nu asta voiai? s-a răstit ea.

Îi pulsa capul, partea dreaptă a feței i s-a făcut de un maroniu-închis. Furia clocotea pe interior, spre oricine îi stătea în cale: doamna bătrână care șovăia, băiatul îndărătnic, Matteo Crespi — în special Matteo Crespi — întreaga lume.

— Facem asta acum, înțelegi? Fie că vrei, fie că nu vrei, i-a zis ea distantă și rece.

— Nu! a țipat Luca, încercând să-și elibereze mâna.

Când a realizat că Nina nu avea să-i dea drumul, a scuipat-o.

— Răzgâiatule, a sâsâit Nina. Vino aici, Carla. Ia-l de brațe — stai pe ele dacă trebuie. Și tu, s-a uitat la infirmierul care arăta de parcă voia s-o ia la fugă, ia-l de picioare.

Luca se zvârcolea și țipa, apoi și-a arătat dinții și s-a repezit la asistentă, dar Nina i-a băgat o rolă de tifon în gură la timp.

— Nu mai muști pe nimeni cât sunt eu aici, copile, a zis nervoasă. Țineți bine cu toții.

Și, cu băiatul potolit, i-a legat o bandă de gumă sub umăr, a plesnit vena din pliul brațului și a împins acul în piele de parcă voia să-l pedepsească. După ce a umplut un tub de sânge, s-a mai întins după unul. Când treaba a fost terminată, a dat drumul garoului de gumă.

— Gata, a spus ea, uitându-se urât la el. Și încă respiri.

În cameră s-a făcut liniște. Nina a epuizat orice rămășiță de împotrivire rămasă în Luca. Tremurând, el a fugit la bunica lui și a izbucnit în lacrimi. Bătrâna era la fel de răvășită. Punându-și brațele în jurul băiatului, și ea arăta de parcă urma să plângă.

Numai atunci, în timp ce Nina a examinat dezastrul, mănuși și bandaje aruncate peste tot în pat și expresia șocată de pe fața Carlei și a celorlalți, și-a dat seama ce se întâmplase. Dintr-odată, încăperea era sufocantă. Fără să scoată un cuvânt, a tras perdeaua și s-a grăbit să iasă din salon, pe scări și pe ușile din față ale spitalului Santa Cristina.

Îi tremurau mâinile în timp ce scotea o țigară din pachetul pe care-l avea în buzunarul din față. Doamne, ce făcuse? Era asistentă medicală de aproape douăzeci de ani, cunoscută pentru compasiunea și răbdarea ei atunci când toți credeau că le cade cerul în cap. Și totuși, cu câteva minute în urmă, cerul chiar căzuse. Devenise complet necenzurată, crudă, ca tatăl ei în bucătărie, în ziua aia oribilă. Când a tras perdelele din jurul patului 6, n-a văzut un copil speriat care trebuia calmat, ci un animal sălbatic care trebuia îmblânzit. Într-un fel, și ea devenise un animal sălbatic, vărsându-și frustrările și nervii pe el. A tras atât de tare din țigară, că o ardea gâtul. Să-ți fie rușine, și-a zis ei înseși. Cum să dea ochii cu colegii ei după asta? Cum să-i mai privească pe băiat sau pe doamna bătrână? A închis ochii, și a scuturat din cap, și și-a dorit să retragă tot ce-a făcut.

5

Giovanni Taviano fusese mereu tăcut. Când era copil, sâsâia ușor, și a fost ultimul din clasa lui care a învățat să citească. A cunoscut-o pe Letizia Moretti în liceu. Pe cât de sociabilă, pe atât de timidă, Letizia nu putea să se oprească din vorbit și din glume. Poate că de asta se înțelegeau atât de bine; se echilibrău unul pe celălalt.

Când l-au internat pe Luca la Santa Cristina, Giovanni a devenit și mai retras. Nu dormea, mânca puțin și a început să-și neglijeze munca la fermă. Singurul lucru care funcționa normal — de fapt și peste limită — era mintea lui, care derula iar și iar evenimente din trecut și prezent până amețea și i se făcea rău de la stomac.

Plimbatul era singura activitate care îl distrăgea, așa că se plimba. Se plimba dimineața, pe o parte a lanului de grâu și se întorcea pe cealaltă, de jur împrejurul țarcului cu vite. Se plimba noaptea, dintr-un capăt al orașului în celălalt. Trecea prin piața principală; biserica și cimitirul ei, unde era îngropat Paolo; casa strâmbă a lui Ruggiero; zidul dărăpănat de piatră pe care Luca și prietenii lui îl numeau castel. Nu vorbea cu nimeni și nimeni nu vorbea cu el.

Giovanni s-a întors acasă chiar înainte de ora opt dimineața, la care aranjaseră ca Letizia să sune din spital. A așteptat în bucătăria goală, încercând să oprească gândurile care îi inundau mintea, până a sunat telefonul.

— Nicio veste încă, a anunțat soția lui. Dar hai, Giovan. Luca vrea să te vadă.

Nu avea cum să meargă, nu după ce se întâmplase ieri. Din fericire, a ratat prima zi a lui Luca la Santa Cristina, pe care Letizia a povestit-o doar în linii mari, temându-se de cum ar reacționa dacă ar auzi întâmplarea cu asistenta. Dar Giovanni a fost prezent a doua zi. S-a uitat cu teroare cum doctorul a scos cel mai mare ac și l-a înfipt în coloana lui Luca. A stat neajutorat pe

margine, ascultându-și nepotul cum țipă, în timp ce doctorul extrăgea un flacon de lichid din măduva spinării. Era de parcă acul fusese înfipt în coloana lui, și chiar își dorea să fi fost așa. Nu, nu se va întoarce azi.

Îmi pare rău, voia să-i spună Letiziei la telefon, dar tot ce i-a ieșit din gură a fost un mormăit.

Și oricum, știa deja ce urma să se întâmple. Rezultatele analizelor aveau să fie proaste.

Știa la fel de bine cum știuse cu zece ani în urmă, când a stat în aceeași bucătărie — cea în care locuiau de mai bine de jumătate de secol, cu bufetele ei de lemn decolorat și cu podeaua din gresie albă, cu cratițele și tigăile pătate care atârnavă de cârlige deasupra chiuvetei, cu o poză cu Fecioara Maria deasupra mesei —, a stat și a ținut același telefon în mână, prin care veniseră veștile și prin care urmau să vină iar astăzi, aducând din nou o nenorocire în casa lor.

Știuse chiar înainte ca doctorul de la urgențe să poată scoate vreun cuvânt, în noaptea aia, cu zece ani în urmă. Ceva se întâmplase cu fiul lor, Paolo, și cu soția lui, când se întorceau în Milano. Ceva rău. Giovanni și Letizia se duseseră la culcare cu câteva ore după ce i-au vizitat Paolo, soția lui și bebelușul lor, Luca. Era primul copil și Letizia făcuse osso buco⁴, preferatul lui Paolo, să sărbătorească ocazia. Cuplul locuia într-un apartament lângă Universitatea din Milano, unde Paolo preda cursuri de economie. Păreau fericiți și plini de speranță cu fiul lor nou-născut.

Picioarele lui Giovanni parcă îl ardeau. S-a prăbușit pe unul dintre scaunele din bucătărie. Telefonul, încă lipit de ureche, deși linia era moartă de mult, i-a alunecat din mână și s-a izbit de podea cu o bubuitură. Nu s-a obosit să-l ridice.

Nu, adevărul e că știuse dinainte de apelul de acum zece ani că nenorocirea îi va lovi familia. Derulând înapoi, până în timpul războiului, în acea noapte din 1943, din ultimele zile din decembrie, cu un frig crunt chiar și pentru perioada aia a anului, când bărbatul cu haine rupte a ieșit din pădure cu micuțul înfășat în brațe și a venit spre el. Vorbea într-o limbă pe care Giovanni n-o înțelegea, germană, poate, sau poloneză. Totuși, Giovanni

înțelegea ce a fost pus să facă, atunci când a acceptat micuțul și bucata de hârtie împăturită pe care bărbatul i-a îndesat-o în palmă înainte să fugă înapoi în pădure. Nu mult după aceea s-au auzit împușcăturile care produceau un ecou în aerul rece — pop, pop, pop. S-a grăbit să plece și și-a tras căciula peste urechi ca să estompeze sunetul. Giovanni știuse atunci, chiar și numai vag, că într-o zi, fiecare strop de speranță și bucurie ce venea de la copilul înfășat din brațele lui va fi distrus.

Pe măsură ce imaginile i se derulau în minte, lui Giovanni i s-a oprit privirea pe pata neagră de pe pantaloni, deasupra coapsei stângi. Era caldă și umedă la atingere. A apăsat-o până când a simțit un junghi de durere țâșnind din picior în zona inghinală. Asta l-a făcut să zâmbească. Nu a fost niciodată religios, ca Letizia cu icoanele ei cu Fecioara Maria și Răstignirea peste tot prin casă. Totuși, nu aveai cum să nu vezi similaritățile: Iisus pe cruce, cu rănila deschise, ispășind păcatele întregii lumi.

Semințele fuseseră plantate în pădure, în acea noapte friguroasă de iarnă, sau poate cu generații în urmă. Fusesse conștient de ele când și-a construit viața cu Letizia; când îl creșteau pe noul lor fiu, căruia i-au spus Paolo, după tatăl lui Giovanni; pe măsură ce extindeau ferma și deveneau tot mai prosperi. Familia Taviano avea una dintre cele mai mari ferme, cu una dintre cele mai bogate producții din zonă: porumb, grâu, animale. Oamenii îi respectau. Lui Giovanni nu-i păsa de părerea altora; ce îl interesa pe el era să ofere tot ce poate familiei lui și să-i lase lui Paolo ceva de care să fie mândru.

Hrănite de pământul fertil din Favola, semințele rele au prins rădăcini lângă cele bune. Imagini trecătoare — cu fașa caldă și bărbatul cu haina zdrențuită, biletul care i-a căzut din mână și a fost înghițit de zăpadă, pop, pop, pop, pocnetele focului de armă — îl râcăiau, forțându-l să râcăie înapoi. A început cu o rană pe partea de sus a coapsei pe care nu se putea abține să n-o scarpine. A realizat că dacă tot rupea coaja și îndepărta pielea nou-formată, nu avea cum să se vindece. Și astfel a crescut, gradual, extinzându-se tot mai mult. Râcăia marginile până sângerau. Testa partea din mijloc până atinge un nerv și vedea stele verzi. Era stigmatul lui.

Acum, în bucătărie, sub privirea Fecioarei Maria, s-a uitat cum pata roșu-închis de pe pantaloni se mărește. Sângele trecea prin materialul pantalonilor și picura pe gresia albă de jos.

După ce a murit Paolo, rana asta a devenit o obsesie. Acum nu mai era niciun dubiu: era blestemat. Fiul lui mereu fusese un șofer bun și atent. Niciun accident nu putea să fie din vina lui, în ciuda șoferului camionului, care spusese poliției că Paolo ar fi fost beat, la cum a luat virajul. Nu, nu, era mâna unei puteri rele. Giovanni plătea pentru pedepsele sale.

Rana devenise un fel de prieten, cineva cu care putea să vorbească și cineva în care putea să aibă încredere. Uneori se ocupa de ea cu aceeași grijă și pricepere cu care se ocupa de grâul de pe câmp. Alteori se certa cu ea și se enerva pe ea. Rupea cojile și-și împungea rana până când, într-o zi, a dat peste o arteră ce nu s-a mai oprit din sângerat. Letizia s-a grăbit cu el la Ruggiero, unde doctorul, după ce a început și s-a poticnit de mai multe ori, a reușit în sfârșit să lege vasul de sânge cu pricina. Letizia știa că soțul ei e un luptător, un bărbat care se învinuia pe sine însuși când ploile îi inundau răsadurile sau când iarna dura mai mult decât se așteptaseră sau când Paolo și familia lui au plecat spre Milano după o masă copioasă cu mult vin — dar nu și-a imaginat niciodată că s-ar răni intenționat. L-a crezut când i-a spus că rana a fost un accident, că s-a lovit cu coasa la câmp. Nu știa nimic despre noul lui prieten. Era un secret pe care era hotărât să-l țină departe de ea.

Doctorul Ruggiero nu se lăsa păcălit prea ușor.

— Ce păr roșu și frumos are băiatul, i-a șoptit Ruggiero la ureche când l-au adus pe Paolo la el, când era bebeluș, cu cincizeci de ani în urmă. De la o mănăstire din Genova, hă? Nu cred că erau foarte mulți ca el pe acolo.

Giovanni dădea din umeri, așa cum făcuse cu alte întrebări și aluzii similare de-a lungul anilor.

În ziua în care i-a reparat vasul de sânge, Ruggiero l-a întrebat pe pacientul lui:

— Când ai mers ultima oară la spovedit, Giovanni? Du-te înainte să te omori într-una din zilele astea.

Cu timpul, Giovanni a învățat să evite vasele mari de sânge, pe măsură ce își hrănea stigmatul. Încet și dureros, întunericul se ridica. Deși au trebuit să-l îngroape pe Paolo în cimitirul San Stefano, aveau un nepot de care să aibă

grijă în locul lui. Luca era imaginea perfectă a tatălui său, cu părul roșu și pistrui. Era și la fel de inteligent, a început să vorbească și să citească mult înaintea celor mai mulți băieți de vârsta lui, inventând povești cu schimbări de situație.

Giovanni a fost încântat când Luca a început să fie interesat de fermă, îi spunea că vrea să fie un buttero, un cowboy. A îndrăznit să se gândească că poate ce era mai rău trecuse, că blestemul fusese ridicat și că i se dădea o nouă șansă.

— Vei fi mâna mea dreaptă, i-a spus Giovanni lui Luca.

Sigur că avea să îi cumpere un cal când împlinea 10 ani.

A râs de propria-i prostie. Știa că nu va mai fi o a doua șansă. Blestemul nu se va ridica până când nu îi distrugea întreaga familie. Giovanni a luat cuțitul pe care îl ținea mereu în buzunarul pantalonilor și a început să taie în jurul petei roșii și calde de pe pantaloni, să dezvelească rana, apoi a atacat-o, râcâind-o și scobind-o până când sângele a curs și mai tare, și o durere arzătoare i-a cuprins tot corpul. Astăzi avea să fie necruțător, așa cum fusese și doctorul de la spital când a introdus acul în coloana vertebrală a lui Luca.

Rețetă italiană pentru rasol de vită cu vin roșu. (n.r.)

6

La Santa Cristina era mai rău decât își imaginase Luca. Salonul era de mărimea sălii de sport de la școală, plin de paturi și copii bolnavi de toate vârstele. Mirosea a amoniac și a alte substanțe chimice scârboase. Asistenții și infirmierii erau mai stricți decât profesorii lui și mâncarea era oribilă, mai ales supa minestrone, care avea gust de noroi. Nu se putea gândi decât cum să evadeze. Dacă ar putea să vorbească cu prietenii lui, ar putea să-l ajute să găsească o cale de-a ieși de acolo. Și dacă nu mergea nimic, putea oricând să se bazeze pe Orlando. Ar fi știut că e ceva greșit cu Luca dacă lipsea de la Castel. Ce bine că stătea Nonna cu el noaptea, de veghe pe scaunul de lângă patul lui, deși își dorea să nu se ducă la cantină să-și ia cafea așa des.

Ce îl speria cel mai tare era întoarcerea acelei vrăjitoare rele. Brațele lui erau încă negre și albastre de la cât l-a strâns. Doctorul Ruggiero era dezgustător, cu pielea lui descuamată și dinții de culoarea bananei, dar vrăjitoarea era rea, cu fața ei mov care sfârâia când era nervoasă. Poate era o vrăjitoare a diavolului care trebuia să fie exorcizată. Mario ar ști ce să facă; era ajutor de preot la San Stefano. Luca îl va suna mai târziu în după-amiaza aceea, după școală. Între timp, va găsi o cruce să și-o pună sub saltea.

Chiar când era pe cale să-l întrebe pe băiatul mai mare din patul de lângă el, Luca a văzut-o pe vrăjitoare intrând în salon. Panicat, a căutat un loc în care să se ascundă, dar nu avea unde să meargă. S-a întins și s-a acoperit cu pătura până peste cap, rugându-se să nu îl vadă.

— Dormi și acum? s-a auzit vocea de deasupra lui.

Nu era atât de dură precum își amintea.

— Ți-am cumpărat ceva, a zis ea, ceva ce cred că o să-ți placă. Nu te condamn că ești supărat. Și eu aș fi. Tot ce pot să spun e că îmi pare rău.

Aveam o zi foarte proastă. Oare mă poți ierta? Poate nu mă crezi, dar singurul lucru pe care îl vreau acum e ca tu să te faci bine pentru a te putea întoarce acasă cât mai repede. Vrei să te întorci acasă, nu?

Luca a încercat să rămână nemișcat, ținându-și respirația pentru ca pătura să nu se miște și ea să creadă că doarme.

— Sigur că poți să stai aici cât vrei.

Nina zâmbea, pe măsură ce pătura se mișca puțin câte puțin. Chestia e că noi chiar am avea nevoie de un băiețel puternic, așa, ca tine, la Santa Cristina, să ne ajute cu ceilalți copii.

— Ești nebună? a izbucnit el.

— Ai putea spune asta, a râs ea. Mă bucur că nu dormi. Am ceva pentru tine. O carte cu poze cu cai din toată lumea. Sau poate că, desigur, nu te interesează caii.

A tras puțin pătura în jos ca să vadă despre ce vorbea. Vrajitoarea mutase scaunul mai aproape de pat; ținea o carte mare în mâini.

— Sunt niște chestii mișto despre caii Tolfretano, Maremmano și Haflinger. E și o secțiune despre cowboy-ii din Lazio. Hei, știi ce? a zis ea, aplecându-se să îi examineze fața. Ai putea și tu să treci drept unul dintre ei.

S-a băgat repede înapoi sub așternuturi. Trebuie să fie o păcăleală. În momentul în care lăsa garda jos, urma să sară pe el, poate chiar să-l omoare. Nici nu se gândea să-i dea șansa asta.

— Văd că vrei mai bine să te odihnești acum. E ok. O să las cartea lângă pat. Poate putem să ne uităm împreună la ea mai târziu.

Niciodată, s-a gândit el, rămânând cât de nemișcat putea.

A doua zi a găsit o pungă de ursuleți gumați lângă pat. I-a mulțumit Nonnei, dar ea i-a explicat că asistenta i-a adus, nu ea.

— Se simte prost pentru ce s-a întâmplat, a spus Nonna, și vrea să se revanșeze față de tine.

— E o vrăjitoare.

— Nu, Luca, și-a pierdut doar cumpătul. Se mai întâmplă, chiar și mie și lui Nonno ni se întâmplă uneori.

Luca n-a crezut-o. De câte ori o vedea pe asistentă venind, se întorcea pe partea cealaltă. Când încerca să-i vorbească, el o ignora. În a a patra zi la spital, totuși, l-a surprins când răsfoia cartea despre cai.

— Ce spui de un armistițiu? a întrebat ea.

N-a răspuns.

— Trebuie să fie ceva ce pot face ca să mă revanșez. Orice. Te rog.

Fără să ridice ochii din carte, s-a strâmbat, de parcă mesteca ceva. A făcut așa o vreme, apoi s-a oprit și a arătat spre calul de pe copertă.

— Țsta cu gâtul gros și lung. Țsta e un Maremmano.

— E frumos.

Și el credea asta.

— În plus, foarte puternic. Cel mai bun cal pentru o cireadă. Nonno mi-a promis că-mi ia unul când împlinesc zece ani. O să fiu cowboy când cresc mare.

— Wow, habar n-aveam.

Nina nu spunea adevărul. Avusese o discuție lungă cu bunica băiatului înainte să plece din spital, în ziua nefastă cu incidentul recoltării de sânge. După ce s-a calmat, a căutat-o pe Letizia Taviano, disperată să-și ceară scuze, aflând cine era bătrâna, și a promis să facă tot ce putea să le ușureze viața, ei și nepotului său, în zilele următoare.

— Da, îmi amintesc de ea, a recunoscut Nina în fața asistentei-șefe după ce a fost muștrată în urma incidentului. Eram aici la spital în noaptea aia, acum zece ani, când au adus cadavrele, a spus ea.

Băiatul bătrânei și soția lui au fost mutilați după accidentul de pe autostradă atât de puternic, că erau practic de nerecunoscut. Un accident frontal cu un camion, i-a spus poliția. A aplatizat întreaga parte din față a mașinii, dar cumva, bebelușul, prins într-un scaun de copii în spate, a reușit să supraviețuiască. Încă avea coșmaruri despre asta.

Și totuși, în loc s-o liniștească pe Letizia când a venit la Santa Cristina din nou, bebelușul fiind acum băiețelul de nouă ani pe nume Luca, Nina se comportase în ultimul hal. Îi venea să-și dea una, mai tare decât tocmai o făcuse asistenta.

— Acum mai ai nevoie doar de o pălărie de cowboy, i-a spus Nina lui Luca. Poate asta pot să-ți iau.

A dat din cap.

— Am trei deja.

Testând apele, Luca a ridicat ochii din carte. A observat că vrăjitoarea ședea cu capul întors în partea dreaptă. Așa, putea să-i vadă doar partea stângă a feței, unde pielea era atât de netedă și arăta atât de normal. A întins gâtul să vadă puțin din partea cealaltă.

— Îmi cauți semnul de frumusețe. Hah, ce nume aiurea pentru o pată de culoarea vinului, a spus ea râzând. Un semn de frumusețe. Dar dacă vrei, a zis ea, schimbându-și poziția pe scaun, fii invitatul meu. Cam urât, nu crezi?

Cu o zi înainte, poate chiar și cu câteva minute înainte, ar fi zis da și s-ar fi strâmbat la ea, s-o rănească așa cum l-a rănit ea. Apoi și-a amintit ce îi spusese Nonna, despre cum se simțea asistenta pentru cele întâmplare.

— Păi, a ezitat el. Nu... Nu chiar. Nu e atât de rău.

— E ok, m-am obișnuit. Mă strigau melanzana la școală. Și în multe alte

feluri. Cum ar fi faccia bruta și rossa.

— Hei, și mie îmi zic rosso la școală, pentru că am părul roșu.

— Nu mai spune. Înseamnă că avem ceva în comun. Nu știi despre tine, dar pe mine nu mă mai deranjează poreclele astea.

Luca nu putea să-și ia ochii de la semnul bizar de pe fața asistentei. Singura persoană la care se putea gândi, care avea un astfel de semn, era tânărul cavaler din seria de benzi desenate pe care o citeau el și prietenii lui. Dar semnul lui Teobaldo era mic și abia putea fi observat în comparație cu cel al asistentei.

— Vrei să-l atingi? a întrebat Nina. Nu mușcă.

S-a apropiat și i-a pus mâna pe partea dreaptă a feței.

— E cald, a zis Luca. Și stai... se mișcă ceva acolo, dedesubt?

— Ăla e un vas de sânge aproape de suprafață, unde simți cum pulsează sângele.

— Ce tare! Luca nu voia să-și ia mâna. Ai încercat vreodată să scoți semnul?

A dat din cap.

— În ziua de azi, au un laser special, dar funcționează doar când ești copil. Nu îl aveau când eram eu tânără — cel puțin nu în Napoli.

Lui Luca i-a venit brusc un gând.

— Hei, am un prieten care ar putea să te ajute.

— Prietenul tău e doctor? Ultimul lucru de care avea nevoie, s-a gândit Nina, era ajutor de la un doctor.

— O, nu, e și mai tare decât un doctor. Îl cheamă Orlando.

— Chiar? Și ce face Orlando? Nina a strâns din dinți când a văzut vânătăile

de pe brațele lui Luca. Știa că l-a bruscat pe bietul băiat, dar nu s-a așteptat să aibă atâtea vânătăi — tot brațul stâng era negru și albastru. Asistenta-șefă a avut dreptate când a pus-o să stea acasă în ziua următoare. Ar fi putut să o suspende și o săptămână. Oamenii erau concediați pentru lucruri mai mărunte de-atât.

— E un cowboy cu puteri speciale, căruia îi place să ajute oamenii. Ca prietenul meu, Mario, când a intrat cu bicicleta în șanț și n-a știut nimeni unde e. Ar fi putut să rămână acolo toată noaptea, în frig și ploaie, dacă nu avea grijă Orlando de el.

— Am înțeles.

— Mi-a zis unde să caut, m-a dus chiar la locul unde a căzut Mario. Și bine că s-a întâmplat asta, pentru că Mario își rupsese piciorul și îl durea tare. L-au dus la spital și i-au pus piciorul în ghips.

— Săracul Mario. Dar sună de parcă Orlando e o persoană bună pe care să o ai alături. Hai, mă duc la cantină să iau o cafea. Îți iau o ciocolată caldă, dacă vrei, și poți să-mi spui mai multe despre cowboy-ul ăsta cu puteri speciale.

— Sigur, a zis el, sărind din pat să o urmeze.

7

Nina le-a auzit pe Carla și Giulia șușotind în salonul asistentelor. Trecuseră șase zile de când primise scrisoarea, cinci zile de la incidentul cu recoltarea de sânge și patru zile de la suspendarea ei de douăzeci și patru de ore. Știa că vorbeau despre ea, pentru că s-au oprit când au văzut-o.

— Ce? a întrebat-o pe Carla când a plecat Giulia.

— Vești proaste, a răspuns. Îl aduc pe Crespi pentru cazul Taviano.

Nina a tresărit. În ultimele zile, trecuse de la o emoție la alta: șocul că Matteo a părăsit-o brusc; furia pe care o avea pentru lașitatea cu care o evita; și, în ultima vreme, o disperare îngrozitoare că așteptase în tot timpul ăsta pentru nimic și că toată viața ei era distrusă. Dar, uitând de problemele ei pentru moment, nu înțelegea de ce ar fi fost chemat Matteo să-l vadă pe Luca Taviano. Era specialist oncolog.

— Ai ascultat ceva din ce am zis?

Carla avea o mână în șold și cu cealaltă răsfoia rezultatele lui Luca.

— Analizele de sânge sunt toate proaste. Numărul de leucocite e ridicat și abia dacă are trombocite.

Nina era surprinsă. În afară de starea subfebrilă, Luca nu părea foarte bolnav. Pe de altă parte, avea sens dacă te uitați la toate vânătăile alea. Poate nu era vina ei atunci, s-a gândit ea. Cel puțin nu în totalitate — băiatul avea o problemă cu trombocitele; bineînțeles că se învinețea ușor. Oare asistentașefă știa? Oare signora Taviano știa?

— Vrei să facem schimb de ture? a întrebat Carla. N-ar trebui să stai pe lângă

boul ăla acum.

Era ultimul lucru pe care Nina și-l dorea, să stea prin preajma lui. Dar îi promisese signorei Taviano. Îi jurase că va fi întotdeauna pe-aproape să aibă grijă de Luca. Nu voia să-și încalce promisiunea acum. Mai devreme sau mai târziu, oricum trebuia să rezolve problema cu Matteo.

— O să fiu ok, mersi.

— Spune-mi dacă te răzgândești, a zis Carla. Și nu uita de mâine-seară. La opt la Da Lucia. Să arăți bine. Prietenul lui Giacomo e un tip mișto — ascultă ce-ți zic.

Nina a dat din cap. Erau prietene de aproape douăzeci de ani, de la școala de asistente din Torino. Nina era deja de doi ani acolo când a intrat și Carla în program, împinsă de la spate de părinți, tatăl ei fiind doctor și mama ei profesoară. Prima dată s-au întâlnit la bibliotecă și Carla plângea. Făcuse o greșală imensă. Pe lângă faptul că nu era bună la științe, Carla a mărturisit că i se făcea greață când vedea sânge. Nina a mințit, i-a spus că așa a fost și pentru ea la început și a convins-o să mai rămână o vreme. A luat-o pe Carla sub aripa ei, i-a arătat trucul cu nasul acoperit ca să respiri pe gură, pentru a evita senzația de rău. N-a trecut mult timp și prietenei sale a început să-i placă să fie asistentă. Când Carla a terminat școala, Nina a ajutat-o să-și găsească un job la Santa Cristina și i-a făcut loc în apartament, să locuiască împreună. Acum rolurile erau complet inversate. Carla era căsătorită, avea trei copii și îi purta de grijă Ninei. Cum Dumnezeu s-a întâmplat asta?

— Uite, nu sunt pregătită să cunosc pe cineva chiar acum.

— Scuze, masa e rezervată. Vii, chiar dacă trebuie să te târăsc acolo.

Carla a fluturat arătătorul spre Nina, apoi a plecat înainte să poată obiecta.

Nina a scos fișa lui Luca și a citit ultima însemnare. Analizele de sânge trebuie să fi venit târziu ieri, după ce a plecat de la spital. Carla avea dreptate; asta nu era o simplă infecție virală. A văzut cererea pentru consultație, dar nu erau însemnări de la Matteo încă. S-a uitat la ceas: 10 dimineața.

În timp ce se pregătea de sosirea lui, i-a auzit vocea — groasă și puternică, cu o răgușeală care i-a amintit mereu de Claudio Baglioni, cântărețul din Roma după care erau înnebunate toate fetele din liceu. Matteo stătea în spatele biroului asistentelor, în holul de lângă lifturi. Părea să discute cu familia unui pacient.

A încercat să asculte, închizând ochii. În ciuda tuturor lucrurilor care se întâmplaseră, încă voia să îi audă vocea. Îi amintea de momentele în care totul încă era bine și ea era fericită. Vorbea cu ea când făceau dragoste, îi șoptea la ureche. Da, așa era când făceau dragoste, ochii ei erau închiși, iar sunetul vocii lui era în spatele ei. Nu putea să se abțină — în ciuda a tot ceea ce se întâmplase, încă îl voia.

— Domnișoară asistentă, l-a auzit strigând.

Ce?

— Domnișoară asistentă Vocelli, a strigat iar.

Tonul vocii era mai tăios, își pierduse toată căldura și anula tot ceea ce simțise cu un moment în urmă. S-a ridicat și s-a dus spre Matteo. Era cu Letizia și Giovanni Taviano.

— Domnișoară asistentă, tocmai îi explicam familiei Taviano rezultatele testelor.

Domnișoară asistentă?

— Domnul doctor Ruggiero a făcut bine că l-a trimis pe Luca aici, a continuat Matteo, dând din cap dojenitor. Putea să fie o răceală, chiar circulă una pe aici — de fapt, chiar și eu tușesc puțin —, dar cred că se întâmplă ceva mai grav.

Letizia și-a pierdut echilibrul. Dacă nu era un perete acolo, de care să se sprijine, putea să cadă pe podea.

— Nu fiți supărată, signora, a spus Crespi, punându-i mâna pe umăr pentru a o liniști. Orice am afla, găsim și un tratament, un tratament bun, iar Luca e un

băiat puternic și sănătos. Sunt sigur că va răspunde bine la tratament. O să vedeți.

Letizia Taviano era o femeie îndesată, cu brațe și picioare groase, dar fața ei moale și cleioasă și rochia de bumbac cu flori pe care o purta o făcea să pară fragilă. Soțul ei, pe de altă parte, părea mai zdravăn. Înalt și deșirat, cu trăsături ascuțite și riduri adânci care îi brăzdau fruntea și pielea din jurul ochilor. Stătea nemișcat și tăcut ca un copac cu rădăcini bine înfipite în pământ.

— Signore Taviano, sunteți ok?

Matteo a făcut bine că a întrebat, s-a gândit Nina. Bărbații pe care îi întâlnește ea de-a lungul anilor poate că apăreau puternici, cu expresiile lor stoice, dar rareori rezistau în astfel de situații și aproape întotdeauna făceau față mai greu decât femeile.

Giovanni i-a răspuns cu un mormăit.

— O să fim bine, a spus Letizia, recăpătându-și calmul. L-a luat de braț pe soțul ei. Vă rugăm să aveți grijă de Luca. E tot ce avem.

— Promit, a spus Crespi. Vorbim din nou după examinarea măduvei osoase și ne gândim la un plan.

Când erau pe picior de plecare, Nina i-a urmat. Voia să o liniștească pe Letizia și să plece de lângă Matteo cât de repede putea. Dar a simțit că cineva o trage de tricou.

— Nina, așteaptă.

Vocea era din nou în spatele ei, joasă și tandră.

S-a întors.

— Deci acum e Nina și nu domnișoară asistentă Vocelli.

— Îmi pare rău, a spus, întinzând mâna spre ea.

— Nu mă atinge.

Matteo s-a uitat în jur să se asigure că nu-i privea nimeni.

— Nu am avut de ales, Nina, a explicat el. Nu l-am văzut niciodată pe directorul spitalului atât de supărat. „De asta avem reguli“, a urlat la mine, „și știi ce se întâmplă când regulile sunt încălcate.“ Vorbea despre acea dată când i-au prins pe Roberto și pe Franca trăgându-și-o în camera de gardă, în timp ce pacientul lor intrase în stare critică.

Nina știa exact la ce se referea directorul.

— A zis că dacă nu oprim imediat legătura, nu va avea de ales decât să te concedieze.

— Să mă concedieze? Nu asta zisese nenorocitul în scrisoare. Dar, până la urmă, de ce să se mai mire? Era doar o asistentă, o femeie într-o lume condusă de bărbați. Dacă unul dintre ei era să fie concediat, n-ar fi fost Matteo.

— Normal că am aplanat situația cu directorul. I-am zis că a fost o greșală și l-am asigurat că relația noastră va fi strict profesională de acum încolo. Cât timp noi ne ținem de rolurile noastre la spital și păstrăm aparențele, ar trebui să fie în regulă.

— Noi?

— Da, noi. N-a trecut nici o săptămână și deja îmi pierd mințile. Dă-l dracului pe director, nu ne poate despărți, a zis cu ochi stăruitori. Am fost făcuți unul pentru celălalt. Știi asta în sufletul tău. Peste doi ani, când Francesca pleacă la facultate, eu și Maria vom divorța. Promit.

— Mincinosule, a șoptit ea, aspră.

8

Într-o zonă îngrădită din spatele laboratorului era un birou mic, pe care stătea un microscop vechi, rudimentar și un dulap plin de diapozitive. Pe un raft de deasupra biroului erau cărți de hematologie. Matteo Crespi a pus diapozitivul pe care îl ținea în mână pe platforma microscopului. S-a uitat prin lentilă și a reglat focusul până când celulele din sânge au început să se materializeze, roșii și albastre și alte nuanțe apropiate, de mărimi și forme diferite, reprezentând origini diferite și stadii diferite de dezvoltare. În toți acești ani, n-a încetat niciodată să-l uimească această splendidă mare pestriță de măduvă osoasă, ce se regenerează și se transformă într-un ciclu nesfârșit care face posibilă viața — celule roșii care au dus oxigenul către țesuturi, celule albe care au luptat cu infecția și trombocite care au ajutat sângele să se coaguleze.

Incredibil. Cu toate astea, Matteo știa că va găsi un intrus în valurile care se formau din marea de măduvă, un inamic al vieții — răspunsul stării febrile rămase la Luca, și al răcelii care nu mai trecea, și al învinețirii extinse. Cumva, a reușit să evite testul de sânge obișnuit făcut cu câteva zile în urmă, dar va fi acolo, pe cel de măduvă.

Așa cum se aștepta, celula purpurie anormal de mare i-a apărut în fața ochilor. Cu o margine albastru-deschis și un nucleu dens, care se divide, și ea era incredibilă. Dar limfoblastul era fatal. Creată de o mutație a genelor care oprea procesul de maturare și o făcea să se multiplice, clona malignă avea să crească întruna până când aglomera celulele normale din măduvă, împiedicându-le să-și mai facă datoria. Corpului îi va lipsi oxigenul și nu va fi capabil să se protejeze de bacterii și alți agenți patogeni, ajungând la incapacitatea de a se opri din sângerat. Corpul va deveni incompatibil cu viața.

Băiețelul familiei Taviano avea leucemie, așa cum suspectase Matteo.

Și totuși revelația nu l-a doborât. În ciuda dezastrelor din trecut pe care le-a produs leucemia la copii, acum existau tratamente bune pentru asta. Ceea ce fusese o sentință la moarte atunci când a început el facultatea de medicină, în anii 1960, acum era, în mare parte, un diagnostic tratabil. Într-adevăr, era cea mai impresionantă formă de progres în tratamentul pentru cancer din secolul douăzeci, probabil din toată medicina. Luca Taviano poate că avea în el o boală fatală, dar Matteo Crespi avea armele care să o elimine.

Matteo s-a ridicat brusc de la birou și a ieșit din laborator, precum un sprinter care tocmai a câștigat o cursă importantă. Tot spitalul spera ca Luca să reușească. Nu ar fi fost corect pentru familia Taviano să mai treacă printr-o tragedie. Erau oameni buni. Bunicul poate că era puțin ciudat, dar cine nu ar fi în circumstanțele astea? Și soția lui nu putea fi mai drăguță de-atât, le aducea prăjituri și fructe atât lui, cât și asistentelor în fiecare zi, uneori de două ori pe zi. Se atașase și de Luca, cu părul lui roșu și cu pistruii lui, viitorul cowboy din Favola. Nu că Matteo n-ar fi fost conștient de micile trucuri ale lui Luca, care își despărțea părul în două și își atingea laterală nasului cu degetul. Ștrengarul ăsta mic îl imita pe el, râdea de el pe la spate și se dădea în spectacol când Nina se afla prin preajmă. Era greu să nu zâmbești.

Matteo voia să lupte pentru băiețelul ăsta și pentru familia lui. Avea toate armele de care era nevoie în arsenal. Voia să extermină și ultimul limfoblast malign, să fie eroul din Santa Cristina și, în același timp, să o facă pe Nina să se îndrăgostească de el.

Era evident că se dădea peste cap pentru băiat. Nu era niciun dubiu că se simțea vinovată după incidentul cu recoltarea. Dar mai era ceva. Zilele trecute s-a uitat la ei din biroul asistentelor timp de aproape jumătate de oră, cum Luca stătea aplecat pe pat și Nina pe un scaun, la câțiva centimetri distanță, captivați complet unul de prezența celuilalt. Luca își întorcea capul într-o parte și în alta, studiind semnul din naștere al Ninei.

— Vrei să-l atingi? a întrebat ea. Nu mușcă. Ezitând, a întins mâna și apoi și-a trecut blând degetele peste pata mov. E caldă, a observat el, cu ochii mari de încântare. Se mișcă ceva acolo? Nina a râs și i-a explicat că hemangioamele sunt compuse din vase de sânge. Au vorbit despre cai, prietenii cei mai buni ai lui Luca, Mario și Franco, apartamentul Ninei din Rondello, arancini de la salumeria lui Signore Boninno. În scurt timp, Luca avea să-și frece

mâinile și să se lanseze într-o poveste despre cum Orlando i-a salvat viața lui Mario când a căzut într-un șanț, cu Nina ascultând atentă în tot timpul ăsta. Matteo nu putea să nu fie gelos pe intimitatea care se forma între cei doi.

Alungând acea idee, Matteo a dat din cap către asistentele din birou și a luat din suport fișa lui Luca. A introdus rezultatele testului de măduvă și a scris un plan detaliat de acțiune, combinația succesivă de chimioterapie și medicamente care să atace cancerul.

A ridicat ochii și a văzut-o pe Nina trăgând perdeaua din jurul patului lui Luca. Dacă ar putea doar să meargă acolo și să o ia în brațe, să își ceară scuze pentru scrisoarea trimisă la cald, să o convingă că o iubește. Dar nu era posibil acum. Trebuiau să fie discreți până când lucrurile se așezau. Numai așa puteau să continue amândoi să lucreze la Santa Cristina și să aibă o șansă la un viitor împreună.

— Domnișoară asistentă Vocelli, a spus el, încercând să rămână calm, să începem tratamentul pentru băiatul familiei Taviano cât mai repede.

— Da, domnule doctor, a spus ea, evitându-i privirea.

9

Letizia i-a adus în vizită pe prietenii lui Luca la spital sâmbătă. Trecuseră aproape patru săptămâni și nepotul ei era agitat. Urma să aibă și a doua ședință de chimioterapie. Prima nu mersese cum trebuie; avea nevoie de puțină bună-dispoziție.

— Vreau să vă pregătesc, băieți, le-a spus lui Franco și lui Mario când au urcat în mașină. Luca arată diferit față de ultima dată când l-ați văzut. A pierdut mult din greutate. Și din păr. Încercați să nu faceți mare lucru din asta.

Pe măsură ce a vorbit, n-a putut să nu observe în oglinda retrovizoare că cei doi băieți de pe bancheta din spate aveau din plin ceea ce îi lipsea acum lui Luca. Mario grăsuțul probabil că nu cântărea cu mult mai puțin decât ea însăși și Franco avea un păr creț și negru care îi ajungea până la umeri.

Amândoi au dat din cap nesiguri.

— Nu am vrut să vă sperii. E încă același Luca pe care îl știți de la școală și va fi atât de încântat să vă vadă.

Când au ajuns în salon, Letizia a băgat capul după perdeaua din jurul patului lui Luca și l-a anunțat că are o surpriză pentru el. Luca se uita la un bol de supă minestrone care tocmai fusese pus pe tavă. I s-au luminat ochii când i-a văzut pe Mario și pe Franco.

— Mă duc jos după o cafea și vă las puțin singuri. Promiteți-mi că nu faceți prostii în timpul ăsta, a spus ea, amenințându-i cu arătătorul.

— Sigur, a spus Luca, abandonând supa și gesticulând spre prietenii lui să se apropie. Sper că mi-ați adus ceva bun de mâncare. Mor de foame.

Mario a scos încet punga de hârtie pe care o ascunsese sub tricou, înclinând-o în direcția lui Luca, să poată vedea bomboanele dinăuntru. Dar nu s-a mișcat de la locul lui, de lângă perdele. Nici Franco.

— Ce-ați pățit, măi? Aduceți-o aici.

Mario s-a uitat speriat la capul prietenului său.

— N-am realizat că e atât de rău.

— Vorbești de părul meu? a întrebat Luca, atingând cu degetele puținele fire de păr pe care le mai avea pe cap.

— Aveai dreptate cu ce ne-ai zis la telefon — e rea ca focul, a zis Franco. E mai rea decât ne imaginam.

— Cine?

— Vrăjitoarea. Sper că avem destul din infuzia asta, a zis Franco, scoțând un recipient mic din buzunar. Am găsit rețeta la bibliotecă. E un amestec de picioare de șopârlă și diverse condimente. Trebuie să faci cumva să bea puțin. Așa o să-și piardă puterile.

— Domnișoara asistentă Vocelli? a întrebat Luca. Nu, nu, m-am înșelat în privința ei. Suntem prieteni acum.

— Vrăjitoarea care te-a bătut? Cea cu pata mov care fumează și sfârâie? E un semn sigur, crede-mă. Tot ce trebuie să faci e să se uite la tine și îți cade părul. Trebuie să scăpăm de ea.

— Relaxați-vă, băieți. După cum vă spuneam, am greșit. O să vină imediat și o să vedeți și voi.

Ambii băieți au făcut câte un pas în spate, pregătiți să fugă să se salveze dacă era necesar.

— Promit. Acum haideți aici cu bomboanele alea.

Mario și Franco s-au apropiat încet de patul lui Luca. Mario a împrăștiat

bomboanele și fiecare băiat a pus mâna pe ce-i plăcea mai mult. Luca a întrebat despre profesoara lor de sport — se mai apleca așa, să-i poată vedea toată lumea țățele? Și Bernardo mai era rău cu ei în curtea școlii? Ce filme rula la Nazionale în Rondello? Nona i-a promis că îl duce când se face mai bine, și puteau să vină și ei. Au fost la Castel și știu ceva despre Orlando? Avea vreo misiune pentru ei?

Vorbeau și își îndesau gurile cu bomboane când asistenta Vocelli a intrat în cameră. Cum au văzut-o, Mario și Franco au sărit de pe pat și s-au lipit de perdea.

— Nu vă faceți griji, ragazzi, nu mușc, dacă-mi dați și mie un ursuleț gumat, a zis ea, făcându-i cu ochiul lui Luca. O să trebuiască să-l fur puțin pe prietenul vostru ca să își facă tratamentul. Nu durează mult.

Cât asistenta l-a condus pe Luca afară, Franco a tot dat din cap spre recipientul cu infuzia pentru vrăjitoare, care era pe pat, încercând să-i atragă atenția lui Luca. Acum că a văzut cu ochii lui semnul mov de pe fața ei, Franco era mai convins ca niciodată că asistenta era răul în carne și oase, chiar dacă l-a prostit pe Luca să aibă încredere în ea. Trebuia să fie eliminată până nu făcea să cadă părul tuturor.

— Le e frică de tine, a spus Luca imediat ce au ajuns la centrul de tratament de la etajul al doilea, o cameră mică, cu scaune rabatabile și un televizor pe perete.

— Foarte bine, a spus asistenta Vocelli, dezvelindu-și dinții.

Luca a râs.

— Dar pentru că sunt prietenii tăi — l-a bătut pe umăr — promit că voi avea milă.

Una dintre asistente le-a făcut semn să vină la un scaun de lângă geam, unde deja îi pregătise lui Luca perfuzia pentru tratament.

— Ia loc aici, tinere domn, a spus ea.

Luca a dat din cap că nu. Nu avea nimic împotriva asistentei — de fapt, avea o figură bătrână și blândă care îi amintea de bunica lui —, dar de când deveniseră prieteni, nu putea să mai aibă încredere în altcineva în afară de domnișoara asistentă Vocelli.

— Mă ocup eu, i-a zis Nina asistentei. Întinde-te și pune-ți brațul pe suport, signore Taviano, i-a spus lui Luca zâmbind. Nina i-a suflecat mânecile și i-a pus un garou deasupra cotului. I-a pipăit pielea de pe mână și a introdus acul prin piele și în venă cât mai ușor cu putință. Cum e?

— N-am simțit nimic, a spus nonșalant, uitându-se la televizorul de pe perete. Erau știri, transmiteau ultimele noutăți din Sicilia. Poliția făcuse mai multe arestări în cazul Falcone. Toate erau legate de crimă organizată. Există speranța că șeful Mafiei Siciliene, Totò Riina, va plăti curând.

— Știi ceva despre asta? a întrebat Nina.

Luca a simțit că îl gădilă ceva sub piele atunci când Nina a dat drumul perfuziei și fluidul gălbui a început să curgă din tub în brațul lui. Nu era chiar durere, dar nici bine nu se simțea. A încercat să se concentreze la televizor, pe poza șefului greu de prins al mafiei, un bărbat îndesat, cu o față pătrată și ochi ca niște măgele.

— Arată destul de înfricoșător.

— E un om rău, a fost și Nina de acord. A omorât doi judecători foarte curajoși și sper să plătească pentru asta. Sunt sigură că și prietenul tău, Orlando, ar fi de acord.

Luca a dat din cap. Orlando mereu pedepsește oamenii răi. La fel s-a întâmplat și cu Bernardo, golanul de la școală care se ia de copiii mai mici. Orlando i-a pus piedică într-o zi în sala de sport când se dădea mare în fața fetelor. Așa-i trebuie.

— Chiar așa?

Doctorul Crespi a intrat în cameră cu un zâmbet larg pe față. Haina lui albă era proaspăt apretată, părul, pieptănat pe spate, cravata, pusă perfect. Buongiorno, ragazzo. Ce face pacientul meu preferat?

Luca a făcut semnul pentru OK.

— Îmi pare bine. Astea pe care le primești azi sunt din cele dure, nu-i așa, domnișoară asistentă Vocelli?

Nina aranja perfuzia, prefăcându-se că nu-l aude.

— Ți amintești ce ți-am zis despre medicamentul ăsta? Deși vorbea cu Luca, Crespi se tot uita la Nina.

— Da, îmi amintesc. Omoară celulele sanguine rele, care sunt rele pentru că cresc prea repede și nu le lasă pe celelalte să-și facă treaba. De asta făceam febră și mă învinețeam. Dar medicamentul ăsta poate să omoare și celulele bune din corpul meu și să mă facă să mă simt rău, mai ales la stomac.

— Exact, l-a aplaudat Crespi. Pacientul nostru e unul deștept, nu-i așa, domnișoară asistentă Vocelli?

Luca a simțit un miros puternic de lămâie în aer. Părea să vină de la doctorul Crespi.

— V-ați dat cu parfum? l-a întrebat el. Mirosul îi amintea de Nonna, când ieșeau să mănânce la restaurant.

— Bărbații nu se dau cu parfum, Luca, ci cu apă de colonie. Se dau ca să impresioneze fetele. A făcut cu ochiul. Îți aduc și ție data viitoare.

Imediat cum a plecat Crespi, Nina nu și-a mai făcut de lucru cu suportul de perfuzie și s-a așezat lângă Luca. El simțea că e ușurată. I-a zâmbit strengărește și apoi și-a pus degetul pe o nară.

— Ești foarte amuzant, știai asta?

— Și domnul doctor Crespi e, și nici măcar nu încearcă.

Nina a râs.

— Are dreptate că ești copil deștept, totuși, a zis ea, mângâindu-l pe spate. Cum te simți?

— Bine, a răspuns el, deși începea să-i fie greață. Prima dată când a făcut tratamentul, i-a fost atât de rău, că a vomitat. Nonna fusese cu el și se speriasse. A încercat să se prefacă, dar Luca știa adevărul. Nu-i plăcea să o vadă pe Nonna atât de supărată și și-a jurat că data următoare va fi mai puternic.

— Sunt bine, a repetat. Să-i spui Nonnei că a fost mult mai bine azi.

Pe măsură ce mai se făcea iunie și iunie se făcea iulie, ceea ce obișnuia să fie perioada preferată din an a lui Crespi — adică atunci când se plimba cu bicicleta pe drumuri de țară, conducea cu trapa de la mașină deschisă și își bea cafeaua afară, la cafeneaua din piața centrală — se transforma într-o corvoadă. Până acum, Matteo trecuse prin viață fără hopuri sau nenorociri. Era singur la părinți și provenea dintr-o familie din clasa de mijloc superioară din Torino, iar mama și tatăl lui îl iubeau la nebunie. Fusesse chipeș și athletic și plăcut de toată lumea încă din școala generală, un student bun la universitate, care a terminat facultatea de medicină cu note mari. Deși Santa Clara era un spital mic, din zona rurală, era șeful de departament.

În ultima vreme, totuși, părea să nu mai aibă noroc. Maria fusese o fată frumoasă și grijulie când s-au cunoscut, cu ochi negri și adânci, în care voia să se arunce și din care nu voia să mai iasă niciodată la suprafață. Dar, de-a lungul anilor, soția lui se transformase într-o primadonă rece și egoistă pe care abia dacă o mai recunoștea. Nimic nu era suficient de bun — orașul din mijlocul lui nicăieri în care locuiau, casa prea mică, vacanțele care erau și conferințe medicale. El nu era suficient de bun.

Matteo nu și-a imaginat că o să se îndrăgostească de o femeie cu hemangiom pe față. Totuși, semnul din naștere al Ninei îl intriga, felul în care culoarea i se schimba în funcție de dispoziție și pulsa cu viață, ascunzându-i partea dreaptă a feței, nasul care se curba ușor și buzele pline și rotunjite. Ajunsese să se gândească la semn ca la o mască sub care numai lui îi dădea voie să se uite, și nimănui altcuiva — un fel de secret, secretul lor. Nina era tânără, amuzantă și pasională; cu ea putea să facă lucruri pe care nu le-ar fi putut face cu soția lui niciodată. Doar că acum, după ce a cedat rugămintelor directorului fără să riposteze și apoi s-a grăbit să scrie scrisoarea aia prostească, Nina nu mai părea să-l observe, indiferent de ce făcea ca să-i atragă atenția.

Și în ceea ce privește munca, lucrurile începeau să scârțâie. În trecut, Matteo găsisese mereu alinare în medicină. Fusese fascinat de corpul uman și de boală încă de când tatăl lui a început să-i arate radiografiile plămânilor pacienților săi — o nouă lume acolo, sub piele, despre care nu știuse că există. În facultate, a călătorit și mai departe în corp, la nivel celular, și apoi și mai departe, la genele responsabile pentru creșterea celulelor, și țesuturilor, și organelor, aceleași gene care, atunci când erau afectate, cauzau cancere capabile să distrugă totul, odată ce se formau.

Dar știința era doar parte din atracția pentru acest domeniu. Matteo era o creatură socială, fascinată de arta medicinei, capabilă să explice pacienților pe înțelesul lor, empatiza cu situația lor dificilă, îi motiva, însuflându-le speranță. Aici chiar excela. Personalul medical de la Santa Cristina era convins că pacienții lui se descurcau atât de bine în mare parte pentru că aveau încredere în el.

Și totuși, pe măsură ce revizua fișele pentru conferința de oncologie de marți dimineața, Matteo începea să aibă dubii: după toți acești ani, poate norocul și priceperea lui se terminau. Cazul Taviano, în special, îl rodea pe dinăuntru, un caz de leucemie ca la carte. Așa cum le spusese și bunicilor băiatului, existau variante de tratament excelente pentru el. Nouă din zece copii erau vindecați — vindecați — cu un cocktail bine testat de medicamente chimioterapeutice. Cumva, Luca nu era unul dintre ei. După șase luni de tratament, nu era niciun răspuns.

Matteo citea și recitea notițe și decizii de tratament de pe fișa lui Luca, greutatea băiatului și dozajul medicamentelor. Toate păreau în ordine. S-a întors la microscopul din spatele laboratorului de analize și s-a uitat din nou peste probe, întrebându-se dacă nu cumva a ratat ceva. Dar era totul în regulă. Unde greșise?

— Sunt surprins, s-a confesat Matteo colegilor lui în timpul celei de a doua întâlniri oncologice din a doua săptămână a lui iulie. De obicei, putem măcar să ajungem la o remisie temporară, și totul ducea în direcția aia, dar în cazul Taviano, cancerul nu s-a clintit.

Se întâlneau într-o sală de conferințe de la etajul al patrulea, la o masă lungă și ovală în jurul căreia se aduna toată lumea implicată în îngrijirea pacienților

cu cancer de la Santa Cristina. Asta însemna doctori, asistenți medicali, asistenți sociali și clerici.

— Există argumente pentru schimbarea tratamentului? a întrebat Leonardo Franconi, un coleg din departamentul de oncologie. Sau să-i schimbăm dozajul celui curent?

— Asta plănuiesc să fac, a răspuns Matteo. Deși, din experiența mea, mă îndoiesc că va schimba ceva. Vedea dezamăgirea de pe fețele lor, mai ales după ce fusese atât de încrezător că lucrurile vor lua altă întorsătură. Era dezamăgit și el. Mă tem că prognoza nu e bună.

O liniște inconfortabilă a inundat camera. Oamenii s-au uitat în jos, spre podea, în sus, la tavan, pe geam, la vechea biserică barocă de vizavi, la orice ca să-i distragă de la înștiințarea sumbră a lui Matteo.

— Alte sugestii? a întrebat Giancarlo Romano, directorul spitalului. E aproape ora opt și sunt și alți pacienți de discutat. Trecem mai departe?

Din spatele încăperii se auzea o bătaie ușoară. Nina Vocelli lovea suprafața de lemn a mesei cu pixul.

— Domnișoară asistentă Vocelli, e vreo problemă? a întrebat directorul.

Nina se holba la el, înroșindu-se la față, semnul din naștere devenind un mov intens. Era evident că ea nu voia să se treacă mai departe și spera ca cineva să aibă o altă sugestie, dar ezita în același timp.

Romano s-a încruntat, a întors privirea spre Crespi, de parcă voia să spună că era vina lui și că era ceva ce trebuiau să discute imediat după terminarea ședinței.

— Cine e următorul pacient?

— Stați! a izbucnit, în sfârșit, Nina Vocelli. Trebuie să fie altceva ce putem încerca.

În cameră s-a făcut liniște. Asistentă-șefă s-a aplecat și a pus mâna pe brațul Ninei. Nu era parte din conduita potrivită ca cineva să întrerupă șeful în

timpul ședinței, mai ales o asistentă.

După ce și-a dres vocea de câteva ori, Matteo s-a întors către Nina.

— După cum spuneam, din experiența mea...

— Atunci poate e timpul pentru experiența altcuiva.

Lui Matteo i-a căzut fața. Nina îi pusese sub semnul îndoielii competențele în fața întregului departament de oncologie. Cât de umilitor și dureros, venind de la cineva pe care el o iubea și despre care credea că îl iubește înapoi.

— Trebuie să vă aduceți aminte de Antonio Tosti, a spus Nina, adresându-se colegilor lui Matteo de la masă. A lucrat la Santa Cristina acum câțiva ani, înainte să se mute la Institutul de Cancer din Genova. Ar fi persoana perfectă de consultat.

— Suficient, domnișoară asistentă Vocelli, a spus Romano brusc, dându-și seama că Crespi era prea demoralizat să o oprească el însuși. Vom continua această discuție în biroul meu, după ședință.

Matteo a simțit că îi tremură mâna. A văzut cu colțul ochiului cum Nina stătea nervoasă pe scaun, fără niciun sentiment de remușcare pentru ceea ce tocmai se întâmplase. Poate avea dreptate: nu era el eroul care își imagina că e, cu siguranță nu în cazul lui Luca Taviano. Poate că exista cineva mai bun.

11

Nina a auzit murmurul aproape de miezul nopții. Salonul era întunecat și toți copiii dormeau tun. Acolo, în patul 6, era Luca Taviano, cu buzele care i se mișcau, cu ochii ațintiți asupra geamului, de parcă vorbea cu cineva de afară — cu luna, poate, sau cu stejarul înalt ale cărui ramuri răsucite se loveau de pervaz.

Vine dintr-un ținut îndepărtat și traversează munți și văi, mări și oceane.

A rămas în umbră, lângă căruciorul cu medicamente, ascultând, ezitând. Dacă se ducea acum spre el, și-a dat seama, nu mai era cale de întoarcere. Dar nu putea să se abțină; simțea că băiețelul o trage spre el.

— N-ar trebui să dormi, signore? a spus ea, punând mâna pe umărul lui.

S-a întors și a zâmbit.

— I-am promis bunicii tale că trec să te verific.

— Nonno iar are probleme cu piciorul, a explicat el. Așa că Nonna a trebuit să stea cu el.

— Bine că am venit, atunci.

În mod normal, Nina nu ar fi fost la spital atât de târziu, dar era parte din pedeapsa ei. Directorul era furios după răbufnirea ei din ședința de la oncologie, de săptămâna trecută. Era a doua oară când o chemase în biroul lui în mai puțin de două luni. Îi impusese cercetare disciplinară și să lucreze timp de o lună pe tura de noapte și o avertizase că dacă mai face încă un circ de genul ăla, va fi suspendată permanent de la obligațiile ei.

— Ești un tip curajos, Luca Taviano. Obișnuia să-i placă să își treacă mâna prin smocul lui de păr creț și roșu. Dar în seara asta trebuia să se mulțumească să-i mângâie scalpul descoperit. Pielea era moale și netedă, deși unele zone erau delicate și Nina îl observa strângând din ochi.

— V-am zis despre prietenul meu Orlando, domnișoară asistentă Vocelli?

— Nina, l-a muștră ea. Ar trebui să-mi spui Nina, acum că suntem prieteni. Și da, mi-ai zis destul de multe.

— El vine de departe și trebuie să traverseze munți și văi, și mări și oceane ca să ajungă aici.

— Asta da călătorie!

— Are o barbă lungă și stufoasă în care își ascunde bijuteriile prețioase și aurul. Poartă o pălărie neagră de cowboy și călărește un cal mare, cel mai rapid cal din lume, un Maremmano.

— Preferatul tău, nu?

— Da. Ne întâlnim la Castel chiar înainte să se facă întuneric.

Castelul, a învățat Nina de la Luca și bunica lui, era ce mai rămăsese dintr-un zid roman vechi din împrejurimile Favolei, din care acum mai existau doar câteva rânduri inegale de blocuri de piatră decolorate care se dezintegrau. Cu siguranță băiatul avea o imaginație vie.

— Orlando ne anunță pe mine și pe băieți când e în pericol și are nevoie de ajutorul nostru. Signora Perelli, de exemplu. Urmau să îi ia vaca pentru că nu putea să plătească o datorie.

— Serios?

— E cam ciudată Signora Perelli, mereu mormăie ceva în barbă și scuipă pe jos. Dar ne-a părut rău de ea pentru că e săracă. Așa că am mutat vaca în noaptea dinainte să o ia, am ascuns-o în spatele casei domnului doctor Ruggiero, unde nu ar căuta nimeni.

— Bine gândit.

— La câteva zile după ce am adus vaca înapoi, signora Perelli a găsit destui bani sub preșul de la ușă cât să-și plătească datoria. Nonna crede că a fost un cadou de la unul dintre vecini. Dar eu nu cred asta.

— Nu?

— A fost mâna lui Orlando, sunt sigură. Ți-am zis cât de bogat e.

— Mi-ai zis, da.

— Când o să mă lase să merg acasă, o să vii în vizită și o să te duc la Castel.

— Mi-ar plăcea asta.

Luca și-a schimbat poziția în pat.

— O să pot să merg acasă curând, nu?

— Curând, a zis ea, mușcând de interiorul buzei. De-ar fi fost adevărat.

Mintea ei s-a întors la ziua în care l-au internat pe Luca la Santa Cristina, când și-a pierdut cumpătul.

— Doamne, Nina, ce dracu' ai cu bietul băiat? o luase asistenta-șefă la întrebări după. O săptămână mai târziu, Carla a observat micile cadouri pe care i le aducea Nina lui Luca în fiecare dimineață și a întrebat-o dacă o ajutau să-și împace conștiința.

Așa era, vinovăția fusese un factor mare la început. Dar nu mai era cazul acum. Începuse să-l îndrăgească pe Luca, sfidarea și ferocitatea lui, chiar calitățile pe care încercase să i le suprimă în ziua aia și care au continuat să enerveze restul personalului. O făcea să râdă felul în care îl imita pe Matteo, masându-și părul să se asigure că totul era în perfectă ordine.

Treptat, se formase o legătură între ei, una la care se gândea des, dar pe care nu putea să o explice în întregime. Băiatul nu avea părinți, la fel ca ea. Și, tot la fel ca ea, era rosso, diferit de ceilalți și se făcea mișto de el pe tema asta, el,

cu părul lui roșu, și ea, cu pata ei roșie. Trădarea lui Matteo trebuie să fi jucat, de asemenea, un rol. Deodată, era singură, o mare de emoții tulburătoare care nu mai aveau niciun sens. Se roteau în jurul ei fără oprire până când dădeau de Luca, apoi se așezau lângă patul lui, în colțul cel mai îndepărtat al salonului.

Pe Nina o speria intensitatea sentimentelor ei pentru acest băiat pe care îl cunoștea doar de două luni. Nu semăna cu nimic din ce experimentase înainte — cu alți pacienți; cu prietena ei cea mai bună, Carla; și nici măcar cu mama ei, când era copil. Aproape de parcă se îndrăgostise, dar nu era nici asta. Nu era atrasă fizic de Luca, desigur. Era vorba despre dorința de a acționa din partea lui, dorința feroce și pripită să facă lucruri pentru el, chiar și să se sacrifice, dacă era nevoie. Nu asta stătea la baza iubirii?

— Încearcă să dormi, i-a șoptit ea, acoperindu-l cu o pătură. O să ai nevoie de putere.

— Ok, a zis el. Nu îți faci griji pentru mine, nu?

— Sigur că nu. Un cowboy curajos ca tine, cu un prieten ca Orlando. Nici gând.

Nina s-a uitat cum își închide ochii și a așteptat până ce respirația s-a domolit și era sigură că a adormit. Era tare îngrijorată. Și o omora să vadă cât de inocent de neîngrijorat și de neștiutor era Luca.

În dimineața următoare, încălcând ordinele șefului, Nina l-a contactat pe oncologul din Genova. Prognoza era, într-adevăr, sumbră, a spus doctorul Tosti după ce a auzit detaliile cazului lui Luca. Era o leucemie agresivă, care nu răspundea la chimioterapia standard și care cel mai probabil avea să fie fatală, dacă nu găseau o alternativă mai bună, și repede. Dar Institutul de Cancer era un centru de cercetare masiv, care dezvolta constant noi protocoale și tratamente experimentale. La institut ar fi fost opțiuni care nu erau valabile la Santa Cristina.

— Roagă-l pe doctorul Crespi să-mi trimită fișa pacientului și probele de sânge, a sugerat el, și o să vedem ce putem face.

Nina a încuviințat și i-a mulțumit, realizând că nu avea timp de pierdut cu încercarea de a-l convinge pe Matteo să acționeze. Va trebui să facă asta pe cont propriu și în secret. Avea să copieze fișa și notițele când nu se uita nimeni, să recolteze o probă de sânge pe furiș și să conducă singură până la Genova — la naiba cu consecințele.

Partea a II-a: Rabinul

Vara lui 1992 Brooklyn, New York

1

Depart de stejarul din fața geamului de spital al lui Luca Taviano, peste munți și văi, mări și oceane, rabinul Joseph Neiman și soția lui, Sarah, intrau în auditoriul Poly Prep din Brooklyn, New York. Totuși, în ciuda distanței, în kilometri sau mile, lucrurile nu erau atât de diferite de cealaltă parte a Atlanticului. Pentru că erau copii bolnavi și în America, unde, la fel ca în Italia, americanii duceau un război contra Mafiei. De fapt, pe 23 iunie, capo di tutti capi al lor, John Gotti, a fost condamnat la închisoare pe viață. Dar părinții prezenți în auditoriu, în noaptea aceea, nu se gândeau la marea victorie pentru dreptate. Erau acolo ca să se uite la copiii lor de gimnaziu jucând în spectacolul școlii.

Cuplul a găsit, până la urmă, locuri pe rândul al treilea. Sarah stătea cu spatele drept, cu mâinile rigide în poală, fără să vrea să se implice prea mult în conversațiile cu ceilalți părinți. Nu se simțise niciodată confortabil la școala privată, care se presupunea că e non-confesională, din Bay Ridge.

— E o capelă, Joseph, nu un auditoriu, îl lua ea la rost de fiecare dată când participau la vreo recepție a școlii, cu strane și orgă, unde cântă imnuri și se roagă la Iisus Hristos.

Era un motiv de ceartă între ei. Sarah voia să rămână în comunitatea religioasă din Flatbrush, unde crescuse și unde îl cunoscuse pe soțul ei. Voia să continue la yeshiva⁵, aceeași la care merseseră dintotdeauna, unde toată lumea era ca ei. Rabinul Joseph, pe de altă parte, începuse să vadă lucrurile diferit de-a lungul anilor. Era convins că majoritatea problemelor din lume se nășteau dintr-o mentalitate tribală noi-vs.-ei, care întorcea un grup împotriva celuilalt: evreii împotriva creștinilor, israelieni împotriva arabilor, albi împotriva negrilor, și nenumărate alte diviziuni. Comunitatea evreiască ortodoxă era în mod deosebit izolată, iar el se îndepărta încet, dar sigur, de gândirea ei claustrofobă și rigidă, fără să piardă din pasiunea pe care o avea

pentru Tora. La școala de rabini a optat pentru un drum conservator, cea mai relaxată versiune pe care o găsisese. După aceea, a găsit un post în comunitatea amestecată din Bay Ridge, a participat la slujbe interconfesionale cu părintele Lazzaro, la biserica de peste drum, și cu imamul Hussein, la moscheea care se afla la câteva străzi distanță, și a ajuns să-și trimită fiul la o școală laică.

— Familia Nussbaum întârzie, a zis Sarah, întinzând gâtul să caute cealaltă familie de evrei din clasa lui Samuel.

Sarah fusese de acord cu Poly Prep doar pentru că era aproape de noua lor casă și pentru că Samuel nu se descurca bine la yeshiva. Își neglija temele, deranja orele și își formase o reputație de scandalagiu.

— Nu mai vreau să merg la școala evreiască, le-a spus el părinților lui, după ce a primit o detenție pentru că s-a bătut cu un coleg de clasă. Aș vrea să fiu la Bay Ridge, cu noii mei prieteni. Deși Joseph era la fel de supărat ca Sarah de spusele fiului său, a convins-o că măcar i-ar da o șansă lui Samuel să o ia de la capăt, pe o pânză curată.

— Am face bine să le păstrăm niște locuri, a spus Sarah.

Era prea târziu. Un cuplu bine îmbrăcat s-a așezat lângă Joseph, înainte să apuce să zică ceva. Femeia purta brățări așezate una peste cealaltă pe toată lungimea brațului și mirosea puternic a parfum. Sarah l-a pișcat dintr-o parte.

Nu se schimbaseră nimic pentru Samuel la Poly. Numai cu câteva săptămâni în urmă, rabinul Joseph fusese chemat în biroul directorului.

— V-a spus Samuel ce s-a întâmplat? întrebaseră acești. Joseph a dat din cap că nu și s-a pregătit psihic. Credem că fiul dumneavoastră a furat bani din cutia milei, aflată în fața biroului principal. El a fost ultima persoană care a intrat în cameră înainte să dispară banii — deși nu l-a văzut nimeni luându-i. Nu putem să tolerăm astfel de comportamente la Poly și dacă se mai întâmplă așa ceva, nu poate continua să studieze aici.

Parfumul femeii de lângă i-a făcut greață lui Joseph. Era același sentiment pe care l-a avut când a plecat de acolo, șocat și confuz. Poate se înșelase; poate că lărgirea orizonturilor lui Samuel n-a făcut decât să îi alimenteze firea

răzvrătită. Cum aveau să rezolve problema cu el? Știa ce ar fi făcut tatăl lui: o bătaie zdravănă, urmată de o pedeapsă prelungită, dar nu se mai proceda așa — și Samuel știa asta.

— Pot să fac ce vreau, striga la Joseph.

Doamne ferește să-i fi spus Joseph asta tatălui său.

Pe măsură ce îl rodeau gândurile acestea, profesorul de teatru a pășit pe scenă. A făcut semn în spatele încăperii și luminile s-au stins una câte una. Joseph a văzut-o pe Sarah relaxându-se în sfârșit pe scaun, în timp ce cortina se ridica. I-a luat mâna într-a lui. În liniștea și întunericul capelei, nu mai conta nimic altceva, în afară de fiul lor, care juca în spectacolul școlii. Nu trebuiau să se îngrijoreze că se va băga în probleme și îi va dezamăgi. De data asta, puteau pur și simplu să se uite la el cum strălucește.

Emily Nussbaum a pășit prima pe scenă. Purta o rochie albastră, cu un tricou alb-gălbui pe dedesubt, părul ei creț și brun, prins cu o fundă.

— Ce drăguț, i-a șoptit Sarah lui Joseph.

Amândurora le plăcea de Emily, și nu doar pentru că îi simpatizau pe părinții ei și se rugau la aceeași sinagogă. Fata de doisprezece ani era cuminte, muncitoare și serioasă. Din motive pe care nu le puteau înțelege în totalitate, se împrietenise cu Samuel, care era exact opusul, nu lua aproape nimic în serios. Sperau ca cei doi să rămână apropiați și că, având exemplul ei pozitiv, fiul lor să se redreseze la un moment dat și să ajungă pe un drum mai bun.

— Nu ți se pare că Emily e puțin palidă? a întrebat Sarah. Mama ei a zis că nu s-a simțit prea bine în ultima vreme.

Joseph a mijit ochii ca să vadă mai bine. Emily avea un strat gros de machiaj alb care-i acoperea fața. Poate că de asta credea Sarah că e palidă. A dat din cap că nu.

Chiar atunci a apărut și Samuel pe scenă. Au fost surprinși să vadă cât de așezat și de bine îmbrăcat era, cu papionul lui roșu cu modele și părul cu cărare într-o parte. Acum era momentul ca Sarah să-l strângă pe Joseph de

mână.

— Ce frumos e, a șoptit ea, ca taică-său.

Joseph a ridicat sprâncenele: Ca taică-său? Nu era sigur. Totuși, Sarah avea dreptate că îi semăna. Samuel era înalt ca el, aproape 1.83 deja, și avea aceeași față rotundă de bebeluș, cu ochii mari și căprui, minus părul neîngrijit care ieșea din bărbia tatălui său. Avea și același mers grăbit, care acoperea întreaga suprafață din jurul lui, atunci când mergea.

— Ar fi fost mai bine să arate mai mult ca tine, a șoptit Joseph înapoi.

— Șșș. Femeia din stânga lui s-a întors și i-a aruncat o privire, brățelele stivuite pe mână zdrăgănind.

Joseph a ridicat palmele, semn că-și cerea scuze.

Dacă Samuel a moștenit trăsăturile fizice ale tatălui său, atunci energia și încrederea de sine erau ale mamei sale. Nu prezenta nici urmă de teamă pe scenă. În privința asta, era cu totul Sarah, care, în ciuda staturii sale mignone, avea o prezență impunătoare pe care o folosea cu mare succes, fie că se ducea la sediul local B'nai B'rith sau gestiona treburile prin casă cu hotărâre. „Micuțul meu general“ îi spunea Joseph. El, pe de altă parte, fusese mereu mai rezervat și nu s-ar fi oferit voluntar pentru spectacolul școlii niciodată.

Joseph era încântat că Samuel încercase și apoi reușise să se țină de programul riguros de repetiții. Poate că în teatru stătea talentul lui. Poate că i-ar fi dat încrederea să fie mai productiv la școală. Voia să-i spună asta lui Sarah, dar îi era frică să n-o enerveze pe femeia din stânga lui.

Personajul lui Samuel se numea George, în spectacol, și Emily era Emily. Rabinul Joseph s-a uitat la George și Emily cum mergeau la școală împreună. Apoi s-a uitat la ei cum s-au împrietenit, apoi cum s-au îndrăgostit. De s-ar fi întâmplat asta în viața reală.

— Ceva nu e bine, i-a șoptit Sarah la ureche. Nu e ea însăși.

— Cine? a zis el, încercând să nu facă prea mult zgomot.

— Emily — nu vezi?

Joseph pictase un tablou atât de frumos la el în cap — Emily Nussbaum și fiul lui, Samuel —, că nu voia să îl strice introducând vreun defect. Dar acum că zisese, era ceva ciudat în felul în care lui Emily îi cădea capul într-o parte.

— Și transpiră.

Joseph s-a aplecat mai în față pe scaun. Erau picături de sudoare care coborau pe arcada lui Emily, făcând ca machiajul să i se întindă. Pe obraji avea dâre negre, iar ochii ei aveau o privire pierdută. Dacă el vedea asta din rândul al treilea, n-ar trebui să vadă și actorii de pe scenă? Și totuși continuau de parcă nu era nimic greșit. S-a întors spre stânga lui, întrebându-se dacă femeia nervoasă cu brațări zdrăgănitore observase.

Chiar atunci Sarah a suspinat. Stătea în picioare, arăta spre scenă cu o mână. Luminile din capelă se aprinseseră. S-au auzit alte suspine și țipete. În haosul acela, cineva a chemat un doctor. În tot timpul ăsta, Emily stătea întinsă, nemișcată. Samuel îngenunchease lângă ea, ținându-i capul în mâini.

Yeshiva, o instituție educațională evreiască, care se concentrează pe studiul textelor religioase tradiționale, în special Talmudul, Tora și Halahá — legea iudaică. (N.r.)

2

O lună mai târziu, rabinul Joseph Neiman stătea în fața congregației sale, la sinagoga din Bay Ridge. Cu ochii închiși, asculta cantorul cântând, în timp ce un val de căldură s-a ridicat de la baza gâtului la fața lui. A încercat să îl ignore și să se întoarcă la frumoasa melodie din vocea cantorului. Partea de Tora din dimineața asta era despre peregrinările poporului evreu în sălbăticie, cu marea promisiune așteptându-i la capătul călătoriei. Și totuși, căldura a continuat să-l distragă până când a deschis, în sfârșit, ochii.

Sinagoga era, practic, goală, cu doar douăzeci și ceva de credincioși, împrăștiați prin stranele din față. Covoarele erau decolorate și rupte în unele locuri, vopseaua se descojea de pe pereți și unul dintre frumoasele vitralii fusese acoperit. A încercat să caute sunetul aerului condiționat vechi, dar nu putea să-i audă cârâiala obișnuită. Nu era de mirare că-i era cald.

Cea mai revoltătoare a fost imaginea lui Zev Saferstein așezat în primul rând, rugându-se intens, cu capul clătinându-i-se pe măsură ce-și sugea degetul. Pe Joseph îl enerva. Momentul de liniște, chiar bucurie, pe care i-l adusese pasajul din Levitic fusese distrus, simțea tristețea și dubiile cum gonesc înapoi spre el. Nu că nu avusese îndoieli în trecut, dar, în ultima vreme, deveniseră apăsătoare și de nestăpânit: Cum continuă cineva să creadă într-o lume făcută de Dumnezeu, care e atât de defectă? Nu reușea să găsească răspunsuri acceptabile. Acasă, departe de casă, în fiecare casă, părea că lumina divină devenea din ce în ce mai slabă.

S-a întins să-și aranjeze tallitul⁶. Inul moale s-a mișcat ușor sub degetele lui, deși îi apăsa pe umeri.

Samuel intrase din nou în probleme, cel mai recent pentru că furase bani din cutia tezdekah de la școală. Cum putea un băiat care se pregătea de bar mitzvah-ul⁷ lui să facă așa ceva?

— De ce, Samuel? îl întrebase el după întâlnirea cu directorul.

— N-am fost eu, s-a jurat copilul.

Cum putea Joseph să-l creadă, când erau atât de multe incidente de felul ăsta?

— Și cu bătaia cum rămâne? Samuel a dat doar din umeri. Nu avea niciodată răspunsuri — sau dacă avea, nu arăta niciun interes în a le împărtăși cu tatăl lui.

Joseph nu i-a spus lui Sarah despre întâlnirea de la școală. Îi era teamă de cum avea să reacționeze, teamă că o să dea vina pe el pentru că l-a scos pe Samuel din yeshiva, pentru că a crescut un băiat care îi tot dezamăgea. Dar nu era ok să o țină așa, în beznă.

Apoi mai era și biata fată a familiei Nussbaum, care intrase în spital după ce s-a prăbușit pe scenă. Un copil de numai doisprezece ani, cu atâta potențial, cu toată viața-i atârând în balanță.

Cantorul a continuat să cânte binecuvântările, Dumnezeu să ne dea înțelepciune, să ne ierte păcatele, să-i ajute pe cei care trăiesc în exil...

Atâtea evenimente oribile îi îngreunau mintea. Săptămâna trecută, ușile din față ale sinagogii au fost vandalizate cu svastice. Cu două luni înainte, a fost un bombardament la ambasada evreiască din Argentina, cu aproape treizeci de vieți inocente luate de teroriști. Amenințarea extremismului și a unei uri și mai mari se întrezărea la orizont. Cum era posibil, după toate câte se întâmplaseră în secolul ăsta blestemat? Nu se mai termina odată suferința?

Cum stătea rabinul Joseph pe podium, dând din cap, cantorul și micul grup de congregaționiști se rugau împreună ca Dumnezeu să-i vindece pe bolnavi, să reconstruiască Ierusalimul, să aibă milă...

Chiar și acolo, în mijlocul lor, răul pândea: Saferstein cel pios dădea din cap și își rodea degetul mare. Sinagoga avea probleme, în ciuda fluxului recent de imigranți, care nu prea dădeau bani, și când o făceau, dădeau puțin câte puțin. Așa că se bazau pe banii lui Saferstein, proprietarul unui lanț de supermarketuri de succes, să-i țină pe linia de plutire și să-i ajute să-și

reconstruiască sinagoga care se deteriora.

— Nu știi cât de rău îmi pare, rabinule, s-a confesat Saferstein după slujbele de luna trecută. Atât de mult stres din toate părțile, a explicat el, protejându-și pielea crudă și roșie de pe deget. Să am grijă de afacere, de maică-mea care e pe moarte, copiii care fac tot felul de nebunii. Tocmai mi-am pierdut cumpătul cu Judith. Dar eu nu sunt așa.

Rabinul Joseph s-a rezemat cu coatele de bima. Aerul era sufocant. Se uita la Benny Levin, paracliserul sinagogii, cum coboară pe culoarul din stânga, și a încercat să-i atragă atenția. Nu poți să dai drumul la aerul condiționat?

Judith Saferstein a venit la el la o săptămână după discuția cu soțul ei. Vorbea în șoaptă, chiar dacă erau doar ei doi în birou.

— Dă în mine, îi spusese ea. Nu, a vrut rabinul Joseph să zică, nu e posibil, nu după ce bărbatul jurase pe mama lui, care era pe moarte. De ce nu mă crezi? întrebuse ea, cu ochii licărind speriați.

Și-a suflecat mânecile ca să-i arate vânătăile, Joseph a văzut, și totuși n-a zis nimic, pentru că nu știa ce să spună. În mod clar, nu era o aberație, așa cum spusese Saferstein, ci chiar așa era el. Cum putea să fie atât de nemilos?

Nu conta. Era îndemnat de consiliul sinagogii să găsească o soluție, pentru binele congregației. Așa că în loc să-i spună lui Judith să-și părăsească imediat soțul, a promis că o să vorbească din nou cu el, că o să găsească o cale să le repare relația. Să-i fie rușine!

Îți mulțumim, Doamne, că tu ești Dumnezeuul nostru, stânca vieții noastre, scutul ajutorului nostru, imuabil din veac în veac. Îți mulțumim și îți rostim lauda...

Joseph simțea că i se înmoaie genunchii de la căldură, tallitul i se lipea de umeri și de spate. Trebuia să se țină mai strâns de bima ca să nu cadă. Atâta rău și suferință în lume, și ce făcea Dumnezeu în legătură cu asta? Ce făcea el în legătură cu asta? Un rabin deja în punctul de mijloc al carierei sale, în punctul de mijloc al vieții sale, pentru că împlinise cincizeci și trei de ani în martie — nu ar fi trebuit să facă lucrurile să fie mai bune? Începea să creadă

că misiunea lui personală de a fi mai tolerant și mai înțeleghător fusese greșită. Cândva, misiunea îi dăduse un scop și putere. Acum era nesigur în legătură cu tot.

Tu ești bun, mila ta e nesfârșită...

Cuvintele se auzeau cu ecou între pereții sinagogii și în urechile lui. Voia să creadă din nou în cuvintele acelea bune, voia ca ele să îl umple din nou de voință.

Pentru că bunătatea ta nu se termină niciodată: ne punem nădejdea în tine pe vecie. Și pentru toate aceste lucruri, numele tău fie binecuvântat și înălțat, acum și pururea...

Cantorul a terminat rugăciunea și s-a întors la locul lui. Și-a aranjat robele și s-a uitat spre bima. Congregaționiștii au spus amin. Îl așteptau toți pe rabinul Joseph.

Nu prea putea să stea în picioare, nici să vadă, pentru că în fața ochilor lui se materializase o ceață deasă. Numai o mică parte din slujbă îi fusese lăsată lui. Nu trebuia să uite de apelul lui pentru fetița familiei Nussbaum. Dar grijile continuau să se adune, să îl asalteze, să îi ia toată puterea. Nu, i-a făcut semn cantorului, nu putea să termine slujba astăzi.

Tallit — eșarfa de rugăciune la evrei, purtată de către bărbați, din cele mai vechi timpuri. (N.r.)

Bar mitzvah (pentru băieți) și bat mitzvah (pentru fete) – o ceremonie prin care persoanele de 13 ani trec de la statutul de copil la cel de adult, în iudaism. (n.r.)

3

Bay Ridge e una dintre cele mai diverse comunități din Brooklyn. E așezată pe vârful vestic din Long Island, întâmpinând vapoare de pe tărâmurî îndepărtate, când ele intră în New York. Deși un număr mare de italieni locuiesc acolo — podul Verrazzano-Narrows a fost numit după un aventurier din Toscana cu un castel mare lângă Florența —, sunt și norvegieni, și irlandezi, arabi și turci, greci și albanezi, ruși și chinezi, reprezentanți din toate locurile de pe glob. Îi vezi cum pescuiesc unul lângă celălalt, în căutare de biban dungat, pe digul de vizavi de Owl's Head Park, alergând și dându-se pe bicicletă de-a lungul Shore Road și Belt Parkway, negociind prețuri la magazinele cu reduceri de pe Eighty-Sixth Street.

Bay Ridge găzduiește și o mână de evrei, care se roagă la templul evreiesc dărăpănat, la Eighty-First colț cu Fourth Avenue. Templul ocupă etajul principal al clădirii: subsolul ei e aranjat pentru evenimente sociale, bar mitzvah-uri, cine de onoare, prelegeri și întâlniri de comitet. În duminica aceasta, subsolul era folosit pentru o testare în vederea donării de măduvă osoasă organizată pentru Emily Nussbaum.

O echipă de tehnicieni de la banca de sânge organizaseră o zonă de așteptare, în mijlocul camerei, pentru recoltarea de sânge și etichetarea flacoanelor. Câțiva metri mai încolo, era o masă plină cu gustări și fructe. Rabinul Joseph stătea lângă masă, într-un scaun prea mare, cu o pernă la spate.

Sarah și membrii congregației se agitau în jurul lui; își dorea să-l lase în pace.

— Nu sunt invalid, i-a spus soției lui.

— Rămâi unde ești, i-a zis ea. Ți-a fost rău toată săptămâna și nici măcar n-ar trebui să fii aici azi.

Nu avea sens să se certe. Sarah fusese șefa încă de când au început să iasă împreună, în liceu. Îi alegea mâncarea la cantina școlii, mergea să cumpere haine împreună cu el, îi organiza programul de socializare. Nu îl deranja niciodată: de fapt, îi admira hotărârea, pentru că el era deseori indecis în viața de zi cu zi.

Chiar și așa, în după-masa asta, când își dorea să participe la această mobilizare pentru Emily, voia ca lucrurile să fie mai echilibrate. Nu că nu era îngrijorat de cum se simțise în ultima vreme, tristețea și anxietatea, ceața enervantă care i se pusese pe ochi. Se dusese la doctorul Sokel în luna de după slujba pe care nu putuse s-o termine la sinagogă. Doctorul Sokel l-a examinat în amănunt, dar n-a găsit nimic în neregulă.

— Poate răcești sau ceva de genul ăsta, a sugerat el. De ce nu încerci să te odihnești și mă suni dacă apar alte simptome?

Joseph știa că nu este vorba despre răceală, deși aceasta era o scuză bună. Mai bine să dea vina pe ceva definit și fizic, decât pe simptome vagi, nediagnosticate, care îl făceau să pară și să se simtă slăbit.

Ca atare, Joseph contractase o gripă rea și acum era pus să stea deoparte pe un scaun.

— Mă bucur că te simți puțin mai bine, rabinule, a zis Penny Burstein, prietena cea mai bună a soției sale. Știi câte griji ne facem pentru tine. Slavă Domnului că e Sarah aici să se ocupe de tot. Evenimentul e un mare succes.

S-au uitat la Sarah cum convinge un adolescent care fusese speriat când tehnicianul a desigilat acul să se așeze înapoi pe scaun.

— Haide, Peter, a zis ea, înghiontindu-l ușor. În mai puțin de un minut, vei avea un mitzvah la activ. A continuat să-l distragă cu întrebări despre școală și tabăra de vară, până ce procedura s-a terminat, și apoi l-a mângâiat pe cap.

Sarah, ca de obicei, s-a ridicat la înălțimea așteptărilor, nu doar pentru că adunase toată congregația, dar și pentru coordonarea tuturor congregațiilor din Brooklyn. Acum, la două ore de când începuse testarea în vederea donării de măduvă, aveau peste o sută de probe, și Sarah era în elementul ei, pentru

că aici se vedeau cu adevărat beneficiile de a aparține unei comunități — evrei ajutând alți evrei.

— Trebuie să avem grijă de ai noștri, îi reamintea ea lui Joseph, pentru că nimeni altcineva n-o va face.

L-a făcut să se întrebe: oare ar putea convinge congregația să se adune într-un număr la fel de mare pentru cineva cu altfel de credințe, un membru al bisericii părintelui Lazzaro, de exemplu? Slabe șanse. Și era și mai rău, deși nu-i plăcea să recunoască, dacă persoana bolnavă era de la moscheea imamului Hussein.

Și totuși, Joseph era mulțumit. Toată lumea de la sinagogă o plăcea pe Emily Nussbaum și erau cu toții șocați de întorsătura dramatică a evenimentelor. Cu șase luni în urmă sărbătoriseră bat mitzvah-ul ei în aceeași cameră: acum zăcea într-un pat de spital, luptându-se pentru viața ei.

În noaptea în care s-a prăbușit pe scenă, au presupus că a leșinat din cauză că în sală era cald și nu mâncase nimic toată ziua. Dar analizele ei de sânge nu erau normale, leucocitele erau mărite, celulele roșii, scăzute și trombocitele erau la niveluri periculoase. Doamna Nussbaum observase că Emily fusese obosită în ultimele săptămâni, dar până în seara spectacolului, nu apăruseră semne care să indice ceva serios.

Asta s-a schimbat odată cu rezultatele biopsiei de măduvă osoasă. Emily a fost diagnosticată cu leucemie, un tip agresiv, despre care doctorii spuneau că e adesea rezistent la chimioterapie. Cel mai probabil, va avea nevoie de transplant de măduvă osoasă. Din moment ce niciunul din frații ei nu erau compatibili, trebuiau să caute un donator în afara familiei. Spre deosebire de o transfuzie de sânge, învățase Joseph, un transplant de măduvă osoasă depindea de testări genetice mult mai complicate decât o simplă grupă de sânge. Până acum nu au găsit pe nimeni care să fie compatibil cu Emily, pe niciunul dintre registrele de măduvă osoasă din țară și din străinătate.

Joseph a dat din cap. Cum era posibil să se întâmple așa ceva? L-a făcut să se gândească la poemul lui William Blake, unde un vierme își găsește calea spre un pat de trandafiri roșii, luminoși — O, lume, tu ești bolnavă.⁸

A încercat să-și distragă atenția, străduindu-se să se concentreze pe eveniment. Oamenii stăteau la coadă pentru testare. Se uita la ei cum își ofereau brațele asistentului; lichidul roșu-închis curgea din seringi în flacoanele de sticlă, flacoanele erau puse în tăvi de plastic; tăvile erau așezate una peste cealaltă. Sângele urma să fie testat într-un laborator, pentru markerii genetici specifici, pe celule albe, și apoi comparat cu al lui Emily. Spera să găsească pe cineva compatibil.

Uitându-se în jur, Joseph a început să se simtă mai puțin trist. În ciuda viermilor din patul de trandafiri, majoritatea oamenilor erau bine. Boala și suferința aveau să existe mereu; și mereu aveau să existe câțiva care mințeau, și înșelau, și își loveau soțiile. Dar majorității îi pasă, nu? S-a uitat la congregaționistii lui cum dădeau parte din ei și din corpurile lor, ca să ușureze suferința altuia și s-a gândit, Da.

În original, O world thou art sick, din poemul Trandafirul bolnav.

4

Ca toate celelalte de la Centrul Evreiesc Bay Ridge, biroul rabinului avea nevoie de reparații, cu lambriurile șubrede și închise la culoare, vopseaua care cădea de pe pereți și printuri care se îngălbeneau în ramele lor. Cu toate astea, era al lui și se simțea confortabil acolo, înconjurat de cărți, cu un scaun mare, cu pernă, pentru citit. Era suficient de liniște cât să poată gândi, mai ales în această după-masă de zi lucrătoare, cu slujbe de dimineață și întâlnirile de peste zi terminate.

Joseph citea Ecleziaștul, o abatere de la canonul evreiesc. Nu se putea opri din citit. Ca mulți alți colegi de-ai lui, mereu îl considerase un text supărător, preferând să-l păstreze la distanță, atât de plin de dubii era, unii ar fi spus că se apropia de blasfemie. Acum, cu atâtea lucruri urâte care se întâmplau, cuvintele regelui Solomon erau o chemare pentru el. Patriarhul antic fusese el însuși în punctul intermediar al vieții, la fel de îngrijorat că promisiunea lui Dumnezeu pentru sens s-ar putea să nu fie îndeplinită:

O, deșertăciune a deșertăciunilor! Totul este deșertăciune. Ce folos are omul din toată truda pe care și-o dă sub soare? Un neam trece, altul vine, și pământul rămâne veșnic în picioare... soarele răsare, apune și aleargă spre locul de unde răsare din nou... toate lucrurile sunt într-o necurmată frământare, așa cum nu se poate spune...

Se poate ca totul să fie deșertăciune? Cuvântul evreiesc hevel era tradus de unul dintre comentatori nu ca deșertăciune, ci ca o ceață în fața ochilor. Exact asta simțea Joseph în ultima vreme — o ceață albă și subțire ca un voal ce îl despărțea de lumea din exterior. Când a început, cu câteva luni în urmă, era

sigur că ceva nu era în regulă cu ochii lui și s-a dus la un control oftalmologic. Doctorul l-a asigurat că vederea lui era perfectă.

Ceața avea să fie ulterior însoțită de sentimentul unei greutate care îl doboră, din vârful capului, pe gât și umeri, îi apăsa plămânii atât de tare, că îi era greu să respire. Doctorul Sokel l-a asigurat că nu era vorba de inimă. Uneori, și nu neapărat pentru că se întâmplase ceva rău, izbucnea în lacrimi. A realizat că, în timp ce multe dintre simptomele lui erau fizice, originile lor ar fi putut să fie, mai degrabă, mentale, decât trupești. Avea o criză de vârstă mijlocie? Sau, și mai rău, era depresie? Trebuia să meargă la un psihiatru? Ce ar spune Sarah — Sarah, care nu a fost bolnavă o zi din viața ei? Sau tatăl lui decedat, proprietarul onest și muncitor al unui magazin de pantofi din Nostrand Avenue, care își vedea de viață fără probleme și fără îndoieli de sine? „Trezirea, Joseph“ lătra el, când se crăpa de zi. „Nu e timp de pierdut când avem școală și muncă.“

Exact asta îi lipsea acum: energia și convingerea care îi făcea pe tatăl lui și pe Sarah să meargă înainte. Sigur le-a avut și el la un moment dat — unde plecaseră?

Brusc, scaunul lui, tapițat cu catifea roșie, moale, nu mai era atât de confortabil. Gâtul îi era complet uscat. „Trezirea, Joseph“, lătra tatăl lui din mormânt. Era un dozator cu apă pe hol. S-a târât afară din cameră și s-a stropit cu apă pe față.

Joseph a încercat să se convingă să iasă din starea proastă enumerând toate lucrurile pozitive din viața lui. În afară de faptul că era ușor supraponderal și avea probleme medicale minore — un murmur al inimii și colesterolul ridicat —, stătea bine cu sănătatea. Făcea jogging și mergea cu bicicleta pe Shore Road de cel puțin trei ori pe săptămână. Era căsătorit cu o femeie bună, puternică. După douăzeci și cinci de ani de căsătorie, era încă îndrăgostit lunea de ea, de felul în care mizea ochii, făcând-o să pară rigidă și încântătoare în același timp.

Îl iubea pe fiul lui, Samuel, în ciuda durerii pe care o cauza. Băiatul era imatur și nesăbuit. Făcea lucruri stupide. „Așa cum fac mulți copii de vârsta lui“, le-a explicat consilierul școlar. „Experimentează și își testează limitele, încercând să afle cine sunt. În procesul ăsta, fac greșeli, unii mai multe decât

alții.“

Samuel se va maturiza până la urmă. Uite cum a venit la testarea de măduvă cu opt dintre colegii lui de la Poly.

— Opt, Sarah, se entuziasmase el tăcut în fața soției sale, și pun pariu că băieții nici măcar nu erau evrei.

Sigur n-ar fi furat la maturitate, și nici nu și-ar fi bătut nevasta. Nu era posibil.

Și era fericit la templu, în biroul lui ponosit, lăsându-se pe spate în scaun. Poate că nu era cel mai prestigios sau cel mai profitabil post, precum cele pe care le-au prins colegii lui, în orașe de fițe, ca Westchester și Long Island, dar i se potrivea — erau mai puține personalități și mai puțini atotștiutori cu care trebuia să se confrunte, lăsându-i timp să răsfoiască texte ca Ecleziaștul. Nu, nu era nimic greșit cu viața asta, absolut nimic.

Cum ajungea la concluzia asta, cum începea din nou să plângă, de parcă nu era de ajuns că nu era nimic greșit și de parcă, în ciuda acestei abundențe, tot lipsea ceva. Poate că gânditul în exces era problema. „Un picior în fața celuilalt“, îl auzea pe tatăl lui urlând la un client. „Nu trebuie să te gândești la asta.“

— Joseph?

A tresărit când și-a auzit numele. Soția lui stătea în ușă, mijind ochii, de data asta mai mult rigid decât încântător. Și-a șters repede lacrimile de pe obraji, ca să nu observe.

— Asta faci aici toată ziua, dormi? Avea ceva înțepător în voce.

— Citeam, a răspuns el, ridicând cartea de pe podea, de unde căzuse.

A dat din cap.

— De ce nu mi-ai spus ce s-a întâmplat cu Samuel?

A roșit. Își juraseră cu multă vreme în urmă să nu ascundă nimic unul de

celălalt, după ce a suspectat că soțul lui Penny are o aventură cu altă femeie și nu i-a spus lui Sarah. Fusese atât de nervoasă, că nu a vorbit cu el o săptămână.

— M-am dus să-l iau de la școală azi, a spus ea. Era în detenție.

— Îmi pare rău, Sarah.

A intrat hotărâtă în cameră și s-a postat deasupra scaunului său.

— Știi de ce a luat banii?

Joseph n-avea idee.

— Eu speram că nu i-a luat.

— Oh, sigur i-a luat, a răspuns ea repede. Aveau un plan, el și derbedeii ăia cu care umblă.

Joseph a închis ochii, de frică pentru ce urma.

— I-au folosit la un salon de masaje din Brooklyn Heights.

Un salon de masaje?

— Am găsit cardul la el în cameră, dar nu cred că asta a fost tot. Cred că s-au dus acolo să facă sex cu prostituate — fiul nostru, Joseph, doisprezece ani, aproape un bar mitzvah.

Nu se poate.

Sarah se plimba încolo și înapoi, dând din cap.

— Mereu îți faci griji pentru toată lumea, dar pentru copilul tău, nu, și acum aflăm că probabil se culcă cu prostituate. E dezgustător. Ce urmează?

Joseph nu-și găsea cuvintele.

— Nu pot să cred că Samuel...

— Ba să crezi. Și e vina ta — pentru c-ai ales cartierul ăsta, l-ai trimis la școala aia goyishe, totul...

Sarah s-a oprit din mers și și-a tras un scaun lângă el. A luat o gură mare de aer, încercând să se adune.

— Știu că tu credeai că faci lucrul cel bun, a spus ea, acum pe un ton mai dulce, când ai întors spatele felului în care am fost crescuți, toată atitudinea modernă de care te-ai agățat tu la facultate, vorbeai despre pluralism și toleranță între religii și rase. Știam cât de mult însemna pentru tine și voiam să te susțin. Dar nu vezi că nu duce nicăieri? Când merge orice, oricum, nu există valori reale, nu există bine și rău definitiv. Fiul nostru și-a pierdut calea.

Joseph simțea cum i se adună lacrimi în ochi.

Sarah s-a aplecat și i-a prins fața în mâini.

— Să nu-mi spui că nu ai dubii. Se vede că te supără și pe tine. Nu ai fost tu însuși. E timpul să oprești prostiile astea.

Joseph nu voia să creadă asta.

— Altfel mi-e teamă că ceva rău i se va întâmpla lui Samuel.

Joseph și-a adunat puterea pe care o mai avea în oase.

— Vorbesc eu cu el.

— Să vorbești? Nu are nevoie de mai multă vorbărie. Are nevoie să fie pedepsit. Trebuie să pui piciorul în prag. Promite-mi, Joseph.

Chiar atunci, Benny Levin, paracliserul, a apărut la ușă.

— Bună ziua, doamnă Neiman, a spus el. Îmi cer scuze că întrerup, dar e urgent.

— E în regulă, a spus rabinul Joseph, recunoscător pentru intervenție.

— Ce se întâmplă?

— Păi, nu sunt sigur că ar trebui să...

— Te rog, nu ascund nimic față de soția mea.

Joseph a simțit că Sarah se uita insistent la el.

— E vorba de Judith Saferstein.

— Da?

— E la urgențe, la spitalul Maimonides, a spus Benny. Mi-e teamă că a fost bătută. A spus că niște copii tineri din cartier au atacat-o.

— Ce oribil, a spus Sarah. Va fi bine?

— Așa cred.

— I-au prins? a întrebat ea.

— Din câte am auzit, nimeni n-a văzut nimic.

Joseph a trebuit să se țină de marginea biroului. Simțea că nu poate să respire. Tavanul și pereții camerei cădeau peste el, strivindu-l.

5

Rabinul Joseph mereu așteptase cu nerăbdare după-amiezile de marți de la Bridge Diner, cu prietenii lui, părintele Lazzaro și imamul Hussein. Faptul că nu stătea spectator în timp ce urâtenia și ura dictau mersul lucrurilor în lume îl făcea să se simtă mai bine. Măcar se achita de partea lui, să aducă o bucățică de bunăvoință. Mereu fusese fascinat de perioadele istorice în care oamenii din rase și religii diferite se înțelegeau bine, ba chiar prosperau, ca rezultat al toleranței și al relațiilor dintre ei: Spania în secolul al cincisprezecelea, Olanda în secolul al șaptesprezecelea și, cel mai recent, Sarajevo, până când naționaliștii din Serbia au luat-o razna, cu câteva luni în urmă. De ce să nu continue și Bay Ridge în această tradiție impresionantă, din moment ce și aceasta era un amestec de rase și religii.

Conducătorii bisericii Saint Peter și ai moscheii Masjid Al-Farooq exprimaseră și ei gânduri similare, iar cei trei se angajaseră să construiască punți de legătură între cele trei mari religii ale Cărții. Au ținut discuții și dezbateri, au sponsorizat evenimente împreună în școli și proiecte de slujbe în comunitate. Toți credeau că munca lor împreună dădea roade, așa cum credeau și politicienii locali și presa. La Diner, erau întâmpinați ca niște celebrități, escortați la masa lor specială din spate, de lângă geam — un bărbat în robe, unul care își purta gulerul de preot și altul în yarmulke.

În această marți, totuși, rabinul Joseph abia dacă reușea să schițeze un zâmbet.

— Ce s-a întâmplat? a întrebat imamul Hussein. Sper că n-o să-mi ții iar o prelegere despre statutul Palestinei sau dreptul de reîntoarcere⁹? Ultima dată când s-a întâmplat asta, a trebuit să renunțăm la prânz.

A dat din cap.

— Încă ai gripa aia? a întrebat preotul.

— Nu, a răspuns el. Mă simt doar puțin rău.

— Foarte bine, a spus imamul. Pentru că nu te pot ajuta cu chinurile trupești, dar aici sus, a spus el, arătând spre capul lui, la asta sigur putem să lucrăm.

Joseph nu era atât de convins. Tot mai mult, simțea că se îneca în problemele din propriul lui cap.

— Începem cu micile plăceri ale vieții, a spus imamul Hussein, ridicând degetul arătător. Simți mirosul ăla minunat?

O chelneriță a apărut, aproape la comandă, aducând un vas plin cu cafea aburindă.

— V-am urmat instrucțiunile până la ultimul cuvânt, l-a asigurat ea.

— Excelent, a zâmbit imamul. Am comandat boabele astea de cafea din Yemen, de la cel mai bun crescător din toată țara, o fermă mică din munții Haraz, în Nord. Arabica neagră, bună. Simți mirosul ăla intens de ciocolată? A inhalat adânc. Și amărăciune — tot parte din viață, din păcate. Bea, rabinule. E medicament pentru toate bolile.

— Salute, a spus preotul.

Rabinul Joseph a băut ciocolata neagră a cafelei, împreună cu amărăciunea ei, o amărăciune care îl ardea pe gât. De obicei, erau onești unul cu celălalt când se întâlneau, dar nu putea deloc să împărtășească ce îl supăra azi. Judith Saferstein ajunsese la urgențe, în mare parte din cauza lui, pentru că n-a făcut nimic să o protejeze. Ce ipocrit! Era un eșec imens total — ca rabin, în misiunea lui de a construi punți, până și credința în Dumnezeu începea să eșueze. Era totul prea rușinos și stânjenitor, mai ales când se uita peste masă, la prietenii lui, care radiau chiar acea tărie și acea convingere pe care el nu le găsea acum.

— Și odată ce terminăm cu micile plăceri, a continuat imamul, putem să ne ocupăm de subiectele mai dificile — cum ar fi Gaza și Cisiordania și, da,

dacă insiști, rabinule, rolul femeilor în biserică. Uite, ia o smochină, prietene. Sunt din Egipt, a spus el, așezând pe masă o cutie de smochine învelită în plastic. Dulcele merge bine cu amărăciunea cafelei.

Joseph a luat o smochină.

— S-a îmbolnăvit o fată, a zis el, după o vreme. Emily Nussbaum, e prietenă cu fiul meu, Samuel. Are nevoie de un transplant de măduvă osoasă. Am organizat o adunare, să-i testăm pe membrii noștri și pe alți congregaționiști din Brooklyn. Tocmai am fost informat că n-a ieșit nimic. N-au găsit donator.

Părintele Lazzaro a pus jos cafeaua.

— Îmi pare rău.

— Dacă ar fi ceva ce-am putea face, a spus imamul.

— Am o idee, a spus părintele Lazzaro, ridicând degetul arătător. De ce nu creștem probabilitățile? Putem să organizăm o altă adunare, una mai mare, mai diversă. O să sun toți membrii și o să vorbesc cu preoții de la celelalte biserici. Imam...

— Sigur, ce idee excelentă! O să fac și eu același lucru în comunitatea musulmană.

— E foarte drăguț din partea voastră, a spus rabinul Joseph, dar mă tem că n-o să ajute. Din ce am învățat, e aproape imposibil să găsești un donator compatibil în afara grupului etnic al persoanei. Emily, ca majoritatea congregației noastre, e evreică așkenazi.

— Poate, dar nu înseamnă că nu trebuie să încercăm, a spus imamul.

— Nu e ăsta scopul întâlnirii noastre? Solidaritatea între religii diferite. Sesiunile noastre de construire a punților de la Bridge Diner, nu? a spus el, zâmbind. E oportunitatea perfectă. Cine ar refuza șansa să ajute un copil bolnav?

— Da, ai dreptate, a răspuns rabinul Joseph.

A luat o gură de cafea, apoi o mușcătură de smochină, așa cum tocmai făcuse imamul. Și asta era adevărat, un echilibru între dulce și amar. A lăsat dulcele să-i rămână pe limbă. A încercat să își păstreze speranța, gândindu-se la lista lungă de amărăciune din lume. A încercat din greu și, pe măsură ce încerca, a realizat că o nouă testare pentru donare de măduvă i-ar oferi o oportunitate, o oportunitate pe care o ratase prima dată. Acum putea să se testeze, ca toată lumea din congregație. A mușcat din smochină și a lăsat dulcele să îi alunece pe gât în jos.

Dreptul sau Legea reîntoarcerii este o lege a statului Israel, din 1950, care acordă dreptul evreilor de pretutindeni la cetățenie israeliană când se întorc în Israel. (N.r.)

Partea a III- a: Asistenta

Vara și toamna lui 1992 Italia și New York

1

La trei zile după musturarea primită de la directorul spitalului, Nina era în mașina Carlei, accelerând către Genova. Cinquecento-ul zornăia și şuiera ca un bătrân bolnav de astm când apăsa pedala de accelerație. Se simțea bine pe drumul larg, cu geamul deschis, cu vântul lovindu-i fața. Se simțea bine pentru că se îndrepta către un obiectiv clar, și cu un scop, fișa și proba de sânge ale lui Luca stăteau pe scaunul șoferului, lângă ea.

Între timp, se iertase pentru că cedase în fața lui Matteo când a sunat, joia trecută. Era inevitabil, luând în considerare cât de lipsită de putere se simțise. Dintr-odată, nu mai era nimic la care să spere, nicio tachinare prostească pe holurile spitalului, nicio cină la locul lor special, în afara orașului Rondello, niciun trup cald lângă al ei, doar un vid înfiorător. Așa că atunci când el a spus că avea nevoie disperată să vorbească, a fost de acord — în ciuda tuturor lucrurilor care se întâmplaseră, în ciuda furiei pe care o simțise, în ciuda promisiunii pe care și-o făcuse, să nu mai cadă pradă prostiilor lui din nou.

O aștepta la gară, la două străzi distanță de spital, să nu-i vadă nimeni. Din momentul în care ea a urcat în mașină, el nu s-a mai oprit din vorbit, îi spunea întruna despre cum nu mai putea să trăiască fără ea, cum asta îl omora. Nu-i păsa dacă afla directorul, dacă era concediat și nu-și mai putea găsi alt job, pur și simplu trebuia să fie cu ea. Avea lacrimi în ochi atunci când a oprit pe maginea drumului, când erau în afara orașului, și a luat-o în brațe.

Sigur că nu-l credea, așa sincer cum părea, și probabil el chiar considera că e. Nu era proastă. Totuși, după ani în care l-a dorit atât de tare pe bărbatul ăsta cu ochi negri și voce gravă, se formaseră legături. În seara aia, în mașină, nu era vorba despre rezistență. Își dorea ce își dorea și el.

S-au mutat pe bancheta din spate. I-a sărutat semnul de frumusețe, buzele,

bărbia, pieptul, buricul. Și-a lipit tot corpul de al ei, ținându-i ambele încheieturi cu o mână, deasupra capului, mișcându-se încet mai întâi, apoi puțin mai repede, apoi și mai repede.

Ea și-a dorit să poată să închidă ochii și să simtă din nou, chiar acum, pe autostradă. Îi plăcuse să-l simtă în ea, chiar și când a început să fie brutal, apucând-o și strângând puțin prea tare, chiar și când a început să doară.

— Basta! a țipat Nina, și a tras pe dreapta, înainte să piardă controlul și să facă un accident. Și-a dus mâinile la față și a început să plângă.

În tot timpul ăsta, nu-și pusese niciodată probleme în legătură cu brutalitatea, nu-și pusese probleme în legătură cu nimic, de fapt, ci pur și simplu îl urmase. Ca oncolog, Matteo se ocupa de pacienți bolnavi și pe moarte, în fiecare zi; avea nevoie să se descarce. Și ea la fel. Poate puțină durere era parte din asta — un fel de pedeapsă pentru toate momentele în care ratase un diagnostic sau în care n-a continuat chimioterapia suficient de mult. O pedeapsă pentru momentele în care a eșuat și ea, a lăsat perfuzia prea mult sau a uitat o doză de antibiotice. De ce să nu simtă o fracțiune din durerea pe care o simțeau pacienții lor?

Când terminase, Matteo s-a prăbușit pe locul de lângă ea.

— Nu mă părăsi, Nina.

Ea era ciudat de calmă.

— Du-mă acasă, i-a zis.

— Cum rămâne cu cina? a întrebat el. Am rezervat o masă la I Rampicanti.

— Ia pe altcineva cu tine.

Mașinile și camioanele treceau în viteză pe lângă, în timp ce ea stătea pe loc, pe marginea autostrăzii. În dreapta ei erau podgorii și un câmp deschis, mare, cu vaci care pășteau. Una dintre vaci a ridicat capul, cu gura plină de iarbă, holbându-se la ea.

Viața era simplă și complicată în același timp, s-a gândit ea, cu un gust amar

în gură. Existau motive pentru care oamenii făceau ce făceau, nu neapărat de comun acord. Existau și motive mai puțin bune pentru care oamenii nu făceau nimic și pur și simplu își acceptau soarta. Tatăl ei a avut dreptate când a spus că Nina nu era menită pentru o viață normală. Era o curvă — curva lui Matteo Crespi.

— Basta, a spus din nou, ținând strâns de volan. Era momentul să schimbe lucrurile, să preia controlul. S-a aplecat și a bătut cu degetele pe fișa lui Luca de pe locul șoferului. Pe asta trebuia să se concentreze.

Luca slăbise atât de mult în ultimele câteva săptămâni. Chiar dacă încă îi luceau ochii când vorbea despre ultimele aventuri ale lui Orlando, restul corpului său încetinise. Ce schimbare, față de acum două luni, când roșcatul focos era pregătit să se apere în fața personalului spitalului. Dacă ar fi avut și numai o fracțiune din spiritul lui sfidător când era și ea copil și trebuia să facă față tachinărilor și poreclelor colegilor ei, sau, și mai recent, în relația ei dezechilibrată cu Matteo.

— Mai sunt atâtea lucruri de spus, i-a zis în ultima noapte în salon.

N-a înțeles la început.

— În povestea lui Orlando, a explicat el. Multe lucruri despre care nu ți-am povestit.

Ea a zâmbit ușor.

— Chiar ești îngrijorată, a spus el. O văd în ochii tăi. Dar medicamentele pe care mi le dau sunt puternice. Doctorul Crespi a spus că celulele rele n-au nicio șansă împotriva lor. Și Orlando o să ajute.

— Normal, a răspuns ea, cu toată convingerea pe care a putut s-o adune.

Și totuși, acum exista speranța că cineva va veni să-l salveze pe Luca — poate nu Orlando din poveștile lui, dar poate doctorul Antonio Tosti, de la Institutul de Cancer din Genova. Și Nina Vocelli.

S-a mai uitat o dată la vacă, a băgat mașina în viteza întâi și a intrat din nou

pe autostradă. În mai puțin de o oră urma să fie la Genova.

2

O săptămână mai târziu, Nina s-a oprit după muncă la ferma Taviano. Avea o informație de împărtășit cu bunicii lui Luca în persoană. Voia și să-l vadă pe Luca. Crespi credea că băiatul avea nevoie de o pauză de la spital, după ce fusese acolo două luni întregi, și l-a lăsat să meargă acasă câteva zile, între sesiunile de tratament.

A găsit-o pe Letizia în fața casei, plimbându-se înainte și înapoi. Alarmată, s-a grăbit să iasă din mașină.

— E totul ok?

— Da, a răspuns Letizia, holbându-se în direcția câmpurilor. Luca doarme. Ne-am dus să vedem noii ponei ai lui Fabbio în după-masa asta. La ora cinei era atât de obosit, că a adormit pe scaun. A trebuit să-l duc în brațe în cameră.

— Și atunci ce s-a întâmplat?

— Giovanni. S-a dus să se plimbe acum câteva ore și încă nu s-a întors. Nu suportă să-l vadă pe Luca bolnav, a explicat ea. Fără păr, mereu obosit. Așa că face plimbări. Dar nu-mi place să-l știu afară atât de târziu.

— Vreți să mergem să-l căutăm? a întrebat Nina.

Letizia a dat din cap că nu.

— O să se întoarcă el curând. Până atunci, hai — îți aduc ceva de mâncare și putem vorbi.

Nina s-a așezat la masa din bucătărie, o bucată lungă, groasă, de stejar brăzdat, cu picioarele suportului pe care stătea masa odihnindu-se pe gresia

albă de pe jos. Camera mirosea a pâine proaspăt coaptă. Pe peretele de vizavi era atârnată icoana Fecioarei Maria.

— Îmi dă putere, a explicat Letizia, în timp ce umplea cafetiera cu apă de la chiuvetă.

Nina a dat din cap. Mama ei fusese și ea o femeie religioasă, care conversa în mod regulat cu imagini ale Fecioarei Maria. În ciuda diferențelor regăsite în limbajul și în casele lor — ferma era mult mai spațioasă decât apartamentul înghesuit de la etajul al treilea de pe Via Goldoni din Napoli, și nimeni din zona asta n-ar înțelege dialectul mamei ei —, Letizia Taviano și Maria Vocelli ar fi putut să fie surori. Ambele erau scunde și îndesate, trebăluiau prin bucătărie cu șorțurile și sinceritatea lor. Oricât de mult i-ar fi plăcut de Letizia, totuși Nina aproape că nu mai avea niciun sentiment pentru mama ei și nu era capabilă să o ierte niciodată. Maria Vocelli probabil că nu și-ar fi dat niciodată fiica afară din casă, dar în mintea Ninei o abandonase oricum. Nimic nu fusese menționat vreodată în legătură cu vizita la clinica secretă de pe Via Cavour, dar mama ei știa și i-a aruncat Ninei o privire rece după, de parcă era o străină în casa ei.

— M-am văzut cu doctorul Tosti de la Institutul de Cancer, a spus Nina, în timp ce Letizia așeza o farfurie cu pâine ciabatta și brânză Taleggio pe masă.

Chiar atunci s-a deschis ușa din față și a intrat Giovanni. Șchiopăta vizibil și părea extenuat. Letizia s-a dus repede să-i ia haina. I-a tras un scaun pe care să se așeze.

— În sfârșit, Giovanni, mi-am făcut griji. Haide, Nina are vești bune de la Genova.

A mormăit ceva și s-a uitat la Nina bănuitor, fără urmă de recunoștință sau căldură. Ce bărbat ciudat, s-a gândit Nina. Acum vorbea cu nepotul lui cu cea mai dulce voce, și acum mormăia și se holba la ea ca un nebun.

Stânjenită de comportamentul soțului ei, Letizia a început să-i mângâie părul, sperând că îl va calma.

— Da, a spus Nina. Am vești bune.

— Mulțumesc lui Dumnezeu, a spus Letizia, făcându-și cruce.

Nina a explicat că doctorul Tosti era obișnuit cu cele mai dificile cazuri, cele care nu răspundeau tratamentului convențional pe care îl încercaseră cu Luca.

— Crede că cea mai bună șansă pentru Luca e ceva nou, un transplant de măduvă osoasă. Distrug măduva rea, unde stau celulele canceroase, și o înlocuiesc cu măduvă bună, de la un donator sănătos. E o procedură riscantă, dezvoltată în Statele Unite numai acum vreo douăzeci de ani, dar încep să devină mai buni la ea de atunci, mai ales în Seattle, Washington. Tosti a petrecut un an acolo, învățând procedura. Acum face transplanturi în Genova și are rezultate excelente.

Letizia și-a împreunat mâinile, ca pentru rugăciune.

— Vezi, Giovanni? Există speranță până la urmă. Când putem începe?

— Vă înțeleg nerăbdarea, signora, dar aici e partea riscantă. Donatorul ideal e un frate sau o soră, care împarte multe din aceleași gene cu pacientul. Vedeți dumneavoastră, când genele nu se potrivesc, transplantul nu prea funcționează.

Soții Taviano s-au uitat la ea fără cuvinte.

— Din păcate, a spus Nina, Luca nu are frați sau surori.

— O, Sfântă Fecioară, a suspinat Letizia.

— Nu, nu, nu fiți supărată, signora. Sunt și alte posibilități. Au existat transplanturi reușite și cu alți membri ai familiei...

— Doamne, dă să fiu eu, a izbucnit Giovanni, ridicându-se în picioare. I-aș da și inima din piept dacă aș putea. Orice pentru băiat.

— Sigur, Signore Taviano, cu siguranță vă vom testa și pe dumneavoastră, și pe soția dumneavoastră, a spus ea, realizând că nu o înțeleseseră în întregime; pentru că soții Taviano nu erau, de fapt, înrudiți cu Luca, probabil că nu aveau prea multe gene în comun. Dar și dacă nu funcționează asta, a continuat ea, încercând să rămână optimistă, mai este o opțiune. Putem să

căutam un donator și în afara familiei. Chiar acum trei ani au început să țină un registru în Italia, pentru oamenii doritori să doneze măduvă pacienților ca Luca.

— Păi spune-ne ce să facem, a zis Letizia.

— Sigur, a spus Nina, deși pentru o vreme n-a reușit să-și adune curajul să continue. Știa prea bine că următoarea parte a conversației va fi cea mai grea. A luat o gură mare de aer. Mai e ceva ce ar trebui să menționez. A fost o surpriză. Markerii genetici ai lui Luca. Nu se potrivesc cu profilul obișnuit al italienilor.

— Nu înțeleg, a spus Letizia, devenind din ce în ce mai frustrată.

— Genele lui Luca sunt în general găsite în oameni de descendență est-europeană. În special de etnie evreiască. Evrei așkenazi.

Giovanni a început să se foiască pe scaun.

— Evrei? a spus Letizia. Cum e posibil? Nu cunoaștem pe nimeni care să fie evreu, nu-i așa, Giovan? Trebuie să fie o greșeală.

— Testul a fost repetat și confirmat. E posibil ca Luca să fi moștenit genele de la mama sau tatăl lui.

Letizia a dat din cap.

— Cum îți spuneam, Nina, l-am adoptat pe Paolo de la măicuțele de la Sacred Heart. Toți bebelușii de acolo vin din mame italiene. Spune-i, Giovan.

Giovanni n-a spus nimic.

— E adevărat, a spus Letizia, că nu arată ca alți...

— Taci! a urlat Giovanni. Nu mai spune nimic.

Nina s-a dus repede în fața Letiziei, să o protejeze de soțul ei, atât de șocată fusese de violența din vocea lui Giovanni și i-a fost teamă că s-ar putea să o lovească. În mod clar, bărbatul era nebun.

Între timp, Letizia s-a prăbușit pe scaun. Nina vedea cât de confuză și supărată era. Unde erau veștile bune pe care i le-am promis? se gândea probabil.

— Îmi dau seama că e greu de digerat, i-a spus Nina Letiziei, uitându-se îngrijorată spre Giovanni. Dar astea sunt date exacte și, dacă vrem să-l ajutăm pe Luca, nu putem să le ignorăm. Cum rămâne cu mama lui Luca? Se poate să fi avut descendență evreiască?

— O, nu, venea dintr-o familie bogată, cu tradiție veche, din Milano, a răspuns Letizia. S-au căsătorit la catedrala din Milano. Episcopul era un prieten bun al familiei. Părinții ei nu mai trăiesc, dar sunt aproape sigură că fratele ei încă trăiește. N-a vrut să aibă de-a face cu rudele lui din țară niciodată, dar aş putea să-l găsesc.

Giovanni s-a apucat de picior.

— Bun. E important să testăm pe toată lumea din familia lui Luca. Și pe dumneavoastră, desigur.

— Am putea să o facem chiar acum, a spus Letizia, întinzând brațul.

— La timpul potrivit, signora. Țineți minte, dacă nu găsim un donator compatibil, putem să căutăm unul din afara familiei în registru. Sunt registre și în alte țări, deși numai ce au început să se coordoneze unii cu ceilalți. Vestea bună e că doctorul Tosti are contacte peste tot în lume. A promis că trimite profilul genetic al lui Luca în Statele Unite și în Israel, țările în care e cel mai probabil să găsim pe cineva compatibil pentru el.

— Te rog, Nina, promite-ne că...

Nina a pus un braț în jurul Letiziei.

— Nu trebuie să cereți nimic, signora. Știți cât de drag îmi e nepotul dumneavoastră. O să fac tot ce pot pentru el.

— Cum te-am putea răsplăti vreodată? Giovan, te rog spune-i ceva Ninei.

Dar Giovanni a rămas tăcut și serios, cu ochii fixați pe piciorul pe care îl ținea

în mâini.

3

Când Benny Levin a apărut la ușă, rabinul Joseph stătea întins pe fotoliul extensibil din biroul lui, citind despre futilitatea vieții în Eclezias și se simțea de neconsolat.

— Cineva de la registrul de donatori de măduvă e la telefon, a spus el. Pare entuziasmată.

Joseph a ridicat ochii din scaun. Registrul de donatori de măduvă? Sunau în legătură cu testarea? Ținându-se de cuvânt, părintele Lazzaro și imamul Hussein vorbiseră cu oamenii lor despre Emily Nussbaum și o testare de măduvă fusese organizată în sala de sport de la liceul Fort Hamilton, cu două săptămâni în urmă. În mod evident, rabinul era mișcat și aprecia eforturile prietenilor lui. Era o victorie pentru încercările lor de a construi punți, iar numărul de musulmani și catolici de pe registrul național de donatori de măduvă avea să crească. Dar, având în vedere situația, nu era nicio șansă să se găsească un donator pentru Emily.

— Rabinule, nu vreți să răspundeți?

— Sigur, Benny. Fă-mi legătura. S-a ridicat de pe fotoliu și s-a dus spre birou.

— Joseph Neiman?

Femeia părea încântată, așa cum spusese și Benny.

— Da, eu sunt.

— Atunci am niște vești foarte bune pentru dumneavoastră.

Era oare posibil?

— Nu vă pot spune cât de fericită mă fac aceste apeluri, a zis femeia. E greu să găsești un donator de măduvă compatibil, având în vedere toate variabilele și toate originile etnice. Șansele sunt mai mici decât...

— Da, domnișoară, sunt conștient de toate astea. Dar, vă rog, spuneți-mi, au găsit un donator compatibil?

— Mă bucur să vă anunț că răspunsul este, într-adevăr, da, am găsit un donator. Un donator perfect. O compatibilitate de trei din trei alele¹⁰.

Lui Joseph nu-i venea să creadă. Acum o lună stătea trist la masa din Bridge Diner, cu prietenii lui, explicând complexitățile genetice ale unei testări de măduvă osoasă, cât de bine reușise el să înțeleagă, exprimându-și deschis dubiile în legătură cu propunerea lor generoasă, dar cel mai probabil fără sens. Acum părea că s-a înșelat și ei au avut dreptate. Și-a dorit ca imamul și preotul să fi fost în cameră și ei, ca să le poată mulțumi.

— Chiar e remarcabil, domnule Neiman. Există cineva acolo, cu aceiași markeri în celulele sanguine. Cineva care ar putea fi salvat de măduva dumneavoastră.

Joseph și-a lăsat capul pe spate.

— Îmi cer scuze — ați spus cumva măduva mea?

— Păreți surprins. Nu sunteți Joseph Neiman, născut în 22 mai 1940, în Brooklyn, New York?

— Ba da.

— Și ați fost testat la liceul Fort Hamilton, în 10 august 1992?

Da, fusese. Fusese atât de concentrat pe cei 499 de musulmani și catolici care au venit în ziua aia, încât uitase complet că și lui îi luaseră o probă de sânge.

— Atunci lăsați-mă să fiu prima care vă felicită, domnule Neiman.

Încet, în mod neînchipuit, vestea a început să se așeze în mintea lui. Joseph însuși urma să fie donatorul lui Emily. Îi va reda viața lui Emily, care era slabă și palidă, proptită pe perne acum în patul ei de spital. Și-a amintit cum mama ei a încercat să poarte o conversație cu el cât făcea curat în cameră din nou și din nou, tatăl ei stătea tăcut lângă și se uita cum fiica lui devenea din ce în ce mai mărunță, cu fiecare zi care trecea.

Rabinul Joseph se simțea la fel de neajutorat la vizitele lui, care aduceau foarte puțină alinare. Dar asta avea să se schimbe curând. Cu o operație relativ simplă — extracția a 500 de mililitri de măduvă din osul lui pelvian — Joseph o va putea vindeca pe fată. Nu cu vorbe, nu cu consiliere, ci cu acțiune directă, fizică.

— Sunt cele mai bune vești pe care le-am auzit într-un timp îndelungat, i-a spus femeii de la registrul de măduvă.

— Mă bucur să aud asta, domnule Neiman.

Cea mai bună veste din ultimii ani, s-a gândit Joseph, în timp ce măsura biroul cu privirea, oprindu-se asupra vopselei scorojite de pe perete, pe teancul de hârtii de pe birou, fotoliul roșu pentru citit, volumul lui uzat din Eclezias. Și-a dat seama că ce îl deranja cel mai tare era neputința, inabilitatea lui de a face o diferență. Munca unui rabin era mai degrabă conceptuală decât dinamică; implica mai mult citit, ascultat, consiliere, decât a crea, a construi, a face. Îi invidia pe cei care făceau lucruri.

Senzația aceea de neputință era exact ceea ce îl adusese la părintele Lazzaro și la imamul Hussein și eforturile lor de construire a unor punți în comunitate. Dar ideea că va deveni donator de măduvă — că va putea să dea o parte din el pentru a-i salva viața lui Emily Nussbaum — era într-o cu totul altă ligă.

— Domnule Neiman, mai sunteți acolo?

Mintea lui fusese atât de prinsă în noile știri și ramificările lor, încât uitase complet că avea și acum telefonul în mână.

— Da, da, sunt aici, i-a spus femeii. Nu pot să vă spun cât de fericit sunt că...

— Domnule Neiman, îmi pare rău, dar trebuie să vă pun pe hold. Tocmai a intrat cineva în birou.

— Sigur, a spus el. O cunosc pe Emily Nussbaum de când s-a născut. Fiul meu e în aceeași clasă cu ea la Poly...

Dar femeia deja închisese.

Nu-i nimic. Cu vești ca astea, Joseph avea tot timpul din lume. S-a așezat înapoi pe fotoliu, cu capul sus, cu o senzație de furtună în vârful degetelor.

Benny Levin a băgat capul pe ușă.

— Am avut dreptate?

Joseph a zâmbit. Mai multă decât crezi, și-a spus lui însuși. Ceața din fața ochilor lui începea să se ridice, greutatea care îl apăsa devenea mai ușoară. Viața era cât pe ce să ia o cu totul altă întorsătură.

Alelă — o genă de un anumit tip de pe același cromozom. (N.r.)

4

Letizia s-a trezit în mijlocul nopții. Când a aprins lumina, Giovanni lipsea, iar în locul lui se afla o baltă de sânge. S-a dus repede jos și l-a găsit pe soțul ei stând la masa din bucătărie, cu un prosop de vase îmbibat în sânge apăsător pe piciorul stâng.

— Fecioara Maria, a urlat ea. Ce s-a întâmplat?

Giovanni n-a răspuns.

— E sânge peste tot! A arătat spre dâra de sânge care cobora pe scări, prin hol și în bucătărie.

— Nu-i nimic, a răspuns el brusc.

— Ești alb ca o stafie, Giovanni. Lasă-mă să te duc la spital.

— Nu mai țipa, că trezești...

Era prea târziu. Luca deja auzise agitația și era acum în pragul ușii de la bucătărie, în pijama, încă pe jumătate adormit, dar alarmat la vederea prosopului îmbibat în sânge.

— Na, uite ce ai făcut! a urlat Giovanni. Ai trezit băiatul. Ți-am spus că...

— Nonno, ești în regulă? a întrebat Luca.

— Sunt bine, dragul meu, a răspuns el.

Vocea lui Giovanni se schimba când vorbea cu nepotul lui, cobora, se domolea. Iar o ia razna piciorul meu, cel la care m-am lovit pe câmp. Dar e mai bine acum. Noi doi suntem cowboy. Putem să înfruntăm orice — nu-i

așa?

Luca s-a uitat precaut spre bunica lui, care a încercat să zâmbească, pe cât posibil, apoi s-a întors spre bunicul său.

— Da, așa e.

— Acum du-te înapoi în pat. Cowboy-ii în creștere au nevoie de odihnă. Vin și eu sus imediat. Du-te, a spus el, ghidându-l spre scări.

În secunda în care a auzit patul lui Luca scârțâind deasupra, Letizia a pus mâna pe telefon.

— Dacă nu te duci la spital, îl sun pe doctorul Ruggiero. N-o să pot dormi până nu știu că nu ești în pericol.

— E trecut de miezul nopții, a spus el. Nu poți să-l deranjezi pe om la ora asta.

Letizia nu voia să asculte. Numai după ce, în sfârșit, a răspuns doctorul și a fost de acord să vină, a reușit să respire mai bine.

— Nu înțeleg, Giovanni, a spus ea, punând jos telefonul. Cu toate lucrurile care se întâmplă, refuzi ajutorul. Avem deja un membru al familiei bolnav în casă. Nu pot să mă ocup de doi.

— Ți-am zis. Sunt bine.

— Nu, nu ești. N-ai mai fost bine de multă vreme. Ai luat fiecare lucru rău care s-a întâmplat și te-ai învinovățit pentru el. Pentru Dumnezeu, trebuie să te oprești.

Giovanni arăta de parcă urma să zică ceva, dar n-a putut decât să-și scuture capul.

— E adevărat că am avut parte de mult ghinion, a spus ea, luându-i mâna. Dar am avut și noroc. Chiar când credeam că n-o să avem niciodată un copil, a spus ea, uitându-se lung la poza de pe perete, Fecioara Maria ni l-a trimis pe Paolo. Îți amintești când a început să scoată tractorul singur, făcând cu mâna

când trecea pe lângă noi? Când juca fotbal la școală? Mereu era printre cei mai buni din echipă. Stăteam pe margine și îl încurajam când dădea un gol. Când a absolvit Facultatea din Milano. Când s-a căsătorit cu fata aia frumoasă. Haide, Giovan, nu poți să spui că nu te-a făcut mândru.

— Pentru cât timp? a întrebat Giovanni cu voce șoptită și dură.

— A murit prea tânăr, așa e, și a omorât și o parte din mine. Dar ni l-a dat pe Luca, frumos ca tatăl lui, cu părul roșu și suflet vesel, cum inventează toate poveștile alea despre Orlando, eroul cu care se întâlnește la Castel, care salvează oamenii băgați în bucluc.

O durere zdrobitoare a trecut prin piciorul lui Giovanni, făcându-l să tresară.

— E vina mea.

— Nu, nu e, Giovan. Ești un om bun. Am știut asta chiar de la început. Din felul în care erai cu ai tăi, o ajutai mereu pe mama ta prin casă și pe tatăl tău la fermă. Mama mea m-a luat deoparte înainte să moară și mi-a spus că n-aș fi putut să fac o alegere mai bună. Avea dreptate.

— Nu.

— Trebuie să fii puternic, a spus ea. Există mereu speranță. Ascultă doar poveștile nepotului tău. Și încrede-te în Fecioara Maria — chiar atunci când lucrurile par cele mai întunecate, apare o lumină. Ca asistenta care are grijă de Luca, care a mers prin toată țara pentru o consultație cu doctorii. Nina o să ne ajute, ai să vezi.

A sunat la ușă când îl săruta pe soțul ei pe frunte. Doctorul Ruggiero stătea în prag, cu trusa medicală în mână. Când a intrat, o briză a făcut ca materialul cămășii ei de noapte să foșnească. Se simțea dezbrăcată lângă doctor, care, în ciuda vârstei și a orei, era îmbrăcat ca de obicei, cu cravată, jachetă și pulover cu decolteu în V.

— Îmi pare rău că a trebuit să...

— Nicio problemă. Mereu am grijă de pacienții mei, signora.

Ruggiero a intrat în bucătărie și l-a văzut pe Giovanni, cu un prosop îmbibat în sânge în jurul piciorului.

— Poate ar trebui să ne lăsați singuri, signora. Doar să-mi dați un bol cu apă caldă și ceva să pun pe podea, ca să nu fac mizerie.

— Ce-ai mai făcut acum, Giovanni? a întrebat Ruggiero imediat ce a plecat Letizia.

Nu avea ce ușă să închidă, pentru intimitate, așa că doctorul vorbea cu voce joasă. A pus prosopul pe podeaua cu gresie albă și și-a înșirat toate cele necesare pe masa din bucătărie — tifon, foarfece, forceps, pensă, ață chirurgicală și stiptic. A tras un scaun și a pus piciorul lui Giovanni pe el, apoi s-a așezat astfel încât rana să fie în fața lui.

— Așa cum am mai spus, într-o zi o să te omori, ori de la sângerat, ori de la vreo infecție de după. Realizezi asta, nu?

Giovanni a dat din umeri.

Ruggiero a turnat niște iod în apa fierbinte, a înmuiat tifonul în amestec și l-a pus peste rană. A încercat să oprească sângeratul cu stipticul, dar n-a funcționat. Ruggiero a dat din cap.

— Va trebui să legăm vasele de sânge. Și-a dat jos jacheta, a slăbit strânsoarea cravatei, și-a suflecat mânecile puloverului până deasupra coatelor. În ciuda tremurului pe care îl avea la mâna dreaptă, lucra cu răbdare, metodic. După ce a cusut vasul rupt, a curățat și a pansat rana. Ai nevoie de ceva pentru durere?

— Durerea, a pufnit Giovanni, nu mă deranjează deloc.

— Văd, și chiar despre asta vreau să vorbesc cu tine, a șoptit doctorul. M-a sunat domnișoara asistentă Vocelli ieri. E o femeie tare stăruitoare, se agită destul de mult la Santa Cristina. Totul pentru o cauză bună, totuși. Cred că știe ea ceva. Îl cunoșteam pe Antonio Tosti când lucra la Santa Cristina și, te

asigur, e unul dintre cei mai inteligenți oameni pe care i-am cunoscut. Ești foarte norocos că s-a oferit să ajute.

Giovanni a mârâit.

— Pe de altă parte, a zis el mai întunecat, totul va fi degeaba dacă nu-l ajuți. Vorbesc despre testele genetice despre care spunea asistenta.

Giovanni s-a uitat în altă parte.

— Nu pot să spun că sunt surprins. Îți aduci aminte, am avut grijă de Paolo când se presupunea că l-ai adus aici de la orfelinatul din Genova. Paolo cu părul lui cel roșu, pielea albă care nu arăta în niciun fel ca pielea pe care o văzusem la bebeluși de-a lungul anilor. Normal că eram curios și am avut grijă să mă uit și la organele lui genitale. Voiam să văd dacă băiatul e circumcis; nu era. Totuși, am știut că ceva nu era în regulă când le-am scris maicilor de la Sacred Heart. Cu siguranță, mi-au confirmat suspiciunile.

Giovanni a tresărit.

— Dar după ce am făcut mai multe săpături și n-am găsit nimic, m-am oprit. N-am menționat minciuna ta nimănui. Războiul a fost o perioadă dementă în țara asta — oamenii se întorceau unul împotriva celuilalt, erau lacomi, erau împușcați că erau fasciști sau antifasciști, comuniști sau anarhiști, lăsând în urma lor grămezi de oameni răniți și geamuri sparte și orfani. Che disastro questa guerra!¹¹ Când am văzut cât de fericiți erați tu și Letizia, ce casă bună i-ați dat bebelușului, am decis că nu conta cum l-ați luat pe Paolo.

Giovanni a rămas tăcut.

— Dar, de-a lungul anilor, în timp ce vă păstram secretul, am văzut cum te rodea pe dinăuntru, încă dinaintea accidentului lui Paolo și înaintea rănii ăsteia. Ai fost mereu un om taciturn, dar tăcerea asta se schimbasese după Paolo. În spatele fericirii care a venit odată cu noua ta familie, simțeam că în tine crește o vină imensă.

Giovanni a înjurat pe sub mustață.

— Acum e momentul să spui adevărul, Giovanni. Nu doar ca să-ți eliberezi conștiința — ai o obligație în fața nepotului tău. Biata asistentă o să meargă la vânătoare de găște sălbatice, încercând să dea de rudele soției lui Paolo. Sunt sigur că există gene evreiești la Paolo. De unde ai luat copilul, prietene?

A continuat să tacă.

— Mă auzi? Nepotul tău e pe moarte. Nu prea ai timp.

Ce dezastru, acest război! – în italiană, în orig. (N.r.)

5

— Mai sunteți acolo, domnule Neiman?

Rabinul Joseph nu era sigur câtă vreme ținuse receptorul în mână fără să spună nimic, câteva minute, o oră poate, timp în care a dansat și a făcut roata pe acoperișurile minții sale, ca Tevye din Scripcarul de pe acoperiș¹².

— Sigur că sunt aici, a răspuns el. Mă întrebam dacă i-ați anunțat pe părinți. Dacă nu, mi-ar plăcea să o fac eu însumi. Cunosc familia de mulți ani, și fiul meu, Samuel, e prieten bun cu Emily. Tocmai ce au fost în piesa de teatru...

— Emily?

— Da, Emily Nussbaum. Părintele Lazzaro și imamul Hussein au organizat recoltarea pentru Emily...

— O să vă opresc aici, domnule Neiman. Mă tem că nu înțelegeți cum funcționează acest proces. Dacă nu sunteți membru al familiei, donarea de măduvă e un proces anonim. Nu putem să divulgăm informații despre beneficiar, și asta cu siguranță include numele său. Singurul lucru pe care vi-l pot spune e că nu am găsit compatibilitate aici, în Statele Unite. Ci la nivel internațional.

— Internațional?

— Da, pacientul locuiește în afara Statelor Unite.

Cuvintele i-au curmat entuziasmul. În tot timpul ăsta, crezuse că apelul era despre Emily, că dintre toți oamenii testați, el va fi cel care o va salva, care îi va salva întreaga familie. Cum era posibil? De fiecare dată când se întâmpla ceva bun, îi era luat, îi era furat de sub nas.

— Nu înțeleg, a spus el, o urmă de isterie strecurându-i-se în voce. Și Emily?

— N-aș putea să vă spun, domnule Neiman. Să sperăm că această femeie despre care vorbiți o să găsească un donator compatibil la un moment dat. Tot ce pot să vă spun e că testările de măduvă, ca aceea pe care ați organizat-o dumneavoastră și prietenii dumneavoastră, sunt gesturi frumoase, care aduc potențiali donatori pentru mulți oameni bolnavi din lume.

— Înțeleg, a spus el practic în șoaptă.

— Domnule Neiman, îmi dau seama că sunteți supărat, dar încercați să vedeți asta altfel. Există cineva în lume care e la fel de bolnav ca femeia pe care o cunoașteți, cu o familie la fel de disperată. Veți putea ajuta acea persoană, acea familie, cu măduva dumneavoastră. Dumneavoastră, domnule Neiman, înțelegeți?

Da, a vrut să zică, dar gura lui era atât de uscată, că abia putea să rostească acest cuvânt.

— De ce nu vă luați timp să digerați vestea? O să vă trimit mai multe informații despre proces, o listă cu lucruri pe care trebuie să le faceți, inclusiv consimțământ și formulare de divulgare a stării de sănătate. Dacă decideți că vreți să continuați cu donarea, așa cum sper că veți face, va trebui să aveți acordul doctorului dumneavoastră. În mod evident, nu am vrea să vă supunem niciunui risc. Să aveți o zi bună, domnule Neiman, și voi reveni curând.

În engleză, *Fiddler on the roof*, musical și film care prezintă viața unei familii de evrei din Ucraina. (n.r.)

6

După ce a închis, rabinul Joseph a ieșit din birou. Avea nevoie de aer, de o plimbare să-și elibereze mintea. Voia să meargă la locul lui preferat, din Narrows, la podul Verrazzano.

Când a trecut pe lângă Saint Peter, s-a gândit să-l viziteze pe părintele Lazzaro. Dar nu era necesar. Știa exact ce va spune preotul. Așa cum știa ce va spune și imamul Hussein. Actul de a da, și a da în afara tribului tău, tocmai despre asta era munca lor.

Și totuși nu asta a fost prima lui reacție. Joseph a simțit că i se strânge stomacul. Fusese egoist. Nu, nu era doar lumea care complota să-l aducă la capătul puterilor — continua să se dezamăgească singur.

A mers pe Fourth Avenue cu privirea în jos, mai repede ca de obicei, aproape de parcă alerga, aproape de parcă alerga de el însuși. Zgomotul mașinilor și autobuzelor de pe stradă îl învăluiau, împreună cu mirosul gazelor de eșapament în aerul înăbușitor de vară, în strălucirea soarelui. Nu îl deranja nimic. Auzea numai cuvintele femeii de la registru. „Încercați să vedeți asta altfel, domnule Neiman. Există cineva în lume care e la fel de bolnav ca femeia pe care o cunoașteți. Veți putea ajuta acea persoană.“

De ce n-a văzut asta imediat? Într-adevăr, fusese luat prin surprindere, dezamăgit. Și totuși, femeia îi adusese o oportunitate imensă, una pe care ar fi trebuit să o îmbrățișeze, nu să o respingă — să ajute pe cineva dând ceva din el, făcând ceva cu adevărat, mai degrabă decât să predice și să vorbească. Era ceea ce își dorise de multă vreme.

— Bună, s-a auzit o voce. A ridicat privirea și l-a văzut pe bărbatul chinez de la benzinărie făcându-i cu mâna. I-a făcut și el cu mâna. Ce om cumsecade. Deși Joseph nu-și ducea mașina acolo foarte des, bărbatul își amintea mereu

de el. Pe strada următoare era un bar cu narghilea, slab luminat de becuri mov fosforescente, puse în unghiuri bizare pe pereți și brutăria norvegiană, cu posterele ei cu peisaje, fiorduri impresionante și sate pescărești pitorești. Mai târziu, a trecut pe lângă Il Bucatino, restaurantul pe care i-l arătase părintele Lazzaro și care, de atunci, devenise unul dintre locurile preferate din cartier ale lui Joseph. Ușa din față era deschisă și a aruncat o privire înăuntru, sperând să simtă mirosul de vinete cu parmezan. Dacă ar putea numai să o convingă pe Sarah să vină și ea într-o zi. Dar indiferent cât ar fi încercat, ea refuza să mănânce la un restaurant italian. „Niciodată“, spunea ea, cu o privire sfidătoare, nu după ce se întâmplase cu tatăl ei în Italia, în timpul războiului.

Când a ajuns la Verrazzano, Joseph deja începea să se simtă mai bine. Nu prea erau oameni pe potecă — câțiva oameni care făceau jogging și un pescar care se apleca alene peste balustrada neagră, de metal. Se uita la păsările care zburau în cercuri pe cer, urmărea curenții care se mișcau încet de-a lungul Narrowsului¹³ și în Atlantic, în timp ce un cargobot plin cu containere strident colorate venea spre el.

Joseph a inhalat adânc briza sărată a mării și apoi a expirat încet. S-a uitat cum particulele mici de aer urcau lent spre cerul albastru de vară și apoi coborau pe apa strălucitoare de dedesubt. Sigur că își va da măduva unui străin dintr-o altă țară. S-a imaginat la Bridge Diner marți după-masa, stând cu părintele Lazzaro și cu imamul Hussein la masa lor specială din spate, bănd cafea din Yemen și mâncând smochine din Egipt. Sigur că o să-și dea măduva. Nu fusese niciodată mai sigur de ceva.

Sarah era în curte, smulgea buruieni din grădină, când Joseph a ajuns acasă.

— Ai venit devreme, a observat ea, ridicând ochii din pământ. S-a întâmplat ceva?

A explicat graba lui, telefonul de la registrul de donatori de măduvă, cât de supărat fusese la început, plimbarea către Narrows, cum, încet-încet, s-a răzgândit.

Sarah se uita fără expresie în timp ce cuvintele ieșeau valvârtej din gura soțului ei.

— Nu înțeleg, Joseph. Oamenii de la registru au spus clar că nu poți să te testezi dacă ești răcit. Și tu te-ai dus oricum?

— Nu m-am testat la templu, a explicat el. M-am testat la a doua testare, pe care au organizat-o părintele Lazzaro și imamul Hussein, când mă simțeam mai bine.

— Deci ai verificat la registru dacă e ok?

— Nu, nu m-am gândit...

— Și la doctorul Sokel? Ai o boală. L-ai întrebat pe doctorul Sokel să vezi dacă e în regulă?

— N-aș numi un murmur cardiac o boală.

Joseph ar fi trebuit să știe că Sarah se va supăra, poate mai mult pentru că nu s-a consultat cu ea, nu cu doctorul Sokel.

— Chiar dacă poate să ducă la cheaguri de sânge? Nu de asta trebuie să iei anticoagulantul?

— Pot oricând să opresc tratamentul câteva zile.

După o pauză lungă, s-a uitat la el cu asprime și a spus:

— Atunci nu mai e nimic de zis.

Sarah s-a întors și a continuat să smulgă rădăcinile din jurul roșiilor ei.

Joseph a fost luat prin surprindere.

— Nu mai e nimic de zis? a repetat el. Cum adică?

— Că nu poți să accepți, până nu primesc garanția doctorului Sokel că nu pățești nimic rău, a spus ea, dând cu o greblă mică prin pământ.

— O să-l sun acum, a sugerat el.

— Prefer să mergem la el împreună. În persoană.

Joseph se plimba dintr-o parte în alta a curții.

— Sarah, nu are sens ce zici. Ești supărată că nu ți-am zis despre recoltarea de la Fort Hamilton? Am presupus că știi și că nu va fi o problemă.

Sarah n-a răspuns.

— Sau e pentru că măduva nu va merge la Emily? Inițial am avut aceeași reacție. Eram supărat, nervos chiar, până când am realizat că, oricât de rău mi-ar părea de familia Nussbaum, mai e o altă familie acolo care suferă, la fel ca ei.

— O altă familie de evrei?

Rabinul și-a dat capul pe spate.

— Despre asta e vorba — că nu ar trebui să ne sacrificăm decât pentru un evreu?

Sarah a continuat să se ocupe de grădină, fără să răspundă. Când a terminat, s-a ridicat și și-a scos mănușile.

— Știu că vrei să faci bine, Joseph, dar nu te-ai gândit suficient. Erai la recoltare când au vorbit despre toate riscurile asociate cu donarea de măduvă, anestezia generală și infecțiile. Riscurile alea sunt mult mai ridicate pentru oamenii cu afecțiuni cardiace. Ai o familie la care trebuie să te gândești. Soția ta. Fiul tău.

— Sarah, ascultă-mă. I-a luat mâna într-a lui și i-a explicat de ce voia să facă asta, de ce avea nevoie să facă asta. Mai ales în punctul acesta al vieții lui, când se simțea pus la pământ de toate lucrurile oribile care se întâmplau în lume — deși îi era frică să dezvăluie amploarea găurii negre în care se afla. Și mai mult, a explicat el, să fie donator de măduvă se potrivea perfect cu munca lui alături de părintele Lazzaro și de imamul Hussein. Lumea lor fracturată și divizată avea nevoie exact de acest tip de acțiuni.

— Nu mai are rost să vorbim, a spus Sarah, dând din cap, până nu îl întrebăm pe doctorul Sokel.

Strâmtoarea care separă districtele Brooklyn și Staten Island, considerată principala poartă maritimă a New York-ului. (N.r.)

7

Capul lui Giovanni bubuia de zgomote, mai ales târziu în noapte. Nu putea să închidă ochii fără să audă și să vadă lucruri oribile. S-a dat jos din pat și, promițându-i Letiziei că n-o să mai iasă afară atât de târziu, s-a plimbat prin casă, dintr-o cameră în alta, din nou și din nou.

Pop, pop, pop. Împușcături în noaptea rece.

Tresărea la fiecare foc de armă pe care și-l amintea. Atunci putea să estompeze sunetele și imaginile cu altele mai liniștitoare, mai promițătoare. Murmurele care veneau din fașă, fața Letiziei când a ajuns acasă cu noul lor bebeluș.

Ține în mână bucata de hârtie împăturită. La ce se gândea bărbatul acela, într-o noapte rece, furtunoasă, încredințându-i o bucată de hârtie subțire, cu identitatea fiului său pe ea și adresa ascunzătorii elvețiene către care se îndreptau? Și uite-așa, hârtia îi zboară din mână, apoi cade pe zăpadă, cerneala curgând pe albul zăpezii.

Dar nu așa s-a întâmplat. Nu — a deschis pumnul și a lăsat hârtia să zboare. A făcut-o intenționat.

O vede acum, rostogolindu-se prin zăpadă, aude vântul cum şuieră, acum, dar atunci nu. Atunci bloca sunetele și imaginile cu altele, mai liniștitoare, mai promițătoare. Acum aude focurile de arme și ecourile lor din păduri, făcându-l să tremure, atât de zgomotoase, că îi era frică să nu-i crape timpanele.

Trebuia să continue să meargă dintr-un dormitor în altul, apoi jos, în bucătărie, apoi din nou sus.

Dacă ar putea numai să se întoarcă să ia hârtia din zăpadă, înainte să curgă cerneala și să facă cuvintele neinteligibile. Un nume. O adresă. Un indiciu care să-l salveze pe Luca.

Giovanni a izbit frigiderul cu mâna. Imposibil. De fapt, chiar se întorsese, a doua zi. Tot orașul era exasperat după masacrul din pădure, toată lumea, în afară de ei doi, care erau în lumea lor, Letizia absorbită de noul ei bebeluș și el, ușurat că nu mai trebuia să se îngrijoreze că părinții se vor întoarce după copil. Da, se simțea ușurat, îi era rușine să zică, dar, în secret, era chiar fericit. Dar trebuia să se asigure că nimeni nu va găsi bucăți de hârtie, să o lege cumva de ei și de noul lor bebeluș, așa că s-a dus înapoi și a cercetat zona unde a scăpat-o până când a fost sigur că nu mai era acolo. Până când a fost sigur că nimeni nu va ști vreodată.

Numai că acum voia să știe, trebuia să știe, pentru Luca. Idiotule, s-a răstit el la bărbatul în haina zdrențuită, pentru că fusese atât de nepăsător. Idiotule, s-a răstit la el însuși, pentru că a lăsat hârtia să-i zboare din mână.

Apoi s-au auzit focurile de armă, Lambertini și gașca lui de golani fasciști.

Pop, pop, pop.

Stăteau pe burtă în pădure. Cum i-a găsit Lambertini atât de repede? Îl văzuse pe Giovanni luând copilul înfășat de la bărbatul în haină zdrențuită? Îl văzuse vorbind cu preotul lângă moara abandonată, mai devreme în aceeași zi? De asta îi aruncase privirea aia ciudată atunci când Giovanni s-a întâlnit cu el în piață mai târziu în dimineața aceea și i-a spus că e în drum spre mănăstirea din Genova. „Sigur, Giovanni, dar te avertizez“, a spus Lambertini, „ai face bine să mă anunți dacă vezi sau auzi ceva suspect.“

Împușcăturile se aud în aer. Zăpada se face neagră, se face roșie.

Roșie. Roșie. Roșie.

Imaginile și sunetele sunt peste tot, înconjurându-l, doborându-l, înecându-l.

Piciorul îi pulsează, Giovanni s-a prăbușit pe podeaua din bucătărie, disperat să se gândească la altceva.

Letizia leagănă bebelușul în brațe. Crede povestea lui Giovanni, că mânăstirea l-a anunțat că există un bebeluș pentru adopție, și fără să stea pe gânduri, s-a grăbit să meargă la Genova să-l ia. Cum ar fi putut să nu-l creadă? De atâta timp se ruga pentru asta și, în sfârșit, Fecioara Maria a răspuns rugăciunilor. Cum ar putea vreodată să-i mulțumească? Crescând copilul creștinește, așa putea, un băiețel cu nimic diferit de alți băieți din sat, care joacă fotbal, își mănâncă paste, devine ministrant la San Stefano. Un băiețel italian bun. Băiețelul lor italian bun.

Nu era nimeni care să se îndoiască de asta. Doctorul Ruggiero ar fi putut suspecta că Giovanni mințea, dar n-a cauzat niciodată probleme. Și scârbosul de Pietro Lambertini — singura persoană care putea să-l lege de evenimentele din pădure din noaptea aia — fusese omorât de partizani pentru recompensă la trei zile după masacru. Dispăruse în zăpadă, împreună cu bucata de hârtie împăturită și cadavrele.

Adoptaseră un orfan de la măicuțele de la Sacred Heart. Avea să accepte minciuna din tot sufletul — până când au început problemele, prima dată cu moartea lui Paolo și, mai târziu, cu boala lui Luca, iar apoi nu mai putea să estompeze sunetele și imaginile. Îl doborau, îl zdrobeau, îl înecau.

Ruggiero avea dreptate: nu exista altă opțiune decât să spună adevărul. Trebuia să meargă la autorități și să le spună ce s-a întâmplat. Bucata împăturită de hârtie era pierdută, dar poate că erau oameni, organizații, care puteau să pună lucrurile cap la cap și să își dea seama dacă erau rude rămase în lume, rude care să aibă aceleași gene și care să poată să-l ajute pe fiul acelui bebeluș, nepotul lui, prețiosul său Luca.

„Acum e timpul să spui adevărul, Giovanni“, îi spusese Ruggiero. Indiferent de cât de greu va fi sau care vor fi consecințele.

Doctorul avea dreptate. Nu conta dacă-l făceau pe Giovanni criminal sau îl duceau la închisoare, dacă Letizia afla ce făcuse și nu se mai putea uita în ochii lui vreodată. Viața lui avea să se termine.

Nu conta. Singurul lucru care conta era Luca.

Se va duce la primar și va spune adevărul.

8

O săptămână mai târziu, Sarah era la ușa biroului lui Joseph, cu mâinile în șteț și o privire aspră.

— Ce s-a întâmplat? a întrebat el. Umblaseră pe coji de ouă în ultimele zile, de la vizita lor la doctorul Sokel. Sarah a adus broșura registrului, unde scria că afecțiunile cardiace erau un factor de risc pentru donatorii de măduvă. „Dacă nu mai ia anticoagulantele“, a întrebat ea, „și face un cheag de sânge sau un infarct? E soțul meu“, a spus Sarah, „și rabinul dumneavoastră.“ Doctorul Sokel a spus că înțelege asta foarte bine și că promite că va vorbi cu chirurgul și cu anestezistul. Între timp, ar trebui să se gândească și ei la asta. Ceea ce și făcuseră, de la consultație încoace. În timp ce Sarah câștiga, în general, în astfel de neînțelegeri, Joseph era neobișnuit de insistent de data asta și credea că Sarah e pe punctul de a ceda. Dar văzând-o pe soția lui în ușa, cu privirea aia, a început să aibă dubii.

— Tocmai am vorbit cu femeia de la registru, a spus Sarah. Mi-a spus că ai acceptat. Nu înțeleg. Nu ne-am pus de acord.

— Nu e adevărat, a explicat el, doar am completat niște documente premergătoare.

— Nu e în regulă, Joseph, a spus ea, cu vocea tremurând. Fiul nostru e scăpat de sub control. Nu vorbește mai nimic cu noi și jumătate din ce spune sunt minciuni. Și acum și tu faci lucruri pe la spatele meu?

— Te rog, a spus el când a văzut cât de supărată era. I-a luat mâna într-a lui și a condus-o spre fotoliu. N-aș face nimic fără binecuvântarea ta. Promit.

Ea a luat un șervețel din geantă, să se ștergă la ochi. S-a uitat spre podea, apoi spre tavan, oriunde numai nu spre el.

— Ce e, Sarah?

— Nu poți să faci asta, a zis ea, într-un final.

— Dar ai auzit ce a spus doctorul Sokel. Cât timp mă monitorizează...

— Nu inima e problema, Joseph, a spus ea, dând din cap.

— Atunci ce?

— Am aflat ceva despre beneficiar. Ceva ce face totul imposibil.

Ce? s-a întrebat el, știind că donarea de măduvă era un proces confidențial.

— Pacientul e din Italia, Joseph.

Rabinul era confuz.

— De unde știi asta?

— Mi-a spus femeia de la registru.

— Nu înțeleg. Mie nu a vrut să-mi spună nimic. A spus că nu are voie. Ție de ce ți-a spus?

— Pentru că am insistat. I-am spus că dacă nu-mi dădea nicio informație despre pacient, atunci va trebui să scoată numele tău din registru. A crezut că glumesc la început. Dar când a realizat că eram absolut serioasă, că nu ți-ai fi riscat viața pentru ceva fără permisiunea mea, a zis că va face o excepție.

Lui Joseph nu-i venea să creadă. Sarah fusese mereu încăpățânată, dar asta era prea mult, chiar și pentru ea.

— Nu voia să-mi dea numele sau vârsta, sau să-mi spună dacă e bărbat sau femeie, evreu sau păgân. Doar că pacientul e din Italia.

El s-a uitat în sus, dar nu a zis nimic.

— M-ai auzit, Joseph?

A dat din cap ezitant.

— Știi ce cred despre țara aia.

Știa foarte bine. Oricât și-ar fi dorit să nu fie așa, Sarah nu fusese capabilă să renunțe la vechea ranchiună pentru Italia. A jurat că nu va pune vreodată piciorul în țara aia, că nu va mânca la un restaurant italian și nu va cumpăra produse italiene. Avea același fel de repulsie pentru Italia pe care mulți supraviețuitori de lagăre de concentrare o aveau pentru Germania.

— Sigur că știu. Îți trezește amintiri urâte, mai ales pentru tatăl tău. Dar de ce să aduci toate astea în discuție acum? A fost acum foarte multă vreme și nu are nimic de-a face cu...

— Serios? a spus ea, ridicând tonul, cu ochii mijiți atât de tare, că abia se mai vedeau. Toate astea au fost bunicii mei, pe care nu i-am cunoscut. Și tatăl meu, care a petrecut un an într-un lagăr de detenție și a fost tratat ca un animal; care și-a privit părinții încasând bătaie pentru că au ascuns pâine și apoi au fost trimiși la Auschwitz să moară. Încă are coșmaruri. Pentru el, italienii au fost mai răi ca nemții.

— Sarah, am vorbit despre asta de un milion de ori. Nu e corect să judeci...

— Nu e corect, zici. Mussolini a fost aliatul lui Hitler în timpul războiului. A dat legi rasiale care nu erau cu nimic mai diferite decât ale nemților și era la fel de nerăbdător să adune evreii și să-i trimită în lagăre de concentrare — și evreii italieni, și refugiații care veneau din alte țări europene, ca tatăl și bunicii mei. Nu e corect ce zic eu?

— Nu poți să dai vina pe întreaga țară pentru câțiva oameni răi.

— Știi poveștile — erau mai mult decât câțiva oameni răi implicați.

Da, știa. Tatăl lui Sarah era un om rezervat, care prefera să nu dezgroape trecutul, mai ales părțile dureroase. Dar acum câțiva ani, l-au convins să-și spună povestea pentru un film documentar făcut de muzeul Holocaustului din partea de jos a Manhattanului. „Am plecat din Ungaria înainte să înceapă deportările în masă din 1944“, îi spusese intervievatorului pe o voce calmă,

aproape detașată. Purta o căciulă de lână fără de care nu ieșea din casă aproape niciodată, indiferent de perioada anului, vară sau iarnă. „Tata avea un plan. A auzit că italienii erau mai toleranți decât alți vecini europeni de-ai noștri și că ei ar fi cel mai probabil capabili să ne ajute. Dacă am putea ajunge în port la Genova, am avea o șansă bună să mergem în Spania sau Statele Unite. Dar tata nu a avut dreptate. În secunda în care am trecut granița spre Italia, am fost atacați și vânați — de nemți, de poliția italiană și de milițienii fasciști. Într-un sat mic din afara orașului Torino, mi-a fost sete și m-am dus să îmi iau apă de la fântâna din piața principală. Un grup de băieți de vârsta mea — eu aveam doisprezece ani la vremea aia — m-au înjurat și m-au scuipat. Tot în același oraș, o doamnă drăguță, italiancă, ne-a dat niște pâine și ne-a spus unde să ne ascundem în noaptea aia. Dimineața următoare, ne-am uitat la ea cum le arată autorităților unde suntem și cum bagă în buzunar răsplata primită.“

După film, Joseph avea să fie urmărit toată viața de imaginea bărbatului cu voce blândă, cu căciula lui de lână, cândva un băiat inocent care încerca să ia o gură de apă de la fântâna pieței din sat.

— Lucrurile prin care au trecut tatăl și bunicul tău, a spus Joseph încet, sunt oribile. De neiertat. Dar trebuie să-ți amintești că a fost acum cincizeci de ani, într-o perioadă de timp foarte diferită. Nu are legătură cu a fi donator de măduvă în ziua de azi. Acum e vorba de o persoană bolnavă, ca Emily Nussbaum, care are nevoie de ajutorul meu.

— Nu, Joseph, persoana bolnavă nu e ca Emily. El sau ea e din Italia, nu America. Catolic, nu evreu.

— Nu știi asta.

— Italia e o țară catolică, unde cuvântul papei are la fel de multă greutate ca al prim-ministrului. Același papă, ține minte, care se întâlnește cu Arafat, un terorist arab, dar nu cu Shamir sau Rabin.

— E totuși și o țară, a ripostat el, cu câteva dintre cele mai vechi comunități evreiești din lume, în Veneția și în Roma.

— Nu o să mă faci să mă răzgândesc. Pentru mine e personal. N-o să te las

să-ți riști viața pentru cineva care poate mi-a trimis bunicii la camerele de gazare.

Joseph a dat din cap.

— Nu pot să cred că spui asta. Ai văzut cât de tare suferă părinții lui Emily. Numai asta contează. Nu ce s-a întâmplat în trecut sau ce religie are persoana respectivă. Dacă era Samuel bolnav? Ai vrea ca persoana care poate să-l ajute să pună atât de multe întrebări?

— Îmi pare rău, Joseph.

Joseph a văzut determinarea din ochii soției lui. Nu avea cum să o convingă. Adevărul e că crezuse mult mai mult în rațiunile lui morale decât lăsase să se vadă. Nici nu conta dacă persoana bolnavă era bună sau rea. Și-ar fi dat măduva pentru Zev Saferstein — cel care-și bătea nevasta — dacă ar fi putut să-i salveze viața.

— Îmi pare rău, a repetat Sarah. Persoana din Italia va trebui să găsească pe altcineva.

9

Nina a intrat în spital în noaptea aia cu capul plecat. Adusese o cutie de arancini, preferatele ei. De când i le-a prezentat lui Luca, erau și preferatele lui. Dar la ce se gândea? Era târziu deja, mult după cină, și, la felul în care arăta, Luca nu avea să mai mănânce nimic în seara aceea.

Totul era crunt. Trecuseră trei săptămâni de când vizitase ferma Taviano, plină de speranță după întâlnirea cu doctorul Tosti. Și totuși pistele păreau să ducă spre nicăieri. Îi testaseră pe Letizia și Giovanni și pe mai toți angajații din Santa Cristina, inclusiv Nina, care se testase de două ori, ca să fie sigură. N-au găsit pe nimeni compatibil. L-au contactat pe unchiul lui Luca din partea mamei, care a râs când a fost întrebat dacă are rude de origine evreiască. Cu toate astea, după rugămințile și amenințările Letiziei că o să se trezească cu ea la ușă, nobilul din Milano a acceptat să se testeze. Nimic. Nina a contactat chiar și câteva sinagogi din nordul Italiei și a reușit să convingă câțiva membri să se testeze. Din nou, nimic. Registrele internaționale, despre care Tosti zicea că sunt atât de promițătoare, n-au adus nimic.

— Îmi pare rău, Nina.

Când a intrat în salon, Matteo stătea lângă patul lui Luca, uitându-se la pacientul lui cum dormea.

— Știu că te-ai atașat de băiat. Toți ne-am atașat, dar...

— Dar ce? a sărit ea, citind expresia dezamăgită de pe fața lui. Te dai bătut, asta îmi spui?

Matteo abia dacă s-a mișcat.

— O să găsim pe cineva compatibil pentru el. Apare cineva, de undeva, o să vezi.

— Nu e doar asta, a spus el. Au venit culturile de sânge. Băiatul are o infecție fungică. De asta ne temeam cel mai tare, cu un sistem imunitar compromis și trombocite scăzute. Mă îndoiesc că va supraviețui.

Vestea a lovit-o ca un pumn în stomac; a simțit că se sufocă.

Matteo s-a întins să o consoleze, dar l-a respins.

— Ești supărată, înțeleg. Dar ai făcut ce ai putut mai bine pentru băiat. Mai mult decât mine, recunosc. Am fost nervos când ai avut îndoieli în legătură cu ce am spus la conferință. Când am aflat că te-ai dus la Tosti pe la spatele meu, am înnebunit. Bine că nu erai aici în ziua în care m-a sunat să discutăm cazul.

— Ce opțiuni aveam?

— Niciuna. Cazul m-a luat complet prin surprindere. Nu era nimic ieșit din comun. Toate semnele arătau spre un rezultat pozitiv — mi-aș fi pariat viața pe asta. Și totuși, dintr-un oarecare motiv, băiatul n-a răspuns tratamentului. Tot nu înțeleg.

Ninei i s-a pus ceva în gât.

— Ar fi trebuit să mă gândesc la alte variante. Ar fi trebuit să-l sun eu pe Tosti. Dar sunt un bărbat orgolios și nu am vrut să recunosc înfrângerea. Am sperat că lucrurile se vor schimba. A fost stupid. Băiatul a fost norocos că erai acolo să preiei mingea. Te-ai asigurat că are o șansă.

Nina nu a opus rezistență când s-a întins după mâna ei a doua oară; n-a mai avut putere. Matteo avea zâmbetul lui blând, fără urmă de aroganță. Nu se bărbierise de ceva vreme și arăta obosit, aproape înfrânt.

— Iartă-mă, Nina. Pentru tot.

Ăsta era bărbatul de care se îndrăgostise cândva? Bărbatul bun, nu snobul egocentric căruia îi păsa doar de el însuși? Sau ambii la un loc?

— Vreo șansă să vrei să bem un pahar cu ceva? a întrebat.

Un pahar? Ar fi băut două, poate patru. Nu, a dat din cap.

— O să rămân aici, i-am promis bunicii lui Luca. Soțul ei, cel dus cu pluta, e bolnav și el și îi e teamă să-l lase singur. De ce nu iei aceste arancini de la salumeria lui Boninno Jr.? Sunt la fel de bune ca ale tatălui său. Sigur îți amintești de el.

Matteo a dat din cap.

— Unul dintre multele tale cazuri de succes, a punctat ea. Știi că fiul lui întreabă de tine de fiecare dată când merg acolo.

A zâmbit.

— Mersi că mi-ai amintit.

Urma să fie o noapte lungă și dureroasă, s-a gândit ea, urmărindu-l pe Matteo când ieșea din salon. A mers pe vârfuri pe lângă Luca, să nu-l trezească. Deși era palid și tras la față, era ceva calm în expresia lui atunci când dormea, în ciuda gravității stării lui, cu ciuperca aceea circulând prin sânge. Era posibil să nu mai trăiască până la sfârșitul anului? Băiatul care odată avusese atâta viață înăuntrul lui?

Se simțea slăbită și epuizată, de parcă nici ea nu avea putere să reziste până la sfârșitul anului. Nina fusese asistentă multă vreme. Văzuse mulți pacienți și mereu dura. Dar în niciun caz atât de tare cum va dura de data asta. Se apropiase de Luca, se atașase de el cum nu se mai atașase de niciun pacient vreodată. Ar exista consecințe.

S-a gândit la devotamentul Letiziei pentru imaginea Fecioarei Maria, la fel ca mama ei — convingerile lor, credința lor. Nina mereu considerase că erau prostesți acele convingeri. Acum, totuși, își dorea să se sprijine de ceva solid, de orice.

Mâinile lui Luca alunecaseră de sub pătură și atârnavă pe marginea patului. Degetele lui erau atât de subțiri, că arătau ca niște rămurele.

S-a gândit la pietrele de la marginea Favolei. Rămășițele a ceea ce odată fusese un zid roman nemaipomenit, devenit acum moloz. Un castel vizitat de un erou de peste mări și țări, numit Orlando.

Nina a așezat mâna lui Luca înapoi în pat și a acoperit-o cu pătura.

Cât de mult își dorea să creadă în acel castel, în Orlando.

Să creadă în poveștile pe care Luca i le spunea noaptea în salon.

Nu suporta gândul că s-ar putea termina.

Partea a IV-a: Încrucișarea

Toamna lui 1992

1

Încă de când era copilă, Nina se întreba cum a putut Dumnezeu să creeze o lume atât de imperfectă, atât de plină de suferință și răutate. În timp ce mulți catolici, ca mama ei, atribuiau acest paradox păcatului — il signo del diavolo —, Nina a ajuns să-l vadă în termenii mai puțini moraliști al sbagli sau greșeli.

Hemangiomul ei era tot o astfel de greșeală. Malformația congenitală se dezvoltase în timpul morfogenezei, evoluția unui embrion într-o ființă umană matură. Prin coordonarea defectuoasă dintre celulele de creștere, un grup de vase de sânge a migrat neregulat către straturile superioare ale pielii, rămânând izolat de semnalele care îndeamnă vasele să se dilate și să se contracte — rezultând pata mov care îi acoperea partea dreaptă a feței.

În mod clar, totul a fost neintenționat, un accident al naturii. Același lucru poate fi spus și despre cancer. În cazul lui Luca Taviano, problema stătea în ADN-ul celulelor stem din măduva osoasă, o încâlcire de cromozomi în timpul divizării celulelor, unde capătul de sus al unui cromozom s-a încurcat în capătul de jos al altuia. Translocarea care a rezultat a activat o oncogenă care a împins celula stem în epuizare, producând continuu progenituri mutante care înghesuiau celulele normale din măduva lui; neoprite, l-ar fi omorât.

Rabinul Joseph Neiman nu era capabil să ducă la capăt slujbele lui de la sinagoga din Bay Ridge, probabil pentru că depresia timpurie se instala în mintea lui. Aici se credea că problema vine dintr-un dezechilibru de neurotransmițători — prea puțină serotonină și dopamină — care îl lăsa slăbit și fără speranță.

Așa cum există și sbagli care se întâmplă în corpurile noastre și în afara controlului nostru, sunt și altele pentru care suntem, în parte, responsabili. Profesorul de istorie din liceu al Ninei părea un bărbat cumsecade, cu ochelarii lui cu ramă groasă și neagră și vocea lui domoală. A luat-o deoparte după parțial și i-a spus: „Nina, ești prea deșteaptă să pici la cursul ăsta, dar cu puțină instruire extra, putem schimba asta“. După o serie de sesiuni săptămânale de meditații, chiar asta au făcut, Nina a fost atât de recunoscătoare când și-a văzut nota finală, că nu a spus nimic în momentul în care a atins-o, și apoi a mai atins-o puțin — până când, înainte să înțeleagă exact ce se întâmplase, era în drum spre o clinică umedă și rece de la subsol, pe Via Cavour, unde au inserat un instrument lung și subțire înăuntrul ei, și de atunci n-a mai putut să se simtă acasă în propria ei casă.

Ar fi trebuit să aibă mai multă grijă după asta. Dar, câțiva ani mai târziu, în timp ce lua tensiunea unui pacient de la Ospedale Santa Cristina, puțin după ce și-a început cariera de asistentă medicală, l-a văzut pe Matteo Crespi stând în pragul ușii, cu aerul lui de star de cinema, și imediat s-a îndrăgostit până peste urechi de el. Era una dintre regulile cele mai importante pe care le învățase la școala de asistență medicală: niciodată să nu te îndrăgostești de un doctor cu care lucrezi, mai ales de unul căsătorit, pentru că duce inevitabil la dezastre. Pentru aproape un deceniu, a părut că regula nu i se aplică. Apoi a venit scrisoarea aia orbilă și criza de nervi pe care o făcuse în timp ce îi lua sânge lui Luca Taviano.

Imediat după acel dezastru, Nina avea să ocolească altă regulă a profesiei sale: nu te apropia niciodată prea tare de un pacient. Riscurile vorbeau de la sine și văzuse exemple de îngrijire compromisă pentru că doctorii sau pacienții erau orbiți de atașamentul lor pentru anumiți pacienți, lăsându-i să plece din spital mai repede decât trebuia, dându-le prea multe sau prea puține medicamente. Dacă investiția emoțională dura suficient de mult, exista riscul epuizării și distrugerii de sine. Toată lumea de la Santa Cristina cunoștea povestea doctorului Ricciardi, un chirurg atât de devotat pacienților lui, că venea și în weekenduri și stătea la spital toată noaptea dacă exista vreo complicație. Într-o zi a început să se poarte ciudat, vorbea cu el însuși, uita lucruri, plângea la cantină, până când, într-o dimineață, nu a mai venit la serviciu și soția lui l-a găsit zăcând pe podeaua din baie, cu un garou în jurul brațului și o seringă în venă.

Nina părea să urmeze același drum ca Ricciardi în primăvara lui 1992. Mergea la spital la orice oră ca să fie cu Luca Taviano, îi aducea gustări și cadouri și, în scurt timp, a început și să călătorească prin țară pentru el, împotriva ordinelor administrației spitalului. Nu putea să se abțină.

Dar pe spectrul sbagli-ului omenesc, existau greșeli mai mari decât nechibzuința Ninei. Existau bărbați care își băteau nevestele, ca Zev Saferstein; bărbați care omorau alți bărbați, ca Mafiosi, care i-a ucis pe curajoșii judecători din Sicilia; bătrâna italiancă ce i-a dat în vileag pe bunicii lui Sarah Neiman pentru câteva sute de lire; fasciștii italieni care lucrau cu naziștii, aliniind evreii și trimițându-i în lagăre de concentrare. Mama Ninei ar fi invocat răul ca să explice aceste sbagli mai oribile, și aici erau de acord.

Cum poate cineva să trăiască într-o lume în care sbagli se acumulează fără oprire? Mama Letiziei și mama Ninei ar răspunde spunând că trebuie să ne punem credința în Iisus Hristos, care ne iartă păcatele în lumea asta și ne pregătește pentru o viață mai bună, mai perfectă, pe lumea cealaltă. Nina n-ar putea niciodată să se împace cu acel răspuns. Părea prea ușor să renunțe la lumea asta. Există putere în a învăța să-ți accepți sbagli și să acționeze în ciuda lor și în ciuda riscurilor: să condamne Mafia pentru uciderea magistraților Falcone și Borsellino; să aibă mare grijă de pacienții noștri, ca doctorii Ruggiero, Crespi, chiar și Ricciardi. Să ne dăm măduva celor care au nevoie de ea.

2

Linia R leagă Bay Ridge de Manhattan și Queens via Manhattan. Rabinul Joseph a găsit un loc în vagonul conductorului. Vizavi de el stătea un adolescent cu căști în urechi, buzele i se mișcau după muzica pe care Joseph nu putea s-o audă. Deasupra era o reclamă pentru un dermatolog de pe Park Avenue: „Și tu poți să ai o piele curată și frumoasă“, zicea reclama. „Suge-mi pula“, scrisese cineva dedesubt.

Joseph încă nu putea să treacă peste tupeul lui Sarah, cum a reușit ea să extragă informațiile de la registrul de măduvă și apoi a încercat să-i șteargă numele de pe lista donatorilor. A sunat la registru a doua zi și, așa cum era de așteptat, fișele lui nu mai erau de găsit. A fost doar acum câteva zile, a insistat Joseph, când a vorbit cu femeia amabilă de acolo; vorbiseră mult, de fapt.

— Îmi pare rău, domnule Neiman, a răspuns un bărbat care nu era nici drăguț, nici de ajutor. Dacă doriți, pot să vă dau numele și numărul supraveghetorului meu.

Trenul s-a smucit când a plecat din stația de pe Fifth-Ninth Street, împingându-l pe Joseph în balustrada de metal de la capătul șirului de scaune. A observat că adolescentul de vizavi n-a fost afectat de mișcarea bruscă; s-a rezemat de spătar și a continuat să-și asculte muzica de parcă nu se întâmplase nimic.

Sigur că Joseph înțelegea cât de adânci erau rănila pentru familia din care venea Sarah. Tatăl ei se încorda tot ori de câte ori cineva menționa războiul. Nu ar putea uita sau ierta oamenii care au scuipat pe el, l-au înfometat și l-au lăsat fără cuvinte. Poate că asta alimenta furia soției lui: cineva trebuia să lupte pentru tatăl ei, pentru pierderile pe care le-a suferit.

Joseph a strâns mai tare pumnul pe balustradă când trenul a luat viteză.

Ce nu înțelegea era de ce Sarah nu putea să vadă lucrurile așa cum le vedea el. Și el suferea. Își dorea din ce în ce mai mult să se îngroape în cărți și să nu mai iasă niciodată la suprafață. Se simțea din ce în ce mai neajutorat, de parcă se adâncea tot mai tare într-o gaură neagră. Să devină donator de măduvă părea o funie care cobora să-l salveze din gaură, o cale de a ieși de acolo. Apoi, brusc, funia i-a fost luată.

Adolescentul cu căști s-a dat jos pe DeKalb Avenue. Trenul huruia mai departe și Joseph a realizat că îi era dor de muzica pe care o citea pe buzele băiatului.

Luca s-a trezit chiar după opt seara, când s-a schimbat tura de zi cu cea de noapte. Ultima doză de antifungice l-a doborât atât de tare, că a dormit toată după-masa. Încă buimac, deslușea forma Nonnei stând pe scaunul de lângă el. Se simțea slăbit, îl dureau brațele și picioarele și îi era greu să-și recapete suflul. Pentru prima dată, se temea că nu are destulă forță să se ridice în fund pe pat și să-i arate Nonnei că era bine. Poate chiar era pe cât de bolnav lăsa Nina de înțeles că e, din priviri. Cât de bolnav? s-a întrebat. Destul de bolnav încât să moară? Dar numai oamenii bătrâni mureau. Și el nu era nici la liceu încă, și erau atâtea chestii pe care voiau să le facă. Dacă ar fi funcționat medicamentul ăla puternic, așa cum spunea doctorul Crespi. Să ceară ceva și mai puternic?

A reușit să zâmbească, uitându-se la bunica lui, care spunea o rugăciune.

— Mă simt mai bine acum, că am dormit, i-a spus.

— Mă bucur, a spus Nonna. Vorbeai cu prietenii tăi în somn.

— Orlando și cu mine discutam despre caii de la signore Fabbio. Ne-am pus de acord că Maremmano, cel cu dunga albă deasupra nasului, ar fi perfect pentru mine. Spune-i lui Nonno.

— O să-i zic, a spus ea, mângâindu-l pe frunte. Ești cald. Sper că nu ai febră

iar.

— Nu, e cald în cameră. Nu am febră, a spus el. Crede-mă, știu când am febră.

Își simțea ochii grei, atât de grei, că îl durea când încerca să-i țină deschiși.

Dacă ar putea numai să vină Orlando, cu Maremmano-ul lui, cel mai rapid cal din lume, și să-l scoată de acolo.

Nina a luat un fum adânc din țigară. Se bucura să fie afară din spital. Încă un minut uitându-se la Luca dormind sau la Letizia plângând, și și-ar fi pierdut mințile. Se simțea agitată și iritată, de parcă nervii și mușchii ei pulsau fără nicio direcție. O speria.

— Nina. Carla parcase mașina în parcare a spitalului și venea spre ea. Ești în regulă? Păreai foarte rău la telefon.

— Am făcut o prostie, a spus Nina, izbucnind în plâns.

— Despre ce vorbești? Carla a luat țigara din mâna prietenei sale și a stins-o cu talpa pe pământ. Hai să ne așezăm pe bancă.

— Le-am spus că totul va fi bine. Am promis.

— Nu e vina ta.

— Le-am dat speranță când nu era niciun gram de speranță de dat.

— Calmează-te, Nina. Tremuri.

— Matteo a avut dreptate la întâlnirea cu oncologii. Băiatul e pierdut. La ce mă gândeam!

Carla a prins-o pe Nina de umeri, să o liniștească.

— Ai fost cu doi pași în fața tuturor și, datorită ție, băiatul a avut o șansă să

lupte. Nu e vina ta.

— Greșești. Tot ce ating se transformă în căcat. Greșeală după greșeală, nu mă pot opri. Mai bine stai departe de mine, Carla, a spus ea, sau o să te scufunzi și tu.

— Prostii. O să trecem peste asta.

Nina a dat din cap. Nu, s-a gândit. Nu de data asta. Făcuse greșeli în trecut pe care reușise să le depășească, dar de data asta, era mai mult decât putea să ducă.

Pentru a cincea oară în ziua aia, Giovanni a încercat ușa de la clădirea municipală din piața principală din Favola, determinat să-și spună păcatele în fața primarului. Tot nimic.

— Nu e aici, signore, a spus Flavia Vitucci. Ea și soțul ei, Bartolomeo, dețineau barul de lângă. Dădea cu mătura în fața barului când l-a văzut pe Giovanni. S-a dus la Milano și nu se întoarce până vineri.

Giovanni a înjurat în barbă.

— Ce face Luca? a întrebat Flavia. La fel ca restul oamenilor din oraș, își făcea griji despre starea băiatului. Mă rog pentru el, signore, și sper să se facă bine. Atât de plin de viață și energie e băiatul ăla. E atât de întunecat totul pe aici când nu aleargă cu prietenii lui prin piață.

Giovanni a pufnit. Întunecat, hă? Acum doi ani, soțul ei a venit la fermă într-un acces de furie, pentru că Luca furase o bomboană din magazinul lui. Ce idiot egocentric era Bartolomeo Vitucci, doar pentru că se întâmplase să fie de partea bună după război, un antifascist care s-a luptat cu rezistența și a rămas implicat în politica locală de atunci.

Dar oricum, poate Vitucci putea să ajute cumva. Până la urmă, el și grupul lui erau cei care găsiseră corpurile în pădure în noaptea aia de iarnă și apoi s-au răzbunat pe Lambertini și pe ceilalți fasciști responsabili pentru masacru.

— Soțul tău e prin zonă? a întrebat.

— Nu, s-a dus la Torino să se vadă cu furnizorul lui.

Normal, s-a gândit Giovanni, deși absența lui Vitucci nu îl supăra atât de tare precum cea a primarului. Virtuosul Bartolomeo Vitucci mereu se uitase de sus la el pentru că nu luase partea nimănui în război, pentru că nu-i luase lui partea. Nici nu-și putea imagina cum ar reacționa dacă i-ar spune că nu s-a dus la mănăstirea din Genova pe care o recomandase Vitucci, că bebelușul pe care l-au crescut el și Letizia aparținea unuia dintre refugiații din pădure, un bebeluș al cărui nume fusese scris pe o bucată de hârtie împăturită, pe care el a scăpat-o dinadins în zăpadă.

— Ești în regulă, signore? a întrebat Flavia. Pari palid. Poate ar trebui să te așezi și să te liniștești.

Giovanni i-a făcut cu mâna. Cum era posibil, s-a întrebat, ca fix când era pregătit să dezvăluie detaliile unui secret vechi, reprimat și tănuit pentru aproape jumătate de secol, primarul și Vitucci să nu fie în oraș, în timp ce Luca era din ce în ce mai bolnav? Cum dracului să afle despre familia lui Paolo, dacă existau rude undeva pe pământ, care ar putea să ajute nepotul?

— Ai sânge pe pantaloni? a întrebat Flavia, uitându-se spre piciorul lui. Dio mio, da. Mai bine-l sun pe doctorul Ruggiero.

Giovanni simțea zona caldă și umedă de deasupra genunchiului stâng. Rana trebuie să se fi deschis, dar cui îi păsa? Voia să ia următorul tren spre Milano. Va găsi acolo pe cineva care să-l ajute. Și-a apăsât mâna tare pe picior și s-a grăbit, fericit să extragă fiecare picătură de durere, fiind indiferent în fața sângelui care începuse să i se scurgă pe pantaloni. Nu se întorcea la Favola, dacă nu găsea persoana potrivită. Sub mușchi, într-un capăt al rănii, era un vas de sânge gros. Avea să îl taie o dată pentru totdeauna și să lase sângele să curgă până nu mai rămânea niciun strop în corpul lui.

Letizia se uita la nepotul ei cum doarme. Scotea un sunet micuț când expira. Nu foarte diferit, a realizat ea oripilată, de sunetul pe care îl făcuse mama ei

în zilele dinainte să moară. Giovanni, dragul de el, pusese un pat jos, ca soacra lui bolnavă să nu trebuiască să urce scările. Letizia stătea lângă ea toată ziua. În ultima zi, sunetul s-a transformat într-un horcăit oribil, care a făcut-o până și pe Letizia să respire cu greutate.

Dar mama ei avea optzeci și ceva de ani. Cum putea să i se întâmple asta unui băiat tânăr, de doar nouă ani? Un băiat bun, decent și inteligent. Cum era posibil?

S-a ținut mai strâns de rozariu. Fusese o catolică devotată toată viața ei, se ducea la biserică în mod regulat, se ruga în fiecare zi. Fecioara Maria a răspuns rugăciunilor ei de atâtea ori în trecut. De ce nu și acum?

Luca și-a schimbat poziția în pat, s-a întors pe o parte, cu spatele la ea. Făcuse ceva să o supere pe Fecioara Maria? Doctorul Ruggiero comentase în mod bizar în trecut, despre părul lui Paolo și al lui Luca, despre comportamentul ciudat al soțului ei, dar mereu le atribuisese excentricității doctorului. Poate greșea și chiar era ceva cu ele. Pentru ce altceva s-ar fi întors Fecioara împotriva ei?

— Următoarea stație, Times Square, s-a auzit anunțul din difuzoarele zgomotoase din tren. Joseph a luat o gură adâncă de aer. S-a simțit ca un copil șiret care știa că face ceva greșit, cam cum bănuia că s-a simțit Samuel când s-a dus la salonul de masaje cu prietenii lui.

Registrul internațional de măduvă osoasă avea birouri într-o clădire de pe Forty-Fourth Street, lângă Teatrul Belasco.

— Am o întâlnire cu Nancy Wells, i-a spus recepționerei.

Nancy Wells era o femeie mai în vârstă, cu ochelari și păr alb. În urma telefonului, își imaginase pe cineva mult mai tânăr.

— Îmi pare bine că ați venit, domnule Neiman.

Joseph a explicat încă o dată că fusese doar o mare greșeală și că nu se

răzgândise. Soția lui își făcea griji pentru siguranța lui.

— Am un murmur cardiac.

— Îmi pare rău să aud asta.

— Nu e foarte serios. Am avut febră reumatică atunci când eram copil, dar n-a fost niciodată o problemă. În afară de asta, am vorbit cu doctorul și am toate fișele aici, pentru dovezi. Sunt pregătit să începem când sunteți și dumneavoastră. Vă rog doar să comunicați direct cu mine de acum încolo. O să vă dau numărul meu de la serviciu.

— Mulțumesc, domnule Neiman, mulțumesc. Nancy Wells radia de-a dreptul. Știți, a spus ea, sunt voluntară la registru de trei ani și n-am avut niciodată un job mai bun. Oamenii ca dumneavoastră îmi aduc atât de multă bucurie.

Când i-a zâmbit înapoi femeii, Joseph se putea gândi doar la Sarah, la cât de furioasă avea să fie pentru că s-a furișat pe la spatele ei, pentru că a făcut ceva ce știa că o s-o doară. Joseph nu făcuse niciodată nimic de genul ăsta, în douăzeci și cinci de ani de căsătorie, dar nu avea de ales. Trebuia să doneze măduvă la fel de mult cum persoana bolnavă din Italia avea nevoie să o primească; transplantul ăsta îi va salva pe amândoi. Spera doar ca, atunci când totul se rezolva, Sarah să înțeleagă și să-l ierte.

În drum spre ieșire, Joseph s-a oprit și și-a cumpărat un covrig de la un vânzător ambulant. Șterge sarea de pe el, a auzit-o pe Sarah șoptindu-i la ureche. Nu e bună pentru tine. În loc de asta, a lins sarea și a luat o mușcătură mare. Acum, că a luat-o pe calea sa, nu mai avea de ce să se abțină. În următoarele zile, s-a gândit el în timp ce mesteca, se va așeza cu Samuel și îi va spune ce plănuia să facă. Băiatul trebuia să realizeze că existau lucruri mai importante decât să furi din cutia tzedakah și să mergi la saloane de masaje, lucruri de viață și de moarte, de fapt. Dacă ar putea fi făcut să aprecieze asta, atunci sigur se va schimba.

Joseph a înfulecat și restul covrigului, s-a șters la gură cu un șervețel, apoi a coborât în stația de metrou. Mai era un lucru de făcut înainte de procedură: trebuia să o găsească pe Judith Saferstein și să se asigure că soțul ei nu se mai

atingea vreodată nici măcar de-un fir de păr din capul ei, să o convingă să-l părăsească imediat. Nu putea să mai aibă așa ceva pe conștiință niciodată.

*

Matteo Crespi mersese cândva pe holurile din Santa Cristina cu hotărâre în pași și capul sus. În ultima vreme, se târa, cu spatele aplecat. Nimic nu mergea bine, nici acasă, nici cu Nina. Așa că ignora asta și încerca să se concentreze doar pe pacienți. Dacă ar putea măcar să aibă succes pe frontul ăsta, moralul i s-ar ridica.

S-a holbat la microscop, prin oculus, ca să inspecteze proba de măduvă osoasă a celui mai nou pacient. Fata, care fusese internată ieri, se învinețea repede și se plângea că e obosită, exact ca băiatul familiei Taviano. Și tot ca băiatul familiei Taviano, se aștepta să găsească intrusul letal din nemaipomenita și pestrița mare de măduvă, celula blastică purpurie de leucemie. În loc de asta, măduva părea pustie, cu doar câteva celule care apăreau normale. Aplazie, nu hiperaplazie. O problemă a producției, nu cancer. Astea erau vești bune pentru fată, din moment ce era mai simplu de tratat decât cancerul lui Luca.

— Domnule doctor Crespi, a zis o voce din spate. La telefon.

— Poți să preiei un mesaj?

— E domnul doctor Tosti, de la Genova. Spune că e urgent.

S-a ridicat de la biroul din spatele laboratorului de analize și a luat telefonul din mâna tehnicianului.

— În sfârșit, ceva noroc, a spus Tosti. Tocmai am primit un apel din Statele Unite. Au găsit un donator pentru Luca Taviano.

Pentru o secundă, lui Matteo i-a tresărit inima. Apoi a oftat.

— S-ar putea să fie prea târziu. Îl tratăm pe băiat pentru o infecție fungică.

— Merda, a înjurat Tosti.

Linia telefonică a devenit incomod de tăcută.

— Ascultă, a spus Tosti într-un final. Dacă îi stabilizezi starea și îl transferi la Genova, avem un tratament antifungic nou, experimental. Dacă îi scădem febra și ne asigurăm că nu e niciun organ afectat, sunt pregătit să continui cu transplantul.

Tosti era cu zece ani mai tânăr decât Matteo — tânăr, entuziasmat și agresiv, așa cum fusese și Matteo cândva, așa cum își dorea să fie din nou.

— O să fac tot ce pot, a promis el.

3

Pe 7 septembrie, Joseph stătea întins pe un pat mobil în afara blocului operator 3, la Memory Sloan Kettering Cancer Center. Tremura pe holul gol, luminat puternic, pe jumătate dezbrăcat, în cămașa subțire pe care i-o dăduseră. Plecase de acasă la șase dimineața. Sarah încă nu se trezise și a ieșit tiptil din cameră, să nu o trezească. Nici măcar nu i-a dat un sărut de la revedere. Să-l ierte Dumnezeu.

Samuel l-a auzit pe scări și a coborât în grabă după el.

— Ești sigur că vrei să faci asta, tată?

Joseph a dat din cap că da.

— Dar nu ar trebui să fii singur la spital, a spus Samuel. Pot să vin cu tine. Nu facem nimic important la școală azi.

Joseph era surprins de îngrijorarea lui Samuel. L-a convins că a făcut lucrul cel bun atunci când a avut încredere în fiul lui. Poate ar trebui să se pună în pericol mai des. În sfârșit, Samuel se gândea la alții mai mult decât la el.

— Nu-ți face griji — o să fiu bine, a spus Joseph. Doctorul mi-a promis că o să fiu acasă înainte de cină.

— Mama o să se enerveze.

O să fie furioasă, s-a gândit Joseph tremurând în holul de spital, întrebându-se de ce întârziau. Spera doar ca furia să nu dureze mult.

Într-un final, a apărut un infirmier lângă el, a apucat patul și l-a împins spre sala de operații.

— Bună dimineața, domnule Neiman, a spus chirurgul. Anestezistul vă va da ceva care să vă facă să dormiți. Știe despre murmurul dumneavoastră și o să vă monitorizeze tot timpul. Așa că închideți ochii și încercați să vă relaxați.

Corpul rabinului era acoperit de o mare albastră de cearșaf steril, în afară de un cerc expus în jurul fesei drepte. Un asistent a curățat pielea cu iod și i-a dat chirurgului o seringă de cincizeci de centimetri cubi, cu un ac lung, cu diametru mare. Chirurgul a palpat osul șoldului și a inserat acul în piele. S-a dus ușor prin stratul de grăsime, dar când a ajuns la os, chirurgul a trebuit să aplice presiune destul de mult ca să penetreze cavitatea medulară.

Nu mai făcuse o astfel de procedură de ceva vreme și uitase cât de greu era să extragi măduvă. Ca și cum ai fora după petrol, s-a gândit el. Rabinul o să aibă un posterior dureros mâine.

Chirurgul a aspirat câtă măduvă a putut, umplând seringă, pe care i-a dat-o unei asistente. Apoi a apucat o altă seringă. A mai pipăit după un alt loc bun și a înfipt acul înapoi în șoldul pacientului. A repetat mișcarea de cinci ori pe partea dreaptă și de cinci ori pe partea stângă, recoltând aproximativ cinci sute de centimetri cubi de măduvă, puțin peste cantitatea unei halbe.

Ar trebui să fie de ajuns, s-a gândit chirurgul, ștergându-și sudoarea care curgea pe frunte cu dosul brațului.

Cât echipa chirurgicală se ocupa de Joseph, un tehnician de la registrul de măduvă a luat seringile și le-a dus într-un laborator de la etajul al doilea. Acolo, măduva a fost pusă la centrifugă, ca să scoată grăsimea și particulele de os. Ce a rămas — celule stem amestecate cu celule roșii, trombocite și celule albe — a fost introdus într-un recipient steril și pus într-o ladă frigorifică plină cu gheață.

Curierul s-a întors să se uite la lada frigorifică din spatele dubei, întrebându-se ce transporta azi — un rinichi, o inimă, un ficat? Chiar atunci, duba a intrat într-o groapă de pe autostrada Long Island și s-a înclinat amenințător într-o

parte.

— Asta e o treabă serioasă, a mormăit pentru sine însuși, ținând mai strâns de volan. Nu ne plătesc suficient!

Agentul de transport a ajuns la JFK chiar la timp și a predat coletul unui reprezentant Alitalia, care a luat lada frigorifică și a trecut-o prin procedurile vamale speciale. După ce a primit undă verde, reprezentantul s-a urcat într-un avion spre Milano; a trecut prin cabinele de pasageri, cu lada frigorifică în brațe, și s-a oprit la bucătăria din spate, unde a fost pusă în partea de jos a căruciorului pentru băuturi. Opt ore mai târziu, avionul Boeing 747 a aterizat la Aeroportul Linate. Un membru al echipei de transplant din Genova a așteptat să se deschidă ușa aeronavei. Lada frigorifică a fost dusă către o mașină parcată în dreptul altei mașini, în fața terminalului de sosiri din aeroport. Câteva minute mai târziu, mașina era pe autostradă, accelerând către Institutul de Cancer din Genova.

Luca stătea cu greu în șezut, pe pat. Bunicii lui erau lângă el, Letizia cu o mână pe rozariu și cu cealaltă mângâindu-i brațul lui Luca; Giovanni nu vorbea și era confuz, dar, pentru prima dată în ultimele săptămâni, se simțea din nou încrezător; Nina Vocelli se plimba înainte și înapoi prin camera mică. Trecuseră de două obstacole majore în ultimele două săptămâni: o infecție fungică agresivă, care probabil că l-ar fi omorât pe Luca, fără tratamentul experimental pe care l-a primit la Institutul de Cancer și fără săptămâna obositoare de pregătire pentru transplant — trei zile de chimioterapie cu dozaj mare și patru zile de radiații în tot corpul. Combinația i-a distrus aproape toată energia și puterea rămase. Acum — cel mai mare obstacol: transplantul.

Erau în aripa specială de izolare. Toată lumea, în afară de Luca, purta halate sterile, măști și mănuși, ca să minimizeze riscul de infectare. Pe pereți erau agățate fotografii cu prietenii lui Luca, Fanco și Mario, ferma Taviano și poze cu cai pe care Nina le decupase din reviste.

S-au simțit ușurați când a ajuns, într-un final, doctorul Tosti, chiar după prânz. Era greu să recunoști pe oricine, în acel echipament izolator, în afară de Tosti, din cauza ochelarilor lui maro, cu rame din бага.

— Iat-o, a anunțat el, ținând în mână o pungă de perfuzie. Noua ta măduvă.

Nina s-a uitat cu ochii goi spre punga umplută cu un lichid gălbui care arăta ca supa stracciatella.

— Asta-i tot? a întrebat ea.

— Asta-i tot. Toate celulele stem de care Luca are nevoie pentru a-i repopula măduva. Îi injectăm celulele în venă și ele își vor găsi, până la urmă, drumul spre cavitățile osoase. Până atunci, îi vom efectua transfuzii zilnice, ca să menținem numărul celulelor sanguine.

Chiar și Nina era surprinsă. Pentru ea, transplanturile însemnau anestezie generală și proceduri chirurgicale complicate, care implicau organe solide, cum sunt rinichii sau inima. În cazul ăsta, totuși, era doar o infuzie simplă, nedureroasă, de supă stracciatella într-o venă.

— Gata, prietene? l-a întrebat doctorul pe pacientul lui.

Luca a dat din cap îngrijorat, uitându-se la bunicii săi. Ultimele câteva zile fuseseră rele, cu greață, și vomitat, și frisoane. Uneori, voia doar să închidă ochii și să nu se mai trezească niciodată. Înainte, se consola cu faptul că Orlando va veni să-l salveze, așa cum îi salvase pe prietenii lui cei mai buni și pe alți oameni din Favola. Nu mai era atât de sigur.

Tosti s-a apropiat de patul lui Luca și a tras în jos de tricoul lui. Cateterul venos central era chiar deasupra claviculei stângi. Doctorul a curățat lumenul din mijloc cu spirt și a inserat perfuzia.

— Așa, a spus Tosti, deschizând valva ca să pornească infuzia. Și acum așteptăm.

Măduva rabinului Joseph a intrat în sângele lui Luca Taviano în mai puțin de

douăzeci și patru de ore după ce rabinul a fost dus în sala de operație de la Sloan Kettering din New York. Conținea celule stem — sfere mari, purpurii, cu margini subțiri albastre care nu arătau mult mai diferit decât limfoblastele maligne ale lui Luca. Aveau să circule prin venele lui Luca până când erau oprite de celulele specializate care îmbrăcau vasele de sânge ale cavităților medulare. Acolo își vor găsi o nouă casă, se vor așeza și, cu puțin noroc, vor începe să producă celulele roșii, celulele albe și trombocitele de care Luca avea nevoie ca să trăiască.

În cel mai bun caz, un pacient avea 50 la sută șanse de supraviețuire. În cazul lui Luca, șansele erau mai mici — mai întâi din cauza cancerului care nu era în remisie, și apoi din cauza infecției fungice recente. Probabil mai puțin de 25 la sută. O loterie, practic — dar era singura lui opțiune.

Partea a V-a: Scrisorile

1992-1993

1

L-au trezit zgomotele: vocile, bipăitul, zăngănitul. Rabinul Joseph a deschis ochii și s-a chinuit să vadă. Ceața, din nou? Nu, mai degrabă ca o negură densă care bloca lumina. A încercat să se ridice, dar își simțea corpul greu.

— Unde sunt?

— La reanimare, a răspuns cineva.

Vocea suna familiar.

— Tocmai ai ieșit din operație. Din recoltarea de măduvă. Totul e în regulă.

Acum își amintea. Chirurgul care se uita în jos, la el, luminile orbitoare, lichidul care se mișca prin perfuzie, în vena lui, și care l-a făcut tot mai somnoros, până când a adormit. Prin ceață, s-a materializat o figură.

— Samuel, tu ești?

— Eu sunt, tată.

Îl vedea acum, stând lângă pat, holbându-se la el cu ochii lui căprui.

— N-ar trebui să fii la școală? a întrebat el.

— Am venit după ore.

— Cum ai ajuns aici? Mama ta știe?

— Am luat metroul.

Joseph a observat ezitarea din vocea lui Samuel, diferită de tonul agresiv pe

care îl avea de obicei cu tatăl lui.

— Ți-ai făcut griji pentru mine?

Samuel a dat din umeri.

Joseph s-a uitat la fiul lui. Samuel era aproape la fel de înalt ca el acum, dar încă avea fața aia rotundă de bebeluș, cu rucsacul pe umeri: un băiețel, băiatul lui, fiul lui. Întrebarea i-a ieșit din gură atât de repede, că nu s-a putut opri.

— Tu ai luat banii ăia?

Samuel s-a strâmbat, apoi s-a uitat la femeia de lângă el.

Joseph n-o observase până atunci.

— Îmi pare rău, n-am vrut să —

— E în regulă, domnule Neiman, a spus asistenta, atingând ușor umărul lui Samuel. Anestezia poate fi destul de derutantă după ce te trezești din operație. Încercați să vă relaxați. Cum a spus și fiul dumneavoastră, totul a decurs perfect.

Samuel roșea.

— O să mai rămâneți aici vreo oră și apoi puteți să mergeți acasă. Probabil o să vă simțiți puțin obosit și s-ar putea să aveți niște dureri, mai ales în zona șoldului. De acolo au luat măduva. Dar sunt sigură că o să puteți funcționa la capacitate maximă în câteva zile.

I-a mulțumit asistentei și, când a plecat, a întins mâna către Samuel.

— Îmi pare bine că ai venit.

— M-am gândit că n-ar trebui să fii singur.

Nu era singur, l-a asigurat Joseph pe fiul lui. Venea Benny să-l ia.

— E în camera de așteptare acum, a spus Samuel. Eu am ajuns acum ceva

vreme. Dormeau încă, așa că m-am dus să o văd pe Emily.

— Nu mai e la etajul cinci. Au mutat-o în alt salon. Nu e bine, a spus Samuel. Nu m-a recunoscut la început. Doamna Nussbaum a spus că are o infecție urâtă. S-a extins până la creier.

— Îmi pare rău.

Samuel a dat din cap.

— Doamna Nussbaum nu se putea opri din plâns. A zis că Emily e pe moarte.

Joseph a strâns mâna fiului său. Își dădea seama că vizita de azi de la spital îl tulburase.

— Stai jos lângă mine, a spus el. Joseph a vrut să-i spună lui Samuel că înțelegea, că viața era plină de tristețe și suferință și că tatăl lui nu putea să-l protejeze mereu de tristețe și suferință. În loc de asta, s-a întins și i-a dat la o parte părul care-i intra în ochi.

— Eu am fost, a spus Samuel.

— Ce?

— Eu am luat banii de la școală, tată. A fost greșit.

— Da, a fost.

2

Pe 9 septembrie 1992, Luca Taviano stătea întins pe patul de spital, cu corpul golit de măduva care-i susținea viața, de la tratamentele de chimioterapie și radiații. Era, în esență, mort, dacă și până când seringă umplută cu măduva rabinului Joseph Neiman nu era grefată și nu începea să producă celule roșii, celule albe și trombocite.

Și așa a început perioada agonizantă de așteptare și monitorizare a numărului celulelor de sânge, începând cu zero — zero celule albe, niciun neutrofil sau limfocit care să lupte cu infecția — sperând și rugându-se să crească repede. Letizia și Giovanni au închiriat un apartament vizavi de spital. Nina Vocelli stătea cu o veche colegă de la școala de asistență medicală, care lucra în pediatrie. Își luase concediu de la Santa Cristina, dar și-ar fi dat demisia oricând dacă nu i-ar fi dat voie.

Nina a creat un program astfel încât cineva să fie cu Luca în fiecare minut al zilei. Cu toții urmau protocolul de izolare până la cel mai mic detaliu înainte să intre în salonul lui. Se spălau cu săpun cu iod, purtau halate, mănuși și bonete. Donau sânge pe rând, chiar dacă doar sângele compatibil putea să-i fie administrat lui Luca, și se pare că doar Nina avea aceeași grupă de sânge. Totuși, toți puteau să doneze trombocite, iar pe Giovanni și Letizia îi ajuta să știe că făceau tot ce puteau ca să-i mențină lui Luca numărul de celule sanguine la un nivel acceptabil.

Prima complicație a transplantului au fost ulcerările dureroase care s-au dezvoltat în gura lui Luca. În fiecare zi, apărea o nouă rană, până când gâtul lui era plin de ele și nu mai putea să vorbească. De câteva ori pe zi, o asistentă venea și îi picura apă rece în gură, ca să aline durerea.

Așteptând îngrijorată, Letizia se ținea de rozariul ei și se ruga la Fecioara Maria. Giovanni se înfipse în colțul salonului lui Luca, tăcut și nemișcat, mai

puțin atunci când se scărpină la piciorul stâng. Nina fuma două pachete de țigări pe zi și s-a împrietenit cu personalul spitalului, ca să o poată anunța imediat ce soseau analizele. Din fericire, doctorul Tosti venea în fiecare după-masă cu o expresie veselă pe față, indiferent de îmbunătățiri sau obstacole.

— Totul conform planului, spunea el.

În a cincea zi, celulele albe în sfârșit s-au ridicat peste zero. Până în ziua a zecea, trombocitele s-au stabilizat și riscul de sângerare a scăzut. Celulele stem ale donatorului au ajuns la casele lor, se divizau și începeau să repopuleze cavitățile medulare goale ale lui Luca.

Până în ziua a șaptesprezecea, ulcerările din gură s-au uscat și Luca putea din nou să vorbească, deși avea o voce răgușită care nu suna deloc ca vocea lui. În ziua douăzeci și nouă, a mers pe bicicleta statică pe care i-au adus-o. În a patra săptămână a survenit a doua complicație: o iritație roșie care-i făcea pielea să se descuameze, pe care asistenta a diagnosticat-o ca fiind boala grefă-contra-gazdă (GCG) — celulele albe din măduva rabinului atacau corpul lui Luca. S-au panicat, temându-se de ce era mai rău.

— E în regulă, i-a liniștit doctorul Tosti, puțină GCG e benefică, pentru a omorî limfoblastele maligne care ar fi putut supraviețui chimioterapiei. Câtă vreme o ținem sub control, a spus el, ridicând bărbia într-un gest exagerat. Nu-i așa, prietene? Luca i-a răspuns cu același gest, zâmbind. Un nou medicament a fost adăugat schemei sale de tratament în continuă creștere.

Încet-încet, Luca și-a revenit. Cu toate că era mai bine fizic, începea să devină din ce în ce mai neliniștit între pereții încăperii mici.

— Nu mai vreau să stau aici, s-a plâns Ninei în ziua patruzeci și opt de captivitate.

— Nici eu, a spus Nina, dar nu mai durează mult. Ce-ar fi să-mi spui o poveste? N-ai mai terminat-o pe aia cu întâlnirea dintre Franco și mistrețul sălbatic de lângă Castel, și cum a reușit să sară peste zid în ultimul minut.

— Așa e. Orlando a distras atenția mistrețului chiar când a ajuns în dreptul lui

Franco și era pe cale să-l muște de picior. A fost cât pe ce.

La sfârșitul săptămânii opt, doctorul Tosti a anunțat că perioada critică se terminase; era mulțumit de progresul lui Luca.

— Ți-ar plăcea să mergi acasă vineri? a întrebat el. Va trebui să ai grijă, desigur. Vei avea o dietă specială și anumite lucruri pe care încă nu ai voie să le mănânci, anumite brânzeturi și cărnuri negătite. Nu vei avea voie să te apropii de animale încă două luni. Poate mai puțin, s-a corectat, când l-a văzut pe Luca încruntându-se. Știu cât de greu e să separi un cowboy de noul lui cal. Nu-i așa, prietene? O să mergi la control o dată pe săptămână la doctorul Crespi de la Santa Cristina și ne vedem aici, în Genova, în șase săptămâni. Aia va fi limita de o sută de zile. După ce trecem de ea, ești un erou. Ai înțeles?

Luca a dat din cap, lovind cu pumnii în aer. Letizia s-a dus să-și îmbrățișeze strâns nepotul. Giovanni a zâmbit.

Era prima dată când Nina îl vedea pe Giovanni zâmbind.

3

Rabinul Joseph i-a auzit de jos când a intrat: Samuel citea din Tora pasajul pentru bar mitzvah-ul lui și Sarah îl ghida.

— Aici trebuie o tonalitate mai înaltă, a zis ea. Apoi fă o pauză înainte să continui. Fiul lui stătea la biroul din camera sa, cu Sarah în spatele lui, aplecându-se peste scaun. Repetau în fiecare zi la aceeași oră.

Trecuseră două luni de la recoltare. La început, Sarah era la fel de nervoasă și pe Samuel.

— M-ați mințit amândoi, spunea ea. Totuși, îl iertase pe Samuel, dar pe Joseph, nu. Își concentra toată energia pe bar mitzvah-ul care urma și se consulta cu Samuel — nu cu Joseph, niciodată cu Joseph — pentru fiecare aspect al planificării, de la meniu, la aranjarea locurilor de la masă, la flori și opțiuni de trupe. Îi apropia.

Joseph a așteptat în bucătărie finalul antrenamentului. Când Sarah a coborât și l-a văzut așezat la masă, cu haina de iarnă pe el, a dat din cap încordată.

— Mă gândesc, a început el, că am putea să mergem doar noi doi la Catskills în weekend, la locul ăla drăguț de lângă lac. Încercase să-i vorbească de multe ori, îi scrisese scrisori de iertare, dar toate încercările lui ajungeau la urechi surde. Poate o schimbare de peisaj ar ajuta.

— Nu.

— Nu putem continua așa. Abia dacă mai vorbești cu mine.

— Vorbim când e nevoie, a spus ea, ștergând bufetul.

— Sarah, te rog.

A pus jos buretele.

— Nu mă pot abține. De fiecare dată când mă uit la tine, mă enervez. Ai făcut ceva care știai că mă va răni. Ce e și mai rău e că ai mințit în legătură cu asta.

Nu avea cum să iasă din această situație, nu avea cum să se justifice.

— E adevărat, a recunoscut el, dar n-am avut de ales. Știam că dacă-ți spun o să încerci să mă oprești.

Sarah a dat din cap și nu a zis nimic. S-a așezat vizavi de el și a încercat să pară aspră, dar Joseph își dădea seama că era mai degrabă supărată decât nervoasă.

— Obişnuiam să stau la masa asta cu Penny și să o ascult cum vorbește despre soțul ei — scrisorile pe care i le scria celeilalte femei, bonurile de la hoteluri. O secundă era furioasă, apoi începea să plângă. Nu putea să creadă că aventura durase atât de mult timp, că putuse să fie atât de oarbă. În tot timpul ăla, mă gândeam la cât de norocoasă eram, că la mine în casă nu se putea întâmpla așa ceva niciodată.

— Ai dreptate. Arthur era un bărbat josnic. N-aș face niciodată...

— Oh, dar ai făcut-o, Joseph. M-ai trădat. Nu e atât de diferit, de fapt.

— Cum poți să spui asta? a întrebat el.

— Când Penny a aflat ce a făcut Arthur, el a negat. Apoi a cerut iertare în genunchi. „De dragul copiilor“, insista. Am început să cred că poate îl va ierta. Dar n-a putut. Pentru că de fiecare dată când se uita la el, îl vedea mințind-o, și era ca o lamă care-i trecea peste față. Așa mă simt și eu acum.

Joseph a închis ochii și a respirat adânc, așa cum făcea în timpul unei rugăciuni la shul. În capul lui, retrăia noaptea în care s-a întors de la spital. Sarah a deschis ușa și s-a făcut albă când l-a văzut. Benny îl susținea dintr-o parte, Samuel, din cealaltă. Era încă amețit de la anestezie, fesele îi ardeau de durere și îi era groază de cum va reacționa Sarah.

— Doamne, ce s-a întâmplat? a strigat ea. L-au dus sus, în dormitor, și l-au așezat în pat. Benny s-a scuzat și l-a lăsat pe Samuel să explice evenimentele din ziua respectivă. Sarah nu era ea însăși, dar nu din cauza furiei, așa cum și-a imaginat, ci a îngrijorării.

— Are buzele albastre, a șoptit ea. Ceva nu e bine. Poate inima.

— Sunt bine, îi tot spunea el, dar nu-l credea. Nici pe Samuel nu-l credea, care a fost la spital când doctorul l-a externat pe tatăl lui și i-a spus că nu avea de ce să-și facă griji. Sarah l-a sunat pe doctorul Sokel și a insistat să vină imediat.

Era atât de nervoasă, că nu se oprea din oftat și patrulet. I-a adus soțului ei un pahar cu apă, a luat încă o pătură din dulap, i-a pus un prosop umed pe frunte. Nu a putut să respire cu ușurință până când nu a venit doctorul Sokel, a ascultat inima soțului ei și a asigurat-o că totul era în regulă.

— Mulțumesc lui Dumnezeu, a spus ea.

El și-a amintit că spusese același lucru pe sub mustață. Sarah nu era supărată pe el. Grija pentru binele lui îi umbrea furia. Îl va ierta. Mulțumesc lui Dumnezeu.

În dimineața următoare, s-a trezit și a găsit-o împachetându-și hainele într-o valiză.

— Ce faci? a întrebat el.

— Plec.

— Pleci?

— M-ai mințit. Și tu, și Samuel.

— Dar Sarah, nu e adevărat. Niciodată n-am...

— Îmi pare rău, Joseph, dar nu pot să fiu în casa asta acum.

Sarah a rămas în casa lui Penny o săptămână întreagă. Când s-a întors, a păstrat doar minimul de interacțiune cu el.

Joseph a deschis ochii și s-a uitat la soția lui.

— Îți amintești de ziua din shul când nu puteam să termin slujbele de dimineață? a întrebat el. Ți-am zis că aveam gripă. E adevărat, aveam toate simptomele gripei — dureri de cap, amețeli, lipsă de energie —, dar nu veneau de la un virus. Mentea îmi era bolnavă, atât de întunecată și lipsită de speranță. În dimineața aia în shul, m-am simțit de parcă cineva mă ținea sub apă și nu puteam să respir. Nu aveam putere să continui.

A așteptat să vadă dacă vorbele lui aveau vreun efect.

— Eram depresiv, Sarah, a spus el. Dar mi-a fost frică să-ți spun. Mi-a fost rușine.

S-a uitat la el fără nicio expresie.

— Să-mi dau măduva cuiva care avea disperată nevoie a părut o cale să ies din întuneric. Avea să mă ajute, să-mi dea din nou speranță.

S-a întins după mâna lui Sarah, dar ea și-a tras-o.

4

Aerul era răcoros când Nina a ieșit din apartamentul ei, imediat după răsărit. O rafală de aer curat și rece i-a gădilat nasul pe interior. Se apropia iarna și era ok cu asta.

Trecând pe lângă salumeria de la capătul străzii, cu mirosul ei familiar de mezeluri și brânzeturi aromate, Nina i-a făcut cu mâna lui Boninno Jr., care deschidea magazinul. A luat-o la dreapta pe Via Mazzini și a intrat în cafeneaua unde se întâlnea cu Carla înainte de serviciu. Imediat ce a văzut-o, Lorenzo a umplut un portafiltru cu cafea măcinată, l-a nivelat și a pornit mașina de cafea.

— Zi mare azi? a întrebat el, înmânându-i o ceașcă aburindă de espresso. Nina a dat din cap.

— Limita de o sută de zile. O piatră de hotar a transplanturilor. Cele mai multe lucruri rele se întâmplă în primele trei luni. Ce ușurare că au trecut.

A înclinat ceașca în direcția lui Lorenzo și a băut-o dintr-o sorbitură.

Lorenzo a strâns pumnii așa cum făcea când dădea Juventus gol. Barmanul urmărise povestea tânărului băiat din Favola încă de când a fost internat în spital, primăvara trecută. Văzuse de nenumărate ori expresiile de pe fețele Ninei și ale Carlei și îi fusese frică să întrebe ce s-a întâmplat. În sfârșit, vești bune.

— Uite, a spus, luând cheile din casa de marcat. Mașina e parcată vizavi.

S-a așezat pe locul din față al Cinquecento-ului, vechea mașină a Carlei, a pornit motorul și a plecat spre Favola.

O piatră de hotar, s-a gândit Nina, dar pericolul nu trecuse, sub nicio formă. Încă se confruntau cu boala grefă-contra-gazdă și sistemul imunitar al lui Luca avea să fie slăbit pentru multă vreme. Plus că exista șansa ca parte din celulele leucemice să revină.

Pe rând, și-a spus Nina când a trecut prin fața spitalului. Tosti era un doctor excelent și avusese dreptate în legătură cu tot până în punctul ăsta. Îi va ajuta să treacă și de următoarea piatră de hotar și de următoarea după aia.

A claxonat când a tras pe dreapta în fața fermei Taviano. Luca a deschis ușa din față, înfodolit într-o geacă, fular și purtând mască chirurgicală. Bunicii stăteau în spatele lui. Letizia a întins un pachet înfășurat în care aveau pâine și produse de patiserie.

— În caz că vă e foame pe drum.

Giovanni l-a mângâiat pe nepotul său pe cap.

— Nu stați mult, a spus el. Avem de lucru pe câmp.

Nina i-a asigurat că se vor întoarce înainte de prânz. I-a pus centura lui Luca și au plecat.

— Bunicul tău arată mult mai bine, a spus Nina.

Luca a dat din cap.

— Nu mai are nevoie de baston.

— Mă bucur. Și tu? Cum ești?

— Bine, a răspuns, uitându-se pe geam.

Nina își dădea seama că nu spunea adevărul.

— Nu fi supărat. Nu te simți normal încă, înțeleg, trebuie să porți mască și nu ai voie să ai grijă de animale. Dar trebuie să ne concentrăm pe lucrurile bune. Tocmai ai trecut de limita de o sută de zile. E mare lucru!

— Mda.

Din tot ce a citit Nina despre procesul unui transplant, perioada asta era cea mai grea, în majoritatea cazurilor. După săptămâni de stat în camera de izolare, săptămâni de așteptat să se ridice numărul celulelor de sânge și de îngrijorări în legătură cu posibilele complicații, pacienții se săturau să fie bolnavi. Se așteptau și să fie mult mai departe decât erau. Ce nu li se spunea era cât de proastă va fi condiția lor fizică; ar putea dura luni până să își recapete puterea. Nina va trebui să fie mai încurajatoare.

— Uite, am trecut de jumătatea drumului. După câteva luni, nu vor mai fi restricții. Când aduc calul?

— De ziua mea, pe 11 martie.

— Perfect. Până atunci, vremea va fi mai bună și vei fi pregătit să călărești ca un cowboy adevărat.

— Doctorul Tosti a zis că nu am voie să călăresc până nu îmi revine sistemul meu imunitar.

— Glumești? Tocmai ai primit o infuzie de măduvă super puternică. Nu-mi fac griji.

A zâmbit pentru prima dată în ziua aia și apoi a scos un cornetto din pachetul Nonnei și a dat jos toppingul de ciocolată.

— Vrei și tu?

— Nu, mersi, a spus ea. Hei, cowboy, ăla de acolo nu e Castelul?

Treceau pe lângă culmea de la ieșirea din Favola, unde fusese vechiul zid roman. O pisică răătăcită stătea cocoțată pe una dintre pietrele în ruină, lângă steagul Italiei, pe care îl fixase acolo Mario.

— Sunt sigur acum, a zis Luca.

— Sigur de ce?

— Pentru o vreme am crezut că m-a părăsit. Dar acum știu că Orlando a fost acolo în tot timpul ăsta. El a fost în spatele tuturor lucrurilor.

S-a uitat la el.

— Transplantul de măduvă, adică. Orlando a fost în spatele lui.

Nina nu s-a putut abține să nu zâmbească. Totuși, avea dreptate. Măduva chiar a venit de peste mări și țări, ca Orlando. Nu știau numele donatorului și nici măcar dacă era un el, sau câți ani avea el sau ea. Știau doar faptul că donatorul locuia în Statele Unite și că va rămâne anonim după transplant, dacă nu era de acord să împărtășească mai multe informații.

— Îmi doresc să pot vorbi cu donatorul, a spus Luca. Mi-a salvat viața.

Nina a făcut o pauză. În ultimele trei luni, fuseseră atât de concentrați pe cele mai mici detalii ale transplantului — să monitorizeze graficele cu temperatura și numărul celulelor sanguine, să se uite după semne de infecție —, că nu s-au gândit la persoana care făcuse toate astea posibile. Nu se gândise, dar Luca se gândise.

— E înăuntrul meu acum, Nina. Simt asta.

— Simți? Nina a fost din nou surprinsă de cuvintele băiatului. Și totuși, cu cât se gândea mai mult, cu atât mai puțin exagerate păreau. Luca nu mai era doar Luca. Era — cum îi spunea Tosti? — o himeră, un amestec sau un hibrid, precum creaturile din mitologia greacă. Într-un fel, era o altă persoană înăuntrul lui — celulele stem vii ale altcuiva, care călătoriseră peste munți și oceane ca să intre în corpul lui. S-a întrebat dacă toate persoanele care au făcut un transplant se simțeau așa sau doar cei cu imaginație mai bogată.

— Hai să vorbim cu doctorul Tosti. Poate că la un moment dat poți să-ți contactezi donatorul sau donatoarea și să-i mulțumești în persoană.

Pentru că nu era foarte mult trafic pe autostradă, au ajuns repede. Tocmai trecuseră de Vercelli, locul unde Nina trăsese pe dreapta cu patru luni în urmă, în drum spre Genova, cu fișa lui Luca și proba lui de sânge pe scaunul din dreapta, și cu vaca holbându-se la ea din câmp, în timp ce plângea pentru

Matteo.

În ultima vreme, fusese atât de ocupată, că abia dacă se gândise la el. Furia ei trecuse în mare parte. Adevărul era că Matteo fusese încurajator în ultimele luni. Mai mult decât încurajator. L-a mințit pe directorul spitalului atunci când Romano a amenințat prima dată că o va concedia pe Nina, i-a spus că el l-a contactat primul pe Tosti și a trimis dosarul, nu Nina. A lucrat fără încetare ca să oprească progresul infecției fungice a lui Luca și l-a pregătit pentru transferul spre Genova. După transplant, a venit să-l viziteze pe Luca la spital și a donat sânge.

— Hei, știi că ai și câteva dintre celulele mele înăuntrul tău, nu? Celulele mele roșii și trombocitele.

— Știu. Le simt, a spus el, mângâindu-și burta.

După ce a mâncat și ultima bucătică de topping de ciocolată, i-a dat ei cornetul.

— Mănâncă tu restul. Nonna o să se supere dacă nu încerci una.

Era fericită să împartă produsele de patiserie cu Luca, așa cum fusese cândva fericită să-și împartă sângele cu el.

Alea fuseseră cele mai înfricoșătoare zile ale transplantului, când singurul lucru care îl ținea pe Luca în viață erau transfuziile zilnice. Carla conducea până la Genova în fiecare săptămână, ocazional cu soțul ei, o dată cu băiatul ei cel mare, Fabrizio. Într-o după-masă, ele două stăteau în camera de recoltare, fiecare cu câte o perfuzie în braț, când Carla a început să plângă. A spus că-i amintește de perioada când Fabrizio a avut meningită, când era mic, și era închis într-un pat care arăta ca o cușcă, cu perfuzii atașate de brațele lui micuțe, doctorii nefiind siguri dacă va supraviețui. Înjurase, plânsese și, uneori, abia dacă mai putuse respira, de parcă viața ei depindea de supraviețuirea copilului său.

— Atunci am realizat, i-a spus Carla Ninei, că legătura pe care o aveam cu Fabrizio era diferită. Era mai profundă decât orice altceva am mai avut vreodată, cu părinții mei sau cu soțul meu. Aș fi omorât pentru Fabrizio. Sau

aș fi putut fi omorâtă. Nu era nimic ce n-aș fi făcut pentru el.

— Înțeleg, a spus Nina.

— Da?

— Așa mă simt și eu în legătură cu Luca. Știu că sună ciudat, nici măcar nu e copilul meu.

— Nu chiar, a spus Carla. Am știut mereu că ai fi o mamă bună. Felul în care aveai grijă de mine la școala de asistente. Felul în care te porți cu pacienții de la spital. Nu mă surprinde deloc.

Nina s-a uitat la Luca, pe scaunul din dreapta. Mâinile lui erau din nou în pachetul de la Nonna, scorojind ciocolata de pe alt cornet și băgând-o în gură pe sub mască. Era bine că îi revenise apetitul.

— Mă bucur că putem sta împreună, i-a zis ea, chiar dacă doar ca să mergem la doctor. Promit că, atunci când vei fi bine, o să facem lucruri mai interesante.

— Poate poți să vii să locuiești cu noi la fermă. Avem o cameră în plus. Nonna a zis că ar putea să o pregătească pentru tine.

Nina a zâmbit și l-a mângâiat pe cap.

— Nu sunt prea sigură că e o idee bună, chiar dacă bunicul tău se simte mai bine. Dar nu-ți face griji, o să mă vezi destul de des. Mă gândesc să-mi iau și eu un cal. Ai putea să mă înveți să călăresc. Ce spui, cowboy?

5

Rabinul Joseph s-a lăsat pe spate, pe scaunul lui de pe podium. Fusese iritat de la începutul zilei, dar acum că Samuel terminase de citit din Tora — frumos, fără nicio greșeală — și își scotea notițele pentru discurs, Joseph putea să se relaxeze. A încercat să-i atragă atenția lui Sarah. Stătea în primul rând, radiind.

Aproape că trebuiseră să anuleze bar mitzvah-ul din cauze unei furtuni de zăpadă din ziua anterioară. Un record de șaizeci și șase de centimetri de zăpadă în New York, blocând întregul oraș. Din fericire, nor'easter-ul¹⁴ s-a deplasat în sus pe coastă și afară din oraș până la miezul nopții și Benny Levin a putut să angajeze o echipă de băieți tineri să dezăpezească trotuarul și scările din față devreme în dimineața aia. Nu mai era aproape niciun loc liber, un testament pentru sentimentele congregației față de rabin și familia lui.

— Vă mulțumim că ați venit, în ciuda vremii, și-a început Samuel discursul.

Fiul lui, s-a gândit Joseph, singurul său copil. Poate că dacă ar mai fi făcut și alții, ar fi fost mai ușor. Așa, și-au investit toate speranțele și visurile în Samuel. Când nu a ajuns la nivelul așteptărilor lor, au luat-o personal. Dar în ultima vreme, lucrurile începuseră să se schimbe în bine. Chiar dacă încă se certa cu unii dintre profesorii lui și se lua în gură cu alți băieți din clasă, Samuel părea să ia școala mai în serios și studiasc conștiincios pentru bar mitzvah-ul lui.

Vezi, Sarah, a vrut să sară de pe podium și să-i șoptească în ureche, băiatul nostru va fi bine.

Samuel a început prin a explica lectura din ziua aceea. Truma zicea povestea lui Dumnezeu, care-i spunea lui Moise cum să construiască chivotul „ca să

poată locui în mijlocul lor“. Era o secțiune foarte detaliată și destul de plictisitoare din Exod, pe care Samuel încerca să o facă să sune interesant, ridicând și coborând tonalitatea vocii, de parcă juca într-un spectacol la școală.

— Lungimea lui să fie de doi coți și jumătate, lățimea, de un cot și jumătate, și înălțimea, de un cot și jumătate... intona el dramatic.

Entuziasmul acesta pentru detalii era întru totul Sarah. Soția lui își amintea numele și zilele de naștere ale tuturor, ce le plăcea, ce le displăcea, jigniri și generozități. Detaliile erau critice și nu era loc de greșală. Aborda moralitatea în același fel în care aborda moda: existau lucruri corecte și lucruri greșite. Nimic între.

Deși rabinul nu era mereu de acord cu felul în care vedea soția lui lumea, în alb și negru, începea să creadă că abordarea ei ar putea să fie mai bună pentru Samuel, cel puțin pentru moment. Aveau să vină vremuri în care fiul lor putea să se roage pentru nuanțe. În punctul ăsta al vieții, avea nevoie de direcții clare.

— Cortul să-l faci din zece covoare de in subțire răsucit și din materiale vopsite în albastru, purpuriu și cărămiziu...

Boala lui Emily avusese un efect profund asupra lui Samuel. Era cutremurat de prăbușirea ei pe scenă și de lunile care au urmat, în care s-a luptat cu cancerul. O vizita des la spital și vedea cum suferă familia ei. „Nu e corect“, se plânsese tatălui său după aceea. „Era cea mai tare persoană pe care o cunoșteam.“

— Unde în deșert, a întrebat Samuel congregația, ar găsi evreii materiale atât de prețioase să construiască acest chivot splendid?

Moartea lui Emily îi cutremurase pe toți. Sarah refuzase oferta lui Joseph de a petrece un weekend în Catskills și nu s-a lăsat impresionată de confesiunea lui că fusese pe marginea depresiei. Dar în ziua înmormântării lui Emily, când se uitau la sicriu cum cobora în pământ, i-a luat mâna și a ținut-o strâns. Era prima dată după multă vreme când a simțit o conexiune cu ea, o conexiune cu durerea ei, în timp ce fiul lor se sprijinea de pieptul tatălui său

și plângea.

— Dumnezeu le-a spus evreilor, a continuat Samuel, ridicând ochii de la notițe, lasă-i pe toți cei care sunt nediv lev, generoși sufletește, să vină și să aducă materiale.

Și eforturile lor în numele lui Judith Saferstein i-au apropiat. După ce Joseph a convins comisia să taie legăturile cu soțul abuziv și pe Judith să ceară divorț, au ajutat-o pe Judith să-și găsească un apartament departe de Zev Saferstein. „E al unui prieten care locuiește în Israel“, a spus Joseph. „M-a asigurat că poți să stai câtă vreme vrei.“ O vizitau des, să se asigure că era în regulă. Sarah pregătea mâncăruri pentru ea și îi aducea challah de la brutăria lui Levitsky. „O să treci peste asta“, o liniștea ea pe Judith.

— Construirea mishkan-ului era un eveniment real, a spus Samuel. Dar povestea poate fi luată și metaforic. Pentru ca Dumnezeu să locuiască pe pământ, să locuiască printre credincioșii lui, o structură de o frumusețe măreață trebuie creată, una care depinde de cei care sunt nediv lev, generoși sufletește.

Samuel se apropia de concluzia discursului său. Joseph sperase să-l ajute pe fiul lui să pună pasajul din Tora într-o perspectivă mai largă, dar Samuel a insistat să facă asta singur.

— Sunt mulți astfel de oameni în templu astăzi. Mama mea, care a organizat testarea în vederea donării de măduvă pentru Emily Nussbaum vara trecută, care s-a dus la spital săptămână de săptămână, să petreacă timp cu Emily și familia ei, să doneze sânge. Prin astfel de fapte generoase ne apropiem de Dumnezeu și îl apropiem pe Dumnezeu de noi. Emily a pierdut lupta cu leucemia luna trecută, a spus el, vocea începea să-i tremure, dar sunt sigur că a apreciat generozitatea mamei mele și a voastră, a tuturor, cei care sunteți azi aici și care i-ați oferit sprijin în timpul bolii.

Vezi, Sarah, a vrut Joseph să strige de pe podium, ce băiat bun am crescut.

— Și tatăl meu e un nediv lev și un erou pentru mine. Grupa lui de sânge s-a dovedit a fi compatibilă cu a cuiva din Italia, cineva care are cancer și avea nevoie de un transplant de măduvă. În septembrie, a donat parte din măduva

lui acelui pacient — un complet străin. E o procedură dureroasă care vine cu riscuri. A aflat recent că pacientul a supraviețuit transplantului și e viu astăzi.

Joseph s-a umplut de emoții.

— Talmudul babilonian spune că „Oricine distruge o singură viață e la fel de vinovat ca și cum a distrus întreaga lume și oricine salvează o singură viață câștigă la fel de multe merite ca și cum ar fi salvat întreaga lume“. Sper ca într-o zi să fiu ca mama și tatăl meu, atât de generos sufletește, încât să-l cobor pe Dumnezeu din ceruri, să locuiască printre noi.

Joseph și-a șters ochii de lacrimi. Sarah făcea același lucru. În general, puteai să te aștepti de la Joseph și Samuel să plângă, dar nu și de la Sarah — ea era cea stoică în familie. A ridicat ochii și l-a îmbrățișat pe soțul ei din priviri și, în momentul ăla, Joseph a simțit că le este dor unul de celălalt. Era Sarah pregătită să-l ierte?

Samuel și-a împăturit notițele, s-a dus la tatăl lui și l-a îmbrățișat.

Astăzi Samuel a devenit bărbat și prima lui faptă ca bărbat a fost să facă, la rândul lui, un act de generozitate: să ajute la vindecarea rănilor care amenințau să le distrugă casa.

— Hai, a spus Joseph, e timpul să sărbătorim.

Nor'easter este numele unor furtuni care se formează de-a lungul Coastei de Est a Americii de Nord. (N.r.)

6

S-au dus la Santa Cristina de dimineată, să-l vadă pe doctorul Ruggiero înainte de programarea la doctorul Crespi. Bătrânul se împiedicase de una dintre pisicile lui și își rupsesse șoldul. Letizia a sperat că o prăjitură proaspăt făcută și o vizită cu Luca îi vor mai ridica moralul.

Ciudat să văd un doctor stând întins într-un salon de spital, s-a gândit Giovanni când au ajuns în dreptul patului. Ruggiero nu părea el însuși cu acea cămașă șifonată și ponosită.

— Ah, familia Taviano, a spus doctorul, proptindu-se pe pernă, una dintre familiile mele preferate din Favola. Dar cine e cu voi? Nu recunosc băiatul.

Letizia a zâmbit, cu mâna pe capul lui Luca.

— Abia dacă îl recunoaștem și noi, acum că nu mai are nevoie de mască și s-a înzdrăvenit așa de bine.

— Hai mai aproape, să te pot vedea, băiete. Nu-mi mai sunt așa buni ochii.

Luca a rămas pe loc, nu voia să se apropie mai tare de bătrânul cu dinți ca banana putrezită.

— Nu sunt băiete, a spus sfidător. Numele meu e Luca.

— Luca! a strigat Letizia.

— E în regulă, signora. Băiatul a revenit la firea lui înțepătoare. Un semn bun, a zis zâbind. Un semn foarte bun.

— Au trecut peste o sută de zile de la transplant, a spus Letizia mândră.

— Ce vești minunate, a zis el, luând prăjitura din mâinile Letiziei. Ce-mi plac dulciurile din când în când. Ah, simt cumva miros de fragoline di bosco, sub crusta aia delicată?

Letizia a dat din cap.

— Desertul preferat al lui Luca.

— Da, acum recunosc băiatul. Cine ar putea uita părul ăla roșu și frumos? Nu prea sunt mulți băieți ca el pe aici, nu, Giovanni?

Giovanni s-a prefăcut că nu-l aude, trecându-și degetele prin buclele groase ale lui Luca, acum, că părul lui crescuse aproape în întregime.

— Delicios, ca de obicei, a spus Ruggiero, rupând încă o bucată de prăjitură. Nu pot să vă spun cât de fericit sunt că transplantul a mers atât de bine. Am auzit că donatorul e străin. Foarte interesant, a spus el, uitându-se spre Giovanni. Poate nu e doar întâmplător. Vă întrebați vreodată dacă donatorul e înrudit în vreun fel?

Giovanni a luat brusc mâna de pe capul lui Luca.

— Ți-am zis de un milion de ori, Paolo era —

— Da, da, știu despre fiul vostru, Paolo, a spus Ruggiero.

— Hai, Luca, s-a grăbit Giovanni, o să întârziem la programare.

Luca era deja pe jumătate afară din salon când s-au întors și bunicii lui să iasă. Ruggiero s-a întins după mâna lui Giovanni.

— Mai stai puțin, prietene. Compania ta mă face să mă simt mai bine.

— Sigur, Giovan, rămâi, a spus Letizia. Ne vedem jos.

— Cum e piciorul? a întrebat Ruggiero.

Giovanni a bolborosit în barbă. Se trezise într-o stare bună, așa cum o făcuse de câteva săptămâni încoace. După tot ghinionul pe care l-a avut, lucrurile se

schimbaseră în bine, într-un miracol. Giovanni îndrăznea din nou să creadă că poate blestemul s-a terminat. A început să se roage înainte de culcare și să meargă din nou la biserică.

Înțepăturile lui Ruggiero îi stricau starea de spirit, la fel și faptul că-i amintea de picior. Nu-și vizitase vechiul prieten de luni întregi; până atunci, rana se transformase într-o cicatrice albă, noduroasă și tare.

— Ciudat, a continuat Ruggiero, acum avem asta în comun. Mai întâi ți-a făcut ție piciorul probleme, acum mie. Îmi pare bine să văd că nu mai ai nevoie de baston.

Giovanni a început să se îndepărteze de pat.

— Dar te avertizez, prietene, piciorul n-o să tacă pentru totdeauna. Una dintre cele mai importante deprinderi din profesia mea e prognoza, anticiparea a ceea ce i se va întâmpla unui pacient în continuare. Din ce am observat, mă aștept ca rana să se redeschidă, mai devreme sau mai târziu.

Giovanni s-a uitat lung la Ruggiero.

— Nu îmi face plăcere să spun asta, Giovanni, și există o șansă să nu mai fiu pe aici, să te ajut, dacă chiar o ia razna din nou. Nici prognoza pentru mine nu e atât de bună. Sunt bătrân, nu mai am de trăit foarte mult.

Giovanni devenea din ce în ce mai neliniștit.

— Ascultă-mă, nu ca doctor, ci ca prieten. Sigur se va discuta din nou despre analizele genetice. Nepotul tău e băiat deștept, așa cum era și Paolo. Într-o zi, o să înceapă să pună întrebări. Va vrea să știe mai multe lucruri despre tatăl lui, de unde a venit. Ce o să le spui?

Giovanni a dat din cap. De ce ar veni iar în discuție? Nu mai aveau niciun motiv să caute rude — transplantul se terminase. Nici nu mai era vreo șansă ca bucățile rupte din trecut să poată fi lipite la un loc. Criminalul fascist, Pietro Lambertini, era mort de mult, la fel și bărbatul în haina zdrențuită. Erau cu toții morți. Pop, pop, pop.

Mai târziu în noaptea aia, Letizia a venit și s-a așezat lângă el în sufragerie. Televizorul era pornit, una dintre cele mai populare emisiuni noi cu fete care dansează în bikini, dar Giovanni nu era atent.

— Părei distras astăzi, Giovan, mai ales după vizita la doctorul Ruggiero.

— Omul e scandalagiu, a spus el. Ar trebui să-și vadă de ale lui și să ne lase în pace.

Letizia a oftat.

— Crede-mă, nici eu nu am chef de scandal. Fecioara Maria a fost bună cu noi. L-ai auzit pe doctorul Crespi azi. Nu putea să fie mai fericit. Hemograma lui Luca e normală; ia în greutate; îi opresc tratamentul pentru boala grefă-contragazdă; e posibil ca Luca să poată să se întoarcă la școală luna viitoare. De ce aș vrea să pun întrebări acum?

Exact, s-a gândit Giovanni.

— Dar dacă doctorul Ruggiero are dreptate? Nina ne-a spus că cea mai bună cale de a găsi un donator compatibil era de la o rudă, cineva care împarte același sânge cu el. E posibil ca donatorul să fie înrudit cu Luca?

— Nu, s-a răstit el.

— De unde știi? E adevărat că l-am adoptat pe Paolo de la măicuțe. Dar unde s-a născut, cine erau părinții lui? Trebuie să existe vreun dosar.

Giovanni n-a răspuns.

— Ziua în care te-am găsit în stația de tren, Giovan, după ce am primit telefonul de la doctorul Crespi, în care m-a anunțat că au găsit donator pentru Luca. Signora Vitucci mi-a spus unde să caut. Era îngrijorată pentru tine, mai știi?

Nu voia să-și amintească de ziua aia, când s-a dus la biroul primarului să se confeseze și primarul nu era acolo.

— Nu mi-ai zis niciodată unde mergi. Poate la mănăstire, poate să afli mai multe despre Paolo, să vezi dacă-l poți ajuta pe Luca?

Letizia a strâns mai tare mâna lui Giovanni, dar nu voia să se uite direct în ochii ei.

— Nu că mai conta, în final — rugăciunile noastre au fost ascultate, s-a găsit un donator.

Totuși, poate ar trebui oricum să vorbim cu măicuțele. Putem să mergem împreună. Cu toții, chiar și Luca. Poate e timpul să-i spunem despre tatăl lui, că nu a fost copilul nostru natural, ci un dar de la măicuțe. Mereu am vrut să le mulțumesc.

A dat din cap și și-a retras mâna. Tremurând, și-a amintit de frigul din noaptea aia, de demult, bucata de hârtie împăturită, cerneala care curgea pe zăpadă.

Băiatul va vrea să știe mai multe despre tatăl lui, Giovanni. Ce o să-i spui?

7

Scrisoarea îl aștepta pe rabinul Joseph în prima săptămână din aprilie. Era scrisă în italiană și nu putea să intuiască decât câteva cuvinte. În plic era și poza unui băiat tânăr cu părul roșu, care stătea lângă un cal.

— E adorabil, dar nu arată deloc cum mă așteptam, a spus Sarah atunci când i-a arătat-o. Este ca băiatul familiei Rosenbaum de la cursul de ebraică al lui Samuel.

A doua zi, Joseph a dus scrisoarea la părintele Lazzaro, să o traducă. S-au așezat în strana din față a bisericii Saint Peter. Preotul și-a pus ochelarii și a început să citească:

25 martie 1993

Dragă donatorule,

Numele meu e Luca Taviano și locuiesc cu bunica și bunicul meu în Favola, în provincia Piedmont. Au trecut mai mult de șase luni de la transplantul meu și viața mea aproape că s-a întors la normal acum, mulțumită ție și doctorului Tosti. Bunicul mi-a dat calul pe care îl vezi în fotografie acum două săptămâni, la aniversarea mea de 10 ani, ca să învăț cum să mân vite, ca un cowboy adevărat. Într-o zi sper să-ți pot mulțumi în persoană și să te dau o tură pe calul meu. Trimit și iubire din partea bunicilor mei, asistenta mea, Nina, și prietenii mei cei mai buni, Mario și Franco.

Cu drag,

Luca

PS: Am un prieten pe care îl cheamă Orlando, care are grijă de mine și de alți oameni când au necazuri. Ne întâlnim la Castelul de la ieșirea din Favola. Mă rog, nu chiar față în față. Mai mult în gândurile mele, deși nu le-am spus asta bunicii sau Ninei, pentru că mă tem că n-o să creadă că e real. Îl știi cumva pe Orlando sau, dacă nu, ai vreun prieten ca el?

— Vai, vai, rabinule, a afirmat părintele Lazzaro când a terminat de citit scrisoarea. Orlando, hă? Mă întreb dacă a auzit de Ariosto. Orlando Furioso a fost capodopera lui, povestea unuia dintre cavalerii lui Charlemagne, care a apărat credința în fața necredincioșilor și s-a îndrăgostit de frumoasa Angelica. E posibil să știi acest personaj fascinant?

Rabinul Joseph a râs.

— Din ce mi-ai spus, genetica legată de compatibilitate e foarte specifică. Crezi că este posibil ca băiatul să fie înrudit cu tine?

Joseph s-a întrebat același lucru, mai ales după ce a văzut poza băiatului. Dar în scrisoarea lui, Luca spunea că merge la biserică în fiecare duminică.

— Nu văd cum, a spus rabinul Joseph, ambele părți ale familiei mele au venit în Statele Unite din Ungaria, înainte de Primul Război Mondial. Nu s-a menționat niciodată despre cineva care s-a căsătorit în afara credinței sau despre rude stabilite în Italia.

Era o după-amiază târzie, iar biserica era goală, culoarele ei cu tavane înalte erau întunecate și umede, cu un miros subtil de tămâie în aer, foarte diferit de sinagoga mai deschisă, mai bine luminată. Respirând aerul greu din biserică, a început să se întrebe dacă era greșit că se gândea la toate astea. Chiar dacă nu era înrudit direct cu Luca Taviano — sau chiar dacă gradul de rudenie mergea prea departe sau chiar dacă nici măcar nu exista un grad de rudenie și similaritățile genetice erau pur întâmplătoare —, tot erau înrudiți. Băiatul

catolic din Favola și rabinul evreu din Brooklyn împărțeau gene importante, și acum împărțeau același sânge. Poate că nu erau membri ai aceluiași trib, așa cum spuneau standardele dogmatice, dar erau membri ai aceluiași trib la un nivel fundamental. Iată exemplul perfect de estompare a granițelor care separau oamenii: suntem cu toții conectați.

Joseph a împărțit perspectiva cu prietenul lui.

— Ai dreptate, a spus părintele Lazzaro. Ce păcat că avem nevoie de circumstanțele extraordinare ale unui transplant de măduvă ca să vedem asta.

— Mi-aș dori ca și soția mea să creadă asta, a zis rabinul Joseph. Nu poate să renunțe la ranchiuna pentru Italia. Și, judecând după timbrul scrisorii, familia Taviano locuiește în Nord, chiar în zona în care tatăl și bunicii ei au fost capturați în timpul războiului.

Părintele Lazzaro nu uitase poveștile pe care i le-a spus rabinul Joseph despre lagărul de concentrare de la Fossoli și deportarea de mai târziu a bunicilor soției lui la Auschwitz.

— Ca italian, îmi e rușine.

— Și totuși, îți sunt îndatorat pentru că mi-ai arătat că există și o altă latură a poveștii. Nu realizasem că era mai bine să fii evreu în Italia decât oriunde altundeva în Europa, că majoritatea populației evreiești a Italiei a supraviețuit războiului. I-am spus asta și lui Sarah, dar încă îi e greu să accepte.

— Înțeleg.

— Dar aici, a spus el, ținând scrisoarea în mână, e oportunitatea perfectă să vindec răni vechi. Poate putem să vizităm Italia într-o zi. Ar fi bine pentru Sarah să vadă lagărul de concentrare cu propriii ochi. Și pentru Samuel. Am putea să vizităm și câteva dintre locurile în care evreii erau protejați de germani.

Părintelui Lazzaro i s-a părut o idee excelentă.

— O să-ți fac cunoștință cu profesoara Benedetti. Poate că putem veni și noi.

Am putea să o considerăm o extindere a eforturilor noastre de construire a punților. Războiul a fost o perioadă dificilă în Italia, pe care mulți oameni, inclusiv rudele mele care încă locuiesc acolo, ar uita-o mai degrabă. Dar amintirea acelei perioade, în întregime — cu bune și cu rele — nu va fi importantă numai pentru familia ta, dar și pentru evrei și creștini deopotrivă. Putem să vă dăm pe tine și pe băiatul familiei Taviano drept exemplu pentru interconectivitate.

Joseph abia dacă reușea să-și controleze emoțiile. Cât de diferit față de acum câteva luni, când se simțise împovărat și copleșit de toate lucrurile rele care se întâmplau acasă și în lume. De când își împărțise măduva cu băiatul din Favola, viața lui devenise mai bună. Băiatul lui creștea, el și Sarah se înțelegeau din nou și misiunea lui de a aduce împreună religii diferite era pe cale să primească o nouă șansă.

8

Era din nou luna mai în Favola, un an de la vizita lui Luca la casa bântuită a lui Ruggiero. Piața din piazza centrală era plină de standuri cu carciofi¹⁵ proaspăt, asparagi, limoni și arance. Și, desigur, fragoline di bosco. Până atunci, Tosti ridicase toate restricțiile alimentare ale lui Luca. Nu mai trebuia să poarte mască și putea să meargă din nou la școală. În câteva luni, putea să-și primească vaccinurile și să revină complet la normal.

Duminică dimineăta, s-a trezit cu o surpriză. Nina îi lăsase o scrisoare din Brooklyn, New York. Sperase să fie acolo când o deschidea, pentru că depusese atâta efort insistând la registrul italian de măduvă să permită comunicarea între beneficiar și donator, dar trebuia să se întoarcă înapoi la spital.

— Să ți-o citesc? a întrebat Nonna.

Luca a țâșnit din pat. În sfârșit, o vorbă de peste mări. Luca abia putea să stea liniștit, dar a ridicat mâna și a dat din cap.

— Nu, Nonna, mai bine o iau la Castel și o citesc acolo. Promit că-ți spun totul când mă întorc.

Luca i-a sunat pe Franco și pe Mario și le-a spus să se îmbrace și să vină să se vadă cu el cât mai repede. Și-a luat bicicleta din magazie și s-a dus de-a lungul drumului estic care ieșea din Favola și mergea spre vechiul zid roman. În partea din spate, zidul se ridica gradual, odată cu terenul. La cel mai înalt punct, cei trei prieteni delimitaseră o zonă circulară, pe pământ, unde puteau să stea și să se uite peste zid, scanând peisajul rural în căutare de prădători. Pe o parte a cercului, Mario a atașat steagul Italiei și pe cealaltă Franco a pus steagul echipei Juventus. Luca s-a cuibărit la locul lui obișnuit, în mijlocul cercului, unde ședea între cei doi prieteni ai săi. Ce le ia atât de mult?

Învins de curiozitate, a desfăcut scrisoarea și a început să citească. Pentru că era scrisă într-un stil formal, a trebuit să o recitească pentru a înțelege ce spunea.

— Hey, trebuia să ne aștepți, a strigat Franco, lăsându-și bicicleta pe marginea drumului. A urcat dealul în fugă, cu Mario cel grăsunel în urmă.

— Deci? au întrebat ei, așezându-se la locurile lor în cerc.

Luca încă digera ceea ce tocmai citise.

— Nu cred că-l știe pe Orlando.

— Nu? Dar trebuie să aibă vreo conexiune cu el cumva. E măcar cowboy?

Luca a dat din cap.

— E rabin.

— Ce?

Luca se întrebase același lucru când a citit scrisoarea. Din fericire, donatorul lui, al cărui nume era Joseph Neiman, i-a explicat. Un rabin era un fel de preot pentru evrei. Lucra într-o sinagogă, nu mult diferită de o biserică. Prietenul lui bun, părintele Lazzaro, era preot la biserica Saint Peter din apropiere. Preotul a tradus cuvintele rabinului în italiană, pentru că el nu înțelegea limba.

— Evreu? a spus Mario. Nu știu pe nimeni evreu. Tu?

Nu, nu știa. Bărbatul de peste oceane, care-i dăduse măduva, nu-l știa nici pe Orlando și nu era nici cowboy. Era preot pentru poporul evreu.

— Ce ciudat, a spus Franco.

— Dar ascultă aici. Luca a început să citească din scrisoarea rabinului: din experiența mea, toată lumea vrea să creadă în cineva ca Orlando, deși oamenii pot să aibă nume diferite pentru el. Toți trebuie să ne punem speranța și să avem încredere în cineva puternic și bun, care ne ajută la nevoie.

Franco părea confuz.

— Hă?

Mario a spus:

— Sună de parcă preotul ăsta evreu vorbește despre Dumnezeu. Dar Orlando nu e Dumnezeu. Nici gând.

— Am greșit și în legătură cu locul din care e donatorul meu, a spus Luca. Nu Londra, Franco. Și nu Brazilia, Mario. E din America. Brooklyn, New York.

Mario și Franco au crezut amândoi că asta e destul de mișto. Știau despre America mai mult din muzica lui Michael Jackson și a Madonnei și filme ca E.T. și Star Wars. Și, desigur, locul popular pentru hamburgeri din Milano, despre care auziseră de la Gianvito, cel cu semnul cu arcuri galbene.

Rabinul nu fusese niciodată în Italia, dar spune că a avut mereu o affinita pentru țară și cultura ei. Affinita, ce crezi că înseamnă? a întrebat Luca.

Niciunul dintre băieți n-avea vreo idee.

— Spune că-i plac opera și picturile renaștentiste.

Franco s-a ținut de nas și s-a strâmbat.

— Îl interesează și vechile comunități de evrei din Veneția și Roma, a continuat Luca. Restaurantul lui preferat din Brooklyn se cheamă Il Bucatino. Își comandă mereu vinete cu parmezan. Stai să-i zic numai Ninei! Pe lângă arancini, asta e mâncarea ei preferată. Porecla ei era melanzana la școală.

— Chiar i se potrivește, a spus Franco.

— Are cincizeci și trei de ani.

Mario a fost surprins.

— E bătrân. Cum poate asta să fie bine? Să ai în tine măduva unui bătrân?

Luca s-a uitat peste zidurile Castelului, la dealurile acoperite de conifere de dincolo de drum, la turnul cu clopotniță de la San Stefano, în depărtare. Joseph Neiman promisese să trimită o fotografie cu el în următoarea scrisoare. Cum va arăta? Un lucru de care Luca era sigur, indiferent de cât de bătrân sau diferit ar putea fi, era că nu se simțea ciudat să aibă măduva lui Joseph Neiman înăuntrul lui, chiar dacă Luca locuia pe o parte a lumii și acest bărbat, pe cealaltă. Chiar dacă era catolic și acest bărbat era evreu, un preot al evreilor care nu se spovedise niciodată și nu primise împărtășanie.

— Deci ce facem acum? a întrebat Franco.

— Trebuie să aflăm mai multe despre evreii ăștia, a zis Luca, hotărât. Ar trebui să mergem la o sinagogă și să vedem cum arată un rabin.

— Bun plan, a spus Mario. Dar unde putem găsi unul?

— Întreabă-i pe ai tăi. O să vorbesc cu Nonna și Nonno. Vor ști ei. Nina o să ajute.

— Apoi ce?

Luca a dat din umeri.

— Vedem noi.

Carciofi – sparanghel, asparagi – sparanghel, limoni – lămâi și arance – portocale. (n.r.)

9

I Rampicanti fusese numit așa pentru vița de vie înfricoșătoare care acoperea casa cu două etaje din afara orașului Ticino. Restaurantul informal era deținut de signore Silvatti, un restaurator de antichități care a pus câteva mese pe veranda din spate, ca localnicii să poată cumpăra paste agnolotti umplute cu dovlecel, în loc să le dea pe gratis, cum obișnuia să facă. Devreme în cariera lui, Matteo Crespi îl vindecase pe tatăl proprietarului de cancer de vezică, și de atunci, era tratat ca un membru al familiei regale ori de câte ori venea să ia cina.

— N-am mai fost aici de ceva vreme, a spus Nina, uitându-se prin vița de vie la valea de dedesubt, unde șerpuia un afluent al râului Pad.

Poate că era veche casa lui Silvatti — veranda de lemn deja începuse să se înmoaie —, dar priveliștea era spectaculoasă.

— Îmi e dor de el.

— Și mie, a spus Matteo.

Ea a râs.

— Pun pariu că ai dus multe femei aici, de-a lungul anilor.

— Nu-i adevărat. Și oricum, e locul nostru acum.

Era trecut de 8 și era întuneric afară, singura lumină venea de la o lumânare care stătea în mijlocul mesei. Nina putea doar să ghicească trăsăturile bărbatului de vizavi de ea. Matteo era tot brunet și frumos, deși nu era același Apollo perfect de care se îndrăgostise cu aproape un deceniu în urmă. Părul lui se subția în vârful capului și pielea de sub ochi, împreună cu cea de pe

maxilar, începuse să se lase. Oare cum de nu observase asta înainte?

— Pe de altă parte, am auzit că ai ieșit la întâlniri întruna, a zis el.

Nu avea să nege asta.

— Sursa mea îmi spune că prietena ta Clara e o pețitoare bună.

Într-adevăr, Carla îi aranjase niște întâlniri. A fost bijutierul care-și purta ochelarii pe vârful nasului; dentistul cu dinții albi, perfecți; și un prieten de-ai lui Lorenzo, care le servea cafeaua de dimineață la cafenea. Dar nimeni n-o interesase. Unul vorbea întruna despre bani, altul abia dacă zicea un cuvânt, iar al treilea, deși era foarte frumos, era mult prea tânăr.

— Adevărul e că nu mi-a plăcut nimeni în afară de tine, Matteo, a spus ea.

— Nu-ți poți imagina ce fericit mă face asta, Ninetta. Credeam că te-am pierdut, că...

— Dar nu ca înainte.

A lovit cu pumnul în masă.

— Fac orice vrei. Încă un an și Francesca va pleca la universitate. Apoi putem să ne mutăm împreună. Sunt sigur că Maria nu ar vrea nimic mai mult ca asta; abia așteaptă să mă dea afară din casă. Hei, a zis, uitându-se lung la ea, vorbeai cândva despre un copil. Vreau să-l fac cu tine, dacă asta te face fericită.

— Sunt fericită cu lucrurile așa cum sunt acum, Matteo. Să te am ca prieten și coleg. I-a mângâiat mâna și a zâmbit. Un prieten foarte bun.

Signore Silvatti a observat că farfuriile lor erau goale și a venit să le ia.

— Văd că nu v-au plăcut pasteles agnolotti ale soției, a glumit el. O să-i zic să se chinuie mai mult la secondi.

— Nu înțeleg, a spus Matteo când a plecat Silvatti.

— Totul s-a schimbat, i-a spus.

Matteo a dat pe gât paharul de vin.

— Știu că ai fost ocupată cu băiețelul familiei Taviano și familia lui, dar e mai bine acum, viața va continua pentru ei în Favola, și viața ta, la fel, în Rondello. O să vezi.

Nina știa că nu era posibil. Nu avea să uite niciodată ce a spus Luca — că după transplant a simțit că donatorul lui trăia în interiorul lui, că toți donatorii lui de sânge trăiau înăuntrul lui, că ea trăia înăuntrul lui. Adevărul era că Nina simțea același lucru în legătură cu Luca, că era acum parte din ea.

— De atâta timp, a spus ea, am fost prinsă în mica mea lume, gândindu-mă doar la mine și la problemele mele stupide. Sunt atâtea alte lucruri de făcut, atâtea alte lucruri mult mai importante. Nu ți-am spus, dar am luat legătura cu donatorul lui Luca.

Matteo a fost surprins.

— Nu știam că e permis.

Nina a explicat că cei de la Registrul de măduvă solicită, în general, donatorilor și beneficiarilor să rămână anonimi, dar ea și Tosti îi convinseseră să încalce regulile de data asta.

— Luca îi scrie scrisori donatorului său de ceva vreme deja. Numele lui e Joseph Neiman. Un rabin care locuiește în Brooklyn, New York.

— Un rabin, a repetat Matteo. Incredibil! Dar, de fapt, cu profilul genetic al lui Luca, nici nu e atât de surprinzător.

— Mai urmează, a continuat Nina. Rabinul îmi scrie și mie, pentru că nu a vrut să împărtășească anumite lucruri sensibile cu un băiat de zece ani. Se pare că membrii familiei soției lui au fost refugiați evrei în Italia, în timpul războiului. Se îndreptau spre portul din Genova când o doamnă italiancă bătrână i-a pârât autorităților. Au fost trimiși la centrul de detenție din Fossoli și apoi la Auschwitz.

— Doamne!

— Rabinul crede că această coincidență e o oportunitate pentru familia lui. Încă nu știu tot ce s-a întâmplat cu tatăl și bunicii soției, din toamna anului 1943 până în iarna anului 1944, și le-ar plăcea să afle mai mult, mai ales pentru că Sarah are în continuare resentimente față de Italia. Totuși, nu pot să nu mă întreb. Familiei Taviano nu i s-a spus nimic despre trecutul lui Paolo. Plănuiesc să sap puțin, mai întâi cu pediatrul din Favola, doctorul Ruggiero, și apoi cu orfelinatul din Genova.

Matteo a dat din cap.

— Toate astea m-au făcut curioasă în legătură cu istoria Italiei din perioada războiului, a spus Nina. Deja am descoperit niște lucruri interesante. Pun pariu că nu știai că Santa Cristina a oferit adăpost unui număr de refugiați, inclusiv mulți evrei. Există un loc în pivnița de lângă camera de raze unde au ascuns refugiați în timpul atacurilor germane. Aveau și un salon fals, pentru pacienți foarte contagioși, în care germanilor le era prea frică să intre. Directorul spitalului era unul dintre organizatorii principali — era mare antifascist pe atunci.

Matteo habar nu avea.

— Da, același șef care a vrut să mă concedieze — un erou.

— Dar nu te-a concediat până la urmă, nu? a observat Matteo. Bravo, șefule — în ambele cazuri.

— A, și, a continuat Nina, nu departe de Fossoli, era o moșie abandonată folosită pentru adăpostirea copiilor evrei. Villa Emma din Nonantola. Tot orașul a pus mână de la mână ca să ajute: cetățenii obișnuiți pregăteau mâncarea, doctorii tratau copiii când erau bolnavi, tipografii falsificau documente. Chiar și poliția era implicată în mușamalizări.

Matteo era impresionat — de eforturile orășenilor și de eforturile Ninei, pentru că le-a descoperit.

— Vezi, Matteo, exact la asta mă refer când zic că viața mea e mică și

nesemnificativă, când te gândești la lucrurile prin care au trebuit să treacă unii. E ceva ce nu ți-am zis niciodată. Ceva ce nu am spus nimănui, a mărturisit Nina, jucându-se cu degetul pe paharul de vin și forțându-se să se uite în ochii lui Matteo. Am rămas gravidă la liceu și a trebuit să avortez.

— Îmi pare rău, Nina.

— A fost un dezastru, după cum îți poți imagina. Dar la clinică era o asistentă tânără, care a făcut pentru mine, în câteva ore, mai mult decât au făcut ai mei în șaptesprezece ani. Îți dai seama cât de riscant trebuie să fi fost să lucrezi într-un asemenea loc. Avortul era ilegal pe atunci, și asistenta ar fi putut să facă închisoare pentru fapta ei. Ei bine, mi-ar plăcea să fiu mai mult ca ea. Mi-ar plăcea să ajut oamenii care au nevoie, chiar dacă există riscuri — așa cum au făcut directorul de la Santa Cristina și orășenii din Nonantola.

Matteo a zâmbit.

— Eu, unul, sunt bucuros că n-am trăit timpurile alea date naibii, dar n-am niciun dubiu că ai fi acționat cu la fel de mult curaj.

— Poate că nu suntem în mijlocul unui război acum, a spus Nina, dar Italia încă e un loc destul de dat peste cap. Gândește-te la câte guverne am avut în ultimii cincizeci de ani. Corupția politicianilor noștri, cărora le pasă mai mult de mite decât de respectarea legii. Șefii mafioți care nu se gândesc de două ori înainte să împuște pe oricine le stă în cale. Dar țara asta are și suficiente lucruri bune: asistenta care m-a ajutat la clinică și procurorii din Sicilia, Falcone și Borsellino, care nu s-au dat bătuți, în ciuda amenințărilor constante ale Mafiei — ei sunt adevărații eroi în mintea mea.

— Voi bea pentru asta, a spus Matteo, ciocnind paharul de-al ei. Conversația asta devine puțin greoaie. Vreo șansă să trecem la un subiect mai lejer?

— Sigur, a dat Nina din cap. Ce zici de niște tiramisu pentru desert?

— Chiar te-ai schimbat, Ninetta. Sper doar că a mai rămas puțin din vechea Nina. Vreo șansă să putem merge la tine acasă după cină?

— Poate. A zâmbit. Dar dacă decid să petrec mai mult timp cu tine din nou,

va fi în termenii mei de-acum. Înțelegeți?

— Tare și clar.

10

Joseph a primit o altă scrisoare din Italia în după-amiaza aceea. Benny aducea de obicei corespondența în biroul lui Joseph imediat după slujbe, plicurile care veneau cu poșta aeriană fiind puse deasupra. Avusese un flux constant de scrisori în ultimele două luni, și Benny știa cât de mult le aștepta rabinul. Scrisoarea asta era de la Nina Vocelli, îl informa despre sărbătoarea pe care o plănuia satul Favola în onoarea lui, la finalul verii. În sfârșit va avea șansa să-l cunoască pe Luca Taviano.

Nina devenise o parte importantă din viața lui Luca, de la transplant, o figură maternă, s-a gândit Joseph, după ce a aflat că părinții băiatului muriseră când Luca era bebeluș și locuia cu bunicii lui de atunci. Nina scria în engleză și începuse și să traducă scrisorile lui Luca, astfel încât Joseph nu mai era nevoit să le ducă la părintele Lazzaro.

Favola, a explicat ea, era un orașel tipic din Italia, unde toți știau totul unul despre celălalt. Luca era adorat, și pentru circumstanțele tragice ale familiei sale, dar și pentru personalitatea lui șarmantă. Sătenii i-au urmărit boala pas cu pas și au fost copleșiți când au aflat că un străin dintr-o altă țară a vrut să-și împartă măduva cu Luca. S-au rugat la biserică și acasă ca transplantul să aibă succes. Când le-au fost ascultate rugăciunile, au decis că trebuiau să facă ceva pentru binefăcătorul lui Luca, ceva mareț, și au fost toți de acord să pună mână de la mână și să-l aducă în Favola. Biletele de avion erau în curs de achiziționare, familia rabinului avea să fie găzduită în casa primarului și o mare sărbătoare urma să aibă loc în piazza principală, în noaptea în care va ajunge. Toată lumea din oraș era încântată să cunoască eroul din Brooklyn!

— Ce nu e bine? a întrebat Benny.

Pe Joseph l-au năpădit emoțiile ca un val.

— Se pare că satul Favola, a spus el, vrea să dea o petrecere pentru mine.

Masa era pregătită pentru cina de vineri: challah de la brutăria lui Levitsky, lumânări așezate în suporturile de argint ale mamei sale, o cupă kiddush plină cu vin roșu. Chiar înainte de asfințit, Sarah și-a acoperit ochii și a recitat rugăciunea. „Shabbat shalom“, a conchis ea.

Erau doar ei doi. Samuel dormea la un prieten acasă, scaunul lui de la masă era gol.

Joseph a deschis gura să vorbească și Sarah l-a întrerupt:

— Poate ar trebui să vedem dacă Samuel e bine.

Joseph a promis că sună după cină.

— Știi ce mi-a zis ieri? a întrebat Sarah. Că se gândește să devină doctor. Îți dai seama? Plănuiește să accepte oferta doctorului Sokel să fie umbra lui la cabinet.

— Foarte bine, a spus Joseph. Probabil ai observat ce cărți ia de la bibliotecă. De când am fost la recoltarea de măduvă, a devenit obsedat de știința transplanturilor și de sistemul imunitar — dificultățile de a introduce materiale străine în corp fără să fie respinse. „Ce chestii fascinante, tată, nu crezi?“ m-a întrebat când m-am dus să-i zic noapte bună zilele trecute.

Sarah a zâmbit.

— E greu de crezut că e același băiat care... Nu, nici nu vreau să mă gândesc la asta. Hai să sperăm că rămâne așa.

Joseph a ridicat paharul și a recitat binecuvântarea pentru vin.

— Eu cred că da, a zis încrezător. Între timp, am primit o invitație specială azi. Orașelul Favola vrea să ne plătească un zbor spre Italia ca să sărbătorim recuperarea lui Luca. Am fi oaspeți în casa primarului și am primi un tur al Favolei și al împrejurimilor. Nu-i așa că sună extraordinar?

Sarah s-a lăsat pe spate în scaun.

— Nu știu ce să zic, a început ea, ezitând. Crede-mă când îți spun că sunt foarte fericită pentru tine, fericită că ai avut oportunitatea asta. Am greșit în privința transplantului, la început, am greșit tare, și nu ar fi trebuit să intervin deloc. Aveai dreptate. Văd asta acum. Fiul tău vede asta. Suntem amândoi mândri de tine. Dar nu pot să merg în Italia. Îmi dă coșmaruri numai să aud despre locurile alea de la tata.

Joseph s-a întins peste masă și i-a luat mâna într-a lui.

— Tocmai de asta ar trebui să mergi. M-am tot gândit la asta de ceva vreme și realizez că nu va fi ușor. Dar asta e istoria ta, istoria noastră, și cea mai importantă lecție pe care am învățat-o despre Shoah e că nu trebuie să uităm niciodată, oricât de dureros ar fi. I-am dat Ninei Vocelli numele tatălui și bunicilor tăi, precum și perioada în care au stat în lagărul de deportare și a promis că o să afle cât de mult poate. Vreau să văd locurile astea cu propriii mei ochi. Vreau să le vadă și Samuel. Astea sunt exact genul de experiențe de care are nevoie acum.

Sarah s-a întors cu spatele.

— Părintele Lazzaro m-a pus în legătură cu un profesor de istorie de la Columbia. Profesoara Benedetti a scris o carte despre evreii din Italia din perioada războiului. E o femeie minunată, Sarah. Ți-ar plăcea de ea. Italiancă, dar nu evreică, tot din Brooklyn. Spune că subiectul ăsta a fost foarte neglijat și muncește din greu să corecteze asta.

Sarah a oftat.

— Îți amintești când ți-am zis că majoritatea celor cinci mii și ceva de evrei din Italia a supraviețuit războiului, în ciuda legilor rasiste ale lui Mussolini și în ciuda ocupației germane? Optzeci și cinci la sută. Sigur, tot înseamnă că mulți dintre ei nu au supraviețuit. Potrivit lui Benedetti, aproximativ opt mii de evrei au murit, inclusiv bunicii tăi. Au fost niște oameni răi care cooperau cu naziștii, oamenii din guvern, armata, chiar și biserica. Profesoara vrea să-i identifice pe oamenii ăștia și să le facă publice crimele. Lucrează cu mai multe agenții care îl roagă insistent pe papă să-și ceară scuze formal pentru

complicitatea bisericii.

— Asta nu-i prea ajută pe bunicii mei.

— Dar la fel de important pentru cercetarea profesoarei e și câți evrei au supraviețuit — cum patruzeci și două de mii de evrei dintr-o țară aliată cu Hitler au putut să evadeze de sub naziști. Și uite ce mă încântă cel mai tare, a spus Joseph. Nina Vocelli l-a descoperit pe unul dintre acești Buni Samariteni care locuiește în Favola. Proprietarul unui bar, un bărbat pe care-l cheamă Bartolomeo Vitucci. A lucrat cu un grup partizan care a luptat împotriva fasciștilor și nemților. Grupul i-a ajutat pe evrei și să se ascundă printre localnici, în biserici și mănăstiri și a aranjat să treacă granița spre alte țări în siguranță. Vreau să-l cunosc pe bărbatul ăsta și să-i strâng mâna. Tu nu?

N-a răspuns.

— Și asta nu e tot. Asistenta crede că există o șansă ca Luca Taviano să fie parțial evreu. Tatăl lui era orfan, adoptat în timpul războiului de la o mănăstire din Genova. E posibil să fi fost copilul unor refugiați evrei. Asistenta plănuiește să viziteze mănăstirea ca să vadă ce poate afla.

Sarah s-a întors spre el.

— Chestia e că eu și băiatul împărțim anumite gene care sunt găsite predominant la evreii așkenazi. Ar putea fi pur întâmplător, dar poate nu. La început am sperat că poate suntem înrudiți, dar am verificat și am reverificat și nu are cum. Mai degrabă, Luca provine dintr-o familie de refugiați, ca a ta.

— E posibil? a întrebat ea.

— Da. Profesoara Benedetti a fost atât de intrigată când i-am spus despre adopție, încât a promis că ne trimite numele contactelor ei din Italia și că o să dea și ea niște telefoane. Trebuie să mergem. Te rog spune-mi că te răzgândești.

— Lasă-mă să mă gândesc la asta, a spus Sarah.

11

Matteo Crespi mai avea trei pacienți de consultat înainte să plece din spital, dar nu se prea putea aduna. Se gândea întruna la Nina. A încercat să-și mascheze lipsa de concentrare când i-a dat primului pacient rezultatele de la biopsie, l-a asigurat pe al doilea că ultima lui radiografie osoasă era curată și i-a explicat celui de-al treilea că va avea nevoie de încă o tură de chimioterapie.

Cum voi câștiga încrederea și iubirea Ninei din nou? s-a întrebat Matteo, coborând scările din față ale spitalului. Și-a găsit mașina în parcare și a condus spre locul lor obișnuit de întâlnire, vizavi de gară.

Nina se schimbase atât de mult în ultimul an. Mereu fusese impresionat de abilitățile și inteligența ei. Era de departe cea mai bună asistentă de la Santa Cristina; știa mereu ce să facă fără ca el să trebuiască să ceară și era capabilă să calmeze lucrurile cu pacienții când nimeni altcineva nu putea. Dar era și o persoană grijulie, ezita să încalce reguli și să întreacă limite, cel puțin până de curând. În relația lor, Matteo avusese hamurile și Nina îl urmărea, indiferent dacă era o chestiune de unde să ia cina sau cum să facă dragoste. În ultima vreme, totuși, lucrurile se schimbaseră. Nina țâșnea în tot felul de direcții surprinzătoare și lui Matteo îi era greu să țină pasul. Coresponda cu un rabin din Brooklyn, vizita sinagogi din Genova cu Luca și studia istoria Italiei din perioada războiului și rolul acesteia în Holocaust.

— Scuze că am întârziat, a spus Nina, sărind pe locul din dreapta. Au prea puțin personal la salonul de pediatrie. S-ar putea să trebuiască să mă întorc.

— Nicio problemă, a spus el. Unde mergem azi?

— Favola. Să-l vedem pe Bartolomeo Vitucci, bărbatul care organizează sărbătoarea în onoarea lui Luca. Deține un bar în piazza centrală.

— Trebuie să mergem până în Favola ca să bem ceva? a întrebat el, zâmbind, deși nu îl deranja deloc, pentru că însemna că-și va petrece mai mult timp cu ea.

— Signore Vitucci a luptat pentru rezistență în timpul războiului. A fost implicat și în transportul refugiaților evrei prin zonele ocupate.

— Ți-ai schimbat părul, a observat el. Îmi place scurt.

S-a întors spre el și s-a încruntat.

— Mă asculți? Vorbim despre Vitucci. S-ar putea să știe ceva despre tatăl lui Luca.

— Te consumă toate lucrurile astea, Nina. Războiul. Evreii. Acum că mă gândesc la asta, nu știi niciun evreu. Tu știi?

— Greșit, l-a corectat Nina. Leonardo Franconi din departamentul tău e evreu.

— Serios?

— Da. Nu ai avea de unde să știi dacă nu ești prieten apropiat și nu petreci sărbătorile cu ei. Majoritatea evreilor de aici au fost asimilați. Se consideră italieni înainte de toate.

*

Bartolomeo Vitucci stătea în fața barului său când au ajuns. Un bărbat pe la vreo șaptezeci și ceva, scund, aplecat și care chelea. Stătea cu brațele încrucișate în timp ce analiza piazza din fața lui. Era zi de târg și perimetrul era plin de standuri acoperite, cu mâncăruri proaspete de la fermele locale. Vitucci se uita la oamenii care se agitau aiurea, conversații la fiecare colț, vânzători care se linguseau, cumpărători care se târguiau, un Babel vesel de

care se bucurase încă de când era copil.

— Tu trebuie să fii signora Vocelli. S-a înclinat în fața Ninei. Așa cum v-am spus și la telefon, fac tot ce pot ca petrecerea să fie un succes. De fapt, tocmai am cumpărat artificii pentru eveniment.

— Mă bucur să aud asta, dar nu de asta am venit. A explicat că voia să afle mai multe despre Favola din timpul războiului. Membrii familiei soției rabinului au fost refugiați evrei atunci. Au plecat din Ungaria în 1943 și au ajuns în nordul Italiei, încercând să ajungă la portul Genovei. Din păcate, au fost prinși și trimiși la Fossoli.

Vitucci a aruncat mâinile în aer.

— Urâte timpuri. Am făcut ce puteam, dar erau mulți oameni răi. Oameni care și-ar vinde mamele contra unei sume mari. Prețul pe cap de evreu era de cinci mii de lire.

— Chiar asta s-a întâmplat și cu socrii rabinului, a spus Nina. Dar erau și mulți oameni care protejau evreii, ca dumneavoastră și cei din Nonantola.

— Vorbiți despre Villa Emma, cam la douăzeci de kilometri spre sud de aici. Un oraș micuț, puțin mai mare decât Favola. DELASEM, principala organizație evreiască din Italia, închiria, înainte de ocupație, conacul gol copiilor tineri. Când au venit germanii, au trebuit să găsească alte locuri în care să-i ascundă, până au reușit să aranjeze un transport în Elveția. Cam două sute de copii în total. Grupul meu i-a ajutat să treacă prin regiunea asta, apoi i-a predat următorului grup în drum spre graniță. Dar asta e doar un exemplu. Erau multe locuri — mănăstiri, școli, spitale ca Santa Cristina — care se ofereau să ascundă refugiați. Erau mulți oameni răi în vremurile alea, dar erau și mulți oameni buni, cum erau și colegii dumneavoastră de la Santa Cristina. Dr. Romano și dr. Franconi. Amândoi făceau parte din grup.

Matteo a fost surprins să afle despre faptele lui Franconi din război. Acum avea peste șaptezeci de ani, era fragil și cocoșat și părea atât de precaut în felul în care trata cancerul. Nu și-l putea imagina încalcând legea și asumându-și asemenea riscuri.

— Signore Vitucci, a întrebat Matteo, sunteți evreu?

Vitucci a întors palmele în sus și a chicotit.

— Eu?

— Atunci, de ce?

Vitucci nu înțelegea.

— De ce ați făcut-o?

— Pentru că-i uram pe germani și pe jechoșii de italieni care-i susțineau. Și pentru că ăștia erau oameni inocenți care nu făcuseră nimic greșit. Cineva trebuia să le ia apărarea.

— Aveți perfectă dreptate, a spus Nina, iar respectul pentru Vitucci i se citea pe față.

Cât de minunată îi părea lui Matteo, cu pasiunea ei radiind de pe suprafața hemangiomului.

Majoritatea oamenilor erau dezgustați de pată, dar nu el. Greșeala naturii magenta o făcea și mai atrăgătoare și vie în ochii lui. Voia să-i arate că și el simțea la fel față de Vitucci și actele lui eroice, că erau pe aceeași lungime de unde în ceea ce privește subiectul ăsta și oricare altul.

— E greșit, a spus el, cu convingere, că ne amintim atât de puține lucruri despre vremurile alea. Părinții mei nu trăiau foarte departe de aici în timpul războiului și sigur că urau nemții. Dar chiar dacă vorbeau despre rezistență, nu au menționat niciodată evreii. Nici nu am învățat despre ei la școală.

Nina a dat din cap aprobator.

— Așa e, Matteo, și trebuie să corectăm asta. Signore Vitucci, a întrebat ea, cât de bine vă cunoașteți cu bunicul lui Luca?

Vitucci a explicat că el și Giovanni crescuseră împreună în Favola. Au mers la aceeași școală.

— Nu pot să spun că eram cei mai buni prieteni. Era tăcut, spre deosebire de Letizia, care era mai sociabilă. Dar Giovanni a avut o viață dură, mai ales după ce a murit Paolo.

— Vă amintiți când a venit acasă cu Paolo bebeluș?

— Sigur. Eu i-am spus de Sisters of the Sacred Heart, mănăstirea din Genova care se ocupa de adopții pe atunci. Aveau probleme și nu puteau să facă un copil și toată lumea din Favola știa cât de tare o supăra asta pe Letizia. M-am bucurat că a funcționat.

Nina s-a uitat într-o parte, spre Crespi, și apoi s-a întors către Vitucci.

— Signore, nu a luat bebelușul de la mănăstire.

— Ce?

— Am vorbit eu însămi cu măicuțele, la fel și dr. Ruggiero, cu ani în urmă. Nu există nicio dovadă a acestei adopții.

— Trebuie să fie o greșeală.

Nina a dat din cap.

— Știți cum altfel ar fi putut Giovanni să obțină un copil în perioada aia?

Vitucci a mijit ochii.

— Realizați, a continuat Nina, că donatorul de măduvă al lui Luca e un evreu de descendență est-europeană? Asta sugerează că rabinul și Luca poate au origini asemănătoare. Credem că Luca a moștenit genele evreiești din partea tatălui. Doctorul Ruggiero bănuia că așa ar putea sta lucrurile atunci când l-a văzut prima dată pe Paolo, deși băiatul nu era circumcis.

Vitucci era uimit.

— Eu și Ruggiero suntem prieteni buni. Nu mi-a zis niciodată nimic despre asta.

— Ei bine, te asigur că a contactat mănăstirea. Dar când l-a confruntat pe Giovanni în legătură cu asta, Giovanni a rămas la povestea lui și Ruggiero a decis să-i facă jocul. S-a gândit că toată lumea avea de câștigat — bebelușul avea o casă, familia Taviano, un copil —, deci ce conta cum s-a întâmplat asta și de ce ar trebui să riște să strice ceva ce părea un lucru bun? Speram că poate dumneavoastră știți mai multe.

Vitucci era în mod clar agitat, încercând să găsească un sens în cuvintele Ninei. S-a așezat la una dintre mesele din afara barului, cu privirea mutându-se dintr-o direcție în cealaltă, prinzându-și buza de jos între degete.

— Ce nu-i bine? a întrebat Nina.

— Era o familie... a început el, apoi s-a oprit. Nu, nu, trebuie să vorbesc cu Giovanni înainte să mai zic orice. Scuze, a spus el, ridicându-se de pe scaun și grăbindu-se să traverseze piazza.

12

Luca s-a așezat pe cal cu spatele drept, mâinile strânse pe hamuri. Din când în când, se uita să se asigure că Nonno se uită la el. Făcuse progrese mari în ultimele săptămâni, cu grăjdarul lui Fabbio. La început, trebuia să fie ghidat prin cercul de antrenament, dar în timp, Luca a învățat să meargă la trap, apoi la galop mic, apoi să galopeze.

Giovanni era mândru de nepotul său. Nu numai pentru noile abilități de călărie dobândite, dar și pentru pașii mari pe care-i făcuse pentru sănătatea lui. Trecuse aproape un an de la transplant și de la lunile acelea oribile în care se micșora, când Luca devenise atât de slăbit și fragil. Acum avea vechea lui greutate, o strălucire sănătoasă în obraji și buclele lui roșii și groase se întorseseră, ieșind de sub pălăria de cowboy.

Giovanni voia atât de mult să fie fericit. Băiatul lui era bine din nou, călărea încântat un cal, într-un țarc pe care îl construise doar pentru el. Letizia era în bucătărie, probabil privind scena de la geamul de deasupra chiuvetei și pregătind fericită una dintre prăjiturile ei speciale, să o servească rabinului din Brooklyn la următoarea petrecere.

Dar, ca întotdeauna, era o amăgire. Nu existase niciodată o șansă reală la fericire, niciodată, din copilăria lui. Era cel mai mic din șase frați și părinții lui erau mereu ocupați și nu prea aveau timp de el.

Și-a jurat că va fi diferit cu copiii lui, când îi va fi venit timpul, dar timpul lui n-a venit niciodată, iar atunci când a sosit, a fost din ce în ce mai scurt.

S-a întors către casă, către geamul de la bucătărie. Letizia era steaua călăuzitoare a vieții lui, încă de când s-au cunoscut prima dată, la liceu. De ce o fată atât de plină de viață ar alege un singuratic ca el, n-a putut să înțeleagă niciodată.

Totuși, a rămas alături de el, alegându-l din nou și din nou de-a lungul anilor. Era prea bună pentru el și acum o va dezamăgi, o va dezamăgi într-un mod teribil.

Viața continua să râdă de el, continua să-l facă să creadă că poate există fericire acolo unde n-a existat niciodată, atunci când n-o merita. Mai întâi Letizia, apoi Paolo, apoi Luca.

Simțea că pielea de pe față îi e întinsă la maximum, ca un geam de sticlă.

Grăjdarul lui Fabio a deschis poarta țarcului. Erau gata pentru etapa următoare, călăritul pe teren deschis. Luca a făcut cu mâna când a trecut pe lângă el, un zâmbet mândru i se întindea pe obraji, apoi a pornit la trap către lanurile de grâu de la marginea nordică a fermei.

Când calul a trecut pe lângă el, un șuierat a aspirat aerul din plămâinii lui Giovanni. Stătea singur acum, într-un spațiu care se făcea din ce în ce mai mic, care îl strângea, îl sufoca: nepotul lui călărea, îi scria scrisori unui rabin din Brooklyn, vizita sinagogi din Genova, puneă întrebări despre poporul evreu, despre război. Rabinul urma să vină în Favola pentru marea petrecere curând, cu siguranță va avea și el un milion de întrebări.

Și mai era și Vitucci.

Patronul de bar venise la fermă cu o zi în urmă, după ce vorbise cu Nina Vocelli.

— Nu înțeleg, Giovanni, spusese. Asistentă susține că n-ai fost niciodată la mănăstirea din Genova, că măicuțele de la Sacred Heart nu au niciun document care să ateste adopția lui Paolo. E adevărat?

Giovanni nu dăduse niciun răspuns.

— A mai spus și că doctorul Ruggiero știa și nu a spus nimic niciodată.

Giovanni a aruncat mâinile în aer.

— Minte.

Vitucci nu l-a crezut. Erau în magazie, Giovanni hrănea găinile, în timp ce Vitucci se plimba dintr-o parte în alta, căzut pe gânduri.

— Era o familie, a zis el într-un final. Cred că erau polonezi, locuiau în Italia de la începutul războiului. Au călătorit aici cu alți refugiați din Assisi, în iarna lui '43, deghizați în pelerini. Plănuiam să-i ascundem în moara abandonată din afara Favolei și, la un moment dat, să-i transportăm într-un loc sigur, dincolo de granița elvețiană. Dar au fost expuși înainte să avem șansa, împușcați în pădure, nu departe de proprietate. Sunt sigur că-ți amintești.

Giovanni l-a văzut pe patronul de bar scuipând pe jos.

— Pietro Lambertini a fost responsabil pentru masacru, porcul ăla fascist, care se îmbogățea pârându-i pe cei care luptau pentru rezistență și pe refugiați, a spus Vitucci. Ne-am ocupat noi de porc.

Giovanni fusese prezent când au găsit cadavrul lui Lambertini în pădure, trei zile mai târziu. Nimănui din oraș nu i-a păsat de Lambertini, mai ales de el, și cadavrul ar fi rămas acolo să putrezească, dacă nu era maică-sa care a venit să-l înmormânteze ea însăși.

— Am găsit o bucătică de hârtie împăturită la el în buzunar, a spus Vitucci.

Giovanni s-a întors spre el.

— Ce?

— Era udă și cursese cerneala. Am crezut că era numele unuia dintre refugiați, dar n-am reușit să ne dăm seama. Avea și adresa ascunzătorii din Elveția spre care se îndreptau, pe care am putut s-o citim. Ascunzătoarea a fost invadată de germani în ziua de după masacru și au fost omorâți trei oameni. N-am aflat niciodată cum a ajuns Lambertini în posesia bilețelului, dar suspectăm că pe căi necurate. Cineva trebuie să-i fi dat de gol pe refugiați.

Giovanni a simțit cum îi scapă găleata de grăunțe din mâini și cade pe pământ cu o bubuitură.

— Era chiar după Crăciunul din 1943, una dintre cele mai geroase ierni pe care le-am avut. Îți amintești? Aceeași iarnă în care l-ai luat pe Paolo de la măicuțele de la Sacred Heart. Cel puțin asta ai spus tuturor.

Giovanni n-a zis nimic.

Vitucci, care săpase o mică gaură în noroi cu picioarele, s-a uitat dintr-odată în sus, spre Giovanni.

— Fasciștii și prietenii lor germani au împușcat refugiații ăia din pădure, a spus el. Dar n-am găsit niciodată bebelușul. Da, trebuia să fie și un bebeluș cu ei. Am fost avertizat de dinainte că grupul s-ar putea să aibă nevoie de mai mult ajutor din cauza asta. Am recuperat cadavrele tuturor celor opt adulți, dar nu și al bebelușului. Am presupus doar că i s-a întâmplat ceva înainte să ajungă la Favola. Știi ceva despre bebelușul ăsta, Giovanni? A fost Paolo...

— Ieși afară! țipase, alungându-l pe Vitucci din magazie cu o lopată.

Giovanni se prăbușise pe pământ. Era dintr-odată iarnă în magazie, cea mai geroasă, cea mai aprigă iarnă, când copacii erau dezgoliți și pământul, acoperit cu o pătură albă, niciun sunet de păsări sau alte forme de viață. Mereu fusese așa, chiar și primăvara, când soarele hrănea semințele și rădăcinile cu speranță — speranță pentru toată lumea în afară de el, niciodată pentru el.

Giovanni a apucat poarta țarcului cu ambele mâini ca să-și mențină echilibrul. Luca plecase de mult, călare cu grăjdarul lui Signore Fabbio, de-a lungul marginii exterioare a fermei. Sticla de pe fața lui Giovanni s-a crăpat și s-a spart. Se strâneau pereții peste el. S-a aplecat spre picior, un prieten vechi care-i oferise confort în trecut. Nu. A scrâșnit din dinți. Nu i-ar oferi lui Ruggiero satisfacția aceasta. Rana se vindecase cu mult timp în urmă, o cicatrice urâtă, diformă pe care s-a abținut să n-o deschidă în ultimele câteva luni de primăvară plină de speranță, cât Luca se refăcea după transplant.

Pop, pop, pop. Aude împușcăturile cu ecou din pădure.

Pe lângă asta, și rana era o glumă amăgitoare. Un dezastru dureros, care nu ducea niciodată nicăieri. Nu, doctore, greșești. Piciorul e bine și n-o s-o mai

ia razna niciodată.

De data asta era nevoie de ceva mai decisiv.

Partea a VI-a: O a doua încrucișare

1993

Războaiele cu Mafia au continuat să tulbure Italia în ultimii câțiva ani din secolul douăzeci. Imediat după asasinarea magistraților procurori Falcone și Borsellino, fostul prim-ministru, Giulio Andreotti, a fost judecat pentru conexiunea lui cu șefii mafiei care au ordonat omorul. În toamna lui 1993, s-a întâmplat un alt eveniment șocant: un preot a fost ucis în fața bisericii lui din Palermo. Ca și guvernul, biserica rareori era împotriva Mafiei. Mulți preoți se gudurau pe lângă șefii mafiei, așa cum se presupunea că făcuse și Andreotti cu capo di tutti capi, Totò Riina. Părintele Puglisi, pe de altă parte, a condamnat în mod deschis Mafia și a plătit prețul final pentru asta.

Indignarea s-a întins până sus, pe peninsula, în micul oraș Favola, unde o slujbă se ținea în biserică. După aceea, orașenii s-au întrebat ce se va întâmpla cu iubita lor țară. Dar câteva zile mai târziu, în ciuda veștilor tragice și a căldurii intense de august, au putut să lase tristețea deoparte. În câteva zile, aveau să-l primească pe bărbatul care i-a salvat viața lui Luca Taviano.

Ideea de festivitate a venit inițial de la Bartolomeo Vitucci și doctorul Ruggiero, dar a fost acceptată rapid de restul orașului. Era chiar un miracol să-l vezi pe Luca alergând din nou pe străzile pavate. Cei doi bătrâni ai orașului au decis să marcheze succesul. Festivitățile începeau în piazza centrală și erau urmate de o cină formală la primărie.

Toată lumea a contribuit. Fondurile au fost strânse la biserică. Spitalul din Rondello a promis că va contribui, la fel și sinagoga din Genova pe care au vizitat-o Nina și Luca. Au fost închiriate corturi, mese, scaune. Au fost create pancarte și bannere elaborate și au fost cumpărate artificii.

Vineri noaptea, cu mai puțin de douăzeci și patru de ore înainte de sosirea rabinului, la primărie s-a strâns un grup de femei, să termine pregătirile pentru cină. Au pus farfurii colorate majolica pe mese lungi, rustice, de lemn. Vaze cu floarea-soarelui înconjurate de lumânări au fost așezate la distanțe egale, în centrul meselor. Alte surse de lumină erau vechile felinare care atârnavă de pereți. Arată frumos, s-a gândit Letizia Taviano când și-a scos carnețelul și a început să citească de pe listă: prosciutto e formaggi, Isabella Panucci; agnolotti alla piemontese, Nunca Treviso; și parmigiana di melanzane, mâncarea preferată a rabinului, după cum au aflat din scrisorile lui către Luca, Elizabetta Silva.

— Signore Vitucci, a spus ea către ceilalți, a promis că se ocupă de șampanie și vin. Iar eu, de dolci, desigur. S-a uitat cu satisfacție la cameră, de obicei atât de goală, acum înflorată și împodobită.

— Cred că suntem gata.

Familia Neiman urcase la o altitudine de zbor de douăsprezece mii de kilometri deasupra Oceanului Atlantic. Era trecut de miezul nopții, iar cabina Alitalia era întunecată, majoritatea pasagerilor dormind duși. Rabinul Joseph, pe de altă parte, nu putea să țină ochii închiși multă vreme, nici măcar pe astfel de scaune imense, de pluș. Spre surprinderea lui, la check-in fuseseră trimiși la clasa I.

— Ah, faimosul rabin din Brooklyn, a spus doamna de la tejea, cu un zâmbet primitiv. Am aranjat locuri speciale pentru dumneavoastră în seara asta. Pilotul însuși a cerut să vă cunoască.

Special, într-adevăr. Joseph nu mai călătorise la clasa întâi înainte și pilotul i-a oferit lui Samuel un tur al cabinei. Acum fiul și soția lui dormeau liniștiți pe locurile lor, în timp ce prin capul lui se derulau o mie de gânduri neplăcute. Când i-au spus tatălui lui Sarah despre viitoarea lor excursie în Italia, el n-a zis nimic la început. Apoi a arătat cu degetul spre partea opusă a camerei, de parcă era cineva acolo, stând în tocul ușii gol.

— Femeia aia, n-o vedeți? întrebă el. Cu eșarfa roșie înfășurată în jurul

capului și fața ei blândă, bătrână și ridată?

— Cine, papa? a întrebat Sarah.

— Spune-i tu, a ordonat el, ce li s-a întâmplat părinților mei din cauza bunătății ei.

Italianca bătrână e moartă de mult, a gândit Joseph atunci, deși nu i-a spus-o socrului său. I-a arătat poza lui Luca, i-a spus despre asistenta lui grijulie și despre patronul de bar din Favola, care îi ajuta pe evrei să treacă granița către Elveția. Dar tot ce socrul lui putea să vadă era femeia perfidă de acum cincizeci de ani. Scopul excursiei lor în Italia era să sărbătorească recuperarea și însănătoșirea unui tânăr, voia să zică, o ocazie veselă, nu una pentru dezgropat amintiri urâte. Până și Sarah își mai revenise. Era la fel de încântată ca el și Samuel acum, deși avea grijă să n-o arate când era lângă tatăl ei.

Joseph s-a uitat la Samuel în timp ce-și schimba poziția în somn. Minte lui s-a întors la bar mitzvah, când fiul lui stătea la bima și își spunea discursul, împletind natura simbolică a nediv lev-ului și măduva dăruită de tatăl său cu pasajul plictisitor și arhitectural din Exod.

Totul e mereu așa un talmeș-balmeș, și-a zis el. E adevărat, italienii au greșit în fața evreilor, dar i-au și ajutat. Abia aștepta să viziteze Villa Emma cu asistenta lui Luca. Unul dintre organizatorii principali era încă în viață și, deși nu se simțea bine, Nina a aranjat ca Joseph să-l cunoască. Un bărbat care nici măcar nu era evreu, i-a explicat tatălui lui Sarah de mai multe ori, și totuși și-a riscat viața pentru copiii evrei.

Și mai remarcabilă și neașteptată era posibilitatea ca tatăl lui Luca, adoptat de familia Taviano în timpul războiului, să fi fost evreu. În cazul ăsta, chiar înșiși cei din familia Taviano erau un exemplu de italieni buni, adoptând un orfan ai cărui părinți probabil că au pierit într-un lagăr, la fel ca bunicii soției lui. Ani mai târziu, Joseph va putea să întoarcă favoarea dând familiei parte din măduva lui. Ce minunat că s-a întâmplat să fie așa!

— Ai zburat vreodată? a întrebat-o Luca pe Nina când au intrat pe autostradă, îndreptându-se spre aeroportul din Milano.

De data asta, Nina împrumutase duba de la spital; Cinquecento-ul Carlei nu avea loc pentru familia rabinului și bagajele lor.

— Niciodată. Dar eu zic să facem o excursie zilele astea și să vizităm Brooklynul. Nu știu despre tine, dar eu sunt curioasă să văd Coney Island și podul Verrazzano și restaurantul italian preferat al rabinului, cu parmigiana di melanzane.

— Și eu, a spus Luca, aprobând din cap.

Nina își dădea seama că Luca era emoționat din felul în care își tot mișca mâinile și se uita într-o parte și în alta.

— Dacă n-o să mă placă? a întrebat el.

— Glumești? Nu se poate.

— Dar suntem atât de diferiți.

— Te gândești la sinagoga din Genova. Oamenii ăia erau foarte religioși. Rabinul Joseph a explicat că el nu e așa.

— Samuel ar putea să călărească pe calul meu, dacă vrea, a spus Luca. Și o să-l duc la Castel și o să-i zic despre Orlando. Dar poate o să creadă că e stupid. E cu patru ani mai mare decât mine.

S-a întins să-l mângâie pe cap.

— Nu se poate să nu te placă.

— Cartea pe care le-am luat-o ar trebui și ea să ajute, nu?

— Sigur că da! Un vechi Haggadah italian e fix ceea ce-i place rabinului. Ți-am zis, e foarte interesat de istoria evreilor în Italia.

Luca spera să fie așa.

— Amândoi am învățat foarte multe în ultimele câteva luni, a spus Nina. Înainte, nu știam aproape nimic despre poporul evreu. Când am studiat Holocaustul la școală, n-am realizat niciodată că Italia a jucat un rol important. Ce s-a întâmplat cu familia soției rabinului a fost oribil și mi-e încă greu să accept că oamenii din țara asta au fost responsabili de așa ceva. Într-una din zilele astea, o să citești cartea lui Primo Levi despre perioada pe care a petrecut-o într-un lagăr de concentrare nazist. Levi a crescut în Torino, un băiat italian obișnuit, ca tine, doar că era evreu.

— Oamenii fac lucruri rele, a completat-o Luca. Ca mafiotul care l-a omorât pe preotul din Palermo.

— Da, dar nu trebuie să ne fie frică. Trebuie să apărăm lucrurile în care credem, chiar dacă există riscuri. Nu mulți preoți ar fi vorbit deschis, ca părintele Puglisi. Mă bucur că Vaticanul l-a tratat ca pe un erou.

— Am discutat cu băieții despre asta, la Castel, noaptea trecută, a spus Luca, și nu vor să se întâmple ceva similar cu părintele Bertolini de la San Stefano. Așa că am făcut un plan. De acum încolo, Mario va sta pe partea dreaptă a bisericii în timpul liturghiei, Franco, pe partea stângă și eu, în spate de tot — să fim atenți dacă e cineva suspect.

— Pare un plan bun.

— Și Orlando o să facă la fel în Sicilia. O să protejeze preoții și judecătorii, ca să își poată continua treaba. N-o să se oprească până ce băieții răi nu sunt trimiși la închisoare și nu mai e Mafie deloc.

Nina a zâmbit.

— Uite, a spus Luca, arătând spre indicatorul aeroportului din față. Imediat ajungem.

— Știi, a spus Nina, mă tot gândesc la prietenul tău Orlando, călătorind peste munți și mări cu barba lui stufoasă...

— Și saci cu aur.

— Da. Sunt atât de multe similarități și coincidențe între povestea ta și viața reală: rabinul și barba lui, măduva lui aurie, evreii din Italia, războiul.

— L-am întrebat pe rabin despre Orlando, a spus Luca. A zis că el crede în oameni ca Orlando, că aproape toată lumea crede. Deci poate nu e doar povestea mea, Nina. Poate nu e deloc povestea mea.

Letizia nu fusese niciodată foarte atentă la modă. Avea patru rochii, toate cu motive florale și culori stridente, pe care le tot purta. Dar seara asta era diferită. Voia să se prezinte cât de bine putea pentru oaspeții speciali din New York, să le arate aprecierea ei, lucru care se temea că nu se va întâmpla dacă arăta modest, ca de obicei.

A ridicat rochia care stătea întinsă pe pat și și-a trecut degetele peste materialul nou și moale. Giuseppina Friolo, soția primarului, o făcuse pentru ea. Era o rochie fără mâneci de în roșu — simplă, dar elegantă, și avea sandale noi, albe, din piele care să se potrivească.

Dintr-odată, avea emoții. Cum se va purta în fața rabinului? Sigur că voia să-i mulțumească pentru ce făcuse, dar îi era frică să nu se lase dusă de val și să înceapă să-l îmbrățișeze sau să plângă. Ar crede că e nebună. Și-a jurat că va rămâne pe cât de calmă putea.

Unde era Giovan? Ceasul de pe noptieră arăta patru și jumătate. Nina și Luca erau pe drumul de întoarcere de la aeroport, cu familia Neiman, și celebrarea urma să înceapă în mai puțin de două ore. Soțul ei nu fusese niciodată genul petrecăreț și social, dar acum era diferit — tot orașul se adunase să-i onoreze pe Luca și pe donatorul lui. Avea să fie o zi minunată, poate cea mai memorabilă zi din viețile lor.

Giovan fusese într-o pasă proastă în ultimele câteva luni. Și-a revenit din nou rapid și pe neașteptate. După transplant, a fost cel mai fericit om din lume, vesel și vorbăreț, așa cum nu-l mai văzuse niciodată înainte. Într-o zi chiar i-a mulțumit Ninei că a avut grijă de Luca, cu un sărut pe frunte. Apoi, fără niciun avertisment, întunericul s-a reîntors, la fel și plimbările lungi și mormăitul. Totul părea să se învârtă în jurul lui Paolo și al strămoșilor lui.

Dar Giovan a jurat că a făcut toate eforturile să afle ce putea. De ce nu reușea doar s-o lase baltă, când lucrurile mergeau atât de bine și erau pe cale de a sărbători miracolul recuperării lui Luca? Ar trebui să-i mulțumească Fecioarei Maria pentru norocul pe care l-au avut.

Letizia avea să discute cu el când se întorcea. Ar fi oribil să pară depresiv la petrecere. Trebuia să se fi gândit mai repede la asta. Doctorul Ruggiero ar fi putut să-i prescrie ceva care să-l facă să se simtă mai bine, dar era prea târziu acum. O să-i spună să fie vesel, măcar pentru Luca, măcar pentru câteva zile.

Luca și Nina au așteptat la poartă cât pasagerii au trecut prin vamă și spre ieșirea din aeroport. Au recunoscut familia Neiman imediat, după poze — rabinul înalt și destul de corpulent, cu ochi mari și căprui și o barbă stufoasă; Sarah Neiman, o brunetă minionă, cu trăsături ascuțite; și Samuel, care arăta mai mult ca tatăl lui, dar avea expresia ageră a mamei sale.

Rabinul Joseph a venit în viteză spre Luca. L-a prins de umeri și i-a studiat fața.

— Mă bucur să te cunosc, Luca, a spus el. Sarah, Samuel, uitați ce chipeș e tânărul nostru prieten.

Luca a zâmbit, chiar dacă nu-l înțelegea pe rabin. S-a întors spre Nina și a zis ceva în italiană.

— Luca zice că arătați exact cum și-a imaginat. Doar că ne așteptam să veniți pe cal, a glumit ea, nu cu avionul.

Asta l-a făcut pe rabinul Joseph să râdă. Apoi, nu știa din ce motiv, o imagine cu Emily Nussbaum i s-a derulat rapid în minte — copilul care n-a supraviețuit, spre deosebire de copilul din fața lui, care a supraviețuit — și fără vreun avertisment, i s-au umezit ochii.

S-au înghesuit la poartă, blocând traficul, și oamenii se holbau la ei. Samuel, stânjenit, îl împungea pe tatăl lui dintr-o parte, în timp ce Sarah explica despre cum soțul ei avea tendința să fie emotiv uneori.

— Ați putea spune la fel și despre noi, italienii, a răspuns Nina, printre întrebările privitorilor curioși.

Brusc, oamenii din jurul lor au început să strige și să bată din palme. Erau profund mișcați de întâlnirea dintre tânărul băiat și donatorul lui de măduvă din America.

— Vedeți ce spun? a zis Nina.

Drumul de la aeroport spre oraș a trecut repede; toată lumea avea ceva de zis și Nina era ocupată să traducă din engleză în italiană și înapoi. Rabinul Joseph a întrebat despre bunicii lui Luca. Sarah voia să știe cât de departe erau de Veneția și lacul Como. Luca a intervenit și el, în legătură cu sinagoga din Casale Monferrato pe care plănuiau să o viziteze, una dintre cele mai vechi sinagogi din Italia. Samuel voia să știe unde își ținea calul și când ar putea să-l scoată la o tură. Au vorbit liber și cu ușurință, de parcă nu era prima dată când se întâlneau.

— Am ajuns, a spus Nina, când au intrat în Favola. A parcat duba la o stradă de piazza centrală, în fața casei primarului, o clădire de piatră gri, de două etaje, cu pâlcuri de lămâi și bergamotă care blocau intrarea. Primarul stătea la sora lui, a explicat ea, și a oferit cu bunăvoință casa lui familiei Neiman.

— O să vă ducem sus bagajele, ca să aveți timp să vă aranjați înainte de petrecere.

Dar întregul oraș se strânsese în piazza cu o oră mai devreme. Când au văzut duba, au început să coboare pe stradă ca să salute oaspeții, abia așteptând să înceapă sărbătoarea. În briza ușoară se simțea miros de sos de roșii și vițel în sos de vin, de la primărie. Fântâna din mijlocul pieței era luminată de reflectoare, și artificiiile au explodat pe cerul înserat. O trupă cânta marșul triumfal din Aida, de Verdi.

Luca a văzut-o pe Nonna trecând strada în noua ei rochie roșie și i-a făcut semn să vină să-i cunoască noii prieteni.

— Unde e Nonno? a întrebat el.

Luminișul era la mai puțin de doi kilometri de ferma Taviano, pe deal și dincolo de pâraușul șerpuit, peste care se legănau Luca și prietenii lui, pe o funie prinsă de un copac. Giovanni se rezema de un conifer subțire, în marginea vestică, și se uita la spațiul care îi consumase nopțile în ultimii cincizeci de ani. Acum acoperit de iarbă verde, cu arborii din pădurea de dincolo de luminiș înfrunziți, iar solul de dedesubt cald și umed. Simțea pe buze gustul pământului moale al verii.

Era surprinzător de calm. Nu avea de ales. Dar cum să-i explice Letiziei? Niciodată nu se pricepuse la cuvinte.

O mințise, scurt și la obiect. Nu existase nicio călătorie la Sisters of the Sacred Heart în Genova. Aici a primit bebelușul, în Favola, cu cincizeci de ani în urmă, în mijlocul iernii. Bebelușul al cărui nume nu era Paolo, deși nu știa care era, pentru că bucata împăturită de hârtie căzuse în zăpadă și dispăruse. Pentru că o lăsase să cadă în zăpadă și să dispară.

Numai că nu dispăruse. Era mai rău decât își imaginase. Cuvintele lui Bartolomeo Vitucci răsunau în capul lui, făcându-l să-l doară stomacul. Și privirea ciudată pe care i-a dat-o Lambertini lui Giovanni când l-a văzut în piazza, în ziua aia. Nenorocitul trebuie să fi fost prin apropiere când a acceptat copilul înfășat și bucata de hârtie de la bărbatul în haina zdrențuită. Trebuie să fi ridicat hârtia căzută în zăpadă. Pentru ca imediat după, să dea semnalul de atac oamenilor lui care se ascundeau în pădure, și apoi, mai târziu, să transmită germanilor adresa ascunzătorii din Elveția.

Dar Letizia nu trebuie să creadă că Giovanni a intenționat vreodată să rănească pe cineva. Nu, ar jura pe cadavrul mamei lui. De câte ori nu îl abordase Lambertini, oferindu-i bani frumoși pentru informații? Fasciștii știau despre tunelul folosit de rezistență, care era chiar la nord de proprietatea lui. Lambertini îl implorase, ca prieten și ca patriot, să-i dea de veste când trădătorii și orice alte scursuri venite în urma lor treceau prin acesta. Dar Giovanni îl ura și refuzase mereu, așa cum refuzase să-l ajute și pe Vitucci și grupul lui de partizani. Ca de obicei, era discret și își vedea de treaba lui.

A auzit plânsetele bebelușului când era pe câmp în dimineața aia și a urmărit

sunetul până la moara abandonată, chiar de sub luminiș. Apoi, a găsit un grup mic de măicuțe și călugări. Dar nu erau măicuțe și călugări, erau doar îmbrăcați așa, sub hainele lor groase de iarnă și sub căciuli. Nu erau nici italieni, în afară de preotul care l-a abordat imediat ce și-a dat seama că nu era o amenințare.

— Sunt părintele Nunzio de la San Ignazio din Assisi, spusese el. Însoțesc grupul ăsta de pelerini la un sanctuar de lângă Milano. Te rog transmite-i lui signore Vitucci că am ajuns, cât mai repede.

Giovanni l-a avertizat pe preot că plânsetele se auzeau de la kilometri distanță. Dacă nu linișteau copilul, nu Vitucci avea să vină, ci Lambertini și golanii lui fasciști. Preotul era la fel de îngrijorat și se rugase de părinți să lase copilul într-un loc sigur și să se întoarcă după el când se încheia războiul. Știa cumva Giovanni pe cineva care putea să aibă grijă de bebeluș o vreme? Ar fi un act caritabil minunat, a spus preotul.

Sigur că știa pe cineva, a răspuns el imediat. Letizia își dorea un bebeluș de când o cunoștea și fusese, în sfârșit, de acord să adopte unul de la Sisters of the Sacred Heart. Sigur că vor avea grijă de bebeluș, atâta timp cât va fi nevoie.

Preotul i-a mulțumit lui Giovanni și i-a spus să se întoarcă după asfințit, ca să-i dea timp să convingă părinții. Îi vor lăsa lui Giovanni numele bebelușului și adresa destinației din Elveția. Dacă, din orice motiv, părinții nu se mai puteau întoarce în Favola, el trebuia să-l ducă pe copil acolo, și dacă se mutaseră, trebuia să facă orice-i stătea în putere pentru a-i găsi. Sigur, a spus Giovanni. Și indiferent de ce se întâmpla, i-a promis preotului, el și soția lui vor avea mereu grijă de bebeluș ca și cum ar fi fost al lor.

Dar Letizia nu trebuia să știe că el se gândea la asta atunci, sau că voia, sau că plănuia. Făcea o faptă bună, un act caritabil, cum spusese preotul, se implica, deși, de obicei, păstra distanța. Numai când a lăsat hârtia să-i scape din mână și a auzit împușcăturile, totul s-a năruit.

Pop, pop, pop.

Lambertini și-a dat seama imediat. Evident că nu a crezut niciodată că

Giovanni era în drum spre mănăstirea din Genova și probabil că a decis să fie cu ochii pe el. Nici Giovanni nu s-a deranjat să le spună lui Vitucci și oamenilor lui că refugiații așteptau la moară. S-a gândit numai la el și la noua lui familie. Și apoi toată lumea a murit — bărbatul cu haina zdrențuită, preotul, tot grupul.

Era vina lui. A știut în momentul în care a auzit împușcăturile. De asta s-a întors după bucata de hârtie în ziua următoare, să-și acopere urmele; de asta a fost ușurat când n-a mai găsit-o; de asta a fost și mai ușurat când l-au omorât pe Lambertini.

Așa că s-a agățat cât de mult a putut de povestea pe care i-a spus-o Letiziei. Oricum, acela fusese planul atunci când Bartolomeo Vitucci le-a spus că erau bebeluși care aveau nevoie de o casă la mănăstirea din Genova. Letizia presupusese că de acolo va veni copilul lor, așa că Giovanni a spus că de acolo a venit. Era o minciună pe care a ținut-o ascunsă în adâncul oaselor lui timp de cincizeci de ani.

Își dorise să-i spună ceva Letiziei la micul dejun, dar cuvintele i se tot blocau în gât. Între timp, ea vorbea întruna despre sosirea rabinului și câtă muncă mai e de făcut, vorbea un kilometru pe minut, abia dacă se uita la el. Apoi a plecat la Giuseppina Friolo să-și ia noua rochie. Nu așa își dorise să își ia la revedere.

I-a scris o scrisoare în care a explicat cât de bine a putut. Și-a cerut iertare că nu a spus adevărul, a implorat-o să-l ierte. O iubise din prima zi și tot ce și-a dorit a fost să o facă la fel de fericită cum îl făcea ea. Măcar asta să creadă. Și când venea timpul, spera ca ea să se asigure că și Luca va înțelege cât de mândru a fost de el, cât de mult l-a iubit.

Oricât de greu ar fi încercat Giovanni, nu era mulțumit; niciodată nu se pricepuse la cuvinte. Astea trebuiau să fie de ajuns.

Giovanni era calm, rezemându-se de acel pin de la marginea luminișului. Îi omorâse pe acei oameni în pădure, în noaptea aia rece de iarnă, cu cincizeci de ani în urmă, și după masacru îndrăznise să zâmbească, când a realizat că bebelușul va fi al lui pentru totdeauna.

S-a aplecat și a luat un pumn de pământ — același pământ care-i hrănise grâul, și strugurii, și porumbul atâția ani, care poate încă avea urme de cerneală de la bucata de hârtie cu numele bebelușului, bebelușul pe care aveau să-l numească Paolo, și care mai târziu avea să fie tatăl unui băiat pe nume Luca. Și-a pus un pumn de pământ pe limbă, i-a simțit gustul amar și s-a forțat să-l înghită. În depărtare, auzea sunetul artificiiilor — pop, pop, pop — explodând deasupra piazzei. Trebuie să fie plin de oameni acum, sărbătorind eroii zilei, rabinul și nepotul său, Luca. Pop, pop, pop. Probabil că se întrebau unde e, dar era mai bine așa.

Giovanni ar fi vrut să-i mulțumească rabinului, dar nu putea, în niciun caz, să-l confrunte. Nu rabinul. Nu Letizia. Nu Luca. Era mai bine așa. Era un om bătrân, oricum nu mai avea mult de trăit, ca și bătrânul Ruggiero. O briză ușoară i-a ridicat părul de pe ceafă.

A scos pistolul din buzunar, a tras piedica și a apăsat.

Partea a VII-a: Homing

16

1994-2001

Termen care se referă la abilitatea unor animale de a se întoarce la teritoriul lor de bază, după ce au călătorit departe de acesta. În același timp, homing e și un termen folosit în medicină, pentru a descrie procesul prin care celulele migrează spre organul lor de bază. (N.t.)

1

Samuel Neiman a fost cel care i-a spus prima dată adevărul, la un an după moartea lui Nonno. Rabinul l-a invitat pe Luca să-și petreacă vara cu familia lui, în New York — trei săptămâni la casa lor din Bay Ridge și trei săptămâni la tabăra lui Samuel din Adirondacks. Luca avea unsprezece ani pe-atunci, Samuel, cincisprezece. Vâsleau într-o canoe pe lacul Tatum, când noul lui prieten a întrebat:

— Ești supărat pe el?

— Pe cine?

— Pe bunicul tău.

— De ce aș fi supărat?

Samuel stătea în partea din față a ambarcațiunii. A scos vâsla din apă și s-a întors spre el.

— Vrei să zici că chiar nu știi?

— Ce să știu?

Samuel a ezitat.

— Poate e mai bine să nu...

— Nu, te rog, trebuie a zice, a izbucnit Luca.

Fusese hotărât să învețe bine engleza de când a început să-și scrie scrisori cu rabinul, dar de câte ori era entuziasmat sau supărat, cuvintele se amestecau.

Și așa, atât de departe de casă, pe un lac mic din Upstate New York, Luca a aflat că moartea bunicului său a fost suicid și că Nonno nu era tatăl adevărat al tatălui său.

— Adoptat?

Luca nu cunoștea cuvântul ăsta în engleză.

— Înseamnă să fii de acord să ai grijă de un bebeluș care nu are familie, i-a explicat Samuel lui Luca. Dar nu asta s-a întâmplat.

Pe Luca l-a trecut un fior, în ciuda valului de căldură care se ridica de pe suprafața lacului.

— Bunicul tău l-a luat pe tatăl tău dintr-o familie de refugiați, în timpul războiului — un cuplu din Europa de Est, care încerca să scape de sub ocupația germanilor, ca părinții mamei mele. Un cuplu de evrei. De asta a fost atât de dificil să găsească un donator compatibil pentru transplantul de măduvă — ai moștenit gene de la ei, de la adevărații tăi bunici.

Lumea a devenit nemișcată și tăcută, estompând strigătele altor copii din tabără care se plimbau în canoele lor.

— Tata a spus că bunica ta nu știa, că bunicul tău a ținut totul secret și față de ea. Probabil că aștepta să mai crești ca să-ți spună — că tatăl tău era adoptat, adică —, deși nu a fost cu adevărat.

Luca îl venera pe băiatul care stătea în fața lui în canoe; Samuel era mai mare, mai deștept, din oraș mare. Nu petrecuse atât de mult timp cu el. Câteva zile în Italia, cu un an înainte, câteva săptămâni în New York, vara asta. Și totuși băiatul ăsta, străinul ăsta, știa mai multe despre el decât el însuși.

Cine naiba era băiatul ăsta?

Cine naiba era el? Fiul lui Paolo, care nu era fiul lui Giovanni și al Letiziei, dar al altor oameni, pe care nu-i cunoștea. Oameni care mergeau la sinagogă, nu la biserică, oameni care vorbeau o altă limbă, nu italiana, care poate sunt

sau poate nu sunt în viață în momentul de față.

— Ești bine? a întrebat Samuel.

Simțea cum se leagănă cu canoea. Totul suna incredibil. Deși poate că nu. De când se știa, se simțise diferit de ceilalți copii din Favola. Luca era rosso, ca Nina, cu semnul ei de frumusețe.

Ceva i s-a pus în spatele gâtului și îi era greu să înghită.

— E timpul să vă întoarceți, a strigat unul dintre consilieri dintr-o canoe din apropiere.

Când s-a mai diminuat șocul, Luca a început să se enerveze. Era ultimul care aflase secretul lui Nonno? De ce nu i-au spus nici Nina, nici Nonna nimic după ce a murit Nonno? Luca s-a zgâriat la mână trăgând canoea înapoi pe mal. I s-a format o coajă chiar sub încheietura mâinii. Noaptea, când stătea așezat pe pat, neputând să doarmă, și-a rupt coaja și s-a uitat la sânge cum picură din rană. A continuat să râcăie rana în fiecare dintre cele opt nopți rămase înainte de zborul de întoarcere spre Italia.

2

Șapte ani mai târziu, Nina a băgat capul prin crăpătura ușii de la dormitorul lui Luca, pentru a zecea oară în dimineața aia.

— Nu uita de șosete groase. Sunt reci iernile acolo.

El a zâmbit.

— Nu merg la Polul Nord, Nina.

Putea la fel de bine să fie Polul Nord. Luca pleca, de tot de data asta, nu doar ca să-și petreacă verile cu rabinul și familia lui. Era aproape un bărbat acum, cu o viață cu totul nouă, diferită de a ei — ieșea cu fete, lucra la cafeneaua de pe strada lor, scria povestiri, dintre care una tocmai fusese publicată în ziarul local. În câteva zile se va urca într-un avion către New York și va începe facultatea, la Columbia University. Deja îi era dor de el.

— Vii înapoi în decembrie, înainte de Crăciun, nu?

— Mannaggia, a spus el cu mâna în aer. Cum pot să fac ceva fără să mă întrerup la fiecare două secunde?

— Scuze, scuze, a spus ea, plecând din ușă.

Intruziunile nu erau doar ca să-i amintească să nu uite de nu știu ce articol de îmbrăcăminte sau ca să înțeleagă mai bine programul lui. Voia să-l vadă, să păstreze imaginea fixă în mintea ei și să n-o lase să scape.

S-a retras cu greu în bucătărie să mai bea o cafea.

Se transformase într-un tânăr atât de frumos. Abia dacă-și amintea de băiatul neastâmpărat cu părul creț și roșu care se ascundea după bunica lui la spital,

cu aproape nouă ani în urmă. Acum că Luca avea optsprezece ani și peste 1.80 înălțime, trebuia să se întindă ca să-l sărute. Nu mai existau crize de nervi; comportamentul lui se domolise cu vârsta. Era grijuliu în felul în care se îmbrăca și folosea gel în păr, ca Matteo. Dar nu avea ego-ul care-i caracteriza, în general, pe bărbații din Italia. Încă de timpuriu, Luca păruse mai matur decât era. Dacă l-ar fi putut vedea Letizia și Giovanni acum.

Nina și-a turnat în cană ce a mai rămas în espressorul de aragaz, a apucat o scrumieră și s-a așezat la masa din bucătărie. Aproape că se lăsase, dar ultimele două săptămâni au călcat-o pe nervi atât de tare, că se întorsese de unde plecase. Nu mai era decât o țigară în pachetul pe care-l cumpărase ieri.

Luca avea să fie bine în New York, și-a spus ea. Rabinul și familia lui erau acolo, la fel și prietena rabinului de la Columbia, profesoara Benedetti, care fusese de mare ajutor cu procesul de aplicare. Și oricum, Luca nu avea nevoie de nimeni care să aibă grijă de el. Putea să aibă grijă de el singur.

Nina a tras un fum lung. Prin geam, îl vedea pe micuțul Tino Battaglia cântând la vioară în apartamentul de vizavi. Era o vreme, nu demult, când era foarte îngrijorată pentru Luca, deși nu în urma morții bunicilor lui, așa cum se aștepta. I-au spus că inima lui Giovanni a cedat; au spus același lucru când a murit Letizia, câteva luni mai târziu, deși în cazul ei chiar era adevărat. Letizia a fost atât de cutremurată de moartea soțului ei, de informațiile despre venirea lui Paolo în viețile lor, despre minciunile lui Giovanni și despre cât de oarbă fusese, că inima ei a început literalmente să se bâlbâie și să se agite până când, într-o zi, s-a oprit de tot. Luca a fost tulburat, și mai tulburat decât fusese când era bolnav și se lupta pentru viața lui; singurii părinți pe care i-a avut nu mai erau. Dar tot orașul s-a strâns să încerce să distragă copilul neliniștit și să-l țină pe linia de plutire: grăjdarul lui Signore Fabbio venea în fiecare zi să facă lecții de călărie cu el. Mario și Franco l-au ajutat să țină prădătorii departe de Castel și Nina s-a mutat cu el.

Micuțul Tino a văzut-o uitându-se la el prin geam și a fluturat arcușul în aer. Ea i-a făcut cu mâna înapoi.

Problemele lui Luca au început un an mai târziu, după prima vară pe care a petrecut-o cu familia rabinului, în Brooklyn.

— Ce s-a întâmplat cu încheietura ta? Nina a observat bandajul imediat ce a ieșit pe la terminalul de sosiri al aeroportului din Milano.

— Nu-i treaba ta, a spus el rece.

De atunci, Luca n-a mai vrut să aibă de-a face cu ea. O blestema fără vreun motiv anume. Refuza să se joace cu Mario și Franco sau oricine altcineva din Favola. De câte ori menționa Nina calul, el pufnea. Într-o zi, a aruncat nervos cu pălăria de cowboy în ea. S-a alarmat la comportamentul lui și a plâns la cină, cu Matteo.

— Crezi că Luca e depresiv? l-a întrebat ea.

— Nu, a liniștit-o el, e normal pentru un copil de vârsta lui. Am trecut și eu prin asta cu fiică-mea.

— Poate are nevoie de ajutor, a spus ea, de cineva cu care să vorbească.

— Lasă-mă pe mine să încerc, a spus Matteo.

Pe măsură ce creștea, Luca se uita cu admirație la Matteo, nu mai făcea mișto de obiceiurile lui. Ba chiar adoptase și el unele dintre acestea, inclusiv faptul că-și bătea nara cu degetul. Vorbea despre cum ar vrea să devină doctor, oncolog, și el, deși mai mult pentru copii, pentru că mereu se pricepuse la copii.

Nina sorbea din cafeaua rămasă în cană și se uita la pachetul de țigări de pe masa din bucătărie.

— Ies puțin, i-a spus lui Luca, care era la el în cameră.

A durat aproape un an, cu el pendulând de la furie la indiferență, la normalitate ocazională, în timp ce Nina s-a consolată cu vin și țigări și l-a convins să se mute în apartamentul ei din Rondello. Primul semn că lucrurile își reveneau a fost după a doua vară cu familia rabinului. Luca a întâmpinat-o la terminalul de sosiri cu o îmbrățișare mare. Zile întregi după asta, nu s-a oprit din vorbit despre ce a văzut și ce a făcut în New York City: World Trade Center, Central Park, Times Square, Coney Island. Părea mai calm,

mai potolit și mai matur.

Matteo a avut dreptate; fusese o fază prin care trec toți copiii. Luca trebuie să fi avut nevoie și de o pauză de la oamenii și locurile care i-au cauzat atât de multă durere. Prin ce trecuse bietul băiat. Mulțumită lui Dumnezeu, a fost bine, până la urmă.

Luca ședea la masa din bucătărie, mâncând tortellini rămase de cu seară, când s-a întors cu țigările.

— Credeam că te lași, a spus el.

— Mă las — dar nu chiar acum.

— New York, nu Polul Nord, i-a reamintit Luca. Nu e așa departe.

Băiatul ei era mare și pleca de acasă. Da, așa se gândea la el — băiatul ei. Sperase mereu că o să-i spună mama, și uneori o făcea. Apoi se întorcea la Nina.

— O să-ți scriu și o să te sun, cum am făcut în fiecare vară, Nina.

A dat din cap, încercând să nu plângă. Peste munți și văi, mări și oceane. De ce nu a putut să stea acasă și să studieze la Milano, ca tatăl lui?

3

Valiza lui Luca era deja plină și mai erau haine rămase pe pat. Să ia o altă valiză sau să îndese restul într-un rucsac? Deja avea un maldăr de lucruri de pus în rucsac: cartea lui Primo Levi despre experiența lui la Auschwitz, camera și obiective foto, hărțile New Yorkului și liniile de metrou, walkmanul și casetele preferate — Green Day, Smashing Pumpkins, Pearl Jam.

Nina îi dăduse walkmanul de aniversarea lui de treisprezece ani. S-au dus să sărbătorească la I Rampicanti.

— Matteo nu vine? întrebă el.

— Nu, am vrut să fim doar noi doi în seara asta, a răspuns ea.

Nina a fost neobișnuit de tăcută pe drum. Când a ajuns în fața restaurantului, a scos cheile din contact și a rămas pe scaun fără să se miște.

— Ce s-a întâmplat? a întrebat el.

— E timpul să știi adevărul, a spus ea.

— Nina, te rog, a spus el, aproape la fel de stânjenit ca ea atunci.

A luat o gură mare de aer înainte să înceapă să vorbească:

— Bunicul tău n-a murit de atac de cord, Luca.

— Serios? a spus el cu falsă uimire. Crezi că nu știam asta?

S-a holbat la el fără expresie.

— Nu sunt prost, a spus el. Am văzut felul în care se uitau oamenii la mine. Doctorul Ruggiero și signore Vitucci, felul în care șușoteau pe la spatele meu. Apoi mi-a spus Samuel detaliile.

— Oh, a spus ea, evident surprinsă. De ce nu ai zis nimic?

A dat din umeri, a înghițit în gol.

— Îmi pare rău.

— E ok, a zis el, văzând cât de supărată era. Nu sunt supărat.

Walkmanul stătea pe biroul lui, lângă rucsac. Era versiunea sport, cu carcasă galbenă și butoane mari, negre. A fost în extaz când i l-a dat Nina în noaptea aia. Îl lua peste tot unde se ducea, când mergea la școală, când se plimba cu bicicleta, chiar și când schia cu Matteo.

A existat o perioadă, totuși, când Luca a fost supărat pe Nina, foarte supărat; era singura persoană rămasă pe care mai putea să dea vina pentru că fusese ținut în întuneric atâta timp. Numai că nu în noaptea în care au sărbătorit aniversarea lui de treisprezece ani. Până atunci, se împăcase cu secretele care i-au fost ascunse.

Luca a ridicat walkmanul de pe birou și și-a trecut degetele peste carcasa de plastic. Era ciobit într-o parte. Îl scăpase pe jos pe stradă în ziua de după ce i l-a dat Nina, când a luat o bordură în curbă pe bicicletă.

Ce s-a schimbat atunci, s-a întrebat el, de a lăsat lucrurile să se întoarcă la normal cu Nina? Era greu de zis exact, dar îi venea în minte ziua în care noua școală din Rondello a jucat un meci de fotbal cu vechea școală din Favola. Luca a dat golul câștigător, în ultimele secunde ale meciului, o lovitură-cârlig în colțul de sus al plasei, un șut executat perfect. Toată echipa a alergat și a sărit pe el. Signore Vitucci era în grădenă, privind, și pentru prima dată s-a uitat în ochii lui fără să tremure.

— Bravo, a spus el. Calci pe urmele tatălui tău. Paolo era cel mai bun jucător pe care l-a avut vreodată Favola. Mie și bunicilor tăi ne plăcea mult să ne uităm la el cum joacă. Următorul Baggio, ne gândeam.

— Ți-ai pus vreodată întrebări în legătură cu oamenii aceia din păduri, părinții adevărați ai tatălui tău? l-a întrebat Nina în noaptea aia, în mașină, în fața restaurantului.

— Nu, a izbucnit el. De ce ar trebui să fac asta? Sunt morți și nu știm nimic despre ei — nici numele lor, nici de unde erau, nici măcar cum arătau. Și nici nu vom ști vreodată.

Și oricum, și-a amintit el că se gândea atunci, știu cine sunt. Meciul de fotbal împotriva celor din Favola a pus cap la cap toate piesele mici ale vieții lui, în urma dezvăluirilor șocante ale lui Samuel. După ce a dat golul și a auzit lauda lui Vitucci, a știut exact cine era: fiul lui Paolo Taviano. Din ziua aia, a muncit din greu să-și îmbunătățească abilitățile la fotbal și a ajuns să fie unul dintre cei mai buni jucători din echipa lui, exact ca tatăl lui. Paolo era fiul lui Giovanni și Letizia Taviano. Luca era nepotul lor, iar restul era un spațiu gol care nu avea sens. Așa că l-a șters din minte — cuplul de refugiați din pădure și originile lui evreiești —, în ciuda faptului că, în același timp, Nina, rabinul și profesorul Benedetti se chinuiau să reînvie trecutul Italiei, rolul ei în război și în Holocaust, unde s-ar încadra tatăl lui în acel trecut. Nu l-au presat și nici nu l-au provocat în timpul investigațiilor, așa că Luca pur și simplu a blocat totul și a mers mai departe.

Uitându-se spre walkmanul uzat de pe birou, s-a gândit la oferta lui Matteo.

— Chestia aia arată de parcă a fost călcată de un camion. Poate că e timpul să o înlocuim. Ai auzit de noul gadget pe care îl scoate Apple? E un sfert cât ăsta și e cu totul digital.

Sigur că auzise.

— Îți iau unul dacă vrei.

Oricât de mult i-ar fi plăcut să aibă cea mai recentă tehnologie, își iubea vechiul walkman, așa ciobit cum era, și îi era greu să se despartă de el. L-a pus în rucsac, să-l aibă pentru avion, chiar deasupra cărții de Primo Levi, pe care o citea și răscitea — nu putea să-și scoată din minte povestea faimosului scriitor evreu italian. Poate că a greșit în noaptea aia, în mașină — poate că a greșit spunând că știe cine e.

4

În ultima zi din august, rabinul Joseph s-a întâlnit să ia prânzul cu Samuel, la Amir's Café, pe Broadway, vizavi de campusul Universității Columbia. Proprietarul era un egiptean excentric, care purta tricoul tradițional alb și caftanul țării lui și strecura și câte puțin Yiddish ici-colo, când vorbea.

— Vreți și niște schmaltz cu falafelul?

Era un loc popular, iar Samuel fusese fanul cafenelei din primul an la Columbia.

Deasupra vaselor cu hummus și baba ghanoush, Samuel i-a spus tatălui său despre experimentul la care lucra în laboratorul de biologie. Erau gene luate din bacterii, pe care le insera în musculițe de vin și apoi le studia progenitura mutantă.

— Mă urmărești? l-a întrebat fiul lui, în timp ce explica folosindu-se de recipientul cu sare de pe masă.

— Sigur, a răspuns Joseph, deși părea științifico-fantastic pentru el. În tot timpul ăsta, a spus el, credeam că vei realiza, până la urmă, că adevărul în cea mai înaltă formă se găsește în Tora, și vei deveni un rabin, ca bătrânul tău.

Samuel a lăsat capul într-o parte.

— Serios, tată?

— Nu, nu chiar.

A zâmbit. Fiul lui va fi cineva care face lucruri, exact ce spera să fie, să facă cercetare în laborator sau să îngrijească bolnavi la spital. I-ar plăcea să-i

spună asta directorului de la Poly.

— Nu ești dezamăgit?

— Sigur că nu, a zis Joseph.

— Ce bine, pentru că n-am fost făcut să fiu vreodată rabin. De asta aveam atâtea probleme la yeshiva. Simțeam că tu și mama vreți să fiu ceva ce nu eram.

— N-am vrut niciodată asta. Voiam doar să știi de unde vii.

Joseph a decis să se plimbe prin campus înainte să se întoarcă acasă. În curtea unuia dintre cămine, pe Amsterdam Avenue, s-a uitat la oameni cum cară lucruri încolo și înapoi — bagaje, cărți, un scaun. O mamă și un tată își mutau fiica în noua ei cameră. Curând aveau să facă la fel pentru Luca Taviano. Incredibil ce întorsătură luaseră lucrurile! Cu opt ani în urmă, Luca era beneficiarul anonim al măduvei rabinului. Acum era parte din familia lor.

Joseph n-a putut să nu chicotească în timp ce trecea strada. Într-un final, soțul lui Sarah își dăduse măduva unui băiat de descendență evreiască, nu unui băiat catolic a cărui familie ar fi putut să fi fost responsabilă de moartea bunicilor ei. Și apoi, asta s-ar putea să nu fie întru totul adevărat. Giovanni Taviano poate că n-a fost atât de inocent cum au crezut inițial. Nina i-a zis despre bucata de hârtie găsită în buzunarul liderului fascist mort. Bartolomeo Vitucci, patronul barului din Favola, credea că Giovanni i-a dat bilețelul lui Lambertini după ce l-a luat, și era responsabil pentru ce s-a întâmplat în pădure și în ascunzătoarea din Elveția, deși Giovanni nega vehement, jurând că nu a avut niciodată de-a face cu porcul ăla fascist. Nina nu i-a spus nimic din toate astea lui Luca, nici lui Vitucci. Luca își iubea bunicul și nu voiau să-i strice amintirea despre el, mai ales pentru că nu erau exact siguri de ce se întâmplase în zilele alea haotice, acum aproape cincizeci de ani. Totul era mereu așa un talmeș-balmeș.

Un talmeș-balmeș ca Luca însuși.

— Ești în mine, îi zisese băiatul lui Joseph în ziua în care s-au cunoscut, când închinau un pahar pentru sănătatea lui Luca, printre artificii și muzică

italienească folk din piazza principală din Favola. Ce noțiune simplă, literală, și totuși ce inspirată. Luca era cu adevărat un talmeș-balmeș. În el erau celulele osoase ale lui Joseph, genele evreiești ale tatălui său și genele catolice ale mamei sale milaneze. Era un exemplu concret și viu al tuturor diferențelor adunate la un loc, al pluralismului la care visase Joseph și la care încercase să ajungă împreună cu părintele Lazzaro și imamul Hussein.

Sarah voise să-l împingă pe Luca spre iudaism, spre rădăcinile lui paterne, dar Joseph s-a opus vehement.

— Lasă-l să se ducă singur în orice direcție alege, a spus el.

Și era greu să nu fii de acord, pentru că Luca părea să fie mereu sigur pe el, mereu cu zâmbetul pe buze și spunând povești. Pentru Joseph, Luca era un experiment întâmplător. Ce va ieși dintr-un talmeș-balmeș?

Abia așteptau să ajungă, în fiecare vară. Sarah a transformat camera de oaspeți de la parter în camera permanentă a lui Luca. A decorat-o cu poze întâi, apoi cu fotbaliști, când nu mai era interesat de cai. A făcut un curs de italiană și a început chiar să gătească mâncare italienească. Uitându-se la mama proaspetei studente, cărând valiza fiicei sale în camera de cămin, s-a gândit la Sarah făcând același lucru, săptămâna următoare, când trebuia să se mute Luca.

Era cald și umed afară, o după-amiază tipică de august în New York City. Joseph și-a șters fruntea cu batista din buzunar, apoi a luat loc pe scările de la biblioteca Low Memorial din centrul campusului. Studenți și profesori se intersectau pe spațiul verde din fața lui, singuri sau în grupuri, povestind, dezbătând. Unii se așezaseră să ia prânzul, alții se jucau cu un Frisbee, câțiva dormeau. Chiar vizavi de el era librăria Butler, etaje întregi de cărți. Mereu îl entuziasmase să fie într-un campus universitar. Nu toată lumea avea oportunitatea să petreacă timp într-un astfel de loc. Samuel era norocos, la fel și Luca Taviano.

Tatăl soției sale își petrecuse anii de facultate fugind de naziști. În a doua lor vizită în Italia, Nina Vocelli i-a dus la lagărul de detenție de la Fossoli, păstrat acum sub formă de muzeu. Au văzut cabanele de rezervă, îngrădite cu sârmă ghimpată, unde tatăl și bunicii lui Sarah vor fi fost închiși; paturile înguste,

suprapuse pe trei niveluri, și latrinele; stația de tren unde erau aduși prizonierii și apoi expediați în locuri mult mai groaznice. Satul din afara taberei arăta la fel de pitoresc ca orice alt oraș mic din nordul Italiei, și totuși locuitorii lui au fost, la un moment dat, foarte implicați în ceea ce se întâmpla în spatele sârmei ghimpate. Mulți profitaseră, făcând pâine și haine pentru prizonieri, aranjând transportul lor.

— Crezi că le e rușine pentru ce s-a întâmplat aici? l-a întrebat Samuel pe tatăl lui. Lui Joseph i-ar fi plăcut să răspundă cu da, dar cum putea să fie sigur că așa era?

Arhivele regiunii erau ținute într-un oraș din apropiere. Pe listele de prizonieri din Fossoli au găsit trei Kovacs, tatăl lui Sarah și părinții acestuia. Un alt document atesta data la care au fost transportați către Auschwitz: 23 septembrie 1944. Nina l-a întrebat pe-un cleric dacă vreunul dintre prizonieri avea copii. Trebuie să se fi gândit câți dintre refugiați își asumaseră aceleași riscuri ca bunicii lui Luca.

De-a lungul anilor, Joseph, Nina, profesoara Benedetti și Signore Vitucci petrecuseră o grămadă de timp și efort încercând să-i identifice pe tatăl și bunicii lui Luca. Vitucci și-a amintit zvonul că grupul acela din pădure era din Polonia. Și-a amintit și că erau deghizați în pelerini catolici care călătoreau de la Assisi.

Din cercetările ei, profesoara Benedetti știa o biserică anume din Assisi, San Ignazio, care lucra cu organizația iudeo-italiană DELASEM. Contactase biserica de mai multe ori, dar nimeni n-a putut să-i ofere vreo informație. Apoi, recent, primise un apel de la o măicuță care tocmai se întorsese la Assisi, după ce a petrecut mai mulți ani în America de Sud. Măicuța își amintea de un cuplu din Cehoslovacia, soția gravidă atunci. De fapt, bebelușul se născuse cât cuplul stătea la mânăstirea atașată bisericii. Un băiețel.

Profesoara Benedetti îl sunase pe Joseph săptămâna trecută, să-i dea veștile. Era posibil ca Vitucci să fi greșit țara de origine, compromițând, astfel, căutarea inițială. A promis să refacă pașii, în urma acestor informații noi și să sune chiar și la guvernul ceh, care era cunoscut pentru arhivele excelente pe care le păstrase din război.

Joseph era încântat de întorsătura lucrurilor. Primul lui impuls a fost să-i zică lui Luca, dar cu cât s-a gândit mai bine la asta, și-a dat seama că nu era sigur cum ar reacționa băiatul. Deși Luca se arătase mereu interesat de proiectul lui Benedetti de comemorare a Italiei, nu a dezvoltat niciodată dimensiunea personală pe care o simțeau Sarah și Joseph. Refugiații omorâți în pădure, deținuții de la Fossoli, evreii italieni deportați la lagăre de concentrare — Luca se chinuia să le țină departe, de parcă îi era frică să recunoască legătura lor cu el. Totuși, în același timp, nu prea era o astfel de ambivalență în multe dintre poveștile pe care Luca le scrisese și împărtășise cu Joseph. Și-a amintit de una, în mod special, despre un băiat care descoperă o fotografie veche cu tatăl lui. Băiatul devine obsedat să afle tot ce poate despre experiența de război a tatălui său și ce mai putea ascunde.

Hai să vedem la ce se gândește Benedetti mai întâi, și-a zis Joseph, ridicându-se de pe treptele bibliotecii Low și îndreptându-se către metrou.

5

Luca nu mai mersese la cimitir de mai bine de-un an. Nu făcuse asta intenționat. Era doar ocupat; completa aplicații pentru facultate; se vedea cu o fată mai mare decât el, care lucra pentru ziarul local; și juca fotbal la școală, în calitate de căpitan de echipă. Și nu era prima dată când pleca din țară. Numai că de data asta era diferit. De data asta, nu se mai întorcea în Italia la sfârșitul verii. De data asta, avea să dureze mult mai mult, poate chiar pentru totdeauna, și voia să-și ia la revedere.

— Ce spui de puțină companie? a întrebat Nina când se pregătea să iasă din casă.

A dat din cap. Voia să facă asta singur.

— Înțeleg, a spus Nina.

Luca nu era atât de sigur. Și totuși, ezita să-și împărtășească sentimentele cu Nina, iar asta îl întrista. Fuseseră atât de apropiați de-a lungul anilor. Îi spunea, practic, totul. Prima dată când a sărutat o fată, prima dată când s-a îmbătat. Dar faptul că simțea încheiat acest capitol al vieții lui — și posibilitatea ca intimitatea lor să nu continue în următorul — ar răni-o pe Nina așa cum îl rănea și pe el. Crescuse prea mult pentru Favola și Rondello, pentru cât de mică și insulară era viața într-un sat din Italia. De la primul contact cu New Yorkul, își dorise tot mai mult din diversitatea metropolei, din energia și anonimatul acesteia, să călătorească cu trenul în diverse cartiere, să se plimbe pe bulevardele mari, deschise, cu oameni din toate părțile lumii. Erau atâtea lucruri pe care voia să le vadă și să le facă.

— Ține minte, nu conduce prea repede, a spus ea, dându-i cheile de la mașină.

— Cine, eu? a întrebat inocent, încercând să destindă atmosfera.

Pe măsură ce se apropia de ieșirea din Favola, Luca a zărit vechiul zid roman din față. Doi băieți tineri se jucau în locul în care el și prietenii lui scobiseră în pământ, în spatele capătului mai înalt din zid: o nouă garnizoană se ocupa de Castel, scanând perimetrul după prădători, steagul Italiei și steagul Juventus încă fluturând de-o parte și de alta a zidului. Nu mai vorbise cu Mario și Franco de ani buni. Încă locuiau în Favola și probabil că aveau să locuiască acolo pentru tot restul vieții lor.

Nonna și Nonno au fost îngropați într-o mică parcelă de iarbă lângă biserica San Sefano, la două străzi de piazza principală. Bunicii lui îl îngropaseră acolo pe tatăl lui după accident și au rezervat două locuri și pentru ei. Mama lui era îngropată pe o parcelă de pământ a familiei, în Milano.

Nu avea amintiri clare cu tatăl sau cu mama lui, numai ce a văzut în poze, ceea ce nu-i făcea niciodată să pară reali. Dar Nonna și Nonno, ei erau foarte reali, chiar și acum, la opt ani după ce-i văzuse ultima dată. Nonno, înalt și deșirat, cu mâini puternice care-l ridicau pe umerii lui sau îl trânteau pe bancheta tractorului, lângă el, mirosul de pământ rămânându-i pe haine. Nonna, cu obraji ei rumeni, mereu zâmbind și vorbind, dându-i ceva să mănânce, îmbrățișându-l și pupându-l. Asta fusese cu mult timp în urmă. Azi l-ar înțelege și mai puțin decât Nina.

A parcat în fața cimitirului. Când a ieșit din mașină, Luca a luat o gură mare de aer, uitându-se la orașul lui natal: biserica, piazza principală, casele colorate în portocaliu și maro, cu acoperișuri cu țiglă roșie, terenurile agricole și dealurile împădurite din depărtare, mirosul de pământ, conifere și floarea-soarelui. Erau în afara lui, dar și înăuntrul lui, adânc în măduva oaselor — casa lui, singura casă pe care o cunoscuse vreodată. Și totuși, oamenii și lucrurile care îl legau de casa lui îi alunecau printre degete: bunicii lui, ferma la care locuise cândva și unde locuia o altă familie acum, Castelul de care se ocupau alți băieți, Orlando, chiar și Nina și Matteo.

Părintele Bertolini stătea în fața bisericii, în capătul cimitirului, și vorbea cu un bărbat pe care Luca nu-l recunoștea. Când l-a văzut pe Luca, i-a făcut cu mâna și a început să meargă spre el.

— Luca Taviano, ce bine-mi pare să te văd din nou. Ai venit să aduci un omagiu, presupun. Pot să vin cu tine?

Părintele Bertolini era un bărbat de vârstă mijlocie, înalt și subțire, cu un zâmbet care era în același timp blând și intruziv.

— Am auzit multe lucruri minunate despre tine, despre realizările tale la școală și pe terenul de fotbal. Și curând o să mergi la facultate în New York. Ai devenit foarte apropiat de rabin și familia lui. Mi-i amintesc bine de la vizita lor aici de acum ceva timp. O familie minunată. Mă bucur mult pentru tine, Luca, dar sper că o să-ți amintești mereu de rădăcinile tale de aici, din Favola, biserica unde ai fost botezat și unde te-ai împărtășit.

A dat din cap. Cum ar putea să uite? Era adevărat că nu-i prea păsa de religie sau de biserică, mai ales de când se mutase în Rondello cu Nina, căreia îi păsa, și ei, din ce în ce mai puțin, pe măsură ce implicarea ei la clinica pentru femei din Monteveduto creștea. Și Nonno avusese o relație instabilă cu biserica. Erau perioade lungi, și-a amintit el, când bunicul lui refuza să meargă la slujbe cu Nonna și Luca, și când părintele Bertolini întreba cu asprime despre el.

Și-au croit drum printre rândurile inegale ale micuțului cimitir și acum stăteau în fața celor trei morminte. Trei pietre simple, fără epitafuri, doar nume și date. Giovanni Taviano, Letizia Taviano și, între ei, Paolo Taviano.

— Nu-ți face griji pentru tatăl și bunicii tăi, a spus părintele Bertolini, uitându-se în jos spre morminte. O să am grijă de ei cât ești plecat. Și să nu crezi că ei nu te pot vedea exact așa cum te văd eu acum, un tânăr inteligent de care suntem toți foarte mândri. Te rog transmite-i cele bune signorei Vocelli și spune-i că e mereu bine-venită aici. La revedere, fiule, a spus el, punând mâna pe umărul lui Luca. Mult noroc în călătoria ta.

— Părinte, a spus el, când preotul a dat să plece. E ceva ce mă tot întreb.

Părintele Bertolini s-a întors.

— Biserica are reguli stricte la înmormântări, nu?

Preotul s-a uitat la el neliniștit.

— Și totuși l-ați îngropat pe bunicul meu, în ciuda...

Părintele Bertolini a ridicat brațul să-l oprească.

— Bunicul tău, a spus preotul, dând din cap, a suferit enorm în timpul vieții lui, din cauza alegerilor pe care le-a făcut. Avea nevoie de ajutor și consiliere, pe care am încercat mereu să i le ofer, și totuși, poate, l-am dezamăgit până la urmă. Dacă și-a luat viața, a fost din cauza presiunii imense și a tulburării emoționale. Era un om bun și decent. Nu i-aș fi întors niciodată spatele.

Luca s-a gândit la Primo Levi, un bărbat care a supraviețuit ororilor din Auschwitz doar ca să se sinucidă mai târziu, după ce pericolul trecuse de mult. Sinuciderea lui a creat destul de multe controverse când a apărut la știri, cu patru ani în urmă. În circumstanțe extreme, ca războiul, scria Levi, nu era mereu simplu să diferențiezi binele de rău. Oare Levi se simțise vinovat, la fel ca Nonno, pentru câteva dintre deciziile pe care le-a luat în viață?

În orice caz, părintele Bertolini era mai înțelept decât își imaginase Luca. Nonno a fost un om bun; nu ar fi rănit pe nimeni niciodată intenționat. Poate nu a fost un erou, ca Bartolomeo Vitucci sau doctorii de la Santa Cristina, care au ascuns refugiați evrei în saloanele lor în timpul războiului, dar un om bun oricum. Luca era recunoscător că preotul înțelegea asta. Aici trebuia să fie bunicul său, alături de soția și fiul lui.

— Și tata?

Preotul s-a uitat la el confuz.

— Era evreu, a spus Luca.

Preotul a dat din cap.

— Așa e, dar nu știam asta când a murit. Și oricum, Paolo a fost botezat și s-a împărtășit aici. Venea la biserică în fiecare duminică, împreună cu bunicii tăi.

Da, s-a gândit Luca, în timp ce-și lua la revedere de la preot. Un băiat catolic bun, exact ca mine. Dar nu era adevărat. Paolo Taviano habar nu

avea cine era cu adevărat sau de unde venise, atunci când a murit. Nici Luca n-a știut până de curând. Cum ar putea asta să nu conteze?

Înainte să se întoarcă la mașină, Luca s-a mai uitat o dată la Favola și la peisajul rural din jur. A inspirat mirosul de pământ și de conifere din aer, un miros pe care nu avea să-l uite niciodată. Apoi s-a gândit la ce i-a spus cândva rabinul Joseph, că Luca îi amintea de un vers dintr-un poem faimos de Walt Whitman: „Sunt vast, cuprind mulțimi în mine”.¹⁷

Favola era, cu siguranță, parte din el, dar poate doar o singură parte. Acasă, dar poate nu singura casă. Poate că vor mai fi și altele, peste munți și văi, mări și oceane, în New York și nu numai.

În original, „I am large, I contain multitudes”; traducere de Mihnea Gheorghiu, în Fire de iarbă, „Cântec despre mine”, în Opere alese, Ed. Univers, 1992 (N.t.)

6

Rabinul Joseph era pe podium, recitând din Amidah, când paracliserul a dat buzna prin ușile din spatele sinagogii. În general calm și rezervat, Benny Levin dădea bezmetic din mâini. Ce e așa important, s-a întrebat Joseph, de trebuie să facă o scenă în mijlocul slujbelor de dimineață? Rabinul Joseph a decis că Benny va trebui să aștepte. A închis ochii și a continuat rugăciunea.

Un minut mai târziu, a simțit că îl trage cineva de mâneca dreaptă. S-a întors ca să-l găsească pe Benny șoptindu-i zgomotos în ureche:

— A fost un atac terorist în Manhattan. Au intrat cu avioanele direct în World Trade Center.

Ce? Și-a pierdut mințile Benny? Numai cu câțiva ani în urmă, teroriștii au ținut spre același loc, a explodat o bombă în garajul de la subsol. S-au întors să termine treaba?

— Trebuie să vii acum, rabinule, a spus Benny. Te așteaptă Sarah în birou.

Deci chiar era adevărat. Lui Joseph i-au cedat genunchii. Cum rămâne cu Samuel? Era la școală în New York. Depart, până la suburbiile de lângă Columbia, dar a stat mult și în centru. Exista vreo șansă să fie lângă World Trade Center?

— E ok, rabinule, l-a liniștit Benny. Sarah a vorbit cu Samuel. E în camera lui, la cămin. E bine.

Mulțumesc lui Dumnezeu.

— Și Luca?

— Încearcă să-l găsească acum.

Joseph a dat din cap.

— Mai știi pe cineva cunoscut care ar putea să fie acolo?

Firma lui Marty Cohen avea un birou într-unul dintre turnuri. Și lui Zev Saferstein îi place să-și dea întâlnire cu clienții la restaurantul de la ultimul etaj.

Rabinul s-a întors spre congregație și le-a dat veștile șocante pe un ton cât mai calm. A zis repede o rugăciune și le-a spus să se întoarcă acasă și să se asigure că familiile lor erau în siguranță.

A găsit-o pe Sarah la el în birou, cu telefonul la ureche. Când l-a văzut, a ridicat un deget, ca el să nu o întrerupă. Un televizor micuț fusese plasat pe un capăt al biroului. Benny trebuie să-l fi adus. La știri vorbeau despre atac. Turnul din partea de sud fusese redus la un maldăr de moloz. Cel din nord era în flăcări. Erau imagini cu oameni care se aruncau de la geamurile etajelor de sus, reportaje cu alte avioane care se îndreptau spre alte ținte. Cu ochii lipiți de televizor, Joseph se uita cu oroare.

— O, mulțumesc lui Dumnezeu, a zis Sarah, închizând telefonul. Vorbea cu Samuel, care îi spusese că Luca a fost la o școală pregătitoare de lângă Columbia pe timpul atacului. Face voluntariat acolo marțea, le citește copiilor. Dar e înapoi în campus acum.

Joseph a respirat ușurat. Apoi l-a lovit: tocmai asta făcea președintele Bush. Televizorul tot reda scena în care șeful cancelariei îl întrerupea pe Bush, care citea unui grup de copii de clasa a doua din Sarasota, și disperarea de pe fața lui când primise vestea.

— Ar trebui să fim cu copiii noștri acum, i-a zis soției lui.

— Nu se poate, a spus Benny. Au închis tunelurile și podurile. Nimeni nu poate să intre sau să iasă din oraș.

— Măcar știm că sunt în siguranță, a spus Sarah.

Joseph s-a așezat într-o parte pe fotoliul lui roșu. Lumea înnebunise. În trecut, când se întâmpla ceva oribil, se simțea copleșit de tristețe, un mare zid de tristețe se lăsa peste el, îngreunându-i respirația. Cu toate astea, azi simțea mai mult un fel de amorțală ciudată, de parcă nu putea să creadă sau să-și explice ceea ce vedea. Senzația de vis avea să persiste în orele și zilele următoare: când se schimba brusc vântul și sufla fumul spre sud, în Brooklyn, cu mirosul amar și înțepător; când a auzit că firma lui Marty Cohen era la etajul douăzeci și șase din turnul de sud și că erau șanse mici ca cineva să fi supraviețuit atacului; când s-a dus la casa lui Cohen să o consoleze pe soția lui și a ascultat ultimul mesaj de la Marty salvat pe telefonul ei; când a primit telefonul de la imamul Hussein, care și-a exprimat dezgustul în fața actului îngrozitor făcut de bărbații care aparțineau aceleiași credințe cu a lui, și apoi a trebuit să închidă brusc pentru că venise poliția și cereau să-i percheziționeze moscheea.

7

Şase săptămâni mai târziu, Luca stătea în faţa biroului lui Benedetti, când a văzut-o pe profesoară venind de după colţ, ținând un teanc de cărţi în echilibru, în timp ce mergea grăbită pe hol.

— Îmi pare rău, şi-a cerut ea scuze, a durat mai mult cursul meu.

Profesoara Benedetti era mereu calmă, chiar şi când rămânea fără aer. Se îmbrăca impecabil, părul ei alb era perfect coafat şi purta o eşarfă colorată strident în jurul gâtului.

— Hai, Luca, a spus ea, zâmbind în timp ce deschidea uşa spre biroul ei întunecat şi înghesuit de la etajul cinci din Hamilton Hall. A pus cărţile pe birou şi s-a așezat vizavi de el. Suntem cam la mijlocul primului semestru. Cum merg lucrurile până acum?

— Ok, a zis el, ridicând palmele în sus.

— A fost un început de an dur, a recunoscut ea. Dar lucrurile s-au calmat, şi măcar viaţa din campus s-a întors la normal. M-am întâlnit cu consilierul tău săptămâna trecută şi a avut numai lucruri bune de spus despre tine. M-am bucurat să aflu şi că o revistă literară ți-a acceptat o povestire. Bravo.

Da, a fost un an greu, şi-a zis în sinea lui. Să ajungi la New York cu o săptămână înainte de atacurile de la World Trade Center. Era destul de dificil să cunoşti oameni noi şi fără să fie toată lumea neliniştită, sărind la cel mai mic sunet. Apoi mesajul profesoarei că a descoperit noi informaţii despre familia tatălui său. Probabil crezuse că veştile astea îl vor face fericit, dar, în mod bizar, avuseseră efectul opus, neliniştindu-l şi mai tare.

Se decisese de multă vreme că puţinul pe care îl ştia despre tatăl său era tot ce

trebuia să știe. Paolo era bărbatul din fotografii, din poveștile pe care bunicii lui și alți locuitori ai Favolei le spuneau despre el. Nu era unul dintre evreii pe care i-a cunoscut Luca la sinagoga din Genova și nici unul dintre refugiații din Europa de Est despre care citise în cartea profesoarei. Pentru că nu putea să împace cele două lumi extrem de diferite, o să aleagă doar una, cea care era mai familiară.

Povestea lui Primo Levi începuse deja să supere ordinea delicată din mintea lui. Levi crescuse nu departe de Favola, într-o familie italiană nu foarte diferită de a lui. Și totuși, Levi a fost și el evreu, batjocorit la școală pentru asta, încarcerat la Fossoli, și, în final, deportat la Auschwitz. A dovedit că cineva putea să cucerească ambele lumi. Tatăl lui Luca nu avusese habar despre rădăcinile lui evreiești. Și, deși nu mai era cazul cu Luca, mereu a presupus că el nu va ști niciodată mai mult decât câteva detalii insuficiente și nesatisfăcătoare despre partea aia din el.

Dar dacă Benedetti putea să-i ofere o poveste mai detaliată, completă? Ideea îl speria pe Luca. Și totuși, nu putea să nu se gândească la asta și, în următoarele zile și săptămâni, avea să sune și să treacă pe la biroul profesoarei să vadă dacă mai aflase ceva.

— Ar trebui să te bucuri, Luca. E o onoare pentru un boboc să aibă o poveste publicată într-o revistă literară.

Asta era chestia: nu era sigur. Nu despre faptul că i-a fost acceptată povestea, sau despre școală în general, ci despre tatăl lui. Pe de-o parte, voia să știe mai multe; pe de altă parte, își făcea griji că asta ar schimba cumva felul în care se gândea la el însuși, felul în care se gândea la bunicii lui, la Nina, la Italia.

— Ți-e dor de casă? Se întâmplă multor studenți străini la începutul facultății. Nu sunt atât de obișnuiți să fie departe de casă cum sunt americanii. Dar nu durează mult.

— Nu e asta. Nu pot să nu mă gândesc la tatăl meu.

Benedetti s-a aplecat în față pe scaun și s-a uitat la el insistent.

— A, acum înțeleg, a spus ea. Ai așteptat vești noi. Ei bine, mă bucur că te-

am chemat. Profesoara a făcut loc pe mijlocul biroului pentru dosarul pe care l-a scos din geantă. Azi, dacă îmi permiți, o să inversăm rolurile. În loc să fii tu povestitorul, azi e rândul meu. Va bene?

A încuviințat din cap.

— Există o mică biserică în Assisi care se cheamă San Ignazio, a spus ea, începându-și povestea cu un zâmbet. În timpul războiului, preoții de la San Ignazio au decis că nu puteau să stea fără să facă nimic, în timp ce oameni inocenți erau încarcerati și omorâți de germani și de colaboratorii lor. Și-au riscat viețile să-i ajute pe oamenii ăia.

— Ca biserica din Torino pe care am vizitat-o cu rabinul Joseph și familia lui, a zis Luca.

— Santa Chiara. Da, se ocupau cu același lucru acolo.

Un preot în vârstă le făcuse un tur al bisericii Santa Chiara cu doi ani în urmă, în a doua vizită a rabinului în Italia. Părintele Montaldo a explicat cum îmbrăcau refugiați evrei în straiile călugărilor și măicuțelor, prefăcându-se că sunt parte din biserică și mănăstirea de alături. Majoritatea nu vorbea nicio boabă de italiană, deci erau instruiți să nu vorbească atunci când erau confrunțați de poliția italiană sau Gestapo. În timpul atacurilor, refugiații erau ascunși în pivnița sihăstriei, o cameră întunecată și umedă din galeriile subterane. Rabinul i-a spus preotului că își dorea ca bunicii soției sale să fi găsit o astfel de ascunzătoare. Atunci poate că ar fi putut să iasă din Italia în viață.

O măicuță de la San Ignazio, maica Nunziata, a continuat Benedetti, și-a amintit de un tânăr cuplu din Praga, Iacob și Sabina Havel. Soțul, doctor, a fost un mare ajutor pentru ceilalți refugiați și pentru personal. De fapt, făcuse un amestec care să o ajute pe maica Nunziata să scape de migrene. Cuplul plecase din Praga imediat după ce au invadat germanii orașul în 1939, după ce unul dintre pacienții doctorului, un oficial al guvernului, îi avertizase că germanii se pregăteau să adune evreii. Și-au croit drum spre Iugoslavia, către un oraș mic, încă neafectat de război, la șaiszeci de kilometri de Zagreb. Acolo au locuit în pace timp de un an, până când Ustașa, grupul paramilitar croat, a început să vâneze antifasciștii, evreii și țigani. ¹⁸

Luca citise despre Ustașa și atrocitățile lor.

— Dar Italia controla Iugoslavia atunci, nu?

— Da, a răspuns Benedetti, și ăsta era un lucru bun pentru familia Havel, pentru că italienii îi sfidau adesea pe germani și croați. Asigureau trecerea graniței Italiei în siguranță pentru mulți refugiați. Familia Havel a ajuns, până la urmă, în ghetoul evreiesc din Roma. În ciuda legilor rasiale stricte ale lui Mussolini, au reușit să trăiască în libertate acolo, până în toamna lui '43, când tancurile germane au invadat orașul. Chiar doctorul Havel s-a întâmplat să fie în vechea sinagogă atunci când a intrat Gestapo, cerând faimoasa răscumpărare de cincizeci de grame de aur, în schimbul siguranței comunității. A realizat imediat că era o păcăleală.

— Doctorul Havel era un bărbat inteligent, a spus Luca, deși începea să se întrebe de ce profesoara nu mai tăcea în legătură cu acest bărbat. Ce treabă ar putea să aibă cu mine?

— Doctorul Havel, a continuat ea, era perspicace și la a-și crea conexiuni. A aranjat să se întâlnească în Roma cu reprezentantul DELASEM, care organiza o rețea de biserici și mănăstiri prin Italia, care aveau să asigure mâncare, adăpost, documente false și îngrijire medicală pentru evreii nativi și străini. Doctorul Havel își oferea serviciile în schimbul protecției. El și soția lui fuseseră desemnați la San Ignazio, în Assisi. Planul era să treacă, la un moment dat, granița spre Italia de Nord, cu ajutorul grupurilor locale de rezistență și apoi să ajungă în Elveția neutră.

— Dar ați vorbit numai despre cei doi Havel, a observat Luca. Dacă nu au avut copii, nu pot fi înrudiți cu mine, nu?

— De fapt, când a ajuns familia Havel în Assisi, în noiembrie, a continuat profesorul, Sabina Havel era gravidă în opt luni.

— O, a zis Luca, inima începând să-i bubuie în piept. Deci asta nu a fost doar una dintre multele povești pe care le aduna Benedetti pentru cercetarea ei. Era povestea lui.

— Maica Nunziata nu mai văzuse până atunci o refugiată gravidă și s-a

întrebat cum putea tânăra mamă să călătorească în starea în care era. S-a întâmplat ca bebelușul să vină mai repede, moșit în mănăstirea din apropiere de însuși doctorul Havel, ceea ce nu făcea decât să înrăutățească lucrurile, în mintea maicii. Sigur că nu vor supraviețui pe drum cu un bebeluș care plângea. A rugat familia Havel să lase bebelușul cu ea. Urma să aibă grijă de copil până când cuplul putea să se întoarcă și să-l recupereze. Dar Sabina a refuzat să se despartă de băiețelul ei.

Profesoara a tăcut pentru un moment, uitându-se la el.

— Băiatul ei? a zis Luca, într-un final.

— Da. Numele lui era Daniel, a spus profesoara. Daniel Havel.

Luca s-a lăsat pe spate în scaun, încercând să-și recapete suflarea.

— Ești bine?

Brusc, era din nou la Santa Chiara, în pivnița rece și umedă a sihăstriei în care ascundeau refugiații. Refugiați ca Daniel Havel și părinții lui. Asta-l făcea să tremure. Totul devenise real odată cu rostirea acelui nume. Tatăl lui fusese altcineva înainte să fie Paolo Taviano. Cineva complet diferit.

Familia Havel a plecat din Assisi cu bebelușul, a spus profesoara, iar plânsetele lui Daniel au fost auzite și de bunicul tău când grupul de refugiați a traversat pădurea de lângă ferma lui. Fasciștii poate au auzit și ei plânsetele. Probabil așa au descoperit unde se ascundeau refugiații.

Luca și-a amintit cât de ciudat se purtase Nonno de-a lungul anilor, izbucniri și dispariții, rana de la picior. A trebuit să întrebe:

— Sunteți sigură că bunicul meu nu a avut nimic de-a face cu asta?

Nu, Benedetti nu era sigură, dar spre deosebire de Bartolomeo Vitucci, nu era convinsă că era vina lui Giovanni.

— N-o să știm niciodată ce s-a întâmplat exact în ziua aia în pădure, a spus ea. Cum au găsit fasciștii refugiații înainte de partizani, ce aranjamente a făcut bunicul tău cu doctorul Havel, cum a ajuns bucățica de hârtie în

buzunarul lui Lambertini. Singurul lucru pe care îl știm cu certitudine e că dacă nu era Giovanni, și Daniel Havel ar fi murit.

Luca i-a studiat fața, încercând să decidă dacă mai era ceva de zis sau dacă ascundea adevărul pentru binele lui. Bunicul lui care nu era bunicul lui.

— De când am aflat despre Iacob și Sabina Havel, a spus profesoara, am luat legătura cu guvernul ceh și câteva organizații evreiești, să văd ce putem afla despre restul familiilor lor. Vestea proastă e că nu mai există Haveli din familia asta. Toate rudele lui Iacob, optsprezece în total, au fost omorâte în lagăre de concentrare germane. La fel a părut să fie și cu familia Sabinei, Novak.

Deci nu mai avea rude din partea tatălui său.

Profesoara a dat din cap, zâmbind.

— Am zis a părut să fie adevărat. Bunica ta, știm acum, a avut o verișoară care a supraviețuit războiului.

Luca s-a aplecat, cu părul ridicându-i-se pe mâini.

— Încercăm să o găsim acum, a spus ea.

Luca a părăsit biroul profesoarei în transă. Ce însemnau toate aceste informații noi? Va putea să integreze povestea familiilor Havel și Novak din Cehoslovacia — o țară în care nu fusese niciodată și despre care nu știa mai nimic — în povestea lui? Avea nevoie să vorbească despre asta cu cineva, cineva care să înțeleagă.

— Ce vești bune, a spus Samuel.

Luca l-a găsit studiind în separeul lui preferat de la Low Library. Poate ai vreo rudă undeva despre care nu știai că există. O rudă de sânge. Nu ești încântat?

Luca nu era sigur.

— Tata are dreptate, a continuat Samuel. Sunt atâtea tipuri de ADN diferite

în tine. Ești un talmeș-balmeș, o multitudine sau cum îi place lui să zică. Gena aşkenazi pe care o împarți cu el și tatăl tău, genele italiene de la mama ta. Și pun pariu că dacă ți-am studia cromozomii, am găsi mult mai multe tipuri. Știai că fiecare dintre noi avem vreo sută douăzeci de bucăți de ADN de la virusuri — virusuri, nu maimuțe sau cimpanzei. Asta e mai mult de cinci la sută din genomul nostru.

— Păi nu prea mă simt ca un virus. Sau ca o multitudine. Sunt un student străin la Columbia care se simte cel mai acasă la Casa Italiana, vorbind italiană cu oamenii din țara mea.

— Înțeleg. E la fel pentru toată lumea, și pentru mine. Ne simțim cel mai confortabil să rămânem cu tribul în care ne-am născut. Dar tu ai o șansă să fii mai mult. Genele din noi sunt cele care ne fac ceea ce suntem. Cum poți să le ignori?

Nu pot, a realizat Luca.

— Pe lângă asta, ai fost mereu curios, abia așteptai să descoperi zone noi din oraș, să cunoști oameni noi. Nu vrei să știi mai multe despre bunicii tăi adevărați din Cehoslovacia și despre verișoara bunicii tale?

Samuel avea dreptate. Nu mai putea să se opună curiozității lui înnăscute. Nonno i-a tot stat în cale, în toți anii ăștia, dar acum trebuia să-l dea deoparte. A fost greșit din partea lui Nonno să nu-i spună tatălui său, să nu-i spună lui Luca. Tatăl lui a murit fără să-și știe vreodată istoria. Nici Luca n-ar fi știut, dacă nu s-ar fi îmbolnăvit și nu ar fi avut nevoie de transplant de măduvă osoasă. Era timpul să aducă genele aşkenazi la suprafață, cum spunea Samuel, să găsească cealaltă casă, care fusese mereu parte din el, care îi salvase, de fapt, viața.

În original, Gypsies, termen peiorativ și discriminatoriu din punct de vedere rasial, și în limba engleză, și în limba română (N. t.)

8

Nina a ajuns la clinica pentru femei din Montevideo marți dimineața devreme, chiar când răsărea soarele. Nu dormise bine în noaptea de dinainte. De fapt, nu mai dormise bine de când plecase Luca în New York, cu patru luni în urmă. Veneau toate unele după altele: proteste în fața clinicii în septembrie; o grevă a asistenților de la Santa Cristina în octombrie și, cel mai recent, telefoanele și e-mailurile disperate ale lui Luca, la orice oră din zi și din noapte. După ce profesoara Benedetti l-a informat că avea un unchi îndepărtat în Cehoslovacia, Luca nu s-a mai putut gândi la altceva. A început să studieze istoria cehă și să citească literatură cehă. A fost imediat atras de Kafka, Schulz și Kundera.

— Crezi că povestirile mele au particularități kafkiene? a întrebat-o pe Nina la telefon într-o noapte. Imediat după, i-a spus că voia să învețe limba cehă și să se înscrie într-un program de studii în străinătate, în Praga.

— Mi-ar da o șansă să-l cunosc pe Peter — fiul verișoarei bunicii mele, a spus el. Nu locuiește foarte departe de oraș.

Nina era fericită că se mutase cu Matteo în timpul acestei perioade stresante. S-a opus multă vreme, crezând că o să-i fie mai bine singură. Dar Luca i-a lăsat o gaură mare în viață. Era bine să aibă pe cineva lângă ea în pat, cineva care să o consoleze după ce încheia conversația cu Luca.

— Nu vrea să vină acasă de Crăciun, s-a plâns ea lui Matteo la începutul lui decembrie.

— Nu e adevărat, a spus Crespi. E doar încântat să-l vadă pe Peter Novak.

— Și pe mine nu?

— Nina, băiatul nu și-a cunoscut niciodată părinții. N-a avut niciodată o familie reală.

— Ce vrea să însemne asta?

— Că e de înțeles, a spus el, trăgând-o mai aproape de el. Unchiul din Cehia, oricât de îndepărtat ar fi, e singura legătură pe care o are cu părinții lui, în afară de unchiul ăla nebun din Milano.

E de înțeles, s-a gândit ea, dar asta nu face ca lucrurile să fie mai ușoare.

— Totul va fi bine, a asigurat-o Matteo, în timp ce-i dădea deoparte părul de pe față, de pe semnul din naștere. O să vezi.

Ca să nu se mai gândească mereu la Luca, s-a asigurat că era ocupată, umplând aproape fiecare secundă din programul ei deja plin. Lucra patru zile la Santa Cristina, în loc de trei, cum obișnuia. Era voluntar pentru proiectul profesoarei Benedetti legat de Comemorarea Italiei — săptămâna trecută, vorbise cu două licee din Torino și împărțise flyere la un concert din Genova. Și petrecea cel puțin două dimineți în fiecare săptămână la clinica pentru femei.

Clinica se afla la primul etaj al unei clădiri greu de descris, fără semne sau vitrine, imediat în afara centrului orașului Monteveduto, o localitate somnoroasă, la douăzeci de kilometri de Rondello. Cât Nina se chinuia cu încuietorea ușii de la intrare, l-a văzut pe brutar stând în fața magazinului său, cu brațele încrucișate la piept, uitându-se spre ea. Brutarul era unul dintre orășenii care se împotriveau cu înverșunare lucrurilor pe care ea și restul personalului de la clinică le făceau acolo.

Nina a aprins luminile și calculatoarele din birou. Curând, personalul va începe să apară, unul câte unul, în ciuda brutarului și a lumânărilor. Nina era mândră de munca pe care o făceau. Numai anul trecut au consultat peste o mie de pacienți. Etapa de probă, susținută de AIED, cea mai mare asociație de planificare familială din Italia, era clar un succes. Cele mai multe dintre centrele lor nordice erau în cele trei orașe mari, Milano, Torino și Genova, unde era cea mai mare nevoie. Dar cum rămâne cu femeile de la țară, care erau mai puțin educate și informate sau nu aveau bani să plătească pentru

astfel de servicii?

Acum mai bine de patru ani, o fată de șaptesprezece ani a fost internată la Santa Cristina, având tensiunea abia detectabilă. Cu o săptămână înainte, își înfipse o andrea în vagin pentru a-și provoca întrerupere de sarcină și a ajuns în șoc septic. Din fericire, au reușit să-i administreze antibioticul potrivit înainte să fie prea târziu. În timpul recuperării ei, Nina a vizitat-o deseori, să o consoleze, dar și să înțeleagă ce s-a întâmplat. Fata a explicat că îi era frică să le spună părinților săi, chiar și prietenului ei, și, ca ultimă soluție, a căutat sfaturi de la o prostituată locală. Acel sfat aproape că o omorâse. Nina s-a regăsit în povestea fetei, în frica ei, în disperarea ei. De ce a trebuit să se ajungă la asta?

— Nu trebuie, a zis Matteo atunci când a rostit întrebarea cu voce tare. O găsisse sub stejarul înalt din fața spitalului, fumând o țigară. Ți-o amintești pe asistenta din Napoli care ți-a schimbat viața? a întrebat el, cea care te-a ajutat cândva, care ți-a schimbat viața? Poate e rândul tău acum. Să faci ceva important pentru femeile de aici.

Avea dreptate. Nu era timp pentru tânguiri, și totuși ea exact asta făcuse. Era prea personal pentru ea, trecutul urât care venea s-o bântuie? Sau caracterul tabu al drepturilor femeilor într-o țară profund catolică și conservatoare, cu mama ei și brutarul care se uitau urât la ea? Dar nu mai era fetița care plângea pe umărul asistentei din Napoli. Devenise mai puternică, mai vocală, mai capabilă să-și recunoască sbagli și hotărâtă să facă ce era corect în ciuda lor, așa cum făcuse odată pentru Luca, la Santa Cristina, și așa cum făcea acum, cu munca ei pentru profesoara Benedetti.

— Pot să ajut, s-a oferit Matteo. Am niște bani strânși. Sunt și câțiva doctori pe care-i cunosc care ar vrea să dea o mână de ajutor.

Spunea asta ca să o facă să se simtă mai bine? Nu, chiar vorbea serios. Asta era treaba cu Matteo Crespi — te surprindea mereu când te așteptai mai puțin.

Așadar, Nina s-a dus în Roma și s-a întâlnit cu Maria Louisa de Marchi de la AIED. I-a povestit despre ea și despre fata de care avusese grijă la Santa Cristina, și despre dorința ei să deschidă o clinică într-o zonă rurală. De Marchi a fost de acord să o sprijine, deși a avertizat-o pe Nina că nu va fi

ușor, că va întâmpina reacții negative de la autoritățile locale și de la biserică. Agenția va dona o mică sumă pentru proiectul de probă și Nina va trebui să găsească finanțare pentru restul.

În timp ce uda florile din sala de așteptare, asistenta-șefă de la clinică a intrat pe ușa din față.

— Iar ai venit devreme.

— Îmi face plăcere, a zis Nina.

Și oricum, ce altceva avea de făcut la cinci dimineața, când nu putea să adoarmă la loc?

— E posibil să nu-ți mai facă plăcere pentru multă vreme. Mai e un protest programat pentru după-amiaza asta. Preotul ăla penibil de la biserica de după colț.

Nina a dat din cap. Primii oameni la care s-a dus pentru finanțare au fost contactele lui Benedetti de la proiectul de comemorare, membri ai bisericii care au încălcat regulile pentru a salva refugiații evrei în timpul războiului. Sigur vor înțelege suferința femeilor tinere, cum era fata care aproape murise la Santa Cristina. Totuși, nu doar că nu au înțeles-o, dar au și încercat în mod insistent să o oprească pe ea din a oferi ajutor. Nu avea sens.

— Un talmeș-balmeș serios, cum îi plăcea rabinului să spună despre biserica din Italia.

— Atunci mai bine ne-am asigura că au destulă energie să țină sus pancartele. O să iau niște prăjiturile de la brutarul de pe stradă, a spus ea, zâmbind. Dacă va vrea să-mi vândă.

9

Camera lui Luca și a Ninei era la ultimul etaj al hotelului Tepisplatz din Orașul Vechi. Avea lucarne care dădeau o umbră ușoară, lăsând lumina lunii să pătrundă în încăpere. Salteaua era prea tare pentru spatele lui și, din când în când, se auzea un foșnet din spatele pereților, apa de la chiuvetă sau de la toaletă. Dar Luca ar fi avut probleme cu somnul și dacă era în patul lui. În câteva ore trebuia să se vadă cu Peter Novak. Acesta plănuia să vină cu mașina din orașul lui natal, din Kladno, și să-i ducă pe Luca și pe Nina la sinagoga Pinkas, unde aveau să vadă numele bunicilor lui gravați pe pereții memorialului Holocaustului. După asta, Peter urma să le facă un tur al Pragăi și apoi să meargă cu mașina înapoi în Kladno, unde vor sta până a doua zi.

— Trebuie să ne trezim? a întrebat Nina somnoroasă, ridicându-și fața de pe pernă, din patul vecin.

Luca a dat din cap. I-a spus Ninei că resimțea diferența de fus orar și voia să facă o plimbare.

— Culcă-te la loc, a spus el. Vin eu să te iau înainte de micul dejun.

Era întuneric beznă afară, până la înălțimea clădirilor mai mici, de trei și de patru etaje. Partea de sus a lumii, luminată de lună, era de un albastru-gri pestriț. Străzile pavate șerpuitoare erau pustii. Luca și-a tras fermoarul la haină, astfel încât să nu treacă aerul rece și umed de iarnă. A mers pe lângă clădirile medievale și bisericile baroce, faimosul ceas astronomic din piața principală. Pe podul Charles, a trecut râul Vltava, care se unduia prin oraș. Deasupra, pe dealuri, era faimosul Castel Hradčany. Precum castelul lui Kafka, era fermecător și tulburător.

Trecuseră aproape două luni de când îi spusese profesoara Benedetti despre verișoara bunicii lui, Malvina Novak. La fel ca restul evreilor din Praga,

numele ei apărea pe listele sinagogilor care au căzut pe mâinile germanilor. După adunarea din august 1941, a fost deportată la Theresienstadt, apoi, un an mai târziu, la Auschwitz. Abilitățile ei de croitoreasă o salvaseră de la soarta celorlalți membri ai familiei, cosând nasturi pe hainele ofițerilor germani și reparându-le uniforme. Un astfel de noroc avusese și Primo Levi, datorită experienței în domeniul chimiei; a lucrat într-o fabrică de cauciuc, în loc să fie obligat să facă muncă grea afară, în frigul crâncen; din cei 650 de oameni transportați împreună cu Levi din Fossoli, el a fost unul dintre cei 20 care au supraviețuit Auschwitzului.

Malvina Novak se întorsese în Cehoslovacia după ce rușii au eliberat lagărul ei în '45. Din păcate, murise cu câțiva ani în urmă. Dar fiul ei, Peter Novak, încă locuia în casa mamei sale din Kladno.

— E înrudit și cu tine, spusese profesoara. Ca să fiu exactă, îți e unchi.

O mașină de gunoi huruia în sus, pe strada din fața lui. Doi oameni din spate au sărit și au început să bage gunoi în compresor. Se auzea un scrâșnet atunci când brațul metalic presa gunoiul de dedesubt. Luca a grăbit pasul. Tocmai se deschidea o cafenea micuță. I-ar prinde bine un espresso, dar a decis să nu se oprească, luând-o pe drumul care urca spre castel. În cele patru luni la Columbia, fusese hotărât să exploreze fiecare centimetru pătrat din New York City. Se plimba dimineața, după-masa, noaptea, ca să scape de școală și să-și pună gândurile în ordine. Așa cum obișnuia să facă bunicul lui în Favola.

— Unde a plecat Nonno acum? o tot întreba pe bunica lui. Nonno fusese și el agitat, cu toate secretele pe care le ținea.

Chinuindu-se să urce panta abruptă care ducea spre orașul de sus, trecând pe lângă biserica gotică, cu vârfurile ascuțite și zimțate ale clopotniței, Luca s-a gândit că era timpul să nu-și mai facă griji în legătură cu secretele alea, după șocul pe care l-a avut pe lac, cu Samuel, și furia pe care a simțit-o apoi pentru Nonno, și Nonna, și apoi Nina. Se împăcase cu toate, pentru că secretele nu aveau nicio legătură cu viața pe care o trăia. Practic, era un trecut irecuperabil și mort.

După colț, strada s-a deschis spre un deal, unde iarba era încă verde, iar arțarii și teii încă erau aproape în totalitate înfrunziți. Dacă întorcea capul,

vedea orașul de jos scăldat în ceața dimineții, acoperișurile cu țiglă roșie și domurile verzi de cupru ale bisericilor, în timp ce soarele începea să se ridice deasupra orizontului. Era priveliștea din vederile care se vindeau în lobby-ul hotelului.

Apoi profesoara a insuflat o viață nouă în trecutul lui îngropat. Exista o rudă în viață undeva, acolo, o persoană reală, o legătură cu tatăl lui, dincolo de fotbal și fotografii șterse. O legătură cu alții, dinainte și de după el, pe care îi purta înăuntrul lui, împlețiți cu materialul din care era făcut corpul lui, ADN-ul genelor lui. Atunci l-a lovit — era într-una dintre plimbările lui lungi, pe lângă Muzeul Guggenheim, cu turnul spiralat care părea să imite structura elicoidală a moleculei ADN — că era ceva care lipsea din viața lui. Ceva la care tânjise în mod inconștient pe terenul de fotbal, motivul pentru care nu se simțise niciodată chiar în largul lui în Favola și Rondello, de ce mersese în State și se înscrișese la o universitate americană, peste munți și văi, oceane și mări. O piesă lipsă din puzzle care, dacă era găsită, ar face ca totul să se potrivească.

Luca s-a întins după piesa lipsă, abia dacă putea să se mai gândească la altceva în ultimele săptămâni la Columbia. Aproape că a picat la ultimul examen de istorie generală și a predat un eseu plin de greșeli gramaticale la engleză. Nu conta. Nu voia decât să ajungă la Praga și să se întâlnească cu Peter Novak la începutul vacanței de iarnă. Nina s-a rugat de el să vină în Italia mai întâi, ca să-și petreacă Crăciunul cu familia Carlei, cum făceau în fiecare an. Au zburat la Praga împreună, în ziua de după Crăciun.

Păsările erau acum treze și cântau în copaci. Luca s-a uitat la ceas — era aproape 7. Ar trebui să se întoarcă la hotel. Soarele care răsărea uscase bruma de dimineață și cerul era acum de un albastru strident. Până și castelul lui Kafka părea inofensiv în depărtare. Ziua se anunța promițătoare.

10

Nina n-a mai putut să adoarmă după plecarea lui Luca. Și pe ea o agita ziua care urma. După ce a făcut duș și s-a îmbrăcat, s-a așezat pe scaunul de sub lucarnă, cu o țigară neaprinsă în gură. De data asta se lăsa de tot.

Rucsacul lui Luca stătea pe podea, lângă pat. Mereu rezistase impulsului de a-i umbla prin lucruri. Totuși, fără nimic de făcut, în afară de a se îngrijora și a trage din țigară, s-a întins după rucsac și s-a uitat la conținutul lui: gumă de mestecat, walkman, o hartă a Pragăi, o carte despre istoria evreilor în Cehoslovacia, revista universității Columbia. Atașată de revistă cu o agrafă de hârtie, era o notiță scrisă de Samuel: Vezi articolul despre Weinstein, tipul pentru care fac cercetare. M-am gândit că o să ți se pară interesant noul lui proiect. Noroc în Praga și sună dacă se întâmplă ceva interesant.

Omul de știință de la Columbia studia un proces cunoscut ca homing-ul celulelor stem: cum celulele injectate în sânge își găsesc drumul spre casă — adică spre locul din corp de care aparțin. Nina și-a amintit că și-a pus întrebări chiar despre această călătorie, cu nouă ani în urmă, când doctorul Tosti a intrat în camera de spital a lui Luca, cu o pungă de perfuzie plină cu măduva osoasă a rabinului. Profesorul Weinstein descoperise recent o proteină anume care stătea pe membrana exterioară a celulelor stem și se comporta ca o cheie. Proteina se potrivea într-o adâncitură sau un lacăt pe celulele vaselor de sânge din afara măduvei. Celulele stem circulau în sânge până când cheia le recunoștea și deschidea lacătul, care apoi deschidea un canal în peretele vasului, prin care celulele stem puteau să se înghesuie și să primească acces în măduvă, noua lor casă.

Mecanismele de funcționare a corpului uman erau complexe și frumoase. Acum, totuși, Nina nu putea să nu se simtă agitată gândindu-se la procesul de homing. Oglindea ceea ce se întâmpla acum pe străzile Pragăi: încercarea lui Luca de a găsi o casă, un loc de care aparținea. A pus repede totul înapoi în

rucsac și a tras fermoarul.

Peter Novak a apărut la hotel după ora 8. Și-a cerut scuze pentru întârziere; fusese aglomerat la intrarea în oraș. Îl așteptau în zona pentru micul dejun a hotelului, un colț în capătul etajului principal, care dădea spre o mică grădină cu gard de nuiele.

— Nicio problemă, a zis Luca. Ne bucurăm să te vedem. A întins brațele și a dat să-și îmbrățișeze unchiul, dar Peter și-a oferit doar mâna. Luca i-a strâns-o puternic.

Peter nu era deloc cum își imaginase Nina, deși nu putea să zică exact ce își imaginase. Era înalt și slab și purta blugi negri, un hanorac, iar peste acesta, un tricou cu o echipă de fotbal din Italia. Părul lui brunet era dezordonat și încâlcit, iar când zâmbea, se vedea că mare parte din dinții lui erau stricați. Nu și-a luat ochii de la semnul ei din naștere decât când s-a întors să se asigure că au văzut numele de pe spatele tricoului.

— Baggio, a zis Luca. E și unul dintre preferații mei!

Nina s-a întrebat ce credea Luca despre unchiul lui. Nu puteau fi mai diferiți de atât, nu doar ca vârstă, Peter fiind mai bătrân, cam de aceeași vârstă cu ea. Se uitase la Luca pregătindu-se în dimineața asta, stând în fața oglinzii din baie, dându-și părul cu gel, aranjându-și gulerul de la cămașă, asigurându-se că totul era cum trebuie. Și-a imaginat toate fetele de la Columbia leșinând de cât de frumos era băiatul roșcat din Italia.

Luca avea un milion de întrebări pentru Peter și nu putea să nu-l asalteze cu acestea, în timp ce unchiul lui ședea și mânca brioșă după brioșă din coșul de pe masă. Peter răspundea într-o engleză stricată, în timp ce mesteca: lucra în construcții. Fusese căsătorit, dar acum erau despărțiți. Nu avea copii. Și nu, nu citise Kafka niciodată. Nu prea citea, de fapt; prefera să se uite la fotbal. Era un pub în Kladno unde el și prietenii lui mergeau să se uite la meciuri. Da, era evreu, dar nu mai fusese într-o sinagogă de ani buni. Nu erau prea mulți evrei pe acolo și nu-i plăcea să atragă atenția. Și da, fusese la memorialul Holocaustului de la Pinkas, dar acum mult timp și abia dacă și-l

mai amintea.

Luca a dat din cap politicos și a întrebat dacă Peter avea întrebări pentru el.

— Nu, a răspuns Peter, uitându-se pe geam la una dintre împletiturile de nuiele, care stătea să se desfacă. Nu lucrez acum, deci am mult timp și mă bucur de niște companie. Mai ales de un nepot din Italia. În afară de fotbal, îmi place și pizza. E un loc lângă casa mea unde aş putea să vă duc, fac o pizza pătrată grozavă.

S-a lăsat o tăcere inconfortabilă în timp ce beau cafea și se jucau cu coșul pentru pâine.

— Poate ar trebui să pornim, a sugerat Nina.

Era scurt drumul spre sinagoga Pinkas, prin piața principală. Chiar înainte de poartă era vechiul cimitir evreiesc. Era la fel de înghesuit și haotic cum era descris în ghidul lor, pietre de mormânt așezate unele peste celelalte și îndreptate în diferite direcții. Luca voia să găsească mormântul rabinului Loew. Peter habar n-avea despre cine vorbea.

— Legenda spune că el a creat golemul din lut, a explicat Luca.

— Oh, a zis Peter.

Sinagoga era mică și îngustă, dar tavanele arcuite și pereții albi o făceau să pară mai spațioasă. Peter l-a întrebat pe unul dintre îngrijitori unde era memorialul. Bărbatul i-a condus spre o cameră alăturată. Câte un panou negru de marmură acoperea fiecare perete. Era plin de nume gravate în alb, unul după celălalt, practic fără spațiu între ele. Păreau să continue la nesfârșit.

— Decedații sunt enumerați după comunitate, nu alfabetic, a spus îngrijitorul. Peste șaptezeci și șapte de mii de nume în total. Aproape toată populația evreiască cehă. Căutați pe cineva anume?

— Iacob și Sabina Havel, a spus Luca. Bunicul și bunica mea. Din Praga.

Îngrijitorul i-a condus spre alt perete și a scanat numele până când a găsit ce căuta.

— Iată, a spus el, arătând spre colțul din dreapta, în josul panoului din fața lor. Iacob și Sabina Havel.

S-au holbat la numele gravate în piatră și toate numele din jurul lor, din spatele lor, din fața lor. Era amețitor. Nina citise despre ce s-a întâmplat în Cehoslovacia în timpul războiului înainte să vină în Praga, dar era greu să stai în fața listei imense de morți: bărbați, femei și copii. Nina s-a uitat cum Luca înaintează și atinge numele bunicilor lui, cei reali. S-a întrebat cum se spune Nonno și Nonna în cehă. Mâna lui Luca tremura în timp ce trecea peste gravură.

Se întâmplaseră lucruri oribile și în Italia, s-a gândit ea — bunicilor lui Sarah Neiman și multor altora. Dar nimic ca asta. Adunări aleatorii aveau loc în toate orașele italiene, dar majoritatea evreilor au reușit să se sustragă deportărilor. Erau ajutați de vecinii lor creștini, de polițiști și preoți, așa cum a notat profesoara Benedetti în cartea ei. Nina nu putea să nu simtă puțină mândrie pentru felul în care acționaseră mulți dintre compatrioții ei.

— Familia Novak din Kladno, a spus Peter, arătând spre un panou de pe peretele alăturat. Fratele și părinții mamei mele. Din ce am auzit, nu erau religioși deloc. Nu înțeleg. Puteau ușor să treacă drept creștini și să evite toată nebunia asta.

Luca se muta năucit de la un panou la celălalt.

— Poate vrei să te uiți la desene, i-a sugerat îngrijitorul lui Luca. Era un bărbat fusiform cu ochelarii pe nas, în mod sigur sensibil în fața suferinței pe care memorialul o provoca multora dintre privitori. L-au urmat în camera alăturată.

— Desenele au fost făcute de copii, a spus el. Prizonieri din Theresienstadt.

Luca era captivat de desenele multicolore în creion: un parc cu un set de leagăne; o fată împinsă sus în aer, aproape atingând soarele; o creatură neagră care semăna cu o pasăre, cu o aripă întinsă amenințător.

Luca a făcut și el desene atunci când s-a aflat în situații similare, numai că a

folosit cuvinte în loc de creioane și le-a pus unul lângă altul într-un salon de spital, nu într-un lagăr de concentrare.

În sinagogă s-a făcut brusc frig.

— E suficient pentru o zi, a spus Nina, într-un final, luând brațul lui Luca. Putem să ne întoarcem oricând.

Au ieșit împreună în liniște.

Ea a încercat să-i distragă atenția. O pisică stătea de pază la intrare, torcând spre ei. În față, clovnii de pe stradă prezentau un număr artistic în fața stației de poliție. Luca nu era interesat. Nina l-a întrebat pe Peter dacă putea să-și înceapă turul orașului și au pornit: Catedrala Sf. Vitus, Castelul Hradčany, Podul Carol, clădirea primăriei. Din fericire, se mișcau de la un obiectiv turistic la altul într-un ritm bun, mai puțin atunci când s-au oprit la o biserică mică din piața centrală, unde au ascultat un grup de tineri cântând muzică de Bach și Händel. La sfârșitul zilei, Peter i-a lăsat la hotel. Trebuia să pună benzină și urma să îi ia de acolo într-o oră.

— Cum ești? a întrebat Nina când au ajuns înapoi în cameră. A fost mult de digerat într-o zi.

Luca n-a răspuns. Abia dacă spusese un cuvânt de la vizita lor la sinagoga Pinkas. Stătea lângă lucarnă, uitându-se la cer. Apoi s-a întors și cuvintele au început să curgă ca un torent.

— Ai gustat din găluștele alea de la prânz? Ca niște bile de plumb. Dezgustător. Și limba, sună de parcă fac gargară cu găluștele alea. Și ce a tot zis Peter întreaga zi, trăncănea Dumnezeu știe despre ce?

— Păi...

— Nu vreau să par nesimțit, a spus el, fără să-i dea șansa să răspundă. Crede-mă, am încercat; am citit tot ce am putut să găsesc despre Cehoslovacia, cultură și istorie. Și Praga e un oraș frumos, podurile peste râu, clădirile

medievale. Chiar frumos. Dar Iacob și Sabina Havel, a spus el, fața devenindu-i încordată. Nu am idee cine erau. Nu știu ce voiau în viață. Nu există nici măcar o poză cu ei, să văd cum arătau. Și Peter Novak — de ce aș vrea să am de-a face cu el? Nu avem nimic în comun.

Pentru că e unchiul tău, s-a gândit Nina, singura ta rudă de sânge din partea tatălui tău.

— Nu că nu mă simt oribil pentru ceea ce li s-a întâmplat, a continuat Luca. Mi se face greață când mă gândesc. Dar de la distanță, Nina, de la distanță. Totul e străin aici. Nu e orașul meu. Ăștia nu sunt oamenii mei. Nu-i simt înăuntrul meu. Înțelegi?

A început să plângă.

— Am crezut că o să găsesc ceva în Praga, niște răspunsuri, piesa lipsă care să mă întrească. La ce mă gândeam?

— E în regulă, a spus ea, masându-i umărul.

I-a împins mâna.

— Nu, nu e.

— Știu cât de dezamăgitor trebuie să fie asta pentru tine, dar o să fie ok...

— Nu, n-o să fie. N-o să fie niciodată ok. De ce dracu' am mai venit aici? Urla acum. A fost din cauza ta, mereu mă împingi în direcția asta, îmi vinzi toate căcaturile astea despre rădăcinile mele, de unde vin.

— Nu spune asta.

— De ce? Negi?

Nina n-a putut decât să se bâlbâie în apărarea ei.

— Nu voiam decât să blochez totul. Dar tu, a spus el, arătând spre ea acuzator. Tu. Mi-ai tot dat cărți scrise de supraviețuitori ai lagărelor de concentrare și m-ai dus la toate căcaturile alea de biserici și lagăre de

deportare.

Când s-a întins spre el, Luca i-a prins brațul.

— Tu știi cel mai bine, nu? Pentru că tu ești mama mea, a spus el, strângând din ce în ce mai tare. Așa vrei să-ți spun, nu? Mama. Dar nu ești!

— Oprește-te, a strigat ea. Mă rănești.

— Nu înțelegi, a spus el, dându-i, în sfârșit, drumul la braț. N-o să înțelegi niciodată.

Cuvintele lui Luca o răneau pe Nina mai mult decât mâna lui și tot ce voia era să fugă și să se încuie în baie. Dar nu putea să-l vadă așa.

— Nu e adevărat, a spus ea. Chiar știu cum te simți. Părinții tăi au murit când erai bebeluș și n-ai avut niciodată șansa să le simți iubirea. Părinții mei, pe de altă parte, nu m-au vrut niciodată. M-au făcut să mă simt ca un nimic. Pentru ei eram nimeni.

— Deci acum totul e despre tine?

— Nu, a spus ea. Totul e despre tine. Din ziua în care te-am cunoscut, ai fost singura ființă care a contat pentru mine. Nu vezi asta? Nu vezi asta?

El a închis ochii și și-a fluturat pumnii încleștați în aer, apoi s-a prăbușit pe scaunul de sub lucarnă. Picături de sânge îi curgeau din colțul gurii.

Nina a îngenuncheat lângă el și a șters sângele.

— Probabil ți-ai mușcat buza. Lasă-mă să văd.

— Nu e nimic, a spus el, furia domolindu-i-se. A văzut că brațul ei era roșu și vânăt acolo unde a strâns-o. Îmi pare rău, Nina.

— E ok, a spus ea. Toți căutăm ceea ce suntem și locul de care aparținem în lumea asta pazză și, orice am găsi, nu e niciodată suficient. Dar de un lucru sunt sigură: o să fiu mereu aici pentru tine.

A luat mâna lui Luca și a pus-o pe partea dreaptă a feței, peste semnul din naștere.

— Obişnuia să-ți placă felul în care se simte, sângele care curge repede pe sub piele. Îl simți acum?

— Da, a răspuns el, simțind sângele cum pulsează sub mână, simțindu-i căldura.

— Asta sunt eu, i-a spus ea. Înăuntrul tău.

22 mai 2017

Memorial Sloan Kettering Cancer Center

New York, New York

Au trecut aproape șaisprezece ani de la excursia noastră la Praga, când un infirmier de la salonul de transplanturi mă conduce pe hol, spre camera 1407. Deschid ușa puțin și îl văd pe Luca șezând lângă patul unei fete, rostind cuvinte pe care le-am mai auzit:

Orlando vine dintr-un tărâm îndepărtat și trece munți și văi, mări și oceane.

Numai că Luca e acum un bărbat în toată firea, nu un copil bolnav. Fetița din pat e cea bolnavă, cea care are nevoie de ajutor. El e doctorul care are grijă de ea. Fetița doarme. Trebuie să fi ațipit la un moment dat în timpul poveștii, dar el continuă și acum, în același fel energic. Mă uit pe geamul de deasupra capului său, aproape așteptându-mă să zăresc stejarul înalt, dar nu se vede decât cerul care se întunecă și fumul care se ridică din coșurile de dincolo de East River. Suntem la paisprezece etaje deasupra pământului și departe de Italia.

Pentru o secundă simt că leșin și trebuie să mă sprijin de ușă — am mai fost aici, nu chiar în locul ăsta, dar într-unul similar, cu douăzeci și cinci de ani în urmă, stând lângă căruciorul cu medicamente, noaptea târziu, în salonul de pediatrie de la Santa Cristina, uitându-mă la un băiețel, pacientul meu atunci, cum îi spune povești stejarului de la geam.

Am șaiszeci și patru de ani acum, aproape de vârsta Letiziei când ne-am cunoscut. Atunci, doar pleoapele mi se lăsau; acum, fiecare parte din corp mi se lasă. Nu-mi mai pasă așa de tare; sunt atâtea lucruri mult mai importante de care să mă îngrijorez. Am rămas dedicată profesoarei Benedetti și proiectului de comemorare. Luna trecută am participat la Rugăciunea pentru Pace, în Assisi, cu rabinul Neiman, părintele Lazzaro și imamul Hussein. Nu demult, legislația italiană a aprobat inițiativa noastră de a le permite femeilor

să cumpere pastila de a doua zi fără rețetă.

Dar pe cât de satisfăcută și mulțumită sunt cu viața mea, pe-atât îmi fac griji pentru Luca. Din exterior, pare să aibă totul: frumusețe, sănătate, respect, stare financiară bună.

— Îl iubim toți pe doctorul Taviano, mi-a spus asistenta-șefă din salonul de transplanturi de la Sloan Kettering, la o vizită, acum șase ani. Nu numai că e un doctor minunat, dar se vede cât de mult îi pasă de copii, de familiile lor, de noi, asistenții, chiar și de infirmieri. Sunt sigură că știți cât pot fi de nesimțiți unii doctori, și credeți-mă, avem parte de destui. El e diferit.

Asistenta nu trebuia să-mi spună asta. Vedeam din felul în care se linguseau pe lângă Luca, și pe lângă mine, pentru că sunt familia lui din Italia.

— Prietena lui e o femeie norocoasă, a zis asistenta.

Prietenă?

Asistenta a explicat că, de câte ori cineva se arăta interesat sau încerca să-i aranjeze o întâlnire cu vreo prietenă, Luca vorbea despre prietena lui din Italia.

Despre cine ar putea să vorbească? m-am întrebat.

— Unii cred că e o scuză și că, de fapt, știți dumneavoastră, poate nu e interesat de fete. Dar eu nu cred.

N-am putut să nu râd, având în vedere numărul de prietene pe care le-a avut de-a lungul anilor, în Italia și New York. Nu, Luca nu era gay. Era doar tânăr și nu era pregătit să se așeze la casa lui încă.

— De fapt, nu e doar asta, a continuat asistenta. E atât de dedicat pacienților lui, vine la orice oră din zi și din noapte, petrece timp cu ei, le citește, le vorbește, îi consolează. Am senzația că nu prea are o viață în afara spitalului. Asta nu e mereu un lucru bun.

L-am întrebat pe Luca despre prietena lui din Italia mai târziu în ziua aia. A râs doar și a spus că da, e o scuză.

— De ce? l-am întrebat.

— Pentru că nu vreau ca oamenii de la serviciu să-mi știe viața personală, Nina — așa cum m-ai sfătuit și tu odată, mai știi, având în vedere haosul pe care ți l-a creat asta la Santa Cristina.

— Bine, dar cum e cu viața ta personală? Există ceva special?

— Nu încă, a răspuns el, apoi a schimbat subiectul.

După, am vorbit cu rabinul și Sarah. Și ei își făceau griji. Nu că nu ieșea la întâlniri sau nu își exprima interesul în femei, ci că interesul nu părea să dureze.

M-a trecut un fior întrebându-mă dacă persoana care a început atât de fericit poate nu va rămâne la fel în final. Lui Luca îi era frică de angajamente? Până la urmă, erau mulți oameni importanți care nu rezistaseră foarte mult în viața lui. Poate se temea că nu va rezista nici el foarte mult, știind prea bine riscurile complicațiilor pe termen lung la supraviețuirii de transplant de măduvă. Poate că nu era atât de puternic și sigur pe el cum părea. M-am gândit la excursia noastră la Praga, unde l-a cunoscut pe Peter Novak, cât de supărat a fost că n-a simțit nimic. A fost la fel o lună mai târziu, când l-a contactat pe fratele arogant al mamei lui, din Milano; unchiul lui abia ce obținuse un loc în parlament și, ca de obicei, nu avusese timp de el. Luca a rămas deconectat de singurii oameni din lume de care trebuia să fie cel mai conectat.

Rabinul Joseph nu vedea lucrurile atât de pesimist. Luca era un mix de diferite rase și culturi — de asta nu avea probleme în New York și de asta putea să empatizeze cu atât de mulți pacienți la spital. Era un exemplu în carne și oase al pluralismului la care ar trebui să visăm cu toții. Dar poate că talmeș-balmeșul avea și o parte rea. Sarah se opusese cândva să-l crească pe Samuel într-o comunitate mixtă, în locul celei ortodoxe în care crescuse ea. Dacă perspectiva tuturor e la fel de bună, l-a avertizat ea pe soțul ei, atunci nu există un bine absolut, și atunci merge orice. Te poate lăsa fără direcții, pierdut și în derivă.

Abia dacă am dormit în noaptea de după conversația cu asistenta din salonul de transplanturi despre Luca. La acea vreme, stăteam în camera lui Luca de la casa rabinului din Bay Ridge, înconjurată de postere cu jucătorii de fotbal preferați ai lui Luca. Mă tot întorceam la un articol din revista Universității Columbia despre homing-ul celulelor stem, ce proces complicat și nesigur era, toate punctele în care putea să meargă prost. Dacă o celulă stem nu ajungea niciodată acasă, sau ajungea la casa greșită, sau recunoștea prea multe case ca fiind casa ei?

Primul lucru pe care l-am făcut în dimineața următoare a fost să merg la spital și să-l implor pe Luca să vină înapoi în Italia, să vină acasă. Avea posibilitatea să lucreze cu doctorul Tosti, la Institutul de Cancer din Genova, poate reușea să-și deschidă propria aripă pentru copii. L-aș fi ajutat să-și găsească un apartament drăguț în orașul vechi, cu vedere la port. Obișnuia să iubească să se uite la bărcile care intrau și ieșeau din golf.

— Nu trebuie să-ți faci griji pentru mine, Nina, a spus el, cu un zâmbet liniștitor. Mi-e bine aici.

— Dar nu vreau să fii singur.

A râs.

— Nu sunt singur. Mereu o să te am pe tine, nu? Și pe rabinul Joseph și Sarah. Pe Samuel. Pe prietenii mei de la spital.

— Nu e suficient.

— Îi am și pe pacienții mei. Știi cât de mult îi iubesc pe copii. Inocența lor mă inspiră. Ei sunt cei pentru care merită să lupti. Îmi amintesc că și tu credeai asta cândva.

— Așa e, e adevărat, dar nu poți să simți asta față de toți pacienții tăi sau n-o să rezisti în domeniul ăsta. Crede-mă, am văzut efectele epuizării. Și, oricum, tot ai nevoie de cineva cu care să-ți împarți viața. Să te căsătorești, să faci și tu copii. Nu-ți dorești asta?

— Nu uita de gârdulețul alb și de câine, a chicotit el. Și uite cine vorbește,

Domnișoara Convenționalism.

— Eu și Matteo am avut problemele noastre, dar ne iubim în felul nostru.

— O să gădesc pe cineva, cândva, o să vezi. Și apoi poți să plănuiești nunta.

Au trecut șase ani de atunci și n-am fost rugată să plănuiesc nimic. Recent, totuși, Luca a început să se vadă cu asistenta de la salonul de transplanturi, cea care a întrebat despre prietena imaginară din Italia și m-a făcut să mă îngrijorez. Pare drăguță și e clar îndrăgostită lulea de el. Luca a spus că poate o aduce la Rondello de Crăciun anul ăsta.

*

Rămân în ușa de la 1407. Luca tocmai și-a terminat povestea și mă pregătesc să-l strig, când pacienta începe să se foiască în pat.

— Deci ce se întâmplă mai departe, întreabă fata, deschizând ochii.

— Credeam că dormi.

— Nu, zice ea. Am ascultat tot.

— Mă bucur. Atunci știi că și Orlando asculta. Ascultă mereu.

— Îmi mai spui o dată despre el?

— Sigur, zice el, acoperind-o cu pătura.

Luca se lasă pe spate și o ia de la început, cu vocea calmă și sigură.

Vine dintr-un târâm îndepărtat și trece munți și văi, mări și oceane.

Mulțumiri

Când făceam cercetare despre viața evreilor din Italia în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, am citit cărțile remarcabile ale lui Primo Levi și două istorii superbe: *Benevolence and Betrayal*, a lui Alexander Stille și *The Italians and the Holocaust*, a lui Susan Zuccotti. Le sunt recunoscător pentru inteligența și perspicacitatea lor.

Am lucrat mult timp la primul meu roman și mulți prieteni m-au ajutat și m-au încurajat în acest demers: Beth Rothenberg, David Rothenberg, Steven Fisch, Allison Schneirov, Matthew Kneale, Shannon Russell, Jillian Kearney, Quang Bao, Ellen Tien, Sandy Gruenwald, Charles Messina, Kenny Brachfeld, Howie Lipson, Neal Merker, Tom Aiello, Donna Maddalena, Jeanne Morris, Giulia Melucci, Eric Hofmann, Howard Altmann, Monica Cohen, Rhonda Pomerantz, Alan Rosenbach, Mert Erogul, Nellie Hermann, Lionel Derriey. Mille grazie!

Vreau să le mulțumesc în mod special celor care au citit și au recitit manuscrisul, de atâtea ori, încât am pierdut numărătoarea: Matthew, Donna, Jeanne, Sandy și Ellen.

Agentei mele, Jennifer Lyons, îți mulțumesc că ai rămas alături de mine și că mi-ai oferit atât de mult sprijin de-a lungul anilor secetoși.

Editorilor mei, Jodi Warshaw și David Downing și tuturor celor de la Lake Union, vă mulțumesc că ați iubit cartea asta la fel de mult ca mine și că m-ați ajutat să o fac mai bună.